William Wynne Sparrow

43257.

WELSH BOTANOLOGY;

PART THE FIRST.

A

SYSTEMATIC CATALOGUE

OF THE

NATIVE PLANTS

OF THE

ISLE OF ANGLESEY,

IN

LATIN, ENGLISH, AND WELSH;

WITH THE HABITATS OF THE RARER SPECIES,
AND A FEW OBSERVATIONS.

TO WHICH IS ADDED,

AN APPENDIX,

CONSISTING OF

THOSE GENERA, IN THE THREE FIRST VOLUMES OF FLORA BRITANNICA,
WHICH ARE NOT OF SPONTANEOUS GROWTH IN ANGLESEY,
RENDERED LIKEWISE INTO WELSH.

BY HUGH DAVIES, F.L.S.

Nomina si nescis, perit et cognitio rerum.
Phil. Bot.

LONDON:

PRINTED, FOR THE AUTHOR,
BY W. MARCHANT, INGRAM-COURT, FENCHURCH-STREET; AND SOLD BY
E. WILLIAMS, NO. 11, STRAND; AND T. POOLE, CHESTER.

1813.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

THE

PREFACE.

A constitutional nervous sensibility, which increases with years to an oppressive degree, having rendered me unequal to the duties of my profession, it occurred to me to amuse myself in laying together the contents of the following pages.

To such an undertaking I felt actuated by THREE motives:—the FIRST was a desire to make some guess at the number of vegetables of spontaneous growth in the Island of ANGLESEY, the country which gave me birth and education, a very inconsiderable spot, indeed, in the map of Great Britain and its isles, but, I believe, productive of a greater variety of plants, than some counties in Britain of much larger extent.

Among those which form the following Catalogue, some were new or undescribed, and others at least unknown as British, at the time I first observed them;* several are rare and unexpectedly found in a low and level country, being deemed peculiar to alpine situations;† and a few, I think, have not yet been observed in Britain or any of its isles.‡

* SCIRPUS *multicaulis*; — POTAMOGETON *lanceolatum*, Eng. Bot. 1985, *heterophyllum*, and *fluitans*; — STELLARIA *glauca*; — CAREX *extensa*, *Œderi*, *lævigata*, and *filiformis*; — ENCALYPTA *Daviesii*; — FUCUS *hypoglossum* and *sarniensis*.

† SCHŒNUS *rufus*;—LOBELIA *Dortmanna*;— SUBULARIA *aquatica*;—LYCOPODIUM *Selago* and *selaginoides*;—BRYUM *alpinum*.

‡ Knappia *agrostidea*;—POTAMOGETON *lanceolatum*;—CERASTIUM *humile*;—CINERARIA *maritima*;—LICHEN *lævigatus*;—CONFERVA *Echinula*;—HYDNUM *Daviesii*;—ULVA *Ulvella*.

Several of these I communicated many years ago to my friend, the author of the FLORA ANGLICA; but from the miserable state of his health at one particular period, and the haste in which he was, at that time, in a manner compelled, by the solicitation of his friends, to publish the second edition of that work,* I can readily conceive how they were laid by unnoticed.

But such attention has been paid to, and so many discoveries made in, the science of Botany of late years, that these plants are now, perhaps, pretty generally known; they have at least found admission into works already in the hands of the public, FLORA BRITANNICA, SYNOPSIS of BRITISH FUCI, &c.—Why then trouble myself and others with things already known?

To this question my SECOND motive makes a reply, viz. in order

* It may not be improper to observe here, that it falls particularly to my lot to be able to testify how solicitous Mr. Hudson was to give a third edition of his Flora. His primary object in Natural History, after the first publication of that work, was a FAUNA ANGLICA, but in respect of that design he was miserably disappointed, in consequence of the dreadful calamity which he sustained by fire, whereby he was deprived of his MS. then nearly ready for the press, when the melancholy event took place; and the loss of which, together with his collection, particularly of insects, he in two letters, bearing date January, 1784, seems to lament more than the whole of his severe misfortune besides. Mr. Hudson, despairing of being able to retrieve his loss in Zoology, set his mind, with attention, to supply the defects which he knew to exist in the second edition of his Flora, and to publish a more perfect one of it. In the year 1791, he tells me, by letter, of his success in having begun to collect and form a new *Hortus Siccus*, with that view. In 1792, I visited London, passed a good deal of time with Mr. Hudson, and had much conversation with him on the subject of his intended edition, which design he fully meant to execute in the course of the following year, when, in the month of May, it pleased Heaven, by means of a paralytic attack, to summon him to happier climes; of which event an immediate account was communicated to me, Mr. Hudson, probably, having imparted to his friends his intention of soon visiting me, to prepare a copy of his Flora for the accomplishment of his purpose, having given me, as one reason for his leaving Town on the occasion, that he should experience fewer interruptions, in a retirement in Wales, than in the metropolis.

to point out the particular habitats of some rarer and lately-observed species,—a desideratum of every person who visits a country with a view of making himself acquainted with its natural productions. Now, indeed, with regard to my second inducement, I have been, in some measure, anticipated by the labours of my accomplished friends, Mr. Turner and Mr. Dillwyn, in their BOTANIST'S GUIDE through ENGLAND and WALES.*

My THIRD, and indeed principal, motive is to comply with a wish, which I have for some time felt, of taking an opportunity of ascertaining the British names of plants, a work which Wales has long wanted, and, I believe, much wished for, but has always been disappointed in its expectations of, among the various attempts which have, with such view, been made in the several dictionaries of our language.

As this third inducement then remains in full force, let it call in the first to its aid, which, though it may not, in a particular manner, claim the attention of the tourist, yet, at the same time that it indulges the writer's partiality for his native spot, it may serve as a medium by which may be conveyed the British names of many plants, as of the *four hundred and twenty-four Genera* of *phænogamous* plants noted in the three first volumes of Flora Britannica, not less than *three hundred and eighteen* are found indigenous in Anglesey.† I feel myself therefore urged to attempt what may be at least amusing, perhaps not entirely useless, to my countrymen, scarcely flattering myself that it shall be admitted in addition to the POLYGLOT DICTIONARY OF THE NAMES OF PLANTS, compiled by the late celebrated Dr. Gærtner.‡

* In two vols. 8vo. Printed and sold by Phillips and Fardon, London, 1805.

† And of the *Cryptogamous* a much larger proportion, as of the *thirty-seven Genera* in the third volume of Fl. Brit. Anglesey produces *thirty-four*. N.B.—The concluding part of that work, which is to contain the HEPATICÆ, ALGÆ, and FUNGI, the world looks for with avidity.

‡ See pp. 89, 90, of ANNALS OF BOTANY, No. 1st. by *Konig* and *Sims*, F.F.L.S. London. 1805-6.

On this part of my design, then, I shall lay before the reader the few following introductory observations. The earliest essays of this kind, which I find in print, are by *the Rev. Dr. John Davies* and *Mr. Johnson*, both published about the same time, but neither writer seems to have been privy to the other's design. That by Mr. Johnson is given in his edition of GERARD'S HERBAL, and was communicated to him by "*Master* ROBERT DAVYES *of Guissaney, in Flintshire*," under the following title, "*A Catalogue of the British Names of Plants.*" This contains about two hundred and forty names; the greater part of them are accurate, but there are among them many mistakes.*

The other essay in this way by the Reverend Dr. John Davies, the learned author of ANTIQUÆ LINGUÆ BRITANNICÆ, et LINGUÆ LATINÆ DICTIONARIUM DUPLEX, is inserted in that work, under the title *Botanologium*,† and it is transcribed verbatim by *Marcus Zuerius Boxhornius* into his ORIGINES GALLICÆ, published A.D. 1654.

* The informant has been unfortunate in his three first articles; *Amet*, which he gives as the British word for *Dill*, ought to have been *Anet*, which, by the bye, is no British word, being only an abridgement of *Anethum* the classical generic name of Dill. The two following are surely wrong,—*Aurddanadl* is not Red Archangel, (LAMIUM *purpureum, Lin.*) but *Lamium luteum* of that day, GALEOBDOLON of the present. *Aurfanadl* is not Rest-harrow (ONONIS, *Lin.*) but GENISTA *tinctoria*. Again, *Clyst yr ewig* is not the Laurel (PRUNUS *Laurocerasus, Lin.*) but the Spurge Laurel, DAPHNE *Laureola*. It were useless to proceed farther in the Alphabet to point out more mistakes in this place, it is hoped they will be rectified elsewhere; they are in the whole between twenty and thirty.

† This contains about a thousand British names of plants, and may, in particular, be said to claim the right of being the ground-work of this undertaking; but it is by no means exclusively so, great assistance having been obtained from the ancient MSS. of the celebrated *Meddygon (Physicians of) Myddfai*,† (from whence indeed Dr. Davies took most of his,) and the ARCHÆOLOGIA BRITANNICA

† For the use of which let me here make acknowledgement of my obligation to my worthy and learned friend Mr. W. Owen Pughe, F.A.S.

It may be supposed that as there is in the hands of the public a work, bearing such a title, by a person of such distinguished abilities and learning as Dr. Davies is known to have been, and who wrote at a time when the best information on the subject might have been obtained,—some of the noted family of Myddfai* then practising,—more attention being, perhaps, then paid to vegetables, on account of their properties, than at some later periods—that any subsequent attempt on the subject would not only be unnecessary, but even impertinent. The case, however, is much otherwise.—The venerable and candid author of the Botanologium

of the assiduous and eminent *Edward Lhwyd*, M.A. I have likewise received some information, and much satisfaction, in the perusal of several private family copies of, Lyte's and Priest's English translations of *Dodonæus*, *Culpepper's Herbal*, &c. wherein are frequently written the British names, and many of them correctly. In the neighbourhood of Holyhead, particularly, I see much done in that way, in the hand-writing of that good practical botanist, and proficient in the British language, *Mr. William Morris*, some time ago Comptroller of his Majesty's Customs at that place; and especially in a MS. by him which bears the title of "A Collection of Plants gathered in Anglesey."

* The history of these Physicians of Myddfai is truly curious and interesting; the first of this celebrated family that we hear of, was *Rhiwallon*, who lived in the beginning of the thirteenth century; he had three sons, *Cadwgan*, *Gruffydd*, and *Einion*, who were brought up to the same profession; they were patronised by *Rhys Grug*, a wise and liberal Prince of South Wales, about the year 1230, who bestowed on them a situation, lands, and privileges, at a place called *Myddfai*, in *Caermarthenshire*, that they might, without molestation or interruption, attend to the study of their profession, and administer relief to such as applied to them. It is very remarkable that their descendants pursued the same science, and practised at Myddfai, till the beginning of the eighteenth century; the last of the family did not practise, and died about the year 1740.

Mr. Owen, in his *Cambrian Biography*,* tells us that Rhiwallon, and his sons above-named, drew up a full account of the practice of physic as then known to them, and the original manuscript is still preserved in the Welsh Charity School in London, of which there are several old copies.

* Printed for E. Williams, Strand, London. 1803.

is careful to make known his inability to do the subject justice,* and submits it to those, whose profession may reasonably be supposed to render them most competent for the undertaking, in being best acquainted with vegetables, of which the materia medica at that time chiefly consisted. However, not much short of two centuries† have elapsed, since the Doctor published, but we do not find that any disciple of Æsculapius hath chosen to undertake the task;—it seems to fall to the lot of a superannuated of another profession. A hard case! But as, after all the inquiries which I have made, I cannot learn that there is at present any prospect of its better fate, I begin with, what is not pleasant to me, pointing out a few of the very numerous mistakes which exist in the said Botanologium.‡

With regard to the works of Meddygon Myddfai, I am compelled to make similar observations. Notwithstanding their value

* In re Herbariâ absolutum nihil à me, Lector, expectabis, utpote cui inter Ασκληπιοῦ παῖδας nullus fuerit unquam locus. Herbarum nomina solùm Britannica plura ex historiis, pöetis, medicis, et doctorum adversariis notis congesseram, quæ ab aliis in animo fuit ut Latinis donarentur vocabulis. Quod quia tempestivè efficere non potui, vocabula Britannica imprimere, è re tuâ, Lector, futurum existimavi, ne fortè perirent. Ne nuda tamen et sola prodirent, qualem apud me habui Latinam interpretationem addidi, nec illam, spero, prorsùs contemnendam. In multis à me erratum esse nullus dubito. Medicinæ candidatorum sit errata corrigere, et perfectiora in publicum emittere. *Botanolog. additament.*

† Dr. Davies's Dictionary was published in the year 1632.

‡ *Y Dinllwyd* is rendered by the author *Potentilla,* which is right, (POTENTILLA, *Lin.*)—*Agrimonia,* (AGRIMONIA, *Lin.*)—*Tanacetum,* (TANACETUM, *Lin.*)—*Argentaria,* (ALCHEMILLA, *Lin.*)—*Inguinaria,* (VALANTIA, *Lin.*) Here are not less than five different genera introduced as one and the same species! besides making it synonymous with *Torllwyd* which is a quite different plant. Again, under the article *Gwyddfid* (LONICERA, *Lin.*) may be found at least an equal number for one and the same. Let it suffice, in this respect, to have pointed these out as perhaps the most remarkable; instances of two or three distinct subjects laid together, for one and the same, are indeed very numerous. Even foreign subjects are admitted as plants; *Aurbibau,* Auripigmentum; *Gwrlys,* an ornamental edging of a garment; *Ffynegyl,* a furrow, &c.

in general, they must be consulted with caution, they are very uncertain, and often very fallacious, guides, Their knowledge of languages, besides their own native, seems indeed to have been very limited, their spelling, consequently, is so extremely inaccurate, (and *that* probably still more vitiated by ignorant transcribers,) as to be frequently unintelligible.* But it is lamentable to find an eminent scholar, the Doctor, transcribing their barbarous terms into his work, but which I find exactly the same in their MSS. as in his Dictionary, nor do they exist any where else. Still more to my surprise do I find that I cannot implicitly depend on our celebrated countryman, Edward Lhwyd,† M.A. F.R.S. and Keeper of

* It is next to impossible to unravel some of their attempts to write the classic names of that age; and many more would remain quite obscure, did not the British name sometimes serve as a clue, to a person acquainted with the science, to discover the subject intended; for instance, Aptiaca, Matruscla, Nicea, Ossilum, Titunal. I confess I should have been much at a loss to decipher these, did not *Gwyg* give me a hint that the first should be Aphaca;—*Wdron* that by the second is meant Matrisylva;—*Pengaled* that the third should be Jacea;—*Drigon* that the next is intended as an abbreviation of Oxylapathum;—and *Fflamgoed* that the last is a corruption of Tithymalus. They frequently likewise give misconstructions in their INDEX PLANTARUM.—Asarabacca is rendered *Fflamgoed;*—Agnus castus, *Dail y fenddiged;*—Accipitrina, (Sophia, *Chirurg. B. Pin.*) *Gwylaeth;*—Agrimonia, *Dinllwydd;*—Damasonium, *Llydan y ffordd;*—Lithospermum, *Tormaen;*—Paralysis, *Llygad ebrill,* &c. &c. For the true classic names of which see LLYSIEUAETH CYMREIG.

† Mr. Lhwyd, misled I suppose by Dr. Davies, has *Cwyros* for LIGUSTRUM, and *Gwrthlys* for TUSSILAGO *Farfara,* making it synonymous with *Carn yr ebol;* Gwrthlys means a plant which is harsh in its effects, and surely not one that is mucilaginous and demulcent. TUSSILAGO *Farfara* bears in common the British name *Carn yr ebol,* Colt's foot;—ASARUM *Asarabacca,* the true *Gwrthlys,* is likewise sometimes named *Carn yr ebol,* but with the addition of *y gerddi,* that is the Garden Colt's foot; this particular escaped those writers, and hence the mistake. Under JUNCUS Mr. Lhwyd has *Brwynen, Morhesgen,* and *Bull-rush,*—three different genera! Again, under BRASSICA, he has *Erfin,* which is right, and unfortunately *Erbin* which is THYMUS *Calamintha.* I can point out more instances of botanical mistakes in the ARCHÆOLOGIA BRITANNICA, but it is irksome to me.

the Ashmolean Museum in Oxford, who, besides being an accomplished scholar, was a sound practical botanist, was cotemporary, and corresponded with the great Ray, who says of him, " non rei tantum herbariæ sed totius Historiæ Naturalis peritissimus."*

I am hurt at the idea of the liberties which I have thought it necessary to take with such celebrated names as Dr. Davies and Mr. Lhwyd, they have the appearance of presumption and ingratitude; but I trust that the candid reader will believe me, when I say that they have not proceeded from ostentation, much less from any illiberal motive. This has been a very unpleasing part of the concern, nor had these reflections been made, but with a view to shew the very confused state of the subject under consideration, and how necessary some such an endeavour as the present is, and, at the same time, that he who undertakes it has some difficulties to encounter.†

Let me now request that the *manes* of those heroes of antiquity and learning, Meddygon Myddfai, Dr. Davies, and Mr. Lhwyd, will accept of the unfeigned assurances of the sense of the obligation which we lie under to them, for the materials which they have left us, notwithstanding the imperfect state of them, without which an idea, of such an undertaking as the present, must have been vain.

As to every lexicographer subsequent to Dr. Davies, nothing

* Præfat. Synops. Stirpium Brit. Edit. 2.

† Among these it is not, perhaps, the least to ascertain the old names of vegetables, now grown obsolete, and quoted by, or even known to, very few modern botanists. On this point I am bound to make my acknowledgments to the united labours of the great *Author of System*, and the indefatigable *Casper Bauhin*;* the latter of whom I have found it necessary, " nocturna versare manu, versare diurna;" by those means I was introduced to Theophrastus, Dioscorides, Pliny, and others of the oldest fathers of botany for the necessary information.

* Caspari Bauhini ΠΙΝΑΞ, &c. Opus XL Annorum. Basileæ CIƆIƆCLXXI.

accurate can be found in their attempts ;* let it suffice to say, that they are injudiciously taken from Dr. Davies by persons entirely unacquainted with the subject, and as we have been compelled to admit that the fountain is impure, every rill which flows from it, through such channels, must likewise be inevitably corrupt.

When I began to make a collection of British names for this design, I felt rather averse to admit such as, I evidently saw, were corruptions of the classic names, or taken from other languages, such as *Saffrwm* or *Saffyr* from Saffron,—*Saets* from Salvia or Sage,—*Rhosyn* from Rosa,—*Pwpleren* from Populus,—*Effroes* from Euphrasia,—*Ysop* from Hyssopus,—&c. &c. but considering that such are sanctioned by our oldest poets† and historians, and observing, likewise, that in *Berzelius's* NOMENCLATOR PLANTARUM,‡ which consists of six different languages, viz. *Latin, Italian, French, English, Belgic,* and *German,* that three of the six plants, which I have here accidentally fixed upon, and a fourth, (the Latin excepted, viz. Crocus,) run entirely the same through the six languages, changing a letter or two only, for the sake of adapting them to the mode of pronunciation peculiar to each country, observing all this, I say, I changed my mind, and became more at ease on that point, and have admitted all, without reserve, from Meddygon Myddfai, Dr. Davies, and Mr. Lhwyd; but, generally, referring the reader from the corrupt word, v. g. *Afans,—Basil,—Lettus,—Licorus,—Pryfet,—Ysglarei,—Yswthornat,*—&c. to the true British name.

The frequent disagreements, not only between the few writers

* A passion has prevailed among the writers of our Welsh Dictionaries, in imitation of Dr. Davies, to add to their works something in this way:—A *Botanology,* by Richards; *An English Welsh Herbal,* by Siôn Rhydderch; *A British and English Herbal,* by Thomas Jones, &c. Throughout them all extreme confusion prevails, which it would be endless as well as useless to particularise.

† " Saffrwm ar lysiau Effroes."—*D. Edm.*

‡ *Lin. Amœn. Acad.* V. 414.

who have left us the British names of plants, but which are likewise found in the application of the same name by the self-same author, have caused not a little trouble; but to assign the reasons why, in each instance, I have decided, respecting such doubts, in the manner I have done, would swell my volume greatly beyond its present size. Let it suffice, that I can aver, that I have, in no case of doubt, decided arbitrarily, but have had recourse to either quality, appearance, or some other particular, which might assist in the determination.*

I have detained the reader longer on this part of my design than I intended, let me now say what he shall find in the following pages.

The First Part contains A Catalogue of the Native Plants of the Isle of Anglesey, the *Mona* of Tacitus, classed according to the sexual system of Linneus, and named after Flora Britannica, as far as that work at present goes, viz.

* *Dail y twrch,* for instance, is by one writer made to be the Black, by another, the White, Bryony; a third makes it Hypericum *Androsæmum;* let any one attend to the smell of that species of Hypericum, and to the effluvia of a swine, and he cannot hesitate a moment to conclude *Dail y twrch* to be *this plant.*

Caldrist † is, by all the old writers, applied in common to the whole tribe of Orchideæ; but whoever views the pensive drooping spike of the Serapias, as soon as it is formed, and before the expansion of the flowers, he cannot doubt that our observant ancestors bestowed, on *that genus,* this more apposite name, than it bears in any other language.

Cadafarth has been rendered Corn Marigold, which I must deem erroneous by the following quotation from *Taliesin,*—" Addwyn *Cadafarth* yn egin."

The Corn Marigold meets the sickle abundantly among Ripe Corn, but has never been seen in bloom among the Blade; *Cadafarth* must be Sinapis *arvensis,* Charlock, or Wild Mustard, which, among the Springing Corn, by its beautifully burnished-golden appearance, must forcibly attract the notice of every beholder, as well as of this veteran Bard.

In some instances I have altered the spelling;—Empetrum is named Cryglys,

† Calaf trist,—Καυλος,—Caulis tristis.

to the end of ORDO II. (MUSCI) of CLASSIS XXIV.* It likewise agrees, in general throughout, with the ARRANGEMENT OF BRITISH PLANTS.† But some of the succeeding genera are named after authors, who have treated more particularly on each tribe or genus, viz. the FUCI after Dr. Goodenough, and Mr. Woodward;‡ and Mr. Turner.§ The CONFERVÆ after Mr. Dillwyn.‖ And the tribe of FUNGI after Mr. Sowerby;¶ except the few which are referred to other authors, viz. Hudson, Withering, and Bolton, and which I am convinced are such subjects of those authors, but which may, perhaps, be varieties of some or other of Sowerby's species. To these eminent writers I must refer my reader for particulars, concerning each genus and species, as descriptions, &c. are not intended to form a part of this work, unless in a few instances, where I may accidentally be enabled to add to those already given. Then to each CLASSIS, ORDO, GENUS, and SPECIES, is added the British or Welsh name, the primary object of this undertaking, and the place where each rarer plant was found. A few observations are occasionally introduced.

which, I have not a doubt, was originally *Creiglys*, from its place of growth.† More examples will here be useless, several may be found in the alphabetical list of the British names, with references to the more accurate spellings.

* FLORA BRITANNICA, Auctore J. Ed. Smith, M.D. iii. vol. 8vo. *Londini*. 1800—1804.

† AN ARRANGEMENT OF BRITISH PLANTS, &c. by W. Withering, M.D. iiii. vol. 8vo. 1796.

‡ Dr. Goodenough and Mr. Woodward's OBSERVATIONS ON THE BRITISH FUCI. *Trans. Lin. Soc.* vol. iii. 1797.

§ A SYNOPSIS OF THE BRITISH FUCI, by Dawson Turner, M.A. &c. 2 vol. 8vo. 1802.

‖ BRITISH CONFERVÆ, &c. by L. W. Dillwyn, Esq. 4to. 1809.

¶ COLOURED FIGURES OF ENGLISH FUNGI, by J. Sowerby, F.L.S. 3 vol. Folio. 1797—1809.

† Εν πετρον.

Next follows an APPENDIX, containing the BRITISH GENERIC NAMES of those Plants in *Fl. Brit.* which are not of spontaneous growth in Mona.

To that is added INDEX I.—*The* LATIN *Names of the Plants of* ANGLESEY. Then INDEX II.—*The* ENGLISH *Names of all the Plants which are noted in the preceding pages.*

Then succeeds the SECOND, and principal PART, of this work;—AN ALPHABETICAL CATALOGUE OF ALL THE BRITISH NAMES OF PLANTS, which I have been able to collect from the various sources which I have explored; each explained by the *Classical Generic name* at least, and by the addition of the *specific* when proper, and the commonly received *English name*: and to each species, most remarkable for its qualities, either economical or medicinal, is subjoined an account of its uses or virtues, with the manner of preparing it, and the proper dose, all taken from the best writers on those subjects: this is intended particularly for the use and relief of such of my countrymen, as are so distantly situated, or so circumstanced, as not to be able, on every occasion, to apply to professional men.

To conclude:—With regard to the *Catalogue of the Native Plants of Anglesey,* I am sensible that, if that part of the design had been sooner thought of, it had been more numerous, as every day affords fresh proofs, that I have a more productive field to range in, than I at the beginning imagined. In the course of a walk I sometimes still add to the list; but my principal object being to ascertain the British names, with a view to make them more generally known, and as life is ever uncertain, but must be much more so when it has exceeded, very considerably, the limits which the Psalmist has set to the "days of our age," I venture, indeed, at the desire of not a few respectable friends, to lay this essay before the public, in its present state, trusting that it shall be received with candour.

ERRATA.

Page.	Line.	Errors.	Corrections.
2.	9.	DWYFENGW.	DWYFENYW.
8.	6.	*wreddiog*	*wreiddiog*
	28-9.	Whither.	wither.
21.	1.	AUMGWR.	PUMGWR.
	26.	*Cynghafawg, fawr,*	*dele comma*
22.	15.	Llanfaelog,	Llanfaelog;
	35.	*Sibth;*	Sibth.
24.	9.	*Tethau, r*	*Tethau' r*
	26.	Cadnaut	Cadnant
25.	5.	*Erllysg*	*Erllysg,*
28.	30.	Towyn	Tywyn
29.	4,5.	*perllys ddail*	*perllys-ddail*
	10.	*Gauberllys*	*Geuberllys*
31.	19.	*angustifotium*	*angustifolium*
33.	25&27.	IUNCUS	Juncus, and through pages
34, 35.		I	J
34.	9&30.	*lampadocar*	*lampocar*
	28.	*algron*	*talgron*
37.	11.	*flodenog*	*flodeuog*
	22.	Salsbriin	Salsbri in
43.	17.	*air*	*tair*
	21.	*dele y*	
48.	3.	*Sirianem*	*Sirianen*
50.	32.	*Mwaren*	*Mwyaren*
51.	9.	*Myarllwyn*	*Mwyarllwyn*
57.	6.	*A. nifer*	*A nifer*
61.	14.	*Orfangc*	*Orfangc,*
71.	23.	*fechan*	*fechan, Gwe felen.*
72.	8.	growth.	growth,
73.	1.	Cacau	Caeau
76.	15.	eir-rhan	teir-rhan
93.	29.	*Prenawyr*	*Pren awyr.*
109.	19.	IUNGER	JUNGER—and through this page and
part of 110.		I	J
109.	19.	With	With.
110.	8.	*afsen*	*asen*
119.	15.	*dele* F	
121.	20.	*perpurea*	*purpurea*
135.	24.	*Gefel-lys*	*Gefell-lys*
136.	8.	*ddanoed*	*ddanodd*
	17.	STEPA	STIPA
146.	16.	34	134
147.	10.	*Errata*	ADDITIONS

ERRATA.

Page.	Line.	Gwallau.	Diwygiadau.
155.	3.	*athasm*	*atham*
169.	11.	bymthed	bymtheg
173.	10.	Corylus	Corylus
	18.	Juncus	Juncus
176.	29.	pen ac a bair, beswch	pen, ac a bair beswch
182.	16.	ddily	ddily—
183.	29.	Diodwyd	Diodwydd
187.	27.	Freinig	Ffreinig
188.	18.	esmythau	esmwythau
195.	28.	*dileer*	Gr.
209.	24.	yn	yr
211.	3.	crawn llyd	crawnllyd
212.	10.	Lly	Llys
217.	7.	euad	euod
222.	12.	fêel	fêl
226.	5.	Oviganum	Origanum
227.	21.	ynllwch	yn llwch
232.	27.	ueddol	tueddol
238.	8.	tyfted	tufted
241.	20.	gwnin	gwin

ABBREVIATIONS.

Ach. Acharius's Lichenograph. Suec. Prodr. — B. Bolton's Fungusses.— Brec. Brecon. — Dicks. Dickson's Fasciculi Plant. Crypt. — Dill. Dillenius.— Dillw. Dillwyn's Confervæ.—edr. edrych.—E. B. English Botany.—E. F. English Fungi.—Fl. Scot. Lightfoot's Flora Scotica.—Hoff. Hoffman's Enumeratio Lichenum.—H. or Huds. Hudson's Flora Anglica.—Lin. Linneus.—M. M. Meddygon Myddfai.—N. W. North Wales.—Sc. Scilicet.—Schæff. Schæffer's Fungi.—Scop. Scopoli Flora Carniolica.—Sibth. Sibthorp's Flora Oxoniensis.— S. W. South Wales.—T. W. Dr. Thomas Williams.—Trans. Lin. Soc. Transactions of the Linnean Society.—Turn. Turner's Fuci.—v. vide.—v. g. verbi gratia.—W. or With. Withering's Arrangement.

N.B. See Page 249, for Additions.

A

SYSTEMATIC CATALOGUE,

&c. &c.

CLASSIS I. — *CENEDL I.*

MONANDRIA. — *UNGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA. — *LLWYTH I. UNFENYW.*

1. SALICORNIA; Marsh Samphire; *Llyrlys.*

   1. S. *herbacea;* or Jointed Glasswort; *Llyrl. llysiewaidd.*
      Muddy seacoast; Dulas bay, &c. viii.

2. HIPPURIS; Mare's-tail; *Rhawn y gaseg.*

   1. H. *vulgaris;* Common Mare's-tail; *Rhawn y gaseg cyffredin.*
      Muddy ditches, Cors ddygai, &c. v.

3. CHARA; Stone-wort; *Rhawn yr ebol.*

   1. C. *vulgaris;* Common Stone-wort; *Rhawn yr ebol cyffredin.*
      Var. 2. Delicate Stone-wort; *Amrywiaeth eiddil.*
      In the rivulet at Trewilmot that crosses the road from Holyhead to the mountain. vii.

2. C. *hispida;* Prickly Stone-wort; *Rhawn yr ebol gwrychog.*

3. C. *flexilis;* Smooth Stone-wort; *Rhawn yr ebol hyblyg.*
Ditches in Sybylltir demesne, Cors y Wiber, &c.

4. ZOSTERA; Grass-wrack; *Gwellt y gamlas.*

1. Z. *marina;* Grass-wrack; *Ysnoden las-werdd y môr, gwellt y gamlas.*
At Camlas, between Holyhead and Llanengenel, abundantly. viii. ix.

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENGW.*

5. CALLITRICHE; Water Starwort; *Brigwlydd, neu Llinhesg y dwr.*

1. C. *verna;* Vernal Water Starwort; *Brigwlydd gwanwynawl.*

2. C. *autumnalis;* Autumnal Water Starwort; *Brigwlydd cynauafawl.*

CLASSIS II.—*CENEDL II.*

DIANDRIA.—*DEUWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

6. LIGUSTRUM; Privet, Print, or Prim-print; *Yswydden.*

1. L. *vulgare;* Common Privet, &c. *Yswydden cyffredin.*
Seacoast not uncommon, Old Park, &c.

7. FRAXINUS; Ash; *Onen.*

1. F. *excelsior;* Common Ash; *Onen, Onwydden.*
Var. 2. Weeping Ash; *Amrywiaeth ymlaesawl.*

8. CIRCÆA; Enchanter's Nightshade; *Llys Stephan.*

1. C. *lutesiana;* Common Enchanter's Nightshade; *Swynyddlys, Llys Stephan cyffredin.*

9. VERONICA; Speedwell; *Rhwyddlwyn, Llys Llewelyn.*

1. V. *officinalis;* Male Speedwell; *Rhwyddlwyn meddygawl, Gwrnerth, Jeutawdd.*
On dry ditch-banks, and grass-grown mole-hills. vi.

2. V. *serpyllifolia;* Smooth Speedwell; Paul's Betony; *Rhwyddlwyn grywddail.*
Meadows and pastures. v.

3. V. *Becabunga;* Brooklime; *Goferini, Llychlyn y dwr.*
Shallow rills, and near springs. vi.

4. V. *Anagallis;* Water Speedwell; *Graeanllys y dwr.*
Ditches and slow streams. vii.

5. V. *scutellata;* Narrow-leaved Speedwell; *Rhwyddlwyn culddail y gors.*
Turbaries and swamps. vi.—viii.

6. V. *montana;* Mountain Speedwell; *Rwyddlwyn mynyddawl.*
Woods at Plasnewydd, and above Baronhill. v.—vi.

7. V. *Chamædrys;* Germander Speedwell, Wild Germander; *Rhwyddlwyn blewynnawg.*
By hedges, &c. common. v.—vi.

8. V. *agrestis;* Procumbent Speedwell, Germander Chickweed; *Rhwyddlwyn gorweddawl.* iv.

9. V. *arvensis;* Wall Speedwell, Speedwell Chickweed; *Mur-rhwyddlwyn.*
Old walls, and rubbish. v.

10. V. *hederifolia;* Ivy-leaved Speedwell, Small Henbit; *Rhwyddlwyn eiddew-ddail.*
Very common. v.—viii.

10. PINGUICULA; Butter-wort; *Toddaidd melyn.*

1. P. *vulgaris;* Common Butter-wort; *Toddaidd melyn cyffredin.* Bogs and wet heaths. v.

11. UTRICULARIA; Bladder-wort, Hooded Milfoil; *Chwysigenwraidd.*

1. U. *vulgaris;* Common Bladder-wort; *Chwysigenwraidd cyffredin.* In ditches and stagnant water. vii.

2. U. *minor;* Lesser Hooded Milfoil; *Chwysigenwraidd lleiaf.* Rare. In a turbary between Tyfry and Hendref, and a few such places. vii.

12. LYCOPUS; Water Horehound, Gypsywort; *Llys-yr hudolesau, Llys y sipsiwn.*

1. L. *europæus;* Common Water Horehound, &c. *Llys yr hudolesau cyffredin, &c.*
In swamps; Cors-ddygai, Llyn-llwydiart, Cors y wiber, &c. vii. — viii. Not common.

13. SALVIA; Sage, Clary; *Ceidwad, Gwerddonell.*

1. S. *pratensis;* Meadow Clary; *Gwerddonell y waun.*
I insert this on the authority of the Rev. Evan Lloyd, who found it on Cwirt-Farm, in the parish of Llangeinwen. vii.

2. S. *verbenaca;* Wild English Clary; *Torfagl, Golwg Crist.*
Near the Priory at Penmon; Mynydd Mechell; Holyhead. vi.—viii.

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENYW.*

14. ANTHOXANTHUM; Vernal Grass; *Melynwellt y gwanwyn.*

1. A. *odoratum;* Sweetscented Vernal Grass; *Melynwellt peraroglyn gwanwyn.* v.

CLASSIS III.—*CENEDL III.*

TRIANDRIA.—*TRIGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

15. VALERIANA; Valerian; *Triaglog, Llys Cadwgan.*

1. V. *rubra;* Red Valerian; *Triaglog côch.*
Llanidan churchyard-wall. vii.

2. V. *dioica;* Small, or Marsh, Valerian; *Triaglog bychan y gors.*
Lleiniog meadow; ditches below Tregarnedd. vi.

3. V. *officinalis;* Great Wild Valerian; *Llys Cadwgan, Gwell na'r aur, cynffon y capwllt.*
Sides of rivers. vi.

4. V. *Locusta;* Corn Salad, Lamb's Lettuce; *Diadwyth, Gwylaeth yr oen.*
Walls and sides of hedges. iv.

5. V. *dentata;* Oval fruited Corn Salad; *Gwylaeth yr oen deintiawg.*
Corn fields and hedges. vii.—ix.

16. CROCUS; Saffron; *Saffyr, Saffrwm.*

1. C. *sativus;* Saffron Crocus; *Saffyr meddygawl.*

2. C. *vernus;* Spring, or Garden, Crocus; *Saffyr gwanwynawl.*
I once found considerable plenty of both these species a little way out of the town of Holyhead, on some waste ground.

17. IRIS; Flower-de-luce; *Cammined.*

1. I. *pseudacorus;* Yellow Iris, Water Flower-de-luce; *Cammined y dwr, Gellhesgen.* vii.

2. I. *fœtidissima;* Stinking Gladwyn, or Iris, Roast-beef plant; *Hyllgryg, Llys'r Hychgryg, y Gloria.*

Found in the Old Park, near Beaumares, in forming the Warren Bulkeley-road, A. D. 1804. Priestholm island. vi.

18. Schœnus; Bog-rush; *Cors-frwynen.*

1. S. *Mariscus;* Prickly Bog-rush; *Llymdreiniog, Pibfrwynen.*

   Cors bodeilio; Cors ddygai. vii.

2. S. *nigricans;* Black Bog-rush; *Corsfrwynen ddû.*

3. S. *rufus;* Brown Bog-rush; *Corsfrwynen rúdd.*

   Aberffraw, below the bridge; above the beach between Bodorgan and Bodowen. vii.

   I have had a full opportunity of making the following observations in addition to, and confirmation of, the description in Fl. Brit. The stalk is generally with us taller than there represented, viz. from six to even fourteen inches high, invariably round, smooth, and not striated; spiculæ two-flowered, the uppermost has often three flowers. On repeated examinations I find no bristles at the base of the seed, as I do in many of this tribe; the filaments of the stamina may mislead. Stigmata constantly two.

19. Scirpus; Club-rush; *Clwp-frwynen.*

1. S. *palustris;* Marsh creeping Club-rush; *Clwp-frwynen y gors.*

   This has four bristles at the base of the seed, and two stigmata. vi. — vii.

2. S. *multicaulis;* Many stalked Club-rush; *Clwp-frwynen galafawg.*

   On the sides of Holyhead mountain; Trewilmot and other turbaries not uncommon. This has six white bristles at the base of the seed and constantly three stigmata. vii.

3. S. *cæspitosus;* Scaly stalked Club-rush; *Clwp-frwynen y fawnog.*

   This has six bristles and three stigmata. vii.

4. S. *pauciflorus;* Chocolate-headed Club-rush; *Clwp-frwynen goch-ddu.*

   Aberffraw with schœnus rufus. vii. — viii.

5. S. *acicularis;* Least Club-rush; *Clwp-frwynen leiaf.*

   At the sides of lakes reduced by summer heat; Llyn Llanfaelog; Llyn Coron; Llyn Lugeirion, &c. Stigma trifid. viii.

6. S. *fluitans;* Floating Club-rush; *Clwp-frwynen nofiadwy.*
This has two stigmata. vii. — viii.

7. S. *lacustris;* Bull-rush; *Tost-frwynen.*
The seed of this species has six aculeated bristles, the spinules reflexed. Stigma bifid, sometimes trifid. vii.

8. S. *glaucus;* Glaucous Club-rush; *Tost-frwynen arfor.*
At the west end of Tywyn-y-capel, Holyhead; and in ditches in Llanddona, bordering on Red-wharf; and in Cors ddygai.

9. S. *setaceus;* Small Club-rush; *Clwp-frwynen fechan.*
The seed of this has no bristles. Stigma trifid. vii. — viii.

10. S. *maritimus;* Salt marsh Club-rush; *Clwp-frwynen y morfa.*
Stigma trifid. vii.

20. Eriophorum; Cotton-grass; *Plu gweunydd, Sidan y waun.*

1. E. *polystachion;* Broad-leaved Cotton-grass; *Plu gweunydd, Sidan y waun llydan-ddail.*
Lleiniog meadow, opposite the castle. Meadow between Bodgylchad and Cremlyn. iv. — v.

2. E. *angustifolium;* Common Cotton-grass; *Sidan y waun, Plu gweunydd cull-ddail, cyffredin.* iv. — v.

21. Nardus; Mat-grass; *Cawnen ddú.*

1. N. *stricta;* Mat-grass; *Cawnen ddú, Cás gan bladurwr.* vii.

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENYW.*

22. Phalaris; Canary-grass; *Pefr-wellt.*

1. P. *canariensis;* Manured Canary-grass; *Pefr-wellt amaethawl.*
Rare; roadside between Tyfry and Penmynydd.

2. P. *arenaria;* Sea Canary-grass; *Pefr-wellt y tywod.*
Sandy sea-coast not uncommon. vi.

23. PHLEUM; Cat's-tail-grass; *Rhon-wellt y gath.*

1. P. *pratense;* common Cat's-tail-grass, Timothy-grass; *Rhon-wellt y gath cyffredin.*

Var. 2. 3. and *vivipara; Amrywiaethau clym-wreddiog, a bywhiliog.* vi.—x.

24. ALOPECURUS; Fox-tail-grass; *Rhon-wellt y cadnaw.*

1. A. *pratensis;* Meadow Fox-tail-grass; *Rhon-wellt y cadnaw y weirglawdd.* v.

2. A. *geniculatus;* Floating Fox-tail-grass; *Rhon-wellt y cadnaw cymmalog.*

Var. 2. 3. *Amrywiaeth cra-wreiddiog.* vii.

25. MILIUM; Millet; *Miled; (Ezec.* iv. 9.)

1. M. *effusum;* Millet-grass; *Miled-wellt.*
Rare; Old Park, near Beaumares. vi.—vii.

26. AGROSTIS; Bent-grass; *Meus-wellt.*

1. A. *canina;* Brown Bent-grass; *Meus-wellt y ci,*
Wet meadows. vii.

2. A. *vulgaris;* Fine Bent-grass; *Meus-wellt addfain.*
Var. 2. *amrywiaeth.* *Var.* 3. pumila. 3. *amrywiaeth corraidd.*
On Holyhead mountain. vii.

3. A. *seminuda;* Mr. Knapp on Br. Grasses.

4. A. *stolonifera;* Creeping Bent-grass; *Meus-wellt rhedegog.*
Porth dafarch, Porth-y-pistill, Holyhead. vii.—viii.

5. A. *alba;* Marsh Bent-grass; *Meus-wellt gwyn y waun.*
Var. 2. *sylvatica,* Huds, *Meus-wellt gwyn y coed.*

6. A. *palustris;* Whither. Arrang. *Meus-wellt y gors.*

7. A. *maritima;* Whither. Arr. *Meus-wellt arfor.*
Porth dafarch, Holyhead. vi.—vii.

27. Knappia; Knappia; *Eiddil-welltyn.*

1. K. *agrostidea;* Early Knappia; *Eiddil-welltyn cynnar.*
Tywyn Aberffraw; most plentifully near the outlet of Llyn Corron; Tywyn Trewan. iii.

Each calyx expands, and immediately dismisses the seed, as soon as it is ripe, the uppermost first, the rest in succession, each enveloped in its cotony vest; a property which seems peculiar to this grass; probably an empty calyx or two, at the upper end of the spike, when the lowermost had by no means ripened their contents, gave origin to an idea of its being a monœcious plant.

28. Aira; Hair-grass; *Brigwellt.*

1. A. *cristata;* Crested Hair-grass; *Brigwellt cribog.*
Llangoed above the sea; Llanfihangel Dinsylwi.
2. A. *aquatica;* Water Hair-grass; *Brigwellt dyfrdrig.*
Muddy ditches, not common, Tyfry and Dinam demesnes. v.—vi.
3. A. *cæspitosa;* Turfy Hair-grass; *Brigwellt mawnog.*
4. A. *flexuosa;* Waved mountain Hair-grass; *Brigwellt gwyrgam mynyddawl.* vii.
5. A. *præcox;* Early Hair-grass; *Brigwellt y gwanwyn.* v.—vi.
6. A. *caryophyllea;* Silver Hair-grass; *Brigwellt ariannaidd.* vi.

29. Holcus; Soft-grass; *Maswellt.*

1. H. *lanatus;* Meadow Soft-grass; *Maswellt sypwraidd.*
2. H. *mollis;* Creeping Soft-grass; *Maswellt rhedegog.*
3. H. *avenaceus;* Oat-like Soft-grass; *Maswellt ceirchaidd.* vi.—vii.

30. Melica; Melic-grass; *Melic-wellt.*

1. M. *uniflora;* Wood Melic-grass; *Melic-wellt y goedwig.* v.—vi.
2. M. *cærulea;* Purple Melic-grass; *Melic-wellt rhuddlas.* vii.—viii.
It is remarkable that this plant has perfectly withstood the sulphureous fumes of the copperworks at Amlwch, where every other vegetable, within a certain distance, even the crustaceous lichens,

have been destroyed; and from its extreme toughness it seems designed for some uses, which we do not know to have been hitherto made of it. It is likewise most easily propagated, as it is naturally produced in cold, most sterile soil.

31. Poa; Meadow-grass; *Gweun-wellt.*

1. P. *fluitans;* Flote Meadow-grass; *Gweun-wellt nawf.* v. — viii.
2. P. *maritima;* Creeping Sea Meadow-grass; *Gweun-wellt arfor.*
   This speices varies in size from two inches (near the sea) to fifteen more distant from it. vii.
3. P. *rigida;* Hard Meadow-grass; *Gweun-wellt anhyblyg.*
   Arthur's Round Table; rocks and old walls in Llangoed. vi.
4. P. *compressa;* Flat-stalked Meadow-grass; *Gweun-wellt cyngwasgedig.*
   On walls and dryish situations. vii. — viii.
5. P. *trivialis;* Roughish Meadow-grass; *Gweun-wellt lledarw.*
   Var. 2. vi. — viii.
6. P. *pratensis;* Smooth-stalked Meadow-grass; *Gweun-wellt llyfn.* v. — vi.
7. P. *humilis;* Short Blueish Meadow-grass; *Gweun-wellt wybrliw.*
   Hedges and orchards. vi. — vii.
8. P. *annua;* Annual meadow-grass; *Gweun-wellt blynyddawl.* vi.—ix.
9. P. *nemoralis;* Wood Meadow-grass; *Gweun-wellt y goedwig.*
   Old Park, near Beaumares. vi.
10. P. *decumbens;* Decumbent Meadow-grass; *Gweun-wellt gorweiddiog.* vii.

32. Briza; Quaking-grass; *Eigryn, Crydwellt.*

1. B. *media;* Common Quaking-grass; *Eigryn, Gwenith ysgyfarnog.* v. — vi.

33. Dactylis; Cock's-foot-grass; *Byswellt, Troed y ceiliog.*

1. D. *glomerata;* Rough Cock's-foot-grass; *Byswellt garwaidd.* vii. — viii.

34. CYNOSURUS; Dog's-tail-grass; *Rhon-wellt y ci.*

1. C. *cristatus;* Crested Dog's-tail-grass; *Rhon-wellt y ci cribog.*
Var. vivipara; Amrywiaeth bywhiliog.
By road sides, and in cold soil, it is frequently found viviparous from September to November.

35. FESTUCA; Fescue-grass; *Peisg-wellt.*

1. F. *ovina;* Sheep's Fescue-grass; *Peisg-wellt y defaid.* vi.
2. F. *vivipara;* Viviparous Fescue-grass; *Peisg-wellt bywhiliog.*
In a field called Cae Graeanog, Dinam demesne. vii.
3. F. *duriuscula;* Hard Fescue-grass, *Peisg-wellt caledaidd.* iv.
4. F. *rubra;* Creeping Fescue-grass; *Peisg-wellt ymdanawl.*
Rare: with F. vivipara, Dinam demesne. vii.
5. F. *bromoides;* Barren Fescue-grass; *Peisg-wellt anhiliawg.* vi.
6. F. *myurus;* Wall Fescue-grass; *Peisg-wellt y fagwyr.* vi.
7. F. *uniglumis;* Single-husked Fescue-grass; *Peisg-wellt uncib.*
Rare; among Arundo arenaria below Tynllwydan; between Newborough Common and Llanddwyn. vi.
8. F. *gigantea;* Tall Fescue-grass; *Peisg-wellt hirian.* vii.—viii.
9. F. *loliacea;* Spiked Fescue-grass; *Peisg-wellt tywysenaidd.* vi.—vii.
10. F. *pratensis;* Meadow Fescue-grass; *Peisg-wellt y gweunydd.* vi.—vii.
11. F. *elatior;* Tall Fescue-grass; *Peisg-wellt hydwf.*
Above the sea, between Friars and Lleiniog.

36. BROMUS; Brome-grass; *Pawr-wellt.*

1. B. *secalinus;* Smooth Rye Brome-grass; *Pawr-wellt Ller.*
This is certainly the plant which in North Wales is called Ller, and not Lolium temulentum, as Llwyd tells us in his Archæologia, p. 40. This has none of the noxious qualities of the other. Among winter corn, not common. vii.
2. B. *mollis;* Soft Brome-grass; *Pawr-wellt maswy.* vi.

3. B. *racemosus;* Smooth Brome-grass; *Pawr-wellt llyfn.*
Plentifully in a meadow below Sarn lâs, in Llangeinwen; and below Gwern Llanddona. vi.

4. B. *erectus;* Upright Perennial Brome-grass; *Pawr-wellt uniawnsyth.*
Between Llangoed Church and Tros y Marian. vii.

5. B. *asper;* Hairy Wood Brome-grass; *Pawr-wellt blewog.* vii.

6. B. *sterilis;* Barren Brome-grass; *Pawr-wellt anhiliawg.* vi.—vii.

7. B. *sylvaticus;* Slender Wood Brome-grass; *Pawr-wellt eiddil y goedwig.* vii.

37. Avena; Oat-grass; *Ceirch-wellt.*

1. A. *fatua;* Wild Oat or Haver; *Fettur, Gwyllt-geirch.* viii.

2. A. *strigosa;* Bristle-pointed Oat; *Blew-geirch.*
Among corn, not uncommon. vii.—viii.

3. A. *pubescens;* Downy Oat-grass; *Ceirch-wellt mânbluaidd.*
Arthur's Round Table, &c. to the meadows below. vii.

4. A. *pratensis;* Narrow-leaved Oat-grass; *Ceirch-wellt culddail.*
Rare; in exposed situations; Round Table; and above Carreg Onen, Llanfihangel Dinsylwi. vii.

5. A. *flavescens;* Yellow Oat-grass; *Ceirch-wellt melynaidd.*
Bryngwydryn, by the road-side, &c. vi.—vii.

38. Arundo; Reed-grass; *Cors-wellt, Corsen.*

1. A. *phragmites;* Common Reed; *Corsen gyffredin.*

2. A. *epigeios;* Wood Reed; *Corsen y sychdir.*
Above the beach between Friars and Lleiniog; Lligwy wood, &c. vii.

3. A. *colorata;* Canary Reed-grass; *Gwyran, Cors-wellt amryliw.*
Var. 2. by the sides of Llynniau Llanfihangel. vii.

4. A. *arenaria;* Sea-reed, Marran, Sea Mat-weed; *Morhesg, Merydd, Cors-wellt y tywod.*
Guards our island along the south-west coast. vii.

39. LOLIUM; Darnel, Ray-grass; *Efryn, Efre.*

1. L. *perenne;* Perennial Darnel, Red Darnel, Ray-grass; *Efryn parhaus.*

It sports in more numerous and strange varieties in this country than I have seen it in any other. vi.

2. L. *temulentum;* Bearded Darnel; *Efryn coliog, Yd meddw.* vii.

3. L. *arvense;* Beardless Darnel; White Darnel; *Efryn digol, Yd meddw gwyn.*

Nearly as common as L. temulentum, among wheat, &c. viii.

40. ROTBOLLIA; Sea Hard-grass; *Corwelltyn camaidd, Corwellt y morfa.*

1. R. *incurvata;* Sea Hard-grass; *Corwelltyn camaidd.*

Not common. Between Friars and Penmon just above the beach, Cemlyn and Dulas bays. vii.

41. HORDEUM; Barley; *Haidd-wellt.*

1. H. *murinum;* Wall Barley, Mouse Barley, Way Bennet; *Haidd-wellt y muriau.* vi.—viii.

42. TRITICUM; Wheat-grass; *Gwenith-wellt.*

1. T. *junceum;* Sea Rushy Wheat-grass; *Gwenith-wellt brwynaidd y morlan.*

Among drifted sand. vii.

2. T. *repens;* Creeping Wheat-grass, Couch-grass; *Gwenith-wellt ymdanawl.*

Var. 2. A variety of this is found on the north-east coast, particularly between Y-gader and Cemlyn, so very long awned as that it may mislead an unexperienced person to take it for the following species.

Var. 3. grows on the marsh, between Llysdulas and Pentre Arianell. vi.—viii.

3. T. *caninum;* Fibrous, or Bearded, Wheat-grass; *Gwenith-wellt sypwraidd coliog.*

This species may be distinguished from var. 2. of the last spe-

cies, not only by its slender habit, and length of awns, but particularly by the rachis, being in this bristly, which I could never find in that!

Lligwy wood. vii.

4. T. *loliaceum;* Dwarf Sea Wheat-grass; *Corwenith-wellt y morfin.*

On walls and in sandy pastures; the Green at Beaumares, &c. The branched variety which I communicated to Mr. Knapp, see his pl. 114. f. 2. I found repeatedly at Beaumares. vi. — vii.

ORDO III. TRIGYNIA.—*LLWYTH III. TEIRBENYW.*

43. MONTIA; Water Chick-weed; *Dyfr-wlyddyn.*

1. M. *fontana;* Water Chickweed, Blinks; *Dyfr-wlyddyn y ffynnon.*

v. — vi.

CLASSIS IV.—*CENEDL IV.*

TETRANDRIA.—*PEDWARGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

44. DIPSACUS; Teasel; *Teilai.*

1. D. *sylvestris;* Wild Teasel; *Teilai gwyllt.*

On the sea-coast. vii.

45. SCABIOSA; Scabious; *Clafrllys.*

1. S. *succisa;* Devil's-bit Scabious; *Clafrllys gwreidd-don.* viii.

2. S. *arvensis;* Field Scabious; *Clafrllys, Clais, Penlas.* vi.

3. S. *columbaria;* Small Scabious; *Clafrllys bychan.*
Rare; Arthur's Round Table. vii.

46. SHERARDIA; Sherardia; *Sherardia.*

1. S. *arvensis;* Blue Sherardia, Little Field Madder; *Sherardia glâs, Corwreiddrydd.* vi. — viii.

47. ASPERULA; Woodruff; *Llys yr eryr, Mandon, Wdron.*

1. A. *odorata;* Sweet Woodruff, or Woodroof; *Llys yr eryr perarogl.* v.

48. GALIUM; Bed-straw; *Gwendon, Gwenwlydd, Briwydd.*

1. G. *palustre;* White Water Bed-straw; *Gwendon, Gwenwlydd y gors.*

2. G. *saxatile;* Smooth Heath Bed-straw; *Gwenwlydd lefn, Briwydd wen.* vii. — viii.

3. G. *uliginosum;* Rough Marsh Bed-straw; *Gwendon arw y migyn.* viii.

4. G. *verum;* Yellow Bed-straw, Cheese-rennet; *Briwydd felen, Ceilion, Llys y cywer, Briger y twynau.* vii. — viii.

5. G. *Aparine;* Goose-grass, Cleavers; *Cyngafan, Gwlydd y perthi, Llys yr hidl.* v. — viii.

49. RUBIA; Madder; *Gwreiddrudd, Cochwraidd.*

1. R. *peregrina;* Wild Madder; *Gwreiddrudd gwyllt.*
On the sea-coast, but not common; below the Old Park, near Beaumares; Carreg Onen. vi. — viii.

50. PLANTAGO; Plantain; *Llyriad, Erllyriad.*

1. P. *major;* Greater Plantain; *Llyriad mwyaf, Henllydan y ffordd.* vi. — viii.

2. P. *lanceolata;* Ribwort Plantain; *Llyriad Lllwynhidydd, Llwyn y neidr, Pennau'r gwyr, Traeturiaid y bugeilydd.* vi. — vii.

3. P. *maritima;* Sea Plantain; *Bara can y defaid, Llyriad y mór, Gwerog. Mán y don.*

Var. 2. *Amrywiacth a dail danheddog.* vii.—viii.

From the numerous and significant British names which I find for this plant, I am inclined to think that there is not the attention bestowed upon it, which it merits in an agricultural light. Our ancestors certainly held it in very high esteem. They seem, indeed, to have imputed to it the greater value with regard to sheep, as we may gather from the names,—"Llys y defaid," the sheep's vegetable,—"Sampier y ddafad," the sheep's Samphire, from a resemblance which its succulent leaf bears to that of the Crithmum;—"Bara can y defaid," the sheeps' favourite morsel,—and in general, "gwerog" the suet-producing; &c. And more modern observation and experience have discovered its great importance with regard to larger quadrupeds, as cattle which have been reduced in condition, from whatever cause, have been known to have recovered in a manner almost miraculous, by grazing on grounds chiefly productive of this vegetable; as I have learned from a gentleman resident in that part of Carnarvonshire, called Lleyn, where it is produced in greater plenty, and more luxuriant than I have known it any where else. But whether this originally happened accidentally, or by design of some of our forefathers, is not at this time to be determined, but the happy effects of it are experienced to this day, and are likely to continue permanent; and ought to serve as a hint for experiments on a more extensive scale. Mr. Pennant received a similar account in his visit to that country, which is noticed in the first edition of his Tours in Wales, vol. ii. p. 200, which, from an error of the press, has been productive of a mistake in Dr. Withering's *Arrangement of Br. Pl. vol.* ii. *p.* 295. under the article *Crithmum,* where the value of *Plantago maritima,* the "Sheep's Samphire," is imputed to the *Crithmum maritimum,* "Sea or Rock Samphire." I am sorry to observe an error, with regard to this plant, in the late edition of Mr. Pennant's Tours in Wales, vol. ii. p. 386, where "Sampier y ddafad" is said in a note to signify SALICORNIA *herbacea* instead of PLANTAGO *maritima.*

4. P. *coronopus;* Buck's-horn Plantain, Star of the Earth; *Llyriad Corn y Carw, Llys Efa.*
Varietates. Nifer o amrywiaethau. vii.—viii.

51. CENTUNCULUS; Chaff-weed; *Bril-lys.*

1. C. *minimus;* Small Chaff-weed, Bastard Pimpernel; *Bril-lys coraidd.*
Side of Llyn Coron; and in a splash near Bangor Ferry, S. west side of the road. vi. vii.

52. CORNUS; Cornel-tree; *Cwyros.*

1. C. *sanguinea;* Wild Cornel-tree, Dog-wood; *Cwyros, Cwyrwialen.*
Grows in Lligwy wood, and by the road side between Porthllongdy and Rhôs Fawr. vi.

53. PARIETARIA; Pellitory; *Pelydr.*

1. P. *officinalis;* Pellitory of the wall; *Canhauawl, Cantafawd, Pelydr y gwèlydd, Murlwyn, Barthlys.* vi.—ix.

54. ALCHEMILLA; Ladies Mantle; *Mantell Fair.*

1. A. *vulgaris;* Common Ladies Mantle; *Mantell Fair gyffredin, Simmwr y cor, Palf-neu Troed y llew.* vi. vii.
2. A. *arvensis;* Field Ladies Mantle, Parsley Piert; *Troed y dryw.*

ORDO II. TETRAGYNIA.—*LLWYTH II. PEDEIRBENYW.*

55. ILEX; Holly-tree; *Celynen.*

1. I. *Aquifolium;* Holly-tree; *Celynen.* v.

56. POTAMOGETON; Pond-weed; *Dyfr-llys.*

1. P. *natans;* Broad-leaved Pond-weed; *Dyfr-llys llydan-ddail, Tafod y ci.* vii.

2. P. *heterophyllum;* Various-leaved Pond-weed; *Dyfr-llys amryddail.*
Cors Bodeilio; Llyn Llwydiart; Cors wiber; &c. vi.

3. P. *fluitans;* Long-leaved Floating Pond-weed; *Dyfr-llys amryliw.*
Braint-river; Rivulet in Bryngola demesne, Llangwillog.

4. P. *perfoliatum;* Perfoliate Pond-weed; *Dyfr-llys trydwll.*
Aberffraw river, and Cors ddygai. vii. viii.

5. P. *densum;* Close-leaved Pond-weed; *Dyfr-llys tewdws.*
Cors ddygai. vii. viii.

6. P. *lucens;* Shining Pond-weed; *Dyfr-llys disclaer.* vi. vii.

7. P. *crispum;* Curled Pond-weed; *Dyfr-llys crych.* vi. vii.

8. P. *serratum;* Serrated Pond-weed; *Dyfr-llys danheddog.*
Mill Stream, near Tyddyn y gwynt, Llanfaes.

9. P. *lanceolatum;* Lanceolate Pond-weed; *Dyfr-llys cul-ddail.*—See Eng. Botany, 1985, where it is thus defined: "Leaves lanceolate, membranous, entire, tapering at the base. Spikes ovate, dense, of few flowers."
This (perhaps new) species I found in the rivulet between Bodafon and Lligwy. vii. viii.

10. P. *pusillum;* Small Pond-weed; *Dyfr-llys eiddil.*
Cors Bodeilio, and Turbaries. vii.

11. P. *pectinatum;* Fennel-leaved Pond-weed; *Dyfr-llys gwrychddail.*
Cors Bodeilio; Llanddyfnan. vii.

12. P. *marinum;* Sea Pond-weed; *Dyfr-llys arfor.*
Tywyn y Capel, Holyhead; Lower part of Cors ddygai. vii.

57. Ruppia; Ruppia; *Rwppia.*

1. R. *maritima;* Sea Ruppia, Tassel Pond-weed; *Rwppia morawl, Tusw-dyfr-llys.*
Ditches near the sea; not rare.

58. Sagina; Pearl-wort; *Corwlyddyn.*

1. S. *procumbens;* Procumbent Pearl-wort; *Corwlyddyn gorweddawl.* v.—viii.

2. S. *apetala;* Small-flowered Pearl-wort; *Corwlyddyn anaf-flodeuog.* v. vi.

3. S. *erecta;* Upwright Pearl-wort; *Corwlyddyn syth.*
Rare; on rocks sparingly covered with earth in Llandegfan, and on a common called Rhôs cefn hîr, Pentraeth. v.

59. RADIOLA; All-seed; *Gorhadawg,*

1. R. *millegrana;* All-seed; *Gorhadawg.*
On wet commons. vii. viii.

CLASSIS V.—*CENEDL V.*

PENTANDRIA.—*PUMGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

60. MYOSOTIS; Scorpion-grass; *Ysgorpionllys.*

1. M. *Scorpioides;* Mouse-ear Scorpion-grass.
Var. 1, 2, and 3, *arvensis;* Field Scorpion-grass; *Ysgorpionllys y meusydd.*
Var. 4, *palustris;* Marsh Scorpion-grass; *Ysgorpionllys y gors.* v.—viii.

61. LITHOSPERMUM; Gromwell; *Maenhad.*

1. L. *officinale;* common Gromwell, Gray mill, Gray Millet; *Maenhad meddygawl, Grawn yr haul.*
Among brushwood, between the Old Park and Borthwen, and among hazel on Llanddyfnan demesne, plentifully. v.

2. L. *arvense;* Corn Gromwell, Bastard Alkanet; *Maenhad yr âr, Grawn y llew.*

Less common than the former; in Baron-hill and Red-hill demesnes, on each side of the road which leads by the Almshouse. v. vi.

62. CYNOGLOSSUM; Hound's-tongue; *Pigyl, Pigl.*

1. C. *officinale;* Common Hound's-tongue; *Pigyl meddygawl, Tafod y bytheuad.* vi.

63. PULMONARIA; Lungwort; *Llys yr ysgyfaint.*

1. P. *maritima;* Sea Lungwort; *Llys yr ysgyfaint arfor, Glesyn y morlan.*

Very rare; Beach in Cemlyn bay. viii.

64. BORAGO; Borage; *Bronwerth, Llawenlys.*

1. B. *officinalis;* Common Borage; *Bronwerth, Tafod yr ych, Glesyn cyffredin.* vi. vii.

65. LYCOPSIS; Small Bugloss; *Bleidd-drem.*

1. L. *arvensis;* Small Bugloss; *Bleidd-drem, neu Tafod yr ych culddail.*

66. ECHIUM; Viper's Bugloss; *Gwiberlys, Glesyn y wiber.*

1. E. *vulgare;* common Viper's Bugloss; *Gwiberlys cyffredin, Bronwerth y wiber, Tafod y bwch.*

In corn-fields.

Var. 2, *Fl. Br.* E. *anglicum Huds. Fl. Angl.* about Newborough. vi. vii.

67. PRIMULA; Primrose; *Briallu,*

1. P. *vulgaris;* Common Primrose; *Briallu cyffredin, Tewbannog fechan.* v.

2. P. *elatior;* Oxlip, Great Cowslip; *Briallu Mair disawr.*

In the wood near Tyfry. iv.

3. P. *veris;* Common Cowslip, or Paigle; *Briallu Mair sawyrus, Dagrau Mair, Llys y parlys.*

In pastures. v.

68. MENYANTHES; Buck-bean, Marsh Trefoil; *Ffaen y gors.*

1. M. *trifoliata;* Common Buck-bean; *Ffaen y gors teirdalen.* v. vi.

69. HOTTONIA; Featherfoil, Water Violet; *Gwythdydd.*

1. H. *palustris;* Featherfoil; *Gwythdydd y gors.*
Muddy ditches in Corsddygai, &c. vi. vii.

70. LYSIMACHIA; Loosestrife; *Trewynyn.*

1. L. *vulgaris;* Yellow Loosestrife; *Trewynyn cyffredin.*
Llyn Llwydiart; Llyn-traffwll, &c. vi. vii.

2. L. *thyrsiflora;* Tufted Loosestrife; *Trewynyn sypflodeuog.*
Llyn Llechylched; by Mr. Lhwyd. *R. Syn.* 283. vii.

3. L. *nemorum;* Wood Loosestrife; *Trewynyn y goedwig, Gwlydd melyn Mair.*
In shady places. v.—ix.

71. ANAGALLIS; Pimpernel; *Brathlys, Gwlydd Mair.*

1. A. *arvensis;* Scarlet Pimpernel; *Brathlys gwrryw, Gwlydd Mair, Llys y crymman.*
Obs. A variety is found in sandy pastures, on the S. west coast, with a beautiful pale pink flower, which seems different from all the varieties noticed in *Sm. Fl. Brit.* vii.

2. A. *tenella;* Bog Pimpernel; *Gwlydd Mair y gors.*
Meadows and turbaries. vii. viii.

72. CONVOLVULUS; Bindweed; *Cynghafawg.*

1. C. *arvensis;* Small Bindweed; *Cynghafawg fechan, Taglys.* vi. vii.

2. C. *sepium;* Great Bindweed; *Cynghafawg, fawr, Tagwydd, Cloffrwym y mwcci, Clych y perthi.* vii. viii.

3. C. *Soldanella;* Sea Bindweed; *Cynghafawg arfor, Ebolgarn y mór.*

In drifted sand, among Arundo arenaria. vii.

73. CAMPANULA; Bell-flower; *Clychlys.*

1. C. *rotundifolia;* Round-leaved Bell-flower; *clychlys amryddail.* viii. ix.

Var. 2, *uniflora, Amrywiaeth unblodeuog.*

2. C. *Rapunculus;* Rampion Bell-flower; *Clychlys erfinwraidd, new bwytadwy.*

In ditches near the Gatehouse of Baron-hill, some time ago. vii.

3. C. *Trachelium;* Nettle-leaved Bell-flower; *Clychlys dynad-ddail.*

In the Old Park, near Beaumares. vii.

74. IASIONE; Sheep's Scabious; *Clefryn.*

1. I. *montana;* Sheep's-bit, Sheep's Scabious; *Clefryn.* vi. vii.

75. LOBELIA: Lobelia; *Lobelia, Bidawglys.*

1. L. *Dortmanna;* Water Lobelia; *Bidawglys dyfrdrig.*

In Llyn Llanfaelog, and Llyn Dinam, in Llanfair yn neubwll plentifully. vii.

76. VIOLA; Violet; *Gwiolydd, Fioled.*

1. V. *hirta;* Hairy Violet; *Gwiolydd flewog.*

In Penmon Park, east of the church, abundantly, &c. v.

2. V. *odorata* 2; White Sweet Violet; *Millyn gwyn, Crinllys.*

Llanedwan Church-yard; ascent from Beaumares towards the Almshouse, plentifully. iii. iv.

3. V. *palustris;* Marsh Violet; *Gwiolydd y gors.*

I have gathered this with a perfectly-white flower. v. vi.

4. V. *canina;* Dog's Violet; *Pen y neidr, Fioled y cwn.* iv. v.

5. V. *tricolor;* Pansy Violet, Heart's-ease; *Fioled dauwynebog, Llys y Drindod, Trilliw.* v.—ix.

Var. 2, *arvensis, Sibth;* Corn Pansy; *Trilliw yr ár.* viii. ix.

77. VERBASCUM; Mullein; *Pannog.*

1. V. *Thapsus;* Great Mullein, High Taper; *Tewbannog, Sircyn y melinydd.* vii. viii.

2. V. *phæniceum;* Purple Mullein; *Pannog brithgoch.*

In a scattered old fence, on the right hand from Beaumares to the Almshouse, in 1803. In the following year, it nearly covered acres of ground in the adjoining field. I have never seen it in a garden in the neighbourhood. vii. viii.

78. Datura; Thorn-apple; *Meiwyn.*

1. D. *Stramonium;* Thorn-apple; *Meiwyn.*

This plant was produced abundantly on cutting up a piece of old ground in the demesne of Maes y porth: it is known that this land has undergone no process in agriculture within a century, prior to this.

79. Hyoscyamus; Henbane; *Parfyg, Bela, Llewyg yr jâr.*

1. H. *niger;* Common Henbane; *Parfyg,* &c. *Ffaen y moch, Crys y brenin.*

80. Solanum; Nightshade; *Mochlys.*

1. S. *Dulcamara;* Woody Nightshade, Bitter-sweet; *Elinog, Mynyglog.* vi. vii.

2. S. *nigrum;* Common or Garden Nightshade; *Mochlys cyffredin, Mochlys grawnddu.*

In the neighbourhood of Beaumares; near the mills; and above the beach between Friars and Friars bâch. vi.—ix.

81. Chironia; Centaury; *Canrhi.*

1. C. *Centaurium;* Common Centaury; *Canrhi gôch, Bustl y ddaear, Ysgol Fair; N. W.; Ysgol Crist. S. W.*

2. C. *littoralis;* Dwarf Tufted Centaury; *Canrhi gôch arfor.*

On the sea coast below Llanfaelog; and on Tywyn trewan.

On this extensive common I likewise find the two singular varie-

ties which have been observed to grow in the neighbourhood of Liverpool.—See Sm. Fl. Britannica, p. 1393.

82. SAMOLUS; Brookweed; *Claerlys.*

1. S. *Valerandi;* Brookweed, Water Pimpernel; *Claerlys, Sammwl, Samylen.*

In marshes, and near springs. vii.

83. LONICERA; Honeysuckle; *Gwyddfid, Gwyddwydd.*

1. L. *Periclymenum;* Common Honeysuckle, or Woodbine; *Gwyddfid, Llaeth y geifr, Tethau, r gaseg.*

84. RHAMNUS; Buckthorn; *Rhafnwydden.*

1. R. *catharticus*; Buckthorn; *Rhafnwydden.*

In a very old plantation at Llysdulas, and in hedges near Wern, in Llandegfan. v. vi.

85. EUONYMUS; Spindle-tree; *Piswydden.*

1. E. *Europæus;* Spindle-tree, Prickwood; *Piswydden.*

Llanfihangel Dinsylwi, above the sea. Old fortification on Bryn Gwydryn, plentifully. v.

86. RIBES; Currants; *Rhyfwydden, Rhesinwydd.*

1. R. *alpinum;* Tasteless Mountain Currants; *Rhyfwydden mynyddawl.*

Plentifully in hedges near Plâs uchaf, in the parish of Llanidan. iv. v.

2. R. *Grossularia;* Rough Gooseberry; *Grwyswydd.* iv.

3. R. *Uva-crispa;* Smooth Gooseberry; *Gwyfonwydd.*

Both these species are found frequently at a distance from gardens; at Cadnaut; Bryn Gwydryn; Penmon Park, &c. and seedlings were abundant along the Warren Bulkeley road in 1806, the second year after it was formed. Besides the British names given above, they are called indifferently *Eirin Mair* and *Perth Eurddrain.*

87. HEDERA; Ivy; *Eiddew, Eiddiorwg.*

1. H. *Helix;* Common Ivy; *Eiddew, Iorwg, Aedorw.* x.

88. GLAUX; Salt-wort; *Hel-las.*

1. G. *maritima;* Black Salt-wort; *Hel-las.*

89. VINCA; Periwinkle; *Perfagl, Llowrig, Erllysg Gwanwden.*

1. V. *minor;* Lesser Periwinkle; *Erllysg,* &c. *lleiaf.*
In a hedge between Treffos and the high road to the west, plentifully. v.

2. V. *major;* Greater Periwinkle; *Llowrig, Perfagl fwyaf, Gwanwden.*
In a wood near Tyfry. v.

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENYW.*

90. CHENOPODIUM; Goose-foot; *Gwydd-droed.*

1. C. *Bonus Henricus;* Mercury Goose-foot, Perennial Goose-foot; *Sawdl y crydd, Llys y gwrda.*

2. C. *rubrum;* Red Goose-foot; *Gwydd-droed rhuddawg.*
Not common. By the Cowhouses at Trefriw, quite red, and near Amlwch, perfectly green. viii.

3. C. *album;* White Goose-foot; *Gwydd-droed gwynaidd.*
Var. 2, 3, 4, *viride,* &c. *Lin.*—*Nifer o amrywiaethau.* viii. ix.

4. C. *acutifolium; Eng. Bot.* Sharp Entire-leaved Goose-foot; *Guydd-droed, a deilen gyfa flaenfain.*
Found as a weed in Berw garden, by the Rev. E. Lloyd.

5. C. *maritimum;* Sea Goosefoot; *Gwydd-droed arfor.*
Muddy Sea coasts; Dulas Bay, &c. vii. viii.

91. Beta; Beet; *Melged, Betysen.*

1. B. *maritima*; Sea Beet; *Melged arfor.*
Not common on the sea-coast. viii.

92. Salsola; Saltwort; *Hel-lys.*

1. S. *Kali;* Prickly Saltwort; *Hel-lys yspigawg.*
In drifted sand, not rare. vii.

93. Ulmus; Elm; *Llwyf, Llwyfanen.*

1. U. *campestris;* Common Elm; *Llwyf gyffredin.*
2. U. *suberosa; Eng. Bot.* Cork-barked Elm; *Llwyfanen a rhisg gwrymiawg.*
Near Beaumares, &c. iv.
3. U. *montana;* Broad-leaved Elm; Wych Hazel; *Llwyfanen lydan-ddail.*
In the Old Park. iv.
4. U. *glabra; Eng. Bot.* Smooth-leaved, or Wych Elm; *Llwyfanen a dail llyfnion.*
Near Beaumares, &c. iv.

94. Gentiana; Gentian; *Crwynllys.*

1. G. *Pneumonanthe;* Marsh Gentian, Calathian violet; *Crwynllys y rhôs, Blodau Mihangel.*
Rough heaths, near Holyhead; Rhos y meirch; Cae rhôs Lligwy, &c. viii. ix.
2. G. *Amarella;* Autumnal Gentian; *Crwynllys chwerw.*
Very rare. Beneath the precipice at Bryngwydryn. viii.
3. G. *campestris;* Field Gentian; *Crwynllys y maes.*
In old pastures frequent. viii. ix.

95. Eryngium; Eryngo; *Boglynon.*

1. E. *maritimum;* Sea Eryngo, Sea Holly; *Boglynon arfor.* vii. viii.

96. HYDROCOTYLE; White-rot, Marsh Pennywort; *Amrain, Toddaidd wen.*

1. H. *vulgaris;* Marsh Pennywort, White-rot; *Toddaidd wen, Cron y gweunydd, Llys y geiniog.* v. vi.
2. H. *inundata;* Floating White-rot; *Amrain dyfrdrig.*
In deep ditches and overflowed grounds. v. vi.

97. SANICULA; Sanicle; *Clyst yr arth, Golchwraidd.*

1. S. *europæa;* Wood Sanicle; *Golchwraidd, Golchyddes, Clyst yr arth.* v.

98. CAUCALIS; Hedge Parsley; *Troed y cyw, Eulyn-Berllys.*

1. C. *Anthriscus;* Upright Hedge Parsley; *Eulyn Berllys.*
2. C. *nodosa;* Knotted Hedge Parsley; *Clwm Eulyn Berllys, Troed y cyw clymmog.* v. vi.

99. DAUCUS; Carrot; *Moronyn.*

1. D. *Carota;* Wild Carrot; *Moronyn y meusydd, Meddyglyn, Nyth aderyn.*
Var. 2, 3, and 4. *of Withering,* at Porth Dafarch, near Holyhead; *Nifer o amrywiaethan.* vi.
2. D. *maritimus;* Sea-coast Carrot; *Moronyn arfor.*
The plants, (for there were several of them) which I suppose to be this species, grew in that same bay, Porth Dafarch, in the clefts of very steep rocks, but out of my reach; so that I could not examine them as minutely as I wished to have done. They bore, however, that distinctive character of an Umbel in seed, perfectly flat, if not somewhat convex, and larger than I had ever before observed.

100. BUNIUM; Earth-nut; *Bywi, Clor.*

1. B. *flexuosum;* Common Earth-nut, Kipper, or Pig-nut; *Bywi, Clor, Cylor, Cneuen y ddaear, gyffredin.* v. vi.

101. CONIUM; Hemlock; *Cegiden.*

1. C. *maculatum;* Common Hemlock; *Cegiden gyffredin.* vi. vii.

102. CRITHMUM; Sampire; *Corn Carw y mór.*

1. C. *maritimum;* Sea Sampire; *Corn Carw, neu Ffenigl y mór.* viii.

Let me here rectify a mistake in Dr. Withering's Arrangement of British Plants, p. 295, where he erroneously refers to Mr. Pennant's Tours in Wales, vol. ii. p. 200, for this plant. The passage is inaccurate in the original; instead of "y ddafad, or Samphire," it should have been "Sampier y ddafad, or Sheep's Samphire," a provincial name for Plantago maritima: for a more particular account of which plant, I beg leave to refer my reader to page 15.

103. HERACLEUM; Cow Parsnep, Hogweed; *Ewr, Efwr.*

1. H. *Sphondylium;* Common Cow Parsnep; *Efwr cyffredin, Cron. Var.* 2. Long-leaved; in the wood at Plâs newydd; *Amrywiaeth culddail.*

104. ANGELICA; Angelica; *Llys yr Angel.*

1. A. *Sylvestris;* Wild Angelica; *Llys yr Angel y goedwig.*

105. SIUM; Water Parsnep; *Dyfr-foronyn.*

1. S. *latifolium;* Broad-leaved Water Parsnep; *Dyfr-foronyn llydan-ddail.* vii. viii.

In Cors ddygai, near Berw. Rare.

2. S. *angustifolium;* Narrow-leaved Water Parsnep; *Dyfr-foronyn culddail.* vii. viii.

In deep ditches and rivulets; not very common.

3. S. *nodiflorum;* Procumbent Water Parsnep; *Dyfr-foronyn syp-flodeuog.* vii. viii.

4. S. *repens;* Creeping Water Parsnep; *Dyfr-foronyn ymlusgawl.* On the West-end of Towyn y capel, Holyhead. viii.

106. ŒNANTHE; Water Dropwort; *Dibynlor.*

1. Œ. *fistulosa;* Common Water Dropwort; *Dibynlor pibellaidd* vii. viii.

2. Œ. *pimpinelloides;* Parsley Water Dropwort; *Dibynlor perllys ddail.*

On the sea-coast; Cemlyn bay, &c. vii.

3. Œ. *crocata;* Hemlock Water Dropwort; *Dibynlor cegidaidd, Gysplys.* vii.

107. ÆTHUSA; Fool's Parsley, Lesser Hemlock.

1. Æ. *Cynapium;* Fool's Parsley, &c.; *Gauberllys.*

108. SCANDIX; Shepherd's needle; *Creithig.*

1. S. *odorata;* Sweet Cicely, Great Shepherd's needle; *Creithig, neu Sisly bêr.*

In the woods at Plasnewydd. v.

2. S. *Pecten Veneris;* Venus's comb, Common Shepherd's needle; *Creithig Nodwydd y bugail.*

3. S. *Anthriscus;* Rough Shepherd's needle; *Creithig gwrychog.* v.

109. CHŒROPHYLLUM, Chervil, Cow-parsley; *Gorthyfail.*

1. C. *sylvestre;* Smooth Chervil; *Gorthyfail llyfn.*

2. C. *temulentum;* Rough Chervil, Rough Cow-parsley; *Gorthyfail garw.* vi. vii.

110. SMYRNIUM; Alexanders; *Dulys.*

1. S. *Olusatrum;* Alexanders; Common Alisanders; *Dulys cyffredin.* v.

Beaumares; Aberffraw; &c. but most abundantly on Priestholm island. Dr. Withering, in saying that this plant "almost covers the South-west end of Anglesea," (*Arrangement of British Plants, p.* 310,) misapprehends Mr. Pennant, (*Tours in Wales, v.* ii. *p.* 253,)

who, in the passage there referred to, and in the two or three preceding pages, is treating of Priestholm island, and not of Anglesea.

111. ANETHUM; Fennel, Dill; *Ffenigl, Ffenigyl.*

1. A. *Fæniculum;* Common Fennel; *Ffenigl cyffredin.*
Plentifully on rocks between Borth and Llandysilio. vii. viii.

112. CARUM; Caraway; *Carwas.*

1. C. *Carui;* Common Caraway; *Carwas, Carddwy.*
I found it on a hedge in the parish of Llansadwrn, between Cefn côch and the Church. vi.

113. PIMPINELLA; Burnet Saxifrage; *Gwraiddiriog.*

1. P. *saxifraga;* Common Burnet Saxifrage: *Gwraiddiriog cyffredin.* vii. viii.

2. P. *dissecta;* Jagged Burnet Saxifrage; *Gwraiddiriog mândrylldail.* vii. viii.

114. APIUM; Smallage; *Mers, Halogan.*

1. A. *graveolens;* Smallage, Wild Celery; *Mers, Halogan, Perllys yr hêl.*
In the Castle-moat at Beaumares abundantly, and on the banks of most of our rivers near the sea. viii.

ORDO III. TRIGYNIA.—*LLWYTH III. TEIRBENYW.*

115. VIBURNUM; Guelder-rose; *Gwifwrnwydd.*

1. V. *Opulus;* Common Guelder-rose, Water Elder; *Gwifwrnwydd y gors, Corswigen.*
Rare. Lligwy Wood; River side between Henllys and Cichle. v.

116. SAMBUCUS; Elder; *Ysgawen, Ysgawlwyn.*

1. S. *Ebulus;* Dwarf Elder, Danewort; *Corysgawen, Creulys mawr, Ysgawen bendiged, Ysgawen Fair, Gwaed y gwyr.*

I have seen it plentifully on several spots near Beaumares; at present, on a small declivity near Bryn; near Fferam gorniog, in Pentraeth. vii.

2. S. *nigra;* Common Elder; *Ysgawlwyn cyffredin.* vi.

ORDO IV. TETRAGYNIA.—*LLWYTH IV. PEDEIRBENYW.*

117. PARNASSIA; Grass of Parnassus; *Brial.*

1. P. *palustris;* Grass of Parnassus; *Brial y gors.* viii. ix.

ORDO V. PENTAGYNIA.—*LLWYTH V. PUMBENYW.*

118. STATICE; Thrift; *Archmain.*

1. S. *Armeria;* Thrift, Sea Gilliflower; *Archmain, Clustog Fair.* vii. viii.

2. S. *Limonium;* Sea Lavender; *Llemyg.*

On rocks on the S.-west coast, not uncommon. viii.

119. LINUM; Flax; *Llín.*

1. L. *usitatissimum;* Common Flax; *Llín cyffredin.* vii.

2. L. *angustifotium;* Narrow-leaved pale Flax; *Llín culddail.*

Rare. On the beach between the Mount and Friar's bâch; below Trefarthen. vii.

3. L. *catharticum;* Purging Flax, Mill-mountain; *Llín y tylwyth tég.* vi.—viii.

ORDO VI. HEXAGYNIA.—*LLWYTH VI. CHWEBENYW.*

120. Drosera; Sundew; *Toddaidd rûdd, Gwlithlys.*

1. D. *rotundifolia;* Round-leaved Sundew; *Toddaidd rûdd, neu Tawddrudd crynddail.*

2. D. *longifolia;* Long-leaved Sundew; *Tawddrudd hirddail, Gwlithlys hirddail.*

Rare. In a swamp about south of Trejorwerth; and Cors y bòl. vii. viii.

CLASSIS VI.—*CENEDL VI.*

HEXANDRIA.—*CHWEGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

121. Galanthus; Snow-drop; *Eiriawl.*

1. G. *nivalis;* Snow-drop; *Eiriawl, Cloch baban.*

Pentraeth, among brushwood, not far from the church towards S.-east. ii.

122. Narcissus; Daffodil; *Gylfinog.*

1. N. *biflorus;* Pale Daffodil; Primrose peerless; *Gylfinog deuflodeuog.*

In several hedges and fields in the parish of Llangadwaladr; and discovered, certainly indigenous, by Mrs. Jones, on Pant Howel demesne. iv. v.

2. N. *Pseudonarcissus;* Common Daffodil; *Gylfinog cyffredin, Croeso gwanwyn, Cenhinen Pedr.*

In old orchards frequent; and hay-fields in the parish of Llanedwan. iii.

123. ALLIUM; Garlick; *Craf, Cenhinen.*

1. A. *vineale;* Crow Garlick; *Craf gwyllt, Garlleg gwyllt.*
In rough, rocky ground among furze. vii.

2. A. *ursinum;* Broad-leaved Garlick, Ramsons; *Craf y geifr.*

124. ORNITHOGALUM; Star of Bethlehem; *Seren Fethlehem.*

1. *O. umbellatum;* Common Star of Bethlehem; *Seren Fethlehem gyffredin.*
In a wood near Maes y porth. iv. v.

125. SCILLA; Squill; *Serenyn.*

1. S. *verna;* Vernal Squill; *Serenyn y gwanwyn.* v. vi.

2. S. *nutans;* Hare-bell Squill, Wild Hyacinth; *Bwtias y gôg, Cenhinen y brain, Croeso hâf, Glâs y llwyn, Cloch yr eos.*
I have known it vary with a white flower. v.

126. NARTHECIUM; Asphodel.

1. N. *ossifragum;* Lancashire Asphodel; *Llafn y bladur.*
In turbaries, &c. vii. viii.

127. ASPARAGUS; Sperage; *Gwillon, Merllys.*

1. A. *officinalis;* 2. Common Asparagus, or Sperage; *Gwillon, neu Merllys cyffredin, Llys y dyfrglwyf.*
On a sandy hillock below Llanfaelog. In this situation the foliage is invariably procumbent. viii.

128. IUNCUS;* Rush; *Brwynen.*

* Having, in an essay, which is published in the tenth volume of the Transactions of the Linnæan Society, added to the number of species of Iuncus with knotted leaves, I find it necessary to alter the arrangement of the Genus from the manner in which it has heretofore

* *Culmis nudis.* * *A chalafon di-ddail.*

1. I. *maritimus;* Lesser Sharp Sea Rush; *Morfrwynen.* viii.

2. I. *glaucus;* Hard Rush; *Brwynen galed.* vii.

3. I. *conglomeratus;* Common Rush; *Brwynen bellenaidd.* vii.

4. I. *effusus;* Soft Rush; *Pabwyren, Canwyll-frwynen.* vii.

5. I. *squarrosus;* Moss Rush, Goose Corn; *Brwynen Troellgoryn.*

** *Culmis foliosis.* ** *A chalafon deiliog.*

† *Foliis nodoso-articulatis.* † *A dail clwmgymmalog.*

6. I. *lampadocarpus;* Shining-fruited Jointed Rush; *Brwynen glymmog glaer-gib.*

I. foliis compressis, paniculâ terminali compositâ erectâ, calycis foliolis tribus exterioribus ovato-lanceolatis, acuminatis; interioribus, scarioso-marginatis obtusiusculis, capsulâ ovatâ triquetrâ stylo brevi terminatâ fusco-purpureâ nitidâ, culmo 3—6 folio.

7. I. *acutiflorus;* Sharp-flowered Jointed Rush; *Brwynen glymmog a blodau blaenfain.*

I. foliis compressiusculis, paniculâ terminali supradecompositâ diffusâ, calycis foliolis omnibus lanceolatis acuminatis, capsulâ ovato-oblongâ triquetrâ mucronatâ, culmo 3—4 folio.

8. I. *obtusiflorus;* Blunt-flowered Jointed Rush; *Brwynen glymmog a blodau blaendwn.*

I. foliis teretibus, panicula terminali supradecompositâ, pedunculis divaricato-refractis! Calycis foliolis ellipticis obtusis, Capsulâ ovato-acuminatâ triquetrâ, culmo bifolio!

9. I. *uliginosus;* Little bulbous Rush; *Corfrwynen ledglymmog.* And a viviparous variety.—Amrywiaeth bywhiliog.

†† *Foliis æqualibus.* †† *A dail di-glwm.*

10. I. *bulbosus;* Round-fruited Rush; *Brwynen algron.* vii.

11. I. *bufonius;* Toad Rush; *Brwynen y llyffant.* vii. viii.

appeared; and as the definitions of the three species, *lampadocarpus, acutiflorus,* and *obtusiflorus,* occur only in the said volume, a publication not commonly met with, it may not be improper to introduce them here.

12. I. *pilosus;* Hairy Rush; *Brwynen flewog.* iii. iv.

13. I. *sylvaticus;* Wood Rush; *Brwynen y goedwig.* v.

14. I. *campestris;* Hairy Field Rush; *Brwynen flewog y maes.*
Var. 2. *Amrywiaeth, bengron.* iv. v.

129. Peplis; Purslane; *Porpin, Pwrpin.*

1. P. *Portula;* Water Purslane; *Porpin Troed y gywen.* vii. viii.

ORDO II. TRIGYNIA.—*LLWYTH II. TEIRBENYW.*

130. Rumex; Dock; *Tafolen.*

1. R. *sanguineus;* Bloody-veined Dock; *Tafolen gôch, Tafolen waedlyd.*
Var. 2, *viridis. Sibth. Amrywiaeth, werdd.*
Both these may be found in the wood above Baron-hill. vii.

2. R. *crispus;* Curled Dock; *Tafolen grych.* vi. vii.

3. R. *acutus;* Sharp Dock; *Trython, Tafolen Mair, Chwysoglen.*
Var. 2, *Amrywiaeth, fechan.* vii.

4. R. *obtusifolius;* Broad-leaved Dock; *Tafolen gyffredin, Tafolen lydanddail.* vii. viii.

5. R. *aquaticus;* Great Water Dock; *Tafolen hâr, Tafolen y dwr.*
In Cors ddygai, and on the banks of the larger rivers, Alaw, &c. vii. viii.

6. R. *Acetosa;* Common Sorrel; *Suran y waun, Suran y cwn, Suran y frân.* vi.

7. R. *Acetosella;* Sheep's Sorrel; *Dringol, Drigon, Suran yr yd.*

131. Triglochin; Arrow-grass; *Saethbenig.*

1. T. *palustre;* Marsh Arrow-grass; *Saethbenig y gors.*
Turbaries, &c. vii.

2. T. *maritimum;* Sea Arrow-grass; *Saethbenig y morfa.*
Salt marshes. v.—viii.

ORDO III. POLYGYNIA.—*LLWYTH III. AMLFENYW.*

132. Alisma; Water Plantain; *Dyfr Lyriad.*

1. A. *Plantago;* Greater Water Plantain; *Dyfr Lyriad mwyaf.*
Var. 2, *lanceolata. Wither.—Amrywiaeth culddail.*
The variety is found in the mill-pond near Beaumares, and Dinam demesne. viii.

2. A. *natans;* Floating Water Plantain; *Dyfr Lyriad nofiadwy.*
In llyn coron; Llyniau Llanfihangel; &c. vii.
This is by no means an uncommon plant, but seldom seen in flower, owing to the extreme variableness of the depth of water in a level country, where lakes and rivers have no supply but immediately from the sky. In the month of May or June, this plant may be seen drawn by a stream to the length of many feet, from three to ten, or even more, where, at the end of six or eight weeks after, the water being often so very much reduced as in some places not to cover the bed of the river, we can scarcely perceive any traces of it.

3. A. *ranunculoides;* Small Water Plantain; *Dyfr Lyriad bychan.*
In muddy ditches and turbaries not uncommon. vii.

4. A. *repens?* Creeping Water Plantain; *Dyfr Lyriad ymlusgawl.*
In the month of September, and even October, I find on the margins of several of our lakes a plant which answers to the trivial, which I have here ventured to apply with a mark of doubt. Its time of flourishing is different from every other species I know. It is entirely procumbent and trailing, striking roots repeatedly at short distances, about one, two, or three inches asunder, and seems much to resemble *Cavanille's* figure, tab. 55, as well as to answer his definition, "A. caulibus repentibus, foliis lanceolatis petiolatis acutis." p. 41.—If it can possibly prove to be A. ranunculoides, that plant, which I indeed find subject to very considerable variations, must at times assume appearances under which I have not sagacity sufficient to recognise it.

CLASSIS VIII.—*CENEDL VIII.*

OCTANDRIA.—*WYTHGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

133. EPILOBIUM; Willow-herb; *Helyg-lys.*

1. E. *angustifolium;* Rose-bay Willow-herb, Persian or French Willow: *Helyg-lys hardd.*
   In a wood near Tyfry. vii.
2. E. *hirsutum;* Great hairy Willow-herb, Codlings and cream; *Helyglys pêr, Helyglys panawg.* vii.
3. E. *parviflorum;* Small-flowered hoary Willow-herb; *Helyglys lledlwyd mân-flodenog.* vii.
4. E. *montanum;* Broad Smooth-leaved Willow-herb; *Helyglys llyfn llydanddail.* vii.
5. E. *tetragonum;* Square-stalked Willow-herb; *Helyglys pedrongl.*
6. E. *palustre;* Round-stalked marsh Willow-herb; *Helyglys culddail y fawnog.* vii.

134. VACCINIUM; Bilberry, Whortle; *Lluswydden.*

1. V. *Myrtillus;* Bleaberry, Bilberry; *Llusen, Lluswydden.*
   Not common; Cadnant, Cae rhôs Lligwy, Caeau Mair, &c. v.
2. V. *Oxycoccus;* Cranberry; *Llygaeron, Ceiros y waun.*
   Rare; near Llyn Dinam; below Bodafon uchaf, and on a farm called Salsbriin Llanbadric. vi.

135. ERICA; Heath; *Grug, Myncog.*

1. E. *vulgaris;* Common Heath, or Ling; *Grug cyffredin.*
   Var. 2, *ciliaris. Huds.* Ed. i.—*Amrywiaeth blewog.* vi. vii.
2. E. *tetralix;* Cross-leaved Heath; *Grug croesddeiliog.* vii. viii.

3. E. *cinerea;* Fine-leaved Heath; *Grug lledlwyd.* vii. viii.

All these species are found here, not uncommonly, with white bloom.

136. Daphne; Mezereon; *Llosglys, Bliwlys.*

1. D. *Laureola;* Spurge Laurel; *Clust yr Ewig.*

In a wood near Tyfry. iii. iv.

137. Acer; Maple; *Masarnwydd.*

1. A. *pseudoplatanus;* Greater Maple, Sycamore; *Masarnwydd mwyaf.* v.

2. A. *campestre;* Common Maple; *Masarnwydd lleiaf, Cynhowlen.* N. W. *Gwenwialen.* S. W. v. vi.

Rare; In a high-road hedge in the parish of Llangeinwen, near Maes y porth; and on Trefarthen demesne, the largest I have ever seen of the species. v. vi.

ORDO II. TRIGYNIA.—*LLWYTH II. TEIRBENYW.*

138. Polygonum; Knot-grass, Persicaria; *Clymmog.*

1. P. *amphibium;* Amphibious Persicaria, or Knot-grass; *Canwraidd goch.* vii. viii.

2. P. *Persicaria;* Spotted Persicaria, or Knot-grass; *Elinog gôch.* vii. viii.

3. P. *lapathifolium;* Pale-flowered Persicaria, or Knot-grass; *Costog y dom. Llys y dom.*

We find a variety of it with stalk and flowers red.—*Amrywiaeth rhúdd.* vii. viii.

4. P. *Hydropiper;* Biting Persicaria, or Knot-grass; *Tinboeth, Llys y dín.* ix.

5. P. *minus;* Small creeping Persicaria, or Knot-grass; *Clymmog bychan, Treigledlys.* ix.

Rather rare; by the border of Llyn coron; Llangeinwen mill-pool; &c. I found it almost invariably with five stamina; very rarely with four; never with six.

6. P. *Bistorta;* Great Bistort, or Snake-weed; *Llys y neidr.*
In a meadow near Llanfaes Church, and on Treffos demesne. vi.

7. P. *aviculare;* Common Knot-grass; *Canclwm. Berwr yr iâr, Gwaedlys, Clymmog.* v.—x.
And its three *varieties; Nifer o Amrywiaethau.*

8. P. *Fagopyrum;* Buck-wheat; *Gwenith yr hydd.*
In Plasnewydd wood. vii. viii.

9. P. *Convolvulus;* Climbing Buck-wheat, Black Bindweed; *Yttag, Taglys yr yd, Perthlys.* vi. vii.

ORDO III. TETRAGYNIA.—*LLWYTH III. PEDEIRFENYW.*

139. Paris; Herb Paris; *Cwlwm cariad.*

1. P. *quadrifolia*; Herb Paris, True-love; *Cwlwm cariad.* v.
"Near Carreg y forwyllt, on the west side of the river near Llangefni." This account I have taken from an old, elegantly-written manuscript.

I have walked the ground but once in search of this plant; let not my disappointment, in not finding it, discourage the botanist from future searches, for Dr. Pulteney observes, that at one time he failed of seeing a single plant on a spot of ground, which, in the preceding year, was thickly overspread with it.

140. Adoxa; Moschatell; *Mwsglys, Anfri.*

1. A. *Moschatellina;* Tuberous Moschatell; *Anfri, Mwsglys.* iv. v.

CLASSIS IX.—*CENEDL IX.*

ENNEANDRIA.—*NAWGWRRYW.*

ORDO I. HEXAGYNIA.—*LLWYTH I. CHWEBENYW.*

141. BUTOMUS; Gladiole; *Engraff.*

1. B. *umbellatus;* Flowering Rush, Water Gladiole; *Engraff, Brwynen flodeuog.*

Grows in deep, muddy ditches, in Cors ddygai, &c. vi. vii.

CLASSIS X.—*CENEDL X.*

DECANDRIA.—*DENGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

142. PYROLA; Winter-green; *Coedwyrdd.*

1. P. *minor;* Lesser Winter-green; *Coedwyrdd bychan, Glesyn y gauaf.*

This is one of the very few which I take upon hearsay: I find it in a list of Anglesey plants, which was made by that ingenious man, and skilful naturalist, Mr. William Morris, whom I have had occasion to mention in my preface; he says he found it in Lligwy wood. vii.

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENYW.*

143. CHRYSOSPLENIUM; Golden Saxifrage; *Eglyn.*

1. C. *oppositifolium ;* Opposite-leaved Golden Saxifrage ; *Eglyn cyferbynddail.* v.

144. SAXIFRAGA; Saxifrage; *Llyfenwy, Tormaen.*

1. S. *granulata ;* White Saxifrage ; *Llyfenwy, neu Tormaen gwyn, Clôr y brain.*

In sandy pastures of Rhuddgar farm, in Llangeinwen; first observed sparingly by the Rev. Evan Lloyd; I have since found it abundantly on the same farm. v.

2. S. *tridactylites;* Rue-leaved Saxifrage; *Tormaen tribys.* v.

145. SCLERANTHUS ; Knawell; *Dinodd.*

1. S. *annuus;* Annual Knawel; *Dinodd blynyddawl.* vii.

146. SAPONARIA; Soapwort; *Sebonllys.*

1. S. *officinalis ;* Common Soapwort; *Sebonllys meddygawl.*

It grows in a hedge not far from the windmill in Llandegfan; by the roadside between Llangadwaladr church and Trefriw. viii. ix.

147. DIANTHUS; Pink ; *Pennigan.*

1. D. *Armeria ;* Deptford Pink ; *Pennigan y porfeydd.*

Rare, and scarce ; just above the beach between Friar's bâch and Lleiniog; and below the old deer-park at Penmon. vii. viii.

ORDO III. TRIGYNIA.—*LLWYTH III. TEIRBENYW.*

148. CUCUBALUS; Chickweed ; *Gwlydd.*

1. C. *baccifer ;* Berry-bearing Chickweed ; *Gwlydd gronynog.*

This I admit on the authority of Dillenius. *R. Syn.* 267.

149. SILENE ; Catchfly; *Glydlys.*

1. S. *anglica;* English Catchfly; *Glydlys brutanaidd.*

Aberffraw; Llanedwen, &c. not very uncommon. vii.

2. S. *inflata;* Bladder Catchfly, or Campion; *Glydlys Codrwth, Llys y poer, Menyg y gôg.*

I find, in the parish of Llangoed, and some other situations, that it varies with stalk and leaves, densely, downy, and ciliated.

3. S. *maritima;* Sea Campion, or Catchfly; *Glydlys arfor, Gwlydd y geifr.* viii. ix.

150. Stellaria; Stitchwort; *Tafod yr edn.*

1. S. *media;* Common Chickweed; *Gwlydd y cywion, Tafod yr edn canolig, Brechlys.* iv.—viii.

2. S. *holostea;* Greater Stitchwort; *Tafod yr edn mwyaf.* v.

3. S. *graminea;* Lesser Stitchwort; *Tafod yr edn lleiaf.* vi.

4. S. *glauca;* Glaucous Marsh Stitchwort; *Tafod yr edn llwydlas.*

This grows on ditch banks, and in ditches in Cors ddygai, below Berw. vi. vii.

5. S. *uliginosa;* Bog Stitchwort; *Tafod yr edn y gors.* vi.

151 Arenaria; Sandwort; *Tywodwlydd.*

1. A. *peploides;* Sea Sandwort, or Chickweed; *Tywodwlydd arfor.* vi. vii.

2. A. *trinervia;* Plantain-leaved Sandwort, or Chickweed; *Tywodwlydd llyriad-ddail.*

Grows in shady hedges. v. vi.

3. A. *serpyllifolia;* Thyme-leaved Sandwort; *Tywodwlydd grywddail.* vi. vii.

4. A. *rubra;* Purple Sandwort; *Tywodwlydd glasrudd.* viii. ix.

5. A. *marina;* Sea Spurrey Sandwort; *Tywodwlydd y morgreigiau.*

And a *variety* bearing seed with a dilated membranaceous white margin. *Amrywiaeth.* vi. vii.

6. A. *tenuifolia;* Fine-leaved Sandwort; *Tywodwlydd meindwf.*

On rocks in Bodowen Park. vi.

ORDO IV. PENTAGYNIA.—*LLWYTH IV. PUMBENYW.*

152. COTYLEDON; Navelwort; *Bogeil-lys.*

1. C. *Umbilicus;* Common Navelwort; *Crondoddaidd, Deilen-gron, Bogail Gwener, Bogail y forwyn.* vi. vii.

153. SEDUM; Stonecrop; *Bywydog, Bywlys, Briweg.*

1. S. *Telephium;* Orpine, or Live-long; *Bywlys Llydanddail, Berwr Taliesin, Canhewin.* viii.
2. S. *anglicum;* English Stonecrop; *Briweg y cerrig, Gwenith y brain.* vii.
3. S. *acre;* Biting Stonecrop, Wall Pepper; *Bywydog boeth, Pupur y fagwyr.* vi.
4. S. *reflexum*; Yellow Stonecrop; *Bywydog Llwynau 'r fagwyr, Glys, Pidin fy modryb.*

On old walls and roofs of houses; at Berw plentifully. viii.

154. OXALIS; Wood-Sorrel; *Suran y coed.*

1. O. *Acetosella;* Common Wood-Sorrel; *Suran y coed gyffredin, Suran y gôg, Suran air-dalen, Aleluya.* iv. v.

155. AGROSTEMMA; Cockle; *Bulwg.*

1. A. *Githago;* Corn Cockle; *Bulwg, Gith.* M. M.

156. LYCHNIS; Campion; *Lluglys.*

1. L. *Flos Cuculi;* Ragged Robin, Meadow Lychnis; *Blodeuyn y y frân.* vi.
2. L. *dioica;* Red Campion; *Llys yr ychen, Lluglys ysgar, a blodeuyn rhudd.* v.—ix.

A *variety,* with a stronger stalk, larger seed-vessel, and white flower; *Amrywiaeth gwynflodeuog.*

157. CERASTIUM; Mouse-ear Chickweed; *Corn-wlyddyn, Clust Llygoden.*

1. C. *vulgatum;* Broad-leaved Mouse-ear Chickweed; *Corn-wlyddyn, neu Clyst-llygoden, llydanddail.* iv. v.

2. C. *viscosum;* Narrow-leaved Mouse-ear Chickweed; *Corn-wlyddyn, neu Clust Llygoden, culddail.* v.—viii.

3. C. *semidecandrum;* Little Mouse-ear Chickweed; *Corn-wlyddyn, neu Clust Llygoden, corraidd, a blodeuddail gwahanedig.*

4. C. *humile,* hirsutum floribus pentandris, petalis linearibus integris, calyce brevioribus, caulibus procumbentibus.

Pentandrous entire-petaled Mouse-ear Chickweed. *Corn-wlyddyn, neu Clust llygoden mân, a blodeuddail cyfan.*

From the definition of C. pentandrum in *Sp. Pl.* I thought this plant to be that species, but Dr. Smith tells me, on comparing it with Linneus's plant, that it is not. It differs in habit, as well as in the characters given above, from every other known British species. If it should be thought to have any affinity with C. semidecandrum, it will be found to differ from it in the following particulars: This plant is more slender and branched, and procumbent, which that in a diminutive state never is; the leaves are oblong and larger in proportion, and in some measure reflected. The petals are linear, obtuse, and entire; the seed-vessel, as far as I can judge from the few which I found, (for the plant, though abundant, was in rather an early state,) is shorter. Stamina vary in number 4 or 5, and pistilla likewise.

I found it on Aberffraw Common, bordering on Bwlan farm, on the 30th of April, 1799.

5. C. *tetrandrum;* Tetrandrous Mouse-ear Chickweed; *Corn-wlyddyn, neu Clust llygoden, Pedwar-gwrryw.*

Just above the beach on the small common near the deer-park at Penmon; bank of Aberffraw river, &c. not very uncommon. v. vi.

158. Spergula; Spurrey; *Troellig.*

1. S. *arvensis;* Corn Spurrey; *Troellig yr yd, Troellig mwyaf, Cedor y wrach.* M. M.

2. S. *nodosa;* Knotted Spurrey; *Troellig clymmog.*

In marshy grounds. vii. viii.

3. S. *subulata;* Ciliated Awl-shaped Spurrey; *Troellig mynawydaidd.* Grows on gravelly banks, and rocks thinly covered with earth; near Holyhead, &c. vii. viii.

CLASSIS XI.—CENEDL XI.

DODECANDRIA.—*DEUDDENGWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

159. LYTHRUM; Grasspoly; *Gwyarllys.*

1. L. *Salicaria;* Purple Grasspoly; *Gwyarllys, Llys y milwr.*

ORDO II. DIGYNIA.—*LLWYTH II. DWYFENYW.*

160. AGRIMONIA; Agrimony; *Tryw, Trydon.*

1. A. *Eupatoria;* Common Agrimony; *Tryw, Trydon, Caliwlyn y mel, Cwlyn y mel, Blaen y conyn ar y mel, Llys y fuddau.*

ORDO III. TRIGYNIA.—*LLWYTH III. TEIRBENYW.*

161. RESEDA; Weld, Dyer's-weed; *Melengu.*

1. R. *Luteola;* Dyer's-weed, Yellow-weed, Weld; *Melengu, Cynffon tittw.*

Grows on the Point near Beaumares, Newborough, &c. vii.

162. EUPHORBIA; Spurge; *Dalen dda, Fflamgoed.*

1. E. *Peplus;* Petty Spurge; *Fflamgoed fechan, Llaeth y cythraul.*

2. E. *exigua;* Pointed Dwarf Spurge; *Fflamgoed eiddil flaenfain.*

In corn-fields, but rare; near Maes y porth; and I once found it, among other weeds, in my garden at Beaumares. vii.

3. E. *retusa; Gmel. Lin.* Blunt Dwarf Spurge; *Fflamgoed eiddil flaendon.*

Very rare; among corn on Trecastell farm, in the parish of Penmon. vii. viii.

When I first observed this plant, I judged it to be "Esula exigua foliis obtusis;" *B. Pin.* and it accorded exactly with the description in *Amæn. Acad.* iii. 119, "foliis apice truncatis cum acumine."

The involucra and involucella were linear and corresponded remarkably, and seemed to indicate a very distinct species. On attending, however, to it for a few years on the same spot, I must say, that under some circumstances, the involucra and involucella assume the form of those of E. exigua, become broader at the base and lanceolate. The Eu. exigua and retusa, consequently, will probably at last prove to be but one species. The transparent serratures at the edges, which I found very conspicuous in retusa, will scarcely keep them distinct.

4. E. *Portlandica;* Portland Spurge; *Flamgoed y morgreigiau.*

Grows on rocks at Porth Dafarch, near Holyhead, and on towards the South Stack; but most plentifully at Llanddwyn. vii. viii.

5. E. *paralia?* Sea Spurge; *Llys y famaeth.*

Grows on the sandy S. West coast. vii. viii.

I do not find in Fl. Britannica, a definition which corresponds with the plant which I here introduce with a mark of doubt. But on my application, where I expected a solution of my difficulties concerning it, I am told it is Euph. paralia. It is, indeed, as that is described in Fl. Brit. "herba cæsia lævissima;" then the umbel likewise resembles that of the figure in English Botany, but from thence to the root they are exceedingly different. Fl. Brit. describes the leaves of E. paralia, "obovata, sursum imbricata, concava." Withering has "stems thickly tiled with leaves," and again, "leaves lying one over another so closely as to hide the stem." These several accounts ac-

cord precisely with Clusius's and Gerard's figure, and that of Sowerby; but, in the plant now under consideration, the leaves are very few, (compared with the figures now quoted), distant, linear, the uppermost patent, even horizontal; and, as they descend, they become reflexed, and the lowest lie quite close to the stem. Such was my plant when I gathered it in two distant places, viz. Crigyll Bay, below Tywyn Trewan; and in Tywyn y Capel, near Holyhead; and such it continues unaltered in my garden.

Since I wrote the above, I have found this plant in the greatest profusion below Llanbedrog in Llyn; and among the thousands that cover the beach there, single plants, or as tufts or bushes, I found not one differing from the comparative description given above; I therefore am much disposed to believe it a distinct species.

6. E. *helioscopia;* Sun Spurge, or Wartwort; *Llaeth ysgyfarnog.* vii. viii.

ORDO IV. DODECAGYNIA.—*LLWYTH IV. DEUDDENGFENYW.*

163. Sempervivum; Houseleek; *Bywfyth*, &c.

1. S. *tectorum;* Common Houseleek; *Bywfyth, Byddarllys, Dilosg, Llys pentai.*

It is seen, not uncommonly, on walls and tops of thatched cottages. vii.

CLASSIS XII.—*CENEDL XII.*

ICOSANDRIA.—*UGEINWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

164. Prunus; Plum-tree; *Eirinbren, Pren eirin.*

1. P. *Cerasus;* Cherry-tree; *Ceiriosen.* S. W. *Sirianen.* N. W.
In hedges not uncommon. v.

2. P. *avium;* Black Cherry; *Ceiriosen, neu Sirianem, ddû.*
In the wood above Baron-hill. v.

3. P. *domestica;* Plum-tree; *Eirinen, Eirin-bren.*
In hedges, chiefly about the middle of the country. iv.

4. P. *insititia;* Bullace-tree; *Eirinen Bulas.*
I have seen both the black and white varieties, some years ago, growing in several hedges in the neighbourhood of Beaumares. iv.

5. P. *spinosa;* Sloe-tree, Black-thorn; *Draenen ddû, Eirin-berth.* iii. iv.

ORDO II. PENTAGYNIA.—*LLWYTH II. PUMBENYW.*

165. Mespilus; Medlar; *Merys, Meryswydd.*

1. M. *Oxyacantha;* Hawthorn, White-thorn, May; *Draenen-wen, Yspyddaden, Egfaenwydd.*

166. Pyrus; Pear-tree; *Gellygbren.*

1. P. *communis;* Iron Pear-tree; *Rhwning-bren, Gellygbren.* N. W. *Perbren. Perwydd.* S. W. iv.

2. P. *Malus;* Crab Apple, Wilding; *Afallen, Afalwydden.* v.

3. P. *torminalis;* Wild Service Pear-tree; *Cerddinen wyllt, Criafallen wyllt.*
On Trefarthen demesne. iv. v.

4. P. *aucuparia;* Mountain Ash, Quicken-tree; *Pren criafal, Criafallen, Cerddinen.* v.
The Pear, in a wild state, grows in considerable plenty in a plantation on Dinam demesne. The Crab-tree in hedges not uncommon; and the Quicken-tree on a farm called Llwyn On, in the parish of Llanedwen, &c.

167. Spiræa; Spiræa; *Erwain, Erwaint.*

1. S. *salicifolia;* Willow-leaved Spiræa; *Erwain helyg-ddail.*
In a hedge in the parish of Llangwillog, at a distance from every garden, between Bryngola and the church. vii.

2. S. *Filipendula;* Common Dropwort; *Crogedyf.*
I found it in the parish of Llanbedr, between the church and the Llanerchymêdd road. vii.

3. S. *Ulmaria;* Meadow-sweet; *Erwaint, Chwys Arthur, Meddlys.* vi. vii.

ORDO III. POLYGYNIA.—*LLWYTH III. AMLFENYW.*

168. Rosa; Rose; *Rhôs, Rhoswydd, Brail, Breila, Breilylwyn.*

1. R. *spinosissima;* Burnet Rose; *Mwccog.*
The beautiful variety, with a crimson and white variegated flower, called by Sibbald the Ciphian Rose, is found in several hedges in the parishes of Llangaffo and Llanddeiniel. vii.

2. R. *arvensis;* White Dog-rose; *Ciros gwyn.* vi. vii.

3. R. *Sherardi;* Sherardian Rose; *Rhosyn Sherard.* Rosa sylvestris folio molliter hirsuto, fructu rotundo glabro, calyce et pediculo hispidis. *R. Syn.* 478. I do not find this plant, which Dillenius has added to the Synopsis, quoted by any writer besides Dr. Smith, who, in his Fl. Brit. makes it a variety of R. villosa, or Apple Rose, but with a mark of doubt. I have had frequent opportunities of examining it, and, from the following observations, I suppose it to be clearly distinct from *villosa.*

The spines of the branches are larger and more bent; the flowers more numerous, and frequently in the form of an umbel; the fruit smaller, more globular, glossy, and without bristles. I then define it, R. fructibus globosis glabris, pedunculis calycibusque hispidis; aculeis caulinis subaduncis, foliolis ellipticis utrinque tomentosis. Such is

its general appearance; and I have ventured to bestow on it, as a trivial, the name of the person to whom the discovery of it is attributed. But no one, who has paid much attention to this most variable genus, will expect to find even a small number of the same species agree in every particular; accordingly, I have observed, with regard to this, that, when it appears in a small or stunted state, the peduncles, calyx, and even the germen, are very bristly; but, when larger, and of more luxuriant growth, the peduncles and calyx only are so, till at length I have known them all perfectly smooth, except, that on the calyx appeared small glands on very short pedicles. It grows in hedges by the sides of our roads not uncommonly. vi. vii.

4. R. *tomentosa;* Downy-leaved Dog-rose; *Rhosyn lledwlanog.*

In the road near Dyffryn, in the parish of Penmynydd; and elsewhere, not uncommon. vi. vii.

5. R. *scabriuscula;* Roughish-leaved Dog-rose; *Rhosyn lledarw. Eng. Bot.* 1896.

This species is not so common as any of the preceding; nor do I recollect the particular spot where I gathered it. My memorandum tells me it was by the road side, between Llangwillog and Tyfry, by the Talwrn road. vi. vii.

6. R. *Eglanteria;* Sweet Briar, Eglantine; *Rhoslwyn pêr.*

This is propagated in hedges frequently; but abundantly near Llysdulas. vi. vii.

Dr. Adam Afzelius has, with much acuteness of criticism, demonstrated, past a doubt, that our Sweet-briar is the true and original R. Eglanteria of Linneus, and not the yellow rose, as has been of late imagined. See Annals of Botany, by Konig and Sims, vol. ii. p. 216.

7. R. *canina;* Common Dog-rose, Wild-briar, or Hep-tree; *Ciros, Egroeswydd, Ogfaenllwyn, March-fiaren.* vi.

169. Rubus; Bramble; *Mwaren, Mwyarllwyn, Dyrysien, Dyryslwyn.*

1. R. *idæus;* Rasp-berry; *Afanllwyn, Mafonen, Mafon-llwyn.*

In the Old Park, near Beaumares; and in Parcia Llaneugrad, &c. v. vi.

2. R. *cæsius;* Dew-berry; *Mwyarllwyn glás, Mwyaren Mair.*
Not rare; on the sandy sea-coast; Bodowen Park, abundantly. The fruit has a pleasant acidity.

3. R. *corylifolius;* Hazel-leaved Bramble; *Mwyarllwyn cyll-ddail.*
In hedges and ditches as common as the following. vii.

4. R. *fruticosus;* Common Bramble, Black-berry Bramble; *Mwyaren ddu, Myarllwyn du.* vii. viii.

170. FRAGARIA; Strawberry; *Mefusen, Mefuswydd,* N.W. *Syfien,* S. W.

1. F. *vesca;* Wood Strawberry; *Mefusen y goedwig* v. vi.

2. F. *sterilis;* Barren Strawberry; *Coeg-fefusen.* iii. iv.

171. POTENTILLA; Cinquefoil; *Pumbys, Pumnalen.*

1. P. *anserina;* Silver-weed, Wild Tansey; *Tinllwyd, Llwyd y dín, Gwyn y merched.*

2. P. *reptans;* Common Creeping Cinquefoil; *Pumnalen gyffredin ymlusgaidd.* vi.—viii.

172. TORMENTILLA; Tormentil, Septfoil; *Tresgl, Ysgras.*

1. T. *officinalis;* Common Tormentil, or Septfoil; *Tresgl y moch, Melyn y twynau.*
On commons and pastures, frequent. vi. vii.

2. *reptans;* Trailing Tormentil; *Tresgl ymlusgaidd.*
On Holyhead mountain, and banks near Llysdulas, but rare. vi. vii.

173. GEUM; Avens; *Mabgoll, Llysf' anwylyd.*

1. G. *urbanum;* Common Avens, Herb Bennet; *Mabgoll, Bendigeidlys, Llys Bened.* v.—viii.

2. G. *rivale;* Water Avens; *Mabgoll glan y dwr.*

It grows in Lligwy wood, and by a rivulet N. west of, and near Plâs y brain, in the parish of Llanbedr. vi. vii.

174. COMARUM; Marshlocks; *Llygad ysgyfarnog.*

1. C. *palustre;* Purple Marshlocks, Marsh Cinquefoil; *Llygad ysgyfarnog.*

It varies with a silvery, downy leaf; Amrywiaeth ariannaidd-flewog.

In wet, spungy meadows, not uncommon. vi. vii.

CLASSIS XIII.—*CENEDL XIII.*

POLYANDRIA.—*AMLWRRYW.*

ORDO I. MONOGYNIA.—*LLWYTH I. UNFENYW.*

175. CHELIDONIUM; Celandine; *Dilwydd.*

1. C. *majus;* Common Celandine; *Dilwydd felen, Llym y llygaid, Llygadlys, Llys y wennol.*

Grows in hedges near Lligwy. v. vi.

176. GLAUCIUM; Horned Poppy; *Llwydlas.*

1. G. *luteum;* Yellow Horned Poppy; *Llwydlas, Pabi corniog melyn.*

On the sea beach, not uncommon. vii. viii.

177. PAPAVER; Poppy; *Pabi, Drewg, Drewlys.*

1. P. *Argemone;* Long-rough-headed Poppy; *Pabi, neu Drewg Hir-ben-gwrychog.*

Rare; between Llanfaelog church and the sea; and about Newborough plentifully. vi. vii.

2. P. *dubium;* Long-smooth-headed Poppy; *Pabi neu Drewg Hir-ben-llyfn.* vi.—viii.

3. P. *Rhæas;* Common Red Poppy, Corn Rose; *Pabi cryn-ben-llyfn, Llygad y cythraul.* vi. vii.

In the parish of Bodedern, and near Beaumares, but rare.

178. NYMPHÆA; Water Lily; *Lili 'r dwr.*

1. N. *lutea;* Yellow Water Lily; *Bwltis, Lili melyn y dwr.* vii.

2. N. *alba;* White Water Lily; *Alaw, Magwyr wen.*

Both, in pools, and larger rivers frequent. vii.

179. TILIA; Lime-tree, Linden-tree; *Pisgen, Pisgwydden.*

1. T. *europæa*; Lime-tree; *Pisgwydden, Gwaglwyfen.* vii.

180. CISTUS; Rock-rose; *Cor-rosyn, Rhosyn y graig.*

1. C. *marifolius;* Hoary Dwarf Rock-rose, or Cistus; *Cor-rosyn lledlwyd.*

On the steeper sides of Arthur's Round Table, in the parish of Llanfihangel Dinsylwi. v. vi.

2. C. *guttatus;* Spotted-flowered Rock-rose, or Cistus; *Cor-rosyn rhudd-manog.*

Found by the Rev. Mr. Williams, Rector of Llanfairynghornwy, on a hill in that parish called y gader; by myself many years ago, plentifully, N. west of, and near Amlwch, and on Holyhead Mountain; and lately, near Brewer's Habitat, on Holyhead Mountain, by the Rev. Mr. Lloyd, Minister of that parish. vii. viii.

I take this opportunity of obviating a mistake which prevails in Dr. Withering's Arrangement of Br. Plants, at pages 122, 130, 134, 135, 137, &c. vol. iv. and which finds its way, I observe, in this instance, into other works, with regard to the *Mona* of Dillenius, when he quotes Mr. Brewer as his authority. I have a copy of Brewer's Diary, by which I find where he discovered this plant, and the many other which he communicated to Dillenius. I believe Brewer never visited the Isle of Man. The Mona, however, of Dillenius,—of Hudson, with regard to Cistus guttatus, and wherever he quotes Dillenius and Brewer, is not the Isle of Man, the

Mona of Cæsar; but Anglesey the Mona of Tacitus, and the hallowed scene of Mason's *Caractacus.*

3. C. *Helianthemum;* Common Rock-Rose, or Cistus; *Cor-rosyn cyffredin.*

ORDO II. PENTAGYNIA.—*LLWYTH II. PUMBENYW.*

181. Aquilegia; Columbine; *Madwysg.*

1. A. *vulgaris;* Common Columbine; *Madwysg cyffredin.*

It is found in Penmon deer-park; between Pont y brenin and Llangoed mill; in the Old Park, near Beaumares, plentifully.

The white-flowered variety, by the side of the river Braint, near Pont Dic, and just above the beach below Trefarthen. vii.

ORDO III. POLYGYNIA.—*LLWYTH III. AMLFENYW.*

182. Anemone; Wind-flower; *Frithogen, Blodeuyn y gwynt.*

1. A. *nemorosa;* Wood Wind-flower, or Anemone; *Frithogen y goedwig, Blodeuyn y gwynt.* iv.

183. Thalictrum; Meadow-rue; *Arianllys.*

1. T. *minus;* Lesser Meadow-rue; *Arianllys bychan.*

Grows above the beach at Red-wharf; Tywyn Trewan; and Tywyn Maelog. vi. vii.

2. T. *flavum;* Common Meadow-rue; *Arianllys cyffredin, Troed y barcud.*

A patch of crymllwyn, in the parish of Pentraeth, is covered with it; it likewise grows plentifully in hedges and ditches near Plas y brain, in the parish of Llanbedr. vi. vii.

184. RANUNCULUS; Crowfoot; *Egyllt, Crafangc y frân.*

1. R. *Flammula;* Lesser Spearwort; *Poethflam, Blaen y gwaew lleiaf.*

The creeping variety is found on the margins of lakes, not uncommonly. vi.—viii.

2. R. *Lingua;* Greater Spear-wort; *Blaen y gwaew mwyaf.*

In a bog in the parish of Llangoed; Cors ddygai; and similar places, not uncommon. vii.

3. R. *Ficaria;* Pilewort, Lesser Celandine; *Llygad ebrill, Bronwys, Melyn y gwanwyn.* iv.

4. R. *auricomus;* Wood Crowfoot, Goldilocks; *Peneuraidd.*

Rare; in the wood above Baronhill. iv. v.

5. R. *sceleratus;* Celery-leaved Crowfoot: *Crafangc yr eryr.*

Rather rare; in Cors ddygai; most plentifully in a swamp on the farm called Tan y twr, in the parish of Llangeinwen. vi.—viii.

6. R. *bulbosus;* Bulbous Crowfoot, Butter-cups; *Chwys Mair, Blodau yr ymenyn.* v.

7. R. *repens;* Creeping Crowfoot; *Crafangc y frân ymlusgaidd.* vi.—viii.

8. R. *acris;* Upwright Meadow Crowfoot; *Crafangc y frân syth boethus y gweunydd.* vi. vii.

9. R. *parviflorus;* Small-flowered Crowfoot; *Crafangc y frân mân-flodeuog.*

Rather rare; in hedges bordering on Tywyn y Capel, near Holyhead; at Aberffraw. v. vi.

10. R. *hederaceus;* Ivy Crowfoot; *Crafangc y frân eiddewddail.* v.—viii.

11. R. *aquatilis;* Water Crowfoot; *Crafangc y frân dyfrle.*

Several *varieties. A nifer o amrywiaethau.*

12. R. *fluviatilis; Sibth.* River Crowfoot; *Crafangc y frân afonawl.* v. vi.

185. HELLEBORUS; Hellebore; *Hylithyr, Hylyf.*

1. H. *fœtidus;* Stinking Hellebore, Bear's-foot, Setterwort; *Crafange yr arth, Llewyg y llyngyr,* &c.
In woods near Tyfry. iii. iv.

186. CALTHA; Marsh Marigold; *Troed yr ebol.*

1. C. *palustris;* Marsh Marigold; *Troed yr ebol, Gold, neu Rhuddos y gors.*

CLASSIS XIV.—*CENEDL XIV.*

DIDYNAMIA.—*DEURINWEDDAWG.*

ORDO I. GYMNOSPERMIA.—*LLWYTH I. NOETH-HADAWG.*

187. AJUGA; Bugle; *Golchenid.*

1. A. *reptans;* Common Bugle; *Golchenid cyffredin, Glesyn y coed.*
A *variety* with white flowers. *Amrywiaeth blodeuwyn.*

188. TEUCRIUM; Germander; *Derlys, Derwlys.*

1. T. *Scorodonia;* Wood Germander, Wood Sage; *Triagl y cymro, Chwerwlys yr eithin, Chwerwyn y twyn, Saets gwyllt.* vii.

189. NEPETA; Nep; *Mintys y gath.*

1. N. *cataria;* Nep, or Cat-mint; *Mintys y gath.*
Rare; Near Moel y don ferry; Llandegfan road, near the four crosses, Llandysilio. vii.

190. VERBENA; Vervain; *Briw 'r march.*

1. V. *officinalis;* Common Vervain; *Cas gan gythraul, Llys yr hudol, Briw 'r march.* vii.
Not common, by road sides; on the Point near Beaumares.

191. Mentha; Mint; *Mintys.*

1. M. *rotundifolia;* Round-leaved Mint; *Mintys lledcrynddail.*
Rare; by the road side in Llanfairynghornwy, and between Bryngwydryn and Brynsiencyn. viii. ix.

2. M. *hirsuta;* Hairy Mint; *Mintys blewog.* viii. ix.
And several *varieties. A. nifer o amrywiaethau.*

3. M. *sativa; Huds.* Marsh Mint; *Mintys troellaidd.*
By Llyn coron; Llyn Llwydiart, &c. not very common. viii. ix.

4. M. *rubra;* Tall Red Mint; *Mintys côch.* ix.
A weed in gardens at Beaumares. viii. ix.

5. M. *gracilis* 2; Narrow-leaved Mint; *Mintys culddail.*
Rare; a weed in the garden at Bodafon uchaf. viii.

6. M. *arvensis;* Corn-Mint; *Mintys ar-dir.*
A *variety,* M. *agrestis. Sole.* t. 14. *Amrywiaeth.*
The first is common; the variety I found near Trefriw; below Lligwy wood; and by the Old Park pool, near Beaumares. vi.—ix.

7. M. *Pulegium;* Penny-royal; *Brymlys, Colyddlys, Llyrcadys.*
Rare; it is found on two commons, called Rhôs y gâd, and Rhôs wen, in the parish of Llanfair y pwll, plentifully. ix.

192. Glechoma; Gill, Alehoof; *Eidral.*

1. G. *hederacea;* Ground-Ivy, Gill, Alehoof; *Eidral, Bydiawg, neu Beidiawg lâs.* iv. v.

193. Lamium; Dead-nettle; *Marddanadlen, neu Marwddanadlen.*

1. L. *purpureum;* Red Dead-nettle, or Archangel; *Marddanadlen côch, Dynad, neu Danadlen farw côch.* v.

2. L. *dissectum; With.* Dissected Red Dead-nettle; *Marddanadlen côch a dail gwahanedig.* iv.—ix.

3. L. *amplexicaule;* Henbit Archangel, Great Henbit; *Marddanadlen côch cylchddail.* iii.—vi.

194. GALEOPSIS; Hemp-nettle; *Penboeth.*

1. *G. Tetrahit;* Common Hemp-nettle; *Penboeth gyffredin.* vii. viii.

195. BETONICA; Betony; *Dannogen.*

1. B. *officinalis;* Wood Betony; *Cribau St. Ffraid, Llys dwyfawg, Dannogen.* vii. viii.

196. STACHYS; Woundwort; *Briwlys.*

1. S. *sylvatica;* Hedge Woundwort; *Briwlys y goedwig.* vii. viii.
2. S. *palustris;* Marsh Woundwort; *Briwlys y gors, Briwlys y taiog.* viii.
3. S. *arvensis;* Corn Woundwort; *Briwlys yr âr.* vii. viii.

197. BALOTA; Black Horehound; *Marddynad ddu.*

1. B. *nigra;* Black or Stinking Horehound; *Marddynad, neu Marddanadlen ddu, neu ddrewsawr.* vii. viii.

198. MARRUBIUM; Horehound; *Llwyd y cwn.*

1. M. *vulgare;* White Horehound; *Perchwerwyn, Marddynad, neu Marddanadlen bêr, Llwyd y cwn.*

Sparingly near Beaumares; at Penmon; plentifully near Newborough. vii.

199. LEONURUS; Motherwort; *Mammoglys.*

1. L. *Cardiaca;* Motherwort; *Mamlys, Llys y fammog.*

On old walls near Llanddyfnan Hall; on the Point near Beaumares. vii. viii.

200. CLINOPODIUM; Basil; *Breninllys.*

1. C. *vulgare;* Wild or Field Basil; *Breninllys gwyllt.*

201. ORIGANUM; Marjoram; *Mesuriad.*

1. O. *vulgare;* Common Marjoram; *Mesuriad cyffredin, Penrudd, Mintys y creigiau.* vii. viii.

202. THYMUS; Thyme; *Gruw, Gruwlys.*

1. T. *Serpyllum;* Wild Thyme, Mother of Thyme; *Gruwlys gwyllt.* vii. viii.

And a *variety* with white flowers, another hairy, &c. *A nifer o amrywiaethau.*

2. T. *Calamintha;* Common Calamint; *Erbin cyffredin.*

Rather rare; on the higher parts of Penmon parish, and Llangoed. viii.

When this plant grows, as it often does in the habitats above given, on a dry situation, in a limestone country, it frequently assumes the more rigid appearance of Th. *Nepeta;* and the relative proportion of the peduncles, and the leaves, cease to be so perfectly a distinctive character as might be wished; in that case, the greater length of the two lower segments of the calyx, in this species, will keep it invariably and clearly distinct from *Nepeta,* in which the five teeth are very nearly equal.

203. SCUTELLARIA; Skull-cap; *Cycyll-lys, Cycyllog.*

1. S. *galericulata;* Common Skull-cap; *Cyccyllog mwyaf.*

Banks of rivers and margins of lakes, not rare. v. vi.

2. S. *minor;* Lesser Skull-cap; *Cyccyllog lleiaf.*

Much rarer than the preceding; on Cae rhôs Lligwy, &c. viii.

204. PRUNELLA; Self-heal; *Meddyges lâs.*

1. P. *vulgaris;* Common Self-heal; *Meddyges lâs, neu Craith un-nos.* vii. viii.

ORDO II. ANGIOSPERMIA.—*LLWYTH II. CIBHADAWG.*

205. BARTSIA; Bartsia; *Bartsia, Gorudd.*

1. B. *Odontites;* Red Bartsia; *Gorudd, Gwaedlys bychan.* vii. viii.

206. RHINANTHUS; Rattle; *Cribell.*

1. R. *Crista galli;* Yellow Rattle; *Cribell melyn, Arian y gweirwyr, Arian gwion.*

207. EUPHRASIA; Eye-bright; *Effros Gloewlys.*

1. E. *officinalis;* Common Eye-bright; *Goleudrem, Golyglys, Gloewlys, Effros.* vii.—ix.

208. MELAMPYRUM; Cow-wheat; *Gliniogai.*

1. M. *pratense;* Common Yellow Cow-wheat; *Gliniogai melyn, Biwlith, Buelith.* vii. viii.

209. PEDICULARIS; Lousewort; *Melsugn, Melawg.*

1. P. *palustris;* Marsh Lousewort; *Melawg y waun, Mél y gweunydd.* vi. vii.

2. P. *sylvatica;* Pasture Lousewort; *Melsugn y borfa, Mél y cwn.* vi. vii.

I have seen a variety on Plas newydd farm, in the parish of Llangoed, with white flowers, and more minutely-divided leaves. vii.

210. ANTIRRHINUM; Snapdragon; *Trwyn y llô.*

1. A. *Cymbalaria;* Ivy-leaved Snapdragon; *Trwyn y llô eiddewddail.*

At Llysdulas abundantly; and at Beaumares. v.—x.

2. A. *Elatine;* Sharp-pointed Fluellin; *Trwyn y llô blaenfeinddail.*

Grows in corn fields, but not common. vii.—ix.

3. A. *Linaria;* Common Yellow Toadflax; *Llín y llyffant, Llín y forwyn, Gingroen fechan.* vi. vii.

4. A. *majus;* Great Snapdragon; *Safn y llew, Trwyn y llô mwyaf.*

On the church and walls at Beaumares and Holyhead. vii. viii.

5. A. *Orontium;* Lesser Snapdragon; *Trwyn y llô bychan.*

Rare; on Llysdulas demesne, between the mansion and the church.—By the road side between Trejorwerth and Bodedern. vii. viii.

211. SCROPHULARIA; Figwort; *Gornerth.*

1. S. *nodosa;* Knotty-rooted Figwort; *Deulen ddû ddâ, Gornerth, neu Goreunerth.* vii.

2. S. *aquatica;* Water Figwort, Water Betony; *Gornerth y dwr, Dannogen y dwr.*

Very rare; between the third and fourth milestones, by the Warren Bulkeley road; and just above the beach, near where the Garth ferry-boat lands, N. east side; and in Cadnant. vii.

212. DIGITALIS; Foxglove; *Menyg ellyllon.*

1. D. *purpurea;* Purple Foxglove; *Ffion y ffridd, Bysedd cochion, Menyg y llwynog.* vi. vii.

I have seen it bear perfectly white flowers by the post road side in the parish of Penmynydd, and elsewhere.

213. OROBANCHE; Broom-rape; *Orfangc Paladr hîr.*

O. *major;* Greater Broom-rape; *Corn yr afr, Corn y bwch, Paladr hîr, Orfangc.* vi. vii.

CLASSIS XV.—*CENEDL XV.*

TETRADYNAMIA.—*PEDWAR-RIN-WEDDAWG.*

ORDO I. SILICULOSA.—*LLWYTH I. BYRGIBAWG.*

214. SUBULARIA; Awlwort; *Mynawydlys.*

1. S. *aquatica;* Water Awlwort; *Mynawydlys dyfrdrig.*

In the dry summer of 1798, as I walked the bed of a lake called Llyn Llywenan, in the parish of Bodedern, whence the water had re-

tired about two months before, I, very unexpectedly, discovered this plant in great abundance. Notwithstanding its appearance was very different from what I had been used to see in the Arvonian Alpine lakes, where it always blossoms and seeds at the bottom, under water of considerable depth, yet it did not seem to regret the privation; the foliage was spread, the leaves somewhat reclining, and the flowering stems procumbent; the calyx and corolla were fully expanded; the petals, which are white and of an obovate form, were horizontal, the seed-vessels and seed quite perfected; and, on the whole, it seemed to indicate a quite different plant. vi. vii.

215. Draba; Whitlow-grass; *Llys y bystwn.*

1. D. *verna;* Common Whitlow-grass; *Llys y bystwn cyffredin.* iii. iv.

216. Lepidium; Pepperwort; *Pybyrllys.*

1. L. *latifolium;* Broad-leaved Pepperwort; *Pybyrllys llydanddail, Berwr gwyllt.*

   In hedges at Aberffraw, and Llanrhuddlad. vii.

217. Thlaspi; Mithridate Mustard; *Codywasg.*

1. T. *campestre;* Common Mithridate Mustard; *Codywasg y maes.* vi.
2. T. *Bursa Pastoris;* Common Shepherd's Purse; *Llys tryfal, Pwrs y bugail.* iii.—x.

218. Cochlearia; Scurvy-grass; *Lleynlys, Môrlwyau, Llwylys.*

1. C. *officinalis;* Common Scurvy-grass; *Môrlwyau meddygawl, neu cyffredin.* v. vi.

   And two *varieties. A. dau amrywiaeth.*

   The one variety is common on the roofs of houses, and old walls in Beaumares; the other in muddy ditches on the sea-coast.

2. C. *anglica;* English Scurvy-grass; *Morlwyau brutanaidd.*

   Near the sea, in muddy ditches, and mouths of rivers, red wharf, &c. v.

3. C. *Danica*; Danish Scurvy-grass; *Morlwyau Daniaidd, neu eiddew-ddail.*

The beach at Borthwen, Friars, Malltraeth, Llanbadric, &c. v.

4. C. *Armoracia;* Horse-radish; *Rhuddygl mawrth.*

In a field near Trefriw; in a ditch between Carreglwyd and Llanrhwydrus. v. vi.

219. CORONOPUS; Wart-cress; *Olbrain.*

1. C. *Ruellii;* Common Wart-cress, Swine's cress: *Olbrain dafadenawg, Berwr y môch.* vi.—viii.

220. IBERIS; Candy-tuft; *Beryn.*

1. I. *amara;* Bitter Candy-tuft; *Beryn Chwerw.*

Above the beach between the Mount and Lleiniog, in several places. vii.

2. I. *nudicaulis;* Naked-stalked Candy-tuft; *Beryn coesnoeth.*

On hedges in Llansadwrn and Pentraeth; on the right of the road which leads from Trefor to Pentraeth. On the 24th of April, 1800, I found a patch of ground in Tywyn Aberffraw, near an acre in extent, almost covered with this plant, of a very diminutive size, there being scarcely one among them above an inch and half high. iv.—vi.

221. BUNIAS; Sea Rocket; *Hegydd.*

1. B. *Cakile;* Sea Rocket; *Hegydd y morlan.*

On the sandy sea-coast, not uncommon. vi.—ix.

222. CRAMBE; Kale; *Ysgedd.*

1. C. *maritima;* Sea Kale; *Ysgedd arfor.*

On the sea-beach, near Bodowen mill; at Penmon, and Llanddona, but rather scarce. v. vi.

ORDO II. SILIQUOSA.—*LLWYTH II. HIRGIBAWG.*

223. CARDAMINE; Ladies'-smock; *Hydyf.*

1. C. *hirsuta;* Hairy Ladies'-smock; *Hydyf blewog.* iii.—vi.
2. C. *pratensis;* Meadow Ladies'-smock, Cuckow Flower; *Hydyf y waun, Blodeuyn y gôg.* v. vi.

224. SISYMBRIUM; Water Rocket; *Berwr y dwr.*

1. S. *Nasturtium;* Water-cress; *Berwr y dwr, Berwr y ffynnonau.*
The two varieties, with smaller leaves, and fewer pinnulæ, I found in a swamp on Tan y twr farm, in Llangeinwen. vi.—viii.
2. S. *terrestre;* Annual Water Rocket; *Berwr melyn blynyddawl y dwr.*
In the clay-pits, at Beaumares, Cors ddygai, not rare. vii.—ix.
3. S. *monense;* Dwarf Sea Rocket; *Berwr Môn, a Manaw.*
At Abermeney, very scarce, where I remember it in plenty. vi. vii.
4. S. *Sophia;* Flixweed; *Piblys.*
In waste ground, near Henllys, Llanfaes. vii.

225. ERYSIMUM; Hedge-mustard; *Arfog.*

1. E. *officinale;* Common Hedge-mustard; *Arfog meddygawl.* vi. vii.
2. E. *Barbarea;* Yellow Rocket, Bitter Winter Cress; *Berwr y gauaf.* v.—viii.
On the banks of Pentraeth river; and in fields between Beaumares Castle and Friars.
3. E. *Alliaria;* Garlick Hedge-mustard, Jack by the hedge, Sauce alone; *Garllegog, Arfog arllegog, Troed yr asen.* v. vi.

226. CHEIRANTHUS; Stock, Wall-flower; *Murwyll.*

1. C. *fruticulosus;* Wild Wall-flower; *Melyn y gauaf, Murwyll.* v. vi.
2. C. *sinuatus;* Sea Stock; *Murwyll tewbannog arfor.*
Near Abermeney, *Llwyd.* Within a mile of Llanddwyn, *Brewer's* M.S.

227. ARABIS; Turkey-pod; *Berfain.*

1. A. *thaliana;* Common Turkey-pod, or Wall-Cress; *Berfain cyffredin.*

In sandy pastures on the S. west coast; and the small variety on old walls near Tyfry, &c. iv. v.

228. TURRITIS; Tower Mustard; *Twr-ged.*

1. T. *hirsuta*; Hairy Tower Mustard; *Twr-ged blewog.*
On old walls near Penmon Church, and rocks, not very rare. v.

229. BRASSICA; Cabbage; *Bresych, Cawl.*

1. B. *Napus;* Rape, Navew, Cole-seed; *Bresych yr yd.*
2. B. *Rapa;* Turnep; *Meipen,* N. W. *Erfinen,* S. W.

230. SINAPIS; Mustard; *Cedu, Cedw, Ysniab.*

1. S. *arvensis;* Charlock, Wild Mustard; *Cedw gwyllt, Cedu, neu Ysniab yr yd.*
2. S. *nigra;* Common Mustard; *Cedu dú, Mwstardd cyffredin.*
3. S. *alba*; White Mustard; *Cedu, neu Mwstardd gwyn.*
Not nearly so common as the preceding species; in hedges in the parishes of Llanfaes, and Llangoed. vi.

231. RAPHANUS; Radish; *Rhuddygl, Heddig.*

1. R. *Raphanistrum;* Wild Radish, Jointed Charlock; *Rhuddygl, neu Heddig gwyllt, Bysedd yr iâr.* vi. vii.

CLASSIS XVI.—*CENEDL XVI.*

MONADELPHIA.—*UNCYSSWLLT.*

ORDO I. PENTANDRIA.—*LLWYTH I. PUMGWRRYW.*

232. ERODIUM; Stork's-bill; *Pig y Crëyr.*

1. E. *cicutarium;* Hemlock Stork's-bill; *Pig y Crëyr cegidaidd.*
Along the sandy coast. vi.—viii.

2. E. *moschatum;* Musky Stork's-bill, Muscovy; *Pig y Crëyr mwsgaidd.*

Above the beach between Friars and Friars bâch, very plentifully in some seasons; on the side of the post-road between the 2d and 3d milestones from Holyhead. vi. vii.

3. E. *maritimum;* Sea Stork's-bill; *Pig y Crëyr arfor.*

On the Point, Beaumares; about Penmon, &c. v.—viii.

The petals are obtuse, entire, and extremely fugacious; I never found more than two on one flower.

ORDO II. DECANDRIA.—*LLWYTH II. DENGWRRYW.*

233. Geranium; Crane's-bill; *Pig yr Aran.*

1. G. *pratense;* Crowfoot-leaved Crane's-bill; *Pig yr Aran y weirglawdd.*

In the field between Beaumares and the Point; and between Friars and Trecastell, just above the beach. vii.

2. G. *robertianum;* Stinking Crane's-bill, Herb Robert; *Pig yr Aran troedrudd, Llys y llwynog.* v.—ix.

3. G. *lucidum;* Shining Crane's-bill; *Pig yr Aran disclaer.*

On old walls and rocks; on Bryngwydryn; about Tyfry abundantly, &c. v.—viii.

4. G. *molle;* Dove's-foot Crane's-bill; *Troed y golomen, Pig yr Aran cyffredin.* v.—viii.

5. G. *pusillum;* Small-flowered Crane's-bill; *Pig yr Aran mánflodeuog.* v.—viii.

Very rare; just above the beach between Aberffraw bridge and the sea.

6. G. *dissectum;* Jagged-leaved Crane's-bill; *Pig yr Aran llarpiog.* v. vi.

7. G. *columbinum*; Long-stalked Crane's-bill; *Pig yr Aran hirgoesog.*

In waste ground and hedges, not common; on Bryn Gwydryn, and Bryn Siencyn. vi. vii.

8. G. *sanguineum;* Bloody Crane's-bill; *Pig yr Aran rhuddgoch.*

This elegant plant surrounds the country just above the sea. vii.—ix.

ORDO III. POLYANDRIA.—*LLWYTH III. AMLWRRYW.*

234. MALVA; Mallow; *Hoccys, Meddalai, Melottai, Glyf.*

1. M. *sylvestris;* Common Mallow; *Hoccys,* &c. *cyffredin.* v.—viii.

2. M. *rotundifolia;* Dwarf Mallow; *Hoccys bychan, Hoccys crynddail.* vi.—viii.

At the foot of the wall between Friars and Friars bâch, &c.

3. M. *moschata;* Musk Mallow; *Hoccys mws, Llys Simwnt.*

In hedges, &c. more common than the last species. vii.

235. LAVATERA; Sea Tree-Mallow; *Hoccys-wydden.*

1. L. *arborea;* Sea Tree-Mallow; *Mor-Hoccysen, Hoccys-wydden.*

On islets S. west and west coast of Anglesey; near Llanddwyn; and on the South Stack, near Holyhead. vii.—ix.

CLASSIS XVII.—*CENEDL XVII.*

DIADELPHIA.—*DEUGYSSWLLT.*

ORDO I. HEXANDRIA.—*LLWYTH I. CHWEGWRRYW.*

236. FUMARIA; Fumitory; *Mwg y ddaear.*

1. F. *officinalis;* Common Fumitory; *Mwg y ddaear cyffredin, neu meddygawl.* v.—viii.

2. F. *capreolata;* Ramping Fumitory; *Mwg y ddaear afreolys.* vi.—ix.

Not very common; at Llangefni; near Bodafon uchaf; &c.

3. F. *claviculata;* White climbing Fumitory; *Mwg y ddaear gafaelgar.*

Very rare; on the south side of Carn ynghornwy. vi. vii.

ORDO II. OCTANDRIA.—*LLWYTH II. WYTHGWRRYW.*

237. Polygala; Milkwort; *Amlaethai.*

1. P. *vulgaris;* Common Milkwort; *Llys Crist, Amlaethai.* vi. vii.

ORDO III. DECANDRIA.—*LLWYTH III. DENGWRRYW.*

238. Spartium; Broom; *Banadlen,* N. W. *Banhallen,* S. W.

1. S. *scoparium;* Common Broom; *Banadlen.*

In hedges, &c. not very common. v. vi.

239. Genista; Green-weed; *Banadlos, Corfanadl.*

1. G. *tinctoria;* Dyer's Green-weed, Wood-waxen; *Melynog y waun, Llys melyn, Banadlos,* &c.

Not common; in meadows in the parish of Llandyfrydog; between the mansion at Tregayan and the river; &c. vii. viii.

2. G. *anglica;* Needle Green-weed, Petty Whin; *Cracheithinen, Eithinen yr iâr.* v. vi.

240. Ulex; Furze, Whin or Gorse; *Aith, Eithinen.*

1. U. *europæus;* Common Furze, Whin or Gorse; *Eithinen ffreinig.* iv. v.

2. U. *nanus;* Dwarf Furze; *Aith, neu Eithin mân.* viii.—x.

These two species differ exceedingly in their time of flowering; the former renders our hedges and fields richly beautiful and sweet in the month of May, the latter scarcely appears in bloom before August.

241. Ononis; Rest-harrow, Cammock; *Tagaradr.*

1. O. *arvensis;* Rest-harrow, &c.; *Hwp yr ychen, Cas gan arddwr, Tegwch meinwen, Duglwyd.* vi.—viii.

And *Var.* 3. *Amrywiaeth,* mewn lleoedd tywedog.

242. Anthyllis; Kidney-vetch, Ladies-finger; *Plucen.*

1. A. *vulneraria;* Kidney-vetch; *Plucen felen, Meillionen felen.*

And two *varieties,* one with a crimson flower, the other nearly white. The first variety is very common along our sandy S. west coast, from whence I have transplanted it into my garden, and have observed the flowers to alter their colour considerably, and the plant to grow more luxuriant, the second year; and, in the third year, it was become entirely the common plant in every respect. Of the other variety I found several tufts of a pretty pale cream-colour, near the old fortification, on Bryn Gwydryn. vi.—viii.

243. Orobus; Heath Pea; *Pysen y coed.*

1. O. *tuberosus;* Common Orobus, Heath Pea; *Pysen y coed gnapwreiddiawg.* v. vi.

244. Lathyrus; Vetchling; *Ydbysen, Ytbysen.*

1. L. *pratensis;* Meadow Vetchling; *Ydbysen y waun.* vii. viii.

2. L. *sylvestris;* Narrow-leaved Lathyrus, or everlasting Pea; *Ydbysen barhaus gulddail.* vii. viii.

In hedges; on a farm called Tai cochion, in the parish of Llanidan.

245. VICIA; Vetch; *Ffugbysen, Ffacbysen.*

1. V. *sylvatica;* Wood Vetch; *Ffugbysen y wig.*
In the Old Park, and mill dingle, near Beaumares. vi.—viii.

2. V. *Cracca;* Tufted Vetch; *Tagwyg bysen.* vii. viii.

3. V. *sativa;* Common Vetch; *Ffugbysen maethawl.*
And two *varieties.* The 2d var. near Holyhead mountain.
In hedges and borders of fields not uncommon.

4. V. *sepium;* Bush Vetch: *Ffugbysen y cloddiau.* v. vi.

246. ERVUM; Tare; *Cor-bysen, Pysen y garanod.*

1. E. *tetraspermum;* Smooth Tare; *Corbysen lefn bedair ronynog.*
Cae'r brics, near Beaumares. vi.

2. E. *hirsutum;* Hairy Tare; *Corbysen flewog.* vi.
Much more common than the preceding.

247. ORNITHOPUS; Bird's-foot; *Troed yr aderyn.*

1. O. *perpusillus;* Common Bird's-foot; *Troed yr aderyn cyffredin.* v.
On old ditch banks, and among Gorse. v. vi.

248. HEDYSARUM; Saint-foin; *Codawg.*

1. H. *Onobrychis;* Saint-foin; *Codawg.* vi. vii.
On a gorsey bank, in a park between Pentraeth and Llanddyfnan.

249. TRIFOLIUM; Trefoil; *Meillionen.*

1. T. *officinale;* Common Melilot; *Meillionen y ceirw, Gwydro.* vi. vii.
Very rare; just above the beach below the grazing-parks at Penmon.

2. T. *ornithopodioides;* Bird's-foot Trefoil; *Corfeillionen wen.*
On the Green at Beaumares, and at a little distance above the beach between that and Penmon. vi. vii.

3. T. *repens;* White Trefoil, Dutch Clover; *Millfeillionen, Meillionen wen y waun, Meillionen Olwen.* v.—viii.

4. T. *subterraneum;* Subterraneous Trefoil; *Meillionen wen ymgydd.*
Rare; near Penrhos bradwen; on the sandy pasture at the bottom of Bwlan farm, near the bridge which leads from it to Aberffraw common, in good plenty. v.

5. T. *pratense;* Common Purple Trefoil, or Clover, Honeysuckle Trefoil; *March-feillionen, Meillionen gôch.* v.—ix.
And some *varieties.*

6. T. *medium;* Zigzag Trefoil; *Meillionen wyrgam.*
Not common; in the Old Park near Beaumares; old high road hedges, between Llanddyfnan and Tregayan. vii.

7. T. *arvense;* Hare's-foot Trefoil; *Meillionen gedenog, Troed yr ysgyfarnog.* vii. viii.
In the Old Park wood; on sandy pastures not rare.

8. T. *striatum;* Soft knotted Trefoil; *Meillionen rychog.*
In sandy pastures; on Beaumares Green, &c. vi.

9. T. *suffocatum;* Suffocated Trefoil; *Meillionen fygiedig.*
On Beaumares Green. vii.

10. T. *fragiferum;* Strawberry-headed Trefoil; *Meillionen fefusaidd.*
In sandy pastures on the S. west coast; Tywyn Trewan; Tywyn y Capel, Holyhead, &c. vii. viii.

11. T. *procumbens;* Hop Trefoil; *Meillionen hoppysaidd.* vi. vii.

12. T. *minus;* Lesser yellow Trefoil; *Meillionen felen fechan.* vi. vii.

13. T. *filiforme;* Slender yellow Trefoil; *Meillionen felen eiddil.*
Not common; on grass-grown Molehills above the beach, below Trefarthen. vi. vii.

250. Lotus; Bird's-foot Trefoil; *Pysen y Ceirw.*

1. L. *gibbus;* Gibbous Bird's-foot Trefoil; *Pysen y ceirw grythog.*
This is L. *corniculatus* of *Fl. Brit.* of which there occurs a variety with narrower leaves. *Amrywiaeth, gulddail.* v.—vii.
To the Rev. Dr. Beeke, by the medium of the Botanist's Guide,*

* *Botanist's Guide, &c. 2 vols. by Turner and Dillwyn,* 1805.

we are obliged for the distinctive character of the gibbous vexillum in this species. The narrow-leaved variety I found in a pasture near Maes y porth on Cwirt farm; it is rare.

2. L. *pilosus;* Hairy Bird's-foot Trefoil; *Pysen y Ceirw flewog.*
This is the third variety of L. *corniculatus, Fl. Brit.*
The more constant, and greater degree of hairiness,—superior stature,—more numerous flowers (5—11),—later time of flowering, and diffuse mode of growth. I had long since thought sufficient to constitute of this a species distinct from L. gibbus. vii. viii.

251. Medicago; Medick; *Maglys.*

1. M. *sativa;* Lucerne, Purple Medick; *Maglys rhuddlas.*
On Friar's demesne. vi. vii.

2. M. *lupulina;* Black Medick, or Nonesuch; *Maglys gwineuddu.* v.—viii.

3. M. *polymorpha, (arabica);* Heart Medick, or Claver; *Maglys amrywedd.*
Was pointed out to me by the Rev. E. Lloyd, on a spot of waste ground at Maes y porth.

CLASSIS XVIII.—*CENEDL XVIII.*

POLYADELPHIA.—*AMLGYSSWLLT.*

ORDO I. POLYANDRIA.—*LLWYTH I. AMLWRRYW.*

252. Hypericum; St. John's Wort; *Eurinllys, Nele.*

1. H. *Androsæmum;* * Tutsan, Park leaves; *Creulys bendiged, Llys perfigedd, Dail y twrch, Gwaed y gwyr.*

* I have not a doubt that this plant has a claim to the Welsh name Gwaed y gwyr (Androsæmum, Ἀνδρος αἷμα,) prior to Sambucus Ebulus, as it has a reason in its favour,

Rather rare; Cacau'r Ychen, near Beaumares; Gwern Llanddona. vii. viii.

2. H. *quadrangulum;* Square St. John's Wort, St. Peter's Wort; *Eurinllys pedrongl.* vii. viii.

3. H. *perforatum;* Perforated St. John's Wort; *Candoll, Eurinllys trydwll.* vii. viii.

4. H. *dubium;* Imperforated St. John's Wort; *Godwyllon, Eurinllys mawr.* vii. viii.

Rare; I have seen it plentifully on the brow to the west of Beaumares mills; near Plâs y brain, in Llanbedr.

5. H. *humifusum;* Trailing St. John's Wort; *Eurinllys mân ymdaenawl.* vii.

6. H. *montanum;* Mountain St. John's Wort; *Eurinllys mynyddawl.* vii.

Rare; except in the parish of Llangoed, between the church and Tros y Marian; and on Arthur's round table.

7. H. *pulchrum;* Small upright St. John's Wort; *Eurinllys mân syth.*

On gorsey banks not uncommon. vii.

8. H. *elodes;* Marsh St. John's Wort; *Eurinllys y gors,* vii. viii.

In spongy swamps.

CLASSIS XIX.—*CENEDL. XIX.*

SYNGENESIA. *CYDBENIG.*

253. Tragopogon; Goat's-beard; *Barf yr afr.*

1. T. *pratensis;* Yellow Goat's-beard; *Barf yr afr felen.*

that if the yellow flowering tops are bruised between the fingers, they will immediately communicate a deep crimson stain. The Ebulus claims it on the strength of a fabulous tale, that the plant originally sprung from the blood of the Danes, who were slain in Britain, whence it has also obtained the English name Dane-wort.—See *Catal. Pl. Angl. a Raio,* p. 40, and *R. Syn. Pl. Ed.* 2. p. 307. *Ed.* 3. p. 461. *Catal.* p. 97.

I found it several times, but very scarce, in sandy pastures between Lleiniog and Penmon park. vi.

254. PICRIS; Ox-tongue; *Tafod y llew.*

1. P. *echioides;* Bristly Ox-tongue; *Gwylaeth chwerw, Tafod y llew.* Near the sea in Penmon parish; opposite Lleiniog. vi. vii.

255. SONCHUS; Sow-thistle; *Llaeth ysgallen.*

1. S. *arvensis;* Corn Sow-thistle; *Llaeth ysgallen, neu Moch-ysgallen yr âr.* viii.

2. S. *oleraceus;* Common Sow-thistle; *Llaeth-ysgallen, Moch-ysgallen gyffredin.*

And numerous smooth and rough *varieties.* A nifer o *amrywiaethau* llyfnion a phigog. vii.—ix.

256. LEONTODON; Dandelion; *Dant y llew.*

1. L. *Taraxacum;* Common Dandelion; *Dant y llew cyffredin.* iv.—vii.

2. L. *palustre;* Marsh Dandelion; *Dant y llew y waun.* In the meadows of Dinam demesne abundantly. vi. vii.

257. HEDYPNOIS; Hawkbit; *Peradyl.*

1. H. *hispida;* Rough Hawkbit; *Peradyl garw.* vii.

2. H. *autumnalis;* Autumnal Hawkbit; *Peradyl cynhauafawl.* viii.

258. HIERACIUM; Hawkweed; *Heboglys.*

1. H. *Pilosella;* Mouse-ear Hawkweed; *Heboglys torllwyd, Torllwydig, Blewynog.*

2. H. *murorum;* Wall Hawkweed, Golden Lungwort; *Heboglys y Muriau.* vii.

3. H. *sylvaticum; Tr. Lin. Soc.* ix. 239; and *Eng. Bot.* Wood Hawkweed; *Heboglys y goedwig.*

4. H. *subaudum;* Shrubby broad-leaved Hawkweed, *Heboglys llydanddail.* viii. ix.

5. H. *umbellatum;* Narrow-leaved Hawkweed; *Heboglys culddail.*

And two *varieties,* a smooth and a lesser. *Amrywiaethau* llyfn a mân.

Not uncommon on S. east side of the country; the varieties near Trefriw. viii. ix.

259. CREPIS; Hawk's-beard; *Gwalchlys.*

1. C. *tectorum;* Smooth Hawk's-beard, Smooth Succory Hawkweed; *Gwalchlys llyfn.* vi.—ix.

260. HYPOCHÆRIS; Cat's-ear; *Melynydd.*

1. H. *radicata;* Long-rooted Cat's-ear; *Melynydd gorwreiddiog.* vi.—viii.

261. LAPSANA; Nipple-wort; *Cartheig.*

1. L. *communis;* Common Nipple-wort; *Cartheig cyffredin.* vi. vii.

262. CICHORIUM; Succory; *Ysgellog.*

1. C. *Intybus;* Wild Succory; *Ysgallen y meirch, Ysgellog gwyllt.* vii. viii.

Not common; in hedges in Llangoed and Llanedwen; in the year 1807, I observed it abundantly in a corn-field near Holyhead.

263. ARCTIUM; Burdock; *Cyngaf.*

1. A. *Lappa;* Burdock, Clot-bur; *Cedowrach, Baw-mwcci, Cacamwcci, Ciawg, Cribau'r bleiddiau, Cyngaf mawr.*

264. SERRATULA; Saw-wort; *Lliflys.*

1. S. *tinctoria;* Common Saw-wort; *Dant y pysgodyn, Lliflys cyffredin.*

265. CARDUUS; Thistle; *Ysgallen.*

1. C. *lanceolatus;* Spear Thistle; *March Ysgallen.* vi.—ix.

2. C. *nutans;* Musk Thistle; *Ysgallen ogwydd.*

Rare; between Llanfaelog church and the sea abundantly. vii. viii.

3. C. *acanthoides;* Curled or Welted Thistle; *Ysgallen grych.*
Rather uncommon; on Bryngwydryn; between Berw and Llangefni. vi. vii.

4. C. *tenuiflorus;* Slender-flowered Thistle; *Ysgallen mân-flodeuog.*
Near Beaumares, and some other places. vi. vii.

5. C. *palustris;* Marsh Thistle; *Ysgallen y gors.* vii. viii.

6. C. *arvensis;* Creeping Thistle; *Ysgallen gyffredin yr âr.* vii.

7. C. *marianus;* Milk Thistle; *Ysgallen wen, Ysgallen fraith, Ysgallen Fair, Cribau Mair.*
Not common; between Beaumares and Penmon; about Newborough. viii.

266. Carlina; Carline Thistle; *Ellast.*

1. C. *vulgaris;* Common Carline Thistle; *Ellast cyffredin.* vi.

267. Bidens; Bur Marygold; *Graban.*

1. B. *tripartita;* Trifid Bur Marygold; *Graban eir-rhan.* viii. ix.

2. B. *cernua;* Nodding Bur Marygold; *Graban ogwydd.*
And a *variety* Coreopsis *Bidens, Lin.* and another B. *minima, Lin.*
The first variety is very rare; I have seen it only by the road side between Llanyngenel and Rhyddpont. ix.

268. Eupatorium; Hemp-agrimony; *Byddon.*

1. E. *cannabinum;* Hemp-agrimony; *Byddon chwerw.* vii. viii.

269. Santolina; Cotton-weed; *Môredafeddog.*

1. S. *maritima;* Sea Cotton-weed; *Llwyd boneddig. Môredafeddog.* viii. ix.
This plant is now become very scarce below Llanfaelog, where Mr. Brewer "found it in great plenty for a mile together" on Sept. the 5th, 1727.

270. Tanacetum; Tansy; *Gystlys.*

1. T. *vulgare;* Common Tansy; *Tanclys, Wroith, Gystlys cyffredin.* vii. viii.

On hedges, &c. accidentally not common. I believe indigenous in the lower end of the mount-field, by the green, Beaumares; but certainly so, in a field between Penmon church and the sea, by the side of a rill.

271. Artemisia; Wormwood; *Chwerwlys.*

1. A. *maritima;* Drooping-flowered Sea Wormwood; *Chwerwlys, neu Wermod y môr ogwyddflodeuog.*

A singular and beautiful variety of this plant, almost snow-white, with the clusters of flowers pendulous, and all inclined to one side, a particular which I do not find noticed by any writer, and which it has retained for two years now in my garden, and very different from the figure given in Eng. Bot. at t. 1706, grows on a rock just below the mill in Bodowen Park. viii.

2. A. *gallica;* Upright-flowered Sea Wormwood; *Chwerwlys, neu Wermod arfor sythflodeuog. Engl. Bot. t.* 1001.

On rocks just above the sea, S. west of Aberffraw. viii.

3. A. *Absinthium;* Common Wormwood; *Chwerwyn, neu Wermod lwyd.* viii.

4. A. *vulgaris;* Mugwort; *Bydiawg lwyd, Canwraidd lwyd, Llwydlys.* viii.

272. Gnaphalium; Cudweed; *Edafeddog.*

1. G. *dioicum;* Mountain Cudweed; *Edafeddog fynyddig, Edafeddog ysgaredig.*

On heathy commons; Talwrn, Rhôs y meirch, &c. not uncommon. vii.

2. G. *rectum;* Upright Wood Cudweed; *Edafeddog uniawnsyth y goedwig.*

Among woods and thickets; above the mills, Beaumares. viii.

3. G. *uliginosum;* Marsh Cudweed; *Penddu, Edafeddog benddu.* viii.

4. G. *minimum;* Least Cudweed; *Edafeddog leiaf, Digoll lwyd.* vii.

On dry, gravelly banks, not uncommon. vii.

5. G. *Germanicum;* Common Cudweed; *Edafeddog lwyd, Llys y gynddaredd, Llwyd y ffordd, Pen llwyd.*

273. Conyza; Spikenard; *Codowydd.*

1. C. *squarrosa;* Plowman's Spikenard; *Meddyg Mair, Codowydd, Meddyg y bugail.*

In dry, exposed situations; Penmon, &c. vii. viii.

274. Erigeron; Flea-bane; *Ammrhydllwyd.*

1. E. *acre;* Blue Flea-bane, *Ammrhydllwyd rhuddlas.*

Rare. On Newborough Common; near Tan y Fron, in the parish of Penmon. vii. viii.

275. Tussilago; Coughwort, Colt's-foot; *Alan.*

1. T. *Farfara;* Common Colt's-foot; *Alan bychan, Pesychlys, Carn yr ebol.* iii. iv.

2. T. *Petasites;* Common Butter-bur; *Alan mawr, Dail y tryfan.* iv.

276. Senecio; Groundsel; *Grëulys, Carnedd.*

1. S. *vulgaris;* Common Groundsel, Simson; *Grëulys, Carnedd felen, neu Penfelen fenyw.* iii.—x.

2. S. *sylvaticus;* Mountain Groundsel; *Grëulys, neu Penfelen fynyddawl.* vii.—x.

By road sides, and on hedges frequent. vii.

3. S. *tenuifolius;* Hoary Ragwort; *Penfelen, neu Grëulys lledlwyd culddail.*

Not common. By the road-side between Talwrn and Ceint, plentifully; and on towards Llangefni. viii.

4. S. *Jacobæa;* Common Ragwort; *Grëulys, neu Carnedd felen wrryw, Llys y gingroen.* vii. viii.

5. S. *aquaticus:* Marsh Ragwort; *Grëulys, neu Penfelen y gors.* vii. viii.

277. Aster; Starwort; *Serenllys.*

1. A. *Tripolium;* Sea Starwort; *Serenllys y morfa.* Llys tanewyn. In muddy sea-coasts, not uncommon. viii.

278. Solidago; Golden-rod; *Melyneuraidd.*

1. S. *Virgaurea;* Common Golden-rod; *Eurwialen, Melyneuraidd.* On dry, elevated situations, Arthur's round table, &c. it grows stunted, or dwarfish; in this state it is taken by some authors for a distinct species, under the name of Welsh Golden-rod. vii. —ix.

279. Inula; Fleabane; *Cedowys.*

1. I. *Helenium;* Elecampane; *Marchalan, Llwyglys.* Rare. At the bottom of the precipice at Bryngwydryn; and between the King's Bridge and Llangoed Mill, abundant, and certainly indigenous. vii. viii.
2. I. *dysenterica;* Common Fleabane; *Cedowys cyffredin.* viii.
3. I. *crithmoides;* Samphire-leaved Fleabane; *Cedowys sugawl, Sampier y geifr.* viii.

On sea rocks, particularly S. west coast, Llanddwyn, &c. rarely attainable without climbing. viii.

280. Cineraria; Fleawort; *Chweinllys, Llys y lludw, Magl chwanen.*

1. C. *maritima, integrifolia.* 2. *Sm. Fl. Brit.* Marine Fleawort; *Chweinllys arfor.*

It grows on declivities above the sea, at Porth y pistill, and Porth y felin, near Holyhead. vi. There is something singular in the particular attachment of this plant to its maritime situation; although it must for ages have annually ripened its seed, on the south-west side of this country, from which point the wind blows

above three-fourths of the year, and must consequently convey the downy seed plentifully into the country, yet we never see a plant of it, at any distance from its favourite ground, though there is a good deal of uncultivated land near, where it might be propagated without interruption. The common size of this plant is from one to two feet, it sometimes exceeds even that.

281. BELLIS; Daisy; *Llygad y dydd.*

1. B. *perennis;* Common Daisy; *Llygad y dydd cyffredin.* iii.—x.

282. CHRYSANTHEMUM; Ox-eye; *Gold.* N.W. *Aban.* S.W.

1. Ch. *Leucanthemum;* Great White Ox-eye; *Aspygan, Sensigl, Llygad y dydd mawr.* vi. vii.
2. Ch. *segetum;* Yellow Ox-eye, Corn Marigold; *Gold yr yd; Golt, neu Aban.* S.W. vii.—ix.

283. PYRETHRUM; Feverfew; *Tarfgryd.*

1. P. *Parthenium;* Common Feverfew; *Tormwyth, Tarfgryd, Wermod wen.*

   On waste ground and hedges; on a rock near the sea, at Bangor ferry, plentifully. vi. vii.

2. P. *inodorum;* Corn Feverfew, Scentless Mayweed; *Ffenigl y cwn.*

   In corn-fields, and by road sides. viii. ix.

284. MATRICARIA; Whitewort; *Amranwen.*

1. M. *Chamomilla;* Wild Chamomile, or Whitewort; *Amranwen cyffredin.*

   Not common; on Trefriw demesne, near the farm-yard. v.—vii.

285. ANTHEMIS; Chamomile; *Milwydd, Camri.*

1. A. *nobilis;* Common Chamomile; *Milwydd, neu Camri cyffredin.*

   Not rare on our grassy commons; near Penmon deer-park, on Rhôs fawr, &c. viii. ix.

2. A. *Cotula;* Stinking Chamomile, Mayweed; *Milwydd, neu Camri y cwn.*
Among corn. vi. vii.

286. ACHILLEA; Yarrow; *Gwilffrai.*

1. A. *Ptarmica;* Sneeze-wort Yarrow, Goose-tongue; *Ystrewlys, Dystrewlys, Tafod yr wydd.*

2. A. *Millefolium;* Common Yarrow, Milfoil; *Gwilffrai, Milddail, Llys y gwaedlif.*

287. CENTAUREA; Knapweed; *Crammenog, Pengaled.*

1. C. *nigra;* Black, or lesser Knapweed; *Pengaled leiaf benddu.*
And two *varieties.*—The first, with radiated flowers, is not common; between Ceint and Berw. The second variety, with a divided downy leaf, is still less common; I found it among gorse on Tower-hill farm. vi.—viii.

2. C. *Cyanus;* Corn Blue-bottle; *Crammenog yr yd, Penlas yr yd.* vii. viii.

3. C. *Scabiosa;* Greater Knapweed; *Crammenog fwyaf, Pengaled fwyaf.*
Rather rare. Abundant in the parish of Llanbedr.

CLASSIS XX.—*CENEDL XX.*

GYNANDRIA.—*BENWRRYW.*

ORDO I. DIANDRIA.—*LLWYTH I. DEUWRRYW.*

288. ORCHIS; Orchis, Cullion; *Tegeirian.*

1. O. *bifolia;* Butterfly Orchis; *Tegeirian dwyddalenawg.* vi.

2. O. *pyramidalis;* Pyramidal Orchis; *Tegeirian bera, Tegeirian cŏch yr hâf.* vii.

Very rare; Tywyn y Capel, Holyhead; in sandy pastures, between the entrance of the Beaumares road, and that of Llanddona, from Redwharf; but scarce in each place.

3. O. *Morio;* Meadow Orchis; *Tegeirian y waun, Tegeirian ynfydyn.*

Rare. In meadows in the parish of Pentraeth, rarely; in a field between Penmon church and the sea, plentifully. vi.

4. O. *mascula;* Early Purple Orchis; *Hosanau 'r gŏg, Tegeirian cŏch y gwanwyn.* iv. v.

I have found this several times with perfectly white flowers, near Tyfry and Dinam; which color it has retained for years, when transplanted into a garden.

5. O. *latifolia;* Marsh Orchis; *Tegeirian y gors.*

And a *variety* entirely red; *Amrywiaeth* cyfangoch. This variety, of a more intense red colour, I found in a meadow near, and about east of, Trefriw. v. vi.

6. O. *maculata;* Spotted Palmate Orchis; *Tegeirian manog byseddog.* vi. vii.

7. O. *conopsea;* Aromatic Orchis, *Tegeirian peraroglaidd.*

This sweet plant generally prefers the more elevated moist situations. vi.

289. Satyrium; Satyrion; *Baldar.*

1. S. *viride;* Frog Satyrion; *Baldar blodeuwyrdd, Llys ysgyfarnog.*

Not common. On Trefor demesne, Llansadwrn; in Lligwy wood, &c.

290. Ophrys; Ophrys; *Caineirian.*

1. O. *ovata;* Common Twayblade, Ovate Ophrys; *Caineirian Gefell-lys.*

Not common; and scarce where found. Above Baron hill, and in the wood at Plâs newydd. vi.

2. O. *spiralis;* Spiral Ophrys, Ladies' Traces; *Teircaill, Caineirian nydd-droëdig.* viii. ix.

In old pastures, more frequent than the last. viii. ix.

3. O. *muscifera;* Fly Ophrys; *Caineirian yr ednogyn.*

This elegant plant is very rare, and scarce; I found it at the N. east end of Cors-Bodeilio; and in the turbary between that and the mansion of Llanddyfnan.

291. SERAPIAS; Helleborine; *Caldrist.*

1. S. *latifolia;* Broad-leaved Helleborine; *Caldrist llydanddail.*

In the wood above Baron hill. vii. viii.

2. S. *palustris;* Marsh Helleborine; *Caldrist y gors.*

This beautiful plant is found not uncommonly in spongy meadows and turbaries; Cae rhôs Lligwy; near Bodgylchad, &c. vii. viii.

CLASSIS XXI.—*CENEDL XXI.*

MONŒCIA.—*UNANNEDDAWL.*

ORDO I. MONANDRIA.—*LLWYTH I. UNGWRRYW.*

292. ZANNICHELLIA.

1. Z. *palustris;* Horned Pondweed; *Llynwlyddyn corniog.* vii.

ORDO II. DIANDRIA.—*LLWYTH II. DEUWRRYW.*

293. LEMNA; Duck-weed; *Bwyd hwyaid.*

1. L. *minor;* Lesser Duck-weed; *Bwyd hwyaid, neu Llinhad y dwr lleiaf.* vi. vii.

ORDO III. TRIANDRIA.—*LLWYTH III. TRIGWRRYW.*

294. Typha; Reed-mace; *Hesgen felfedog.*

1. T. *latifolia;* Great Reed-mace, or Cat's-tail; *Cynffon y gath, neu Hesgen felfedog fwyaf.* vii.

2. T. *angustifolia;* Lesser Reed-mace, or Cat's-tail; *Hesgen felfedog, neu Cynffon y gath leiaf.* vi. vii.

295. Sparganium; Bur-reed; *Cleddyflys, Cawen.* s. w.

1. S. *ramosum;* Branched Bur-reed; *Cleddyflys cangenawg.* vii. viii.

2. S. *simplex;* Unbranched Upright Bur-reed; *Cleddyflys undwf syth.* vii.

3. S. *natans;* Floating Bur-reed; *Cleddyflys undwf nofiadwy.* vii.

In deep muddy ditches; the first species common; the second and third, not very rare; Cors y bòl, Cors ddygai, &c.

296. Carex; Sedge; *Hescen.*

1. C. *dioica?* Common Separate-headed sedge, or Carex; *Hesgen ysgar?* v. vi.

The culm three-angled is a character given to C. *dioica* by all writers. The plant introduced here is very common in this country, but I have never seen it in any situation otherwise than with a perfectly round stalk; I therefore add a mark of doubt, for, never having seen a plant with an angular culm, I have not had an opportunity of comparing and judging whether this may differ in any other respects from C. dioica.

2. C. *pulicaris;* Flea Sedge, or Carex; *Chwain Hesgen.* vi.

3. C. *stellulata;* Little Prickly Sedge; *Hesgen seraidd. Hesgen bigog leiaf.* v. vi.

4. C. *curta;* White Sedge; *Hesgen benwen.*

This rare and pretty species I found in a turbary exactly in a line between the parsonage at Llandyfrydog and Trewyn. vi.

5. C. *ovalis*; Oval spiked Sedge; *Hesgen hirgylchaidd.* vi.

6. C. *remota;* Remote Sedge; *Hesgen anghyfagos.* v. vi.

In Caeau 'r Ychen, and mill dingle, near Beaumares.

7. C. *arenaria;* Sea Sedge; *Hesgen arfor, Hesgen y tywod.* vi.

8. C. *intermedia*; Soft brown Sedge; *Hesgen lygliw benblydd.* v. vi.

9. C. *muricata, var.* 2. *Trans. Lin. Soc.* ii. 160. *Fl. Brit.* 975.

The plant which I here mean is, without doubt, that quoted above as a variety of C. muricata. It differs in many particulars from the true muricata; some parts of the descriptions of which I shall cite from those respectable works, and then proceed with mine comparatively; the muricata itself I have never seen. Those descriptions say, " folia culmo longiora,"—among my numerous specimens there is scarcely an instance of a leaf being so long as the stalk.—" Culmus pedalis et ultra," — mine generally much shorter.—" Angulis acutis asperis,"—in mine perfectly smooth, except a small space of the upper part.—" Spica sæpe decomposita,"—mine not so in one single instance.—" Spiculæ circiter decem,"—mine never exceed seven, generally fewer.

I cannot avoid supposing this a distinct species, particularly when I observe that it is so constantly uniform in its mode of growth and appearance, notwithstanding the very different situations I have gathered it in,—viz. in a wood (the old park near Beaumares);—on an islet (called ynys Llewelyn), in one of the lakes of Llanfihangel;—and near the summit of one of our highest hills, (Carn ynghornwy); all dry situations. vi. vii.

Scheuchzer's fig. 5. *of tab.* xi. is not a mean representation of this plant.

10. C. *vulpina;* Great Spiked Carex; *Hesgen dywysenog fwyaf.*

11. C. *teretiuscula;* Lesser Panicled Sedge; *Hesgen rafunog leiaf.*

A rare species; found in turbaries in Llandegfan, and Llansadwrn. v. vi.

12. C. *paniculata;* Great Panicled Sedge; *Hesgen rafunog fwyaf.*

Near Llangoed mill; and in some of our larger lakes and swamps. Not common. vi.

13. C. *sylvatica;* Pendulous Wood Sedge; *Hesgen dibynaidd y goedwig.*

In Caeau 'r Ychen, and the mill dingle, near Beaumares. v. vi.

14. C. *limosa;* Green and gold Sedge; *Hesgen eurwerdd.*

On a farm called Salsbri, in Llanbadric, near a spot where the cranberry grows; nor have I ever seen it elsewhere. vi.

15. C. *flava;* Yellow Sedge; *Hesgen felen.*

C. vaginis abbreviatis, pedunculis subæqualibus, bractea inferiore longa, spicis fæmineis subremotis, ovato-subrotundis, fructibus rostratis, arcuato-deflexis, nervo squamarum abbreviato, culmo læviusculo. v. vi.

16. C. *Œderi;* Œder's Sedge; *Hesgen Œder.*

C. vaginis pedunculisque brevissimis, bracteis longis, spicis fæmineis confertis, ovato-subrotundis, subandrogynis! subcompositis! fructibus rostratis rectis, nervo squamarum abbreviato, culmo lævi.

17. C. *extensa;* Long-bracteated Sedge; *Hesgen hiriain.*

C. vaginis pedunculisque brevissimis, bracteis longissimis, spicis fæmineis confertis, cylindraceo-subrotundis, fructibus ovatis, nervo squamarum elongato spinuloso! culmo lævi.

Notwithstanding the singular affinity which prevails between these three species, they may, I think, be kept perfectly distinct by means of the definitions given above, and the following observations:—The peduncles of the male and lowest female spikes are longer in C. *flava* than in either of the other two, and the spikes are constantly more remote from each other, and the capsules are reflexed; add to this that the larger bracteæ of C. *Œderi,* the crouded spikes, and their tendency to be androgynous, and compound, will keep it clearly distinct from C. *flava.* The general habit indeed, viz. the crouded spikes and the two long bracteæ give C. *Œderi* a stronger affinity to C. *extensa* than to C. *flava;* but the shorter beak of the capsule, and particularly the broad mucronated scales,

the much larger bracteæ, and glaucous hue of C. *extensa*, set it at a perfect distance from C. *Œderi*, the upper bractea of which is constantly proportionably larger than that of C. *flava*. I suppose that I trace C. *Œderi* in several of the descriptions which I find of C. *flava*, v. g. " spicis confertis;" *Lin.*—" Spicæ fæmineæ superiores plerumque approximatæ;" *Fl. Brit.*—" Spicæ fæmineæ duæ s. tres approximatæ;" *Leers;*—and here, perhaps, I see C. *extensa* likewise; " squamæ lato-lanceolatæ, mucronatæ;" *l. c.*— " Spicæ fæmineæ duæ vel tres sibi vicinæ, quarum supremæ marem pene contingunt;" *Haller.*—" Spicæ fæmineæ modo omnes ad summitatem culmi congestæ;"—and again, " modo inferior remota, cæteris prope masculam congestis;"— then follows the description of the true C. *flava*, " modo omnes a se invicem remotæ;" *Act. Lin. Soc.* ii. 174.

I had written my definition of C. *Œderi* before I saw that of *Roth*, where I find the same observation as I have made of the spikes being androgynous; I am rather surprised that my other remark, *(composite)*, which, though not constant yet, very frequently occurs, should have escaped that author.

C. Œderi is as common in this country, I believe, as the flava; particularly on the verge of the swamp at Bodgylchad, near Beaumares, it abounds; it blooms later than the flava.

C. extensa I have gathered at Aberffraw below the bridge; on a salt marsh between Bodjor and Rhyddbont; and just above the beach below Tros y marian. vii. viii.

18. C. *fulva;* Tawny Sedge; *Hesgen dywell-felen.*
A very common plant in wettish cold pastures. vi. vii.

19. C. *distans;* Loose Sedge; *Hesgen anghysbell.*
In meadows near the sea; on cliffs and slopes just on the sea-coast, around the island. vi.

20. C. *binervis*; Green-ribbed Sedge; *Hesgen deulasnod.*
On heathy and gorsey commons frequent; it varies in size from four or five inches to about four feet. vi.

21. C. *præcox;* Vernal Sedge; *Hesgen gynnar.* iv.

22. C. *pilulifera;* Round-headed Sedge; *Hesgen bengron.* iv. v.

23. C. *panicea;* Pink-leaved Sedge; *Hesgen bennigen-ddail.* v. vi.

24. C. *recurva;* Glaucous Heath Sedge; *Hesgen oleulas wyrgam-ddail.* v. vi.

25. C. *cæspitosa;* Tufted Bog Sedge; *Swp-Hesgen y fawnog.* v.

26. C. *stricta;* Glaucous Straight-leaved Sedge; *Hesgen oleulas syth-ddail.* iv.

In cors Bodeilio; and Llyn dinam, in Llanfihangel, &c. Not common.

27. C. *acuta;* Slender-spiked Sedge; *Hesgen eiddil-dywysenog.*

Rare. In ditches below Tregarnedd, at the upper end of Cors ddygai. v.

28. C. *paludosa;* Lesser Common Sedge; *Hesgen ganolig-dywysenog.* v.

29. C. *riparia;* Great Common Sedge; *Hesgen braff-dywysenog.* iv. v.

Much rarer than the preceding; between Cremlyn and Bodgylchad; between Aberffraw and Bwlan. v.

30. C. *lævigata;* Smooth-stalked Beaked Sedge; *Hesgen ylfinog lefn.* v. vi.

This species I discovered many years ago on Tyfry demesne; it has been totally destroyed in a meadow which once abounded with it; but is still found on the side of a deep glen, which lies about south of the mansion, where it is likely to bid defiance to the ruthless hand of improvement, both imaginary and real.

31. C. *vesicaria;* Short-spiked Bladder Sedge; *Hesgen chwysigenaidd, berdywysennog.*

Rather rare. It grows at the south-end of Llyn Bodgylched, on the banks of Braint river, and in Cors llechylched, &c. v.

32. C. *ampullacea;* Slender-beaked Bladder Sedge; *Hesgen chwysigenaidd ylfinfain.*

33. C. *hirta;* Hairy Sedge; *Hesgen flewog.* v. vi.

34. C. *filiformis;* Slender-leaved Sedge; *Hesgen feindwf.*

This species is the most abundant of the genus, in this country,

covering in some places acres together of swamp, but does not fructify freely. vi.

ORDO IV. TETRANDRIA.—*LLWYTH IV. PEDWARGWRRYW.*

297. LITTORELLA; Shore-weed; *Beisdonell.*

1. L. *lacustris;* Plantain Shore-weed; *Beisdonell merllyn.* vi.

298. BETULA; Birch: *Bedwen.*

1. B. *alba;* Common Birch; *Bedwen gyffredin.*
   The largest I have ever seen grow on a farm called Llwyn On, in the parish of Llanedwen. iv. v.
2. B. *Alnus;* Common Alder; *Gwernen.* iii.

299. URTICA; Nettle; *Danadlen,* N. W. *Dynhaden,* S. W.

1. U. *pilulifera;* Roman Nettle; *Danadlen belaidd.*
   I have seen it a troublesome weed in the parterres, at Baron hill. v. vi.
2. U. *urens;* Small Nettle; *Danadlen leiaf.* vi.—x.
3. U. *dioica;* Great Nettle; *Danadlen fwyaf, Danadlen ysgar.* vii. viii.

ORDO V. POLYANDRIA.—*LLWYTH V. AMLWRRYW.*

300. MYRIOPHYLLUM; Water Millfoil; *Myrdd-ddail.*

1. M. *spicatum;* Spiked Water Millfoil; *Myrdd-ddail tywysenaidd.* vii. viii.
2. M. *verticillatum;* Verticillate Water Millfoil; *Myrdd-ddail troellog.*

Very rare; I have found it, but seldom, in Cors ddygai; in a ditch, between Gweunfynydd and Cors llechylched, in better plenty. vii.

301. SAGITTARIA; Arrow-head; *Saethlys.*

1. S. *sagittifolia;* Common Arrow-head; *Saethlys saeth-ddeiliaidd.* Rare; in Llyn llywenan, near Presaddfed; and one of the lakes of Llanfihangel yn nhywyn. vii. viii.

302. ARUM; Cuckow-pint; *Pidyn y gôg.*

1. A. *maculatum;* Common Cuckow-pint, Wake Robin; *Cala'r gethlydd, Pidyn y gôg.* v.

303. POTERIUM; Burnet; *Gwyddlwdn.*

1. P. *sanguisorba;* Common Burnet; *Gwyddlwyn, neu Gwyddlwdn cyffredin.* vii.

304. QUERCUS; Oak; *Dar, Derwen, Mesbren.*

1. Q. *Robur;* Common British Oak; *Derwen goesog.* iv.
2. Q. *sessiliflora;* Sessile-fruited Oak; *Derwen ddigoesog.* This species, the existence of which, as spontaneously British, Ray doubts, in his Hist. Pl. T. ii. p. 1386, is the common oak of this and the neighbouring counties. iv. v.

305. FAGUS; Beech; *Ffawydden.*

1. F. *Castanea;* Chesnut-tree; *Castanwydden, Sataen.* v.
2. F. *sylvatica;* Beech-tree; *Ffawydden.* iv. v.

306. CARPINUS; Horn-beam; *Oestrwydden.*

1. C. *Betulus;* Common Horn-beam; *Oestrwydden gyffredin.*

307. CORYLUS; Hazel; *Collen.*

1. C. *Avellana;* Hazel-nut tree; *Coll-lwyn, Collen.*

ORDO VI. MONADELPHIA.—*LLWYTH VI. UNCYSSWLLT.*

308. Pinus; Fir; *Pinwydden.*

1. P. *sylvestris;* Scotch Fir; *Pinwydden wyllt, Ffynidwydd.* v.

I admit a plant of this genus as indigenous, being supported by, not only the timber which is frequently dug up in our peat-grounds, but, likewise, by some venerable remains which have lately, on sinking the outlet of a lake, called Llyn Llwydiart, in the parish of Pentraeth, appeared above ground; they are a number of stumps of uncommon size; then the species we venture to determine, as the *sylvestris* is the only species of Pinus indigenous in Britain, and as the cones which are found among the fir or pines discovered under ground, in various parts of the kingdom, evidently prove them to be of this species.

The spot where these are seen, merits a visit from the curious tourist, who must experience much satisfaction in contemplating a change which has taken place from a violent convulsion, the effects of which are visible among the rocks which surround the lake, where the parts, evidently once connected, are removed to a considerable distance: indeed, the lake, which is very deep, may be supposed to have been a volcanic crater, or the bason may be the effect of an earthquake, as the centre has evidently been swallowed, together with its superincumbent burden of timber, (oak and fir,) of which, at this time, the remains are visible along the verge.

CLASSIS XXII.—*CENEDL XXII.*

DIŒCIA.—*DWYANNEDDAWL.*

ORDO I. DIANDRIA.—*LLWYTH I. DEUWRRYW.*

309. Salix; Willow; *Helygen.*

1. S. *Helix;* Rose Willow; *Helygen gyferbynddail.*

This I observed by the road side between Red Wharf and Llanallgo, on a tenement called Fferam. It is very rare. iii. iv.

2. S. *rubra;* Green Osier; *Helygen werdd.*

By the side of the walk which leads from the Henllys-lane gate to Baron hill; and in a plantation near Treffos; uncommon. iv. v.

3. S. *triandra;* Long-leaved Triandrous Willow; *Helygen deirgwrryw hirddail.*

On Dinam demesne; Plas llangaffo; &c. v.

4. S. *Russeliana;* Bedford Willow; *Helygen Bedfford.*

Not uncommon in willow plantations; but has been generally confounded with Salix fragilis. iv. v.

5. S. *pentandra;* Sweet Willow, Bay-leaved Willow; *Helygen beraroglaidd.*

Near Plasgwyn, by the road side;—Tyfry;—and in Berw marsh abundantly. v. vi.

6. S. *vitellina;* Yellow Willow; *Merhelygen.* v.

7. S. *fragilis;* Crack Willow; *Helygen frau.*

At Trejorwerth;—Treffos;—Dinam; &c. iv. v.

8. S. *argentea;* Silky Sand Willow; *Helygen sidanaidd y tywyn.*

Along the sandy Sea coast, particularly the S. west. v. And sometimes, viii. ix.

9. S. *repens;* Creeping Dwarf Willow; *Cor Helygen. Helygen y cwn.* v.

10. S. *aurita;* Round-eared Willow; *Helygen grynglustiawg, Helygen grych grynddail.*

11. S. *aquatica;* Common Willow, Water Sallow; *Dyfr Helygen, Helygen gyffredin.* iv.

12. S. *oleifolia;* Olive-leaved Willow; *Helygen oliwydd-ddail.* v. Common near Beaumares.

13. S. *caprea;* Great Round-leaved Sallow; *Helygen grynddail fwyaf.* iv.

14. S. *acuminata;* Long-leaved Sallow; *Helygen grych hirddail.*

I found this wrinkle-leaved *variety* at Cors y bòl only.

15. S. *stipularis;* Auricled Osier; *Helygen glustenawg.*
About Beaumares; &c. iii. iv.

16. S. *mollissima;* Velvet Osier, *Helygen felfedaidd.*
This, and the preceding species, are so very like each other, that to a common observer they must pass for one and the same; but, if the smaller stipulæ and divided stigmata of this are permanent, and will constitute a species, we have the two in the neighbourhood of Beaumares, particularly the former, very common. I have seen them likewise in the osieries at Friars, Pant Howel, &c.

17. S. *Viminalis;* Common Osier; *Helygen gyffredin afonawl.*
Banks of rivers common. iii. iv.

18. S. *affinis; (viminali sc.)*
This plant resembles S. viminalis, and will generally pass for that species. I communicated it to Dr. Smith, who tells me it is the S. viminalis of *Hoffman*, compared with his own specimens, but not the viminalis of the *Fl. Brit.* from which, let me observe, it differs particularly in the following respects; it is inferior in size, but the very striking distinctive character lies in the stigmata being divided to the bottom. I have met with it in several places:—Cors y bòl;—bank of the river below Tregaian; &c. but it seems to have been about the same time of the year, so that I have not had opportunities of examining its foliage in different states; nor have I seen its stipulæ.

19. S. *alba;* Common White Willow; *Helygen wen.*
And a glaucous *variety* on Dinam demesne. iv. v.

ORDO II. TETRANDRIA.—*LLWYTH II. PEDWARGWRRYW.*

310. Viscum; Misseltoe; *Uchelfar, Pren awyr.*

1. V. *album*; Misseltoe; *Uchelawg, Uchelfar, Uchelwydd, Prenawyr, Gwysglys, Heonllys.* v.

I have not seen this plant; but we can scarcely suppose that the Druids had fixed upon, as a favourite residence, a spot that did not produce this highly venerated plant; add to this, that there is a place in the parish of Llangeinwen which is supposed to take its name from it.

311. MYRICA; Gale; *Madywydd, Gwyrddling.*

1. M. *Gale;* Sweet Gale, Dutch Myrtle; *Madywydd, Gwyrddling, Mordywydd, Helygen Mair.* v.

ORDO III. PENTANDRIA.—*LLWYTH III. PUMGWRRYW.*

312. HUMULUS; Hop; *Pensoeg.*

1. H. *Lupulus;* Hop; *Llewig y blaidd, Pensoeg.*

ORDO IV. HEXANDRIA.—*LLWYTH IV. CHWENGWRRYW.*

313. TAMUS; Lady's Seal; *Afal Adda.*

1. T. *communis;* Black Bryony; *Gwinwydden ddú, Rhwymyn y coed, Paderau'r gath, Afal Adda.*

ORDO V. OCTANDRIA.—*LLWYTH V. WYTHGWRRYW.*

314. POPULUS; Poplar; *Aethnen.*

1. P. *alba;* Great White Poplar, Abele-tree; *Aethnen wen.* iii.
2. P. *canescens;* Common White Poplar, Grey Poplar; *Aethnen lwyd.* iii.

3. P. *tremula;* Asp, Aspen, Trembling Poplar; *Aethnen, Crydaethnen.* iii. iv.

4. P. *nigra;* Black Poplar; *Aethnen ddû, Pwpleren. (Brecn.)*

ORDO VI. ENNEANDRIA.—*LLWYTH VI. NAWGWRRYW.*

315. Mercurialis; Mercury; *Clais yr hûdd.*

1. M. *perennis;* Perennial Mercury; *Clais yr hûdd, neu Bresych y cwn, parhäus, Cwlwm yr asgwrn.* iv. v.

I am not so fond of novelty as to propose the removal of this genus from its present class, though I have seen this species quite monœcious, in considerable plenty, with the seeds perfected. The same has been observed I find of M. *annua;* then the *ambigua* is perfectly monœcious.

2. M. *annua;* Annual Mercury; *Clais yr hûdd blyneddawl.* vii.—ix.

This is a weed in several gardens at Beaumares; I have also seen it on dunghills, and in a corn-field between the almshouse and Cefn-côch.

ORDO VII. MONADELPHIA.—*LLWYTH VII. UNCYSSWLLT.*

316. Juniperus; Juniper; *Merywen.*

1. *communis;* Common Juniper; *Merywen gyffredin.*

I venture this as once an inhabitant, from the name of a place, Cefn y Ferywen, the Juniper bank, in the parish of Llanidan. v.

317. Taxus; Yew; *Ywen.*

1. T. *baccata;* Yew-tree; *Ywen, Pren-yw.* iii. iv.

CLASSIS XXIII.—*CENEDL XXIII.*

POLYGAMIA.—*AMRYWBRIODAWL.*

ORDO MONŒCIA.—*LLWYTH UNANNEDDAWL.*

318. ATRIPLEX; Orache; *Llygwyn.*

1. A. *portulacoides;* Shrubby Orache; *Eurllys, Llygwyn llyswyddaidd.*
   It grows on an island called Ynys wellt, near Llandysilio church; on high rocks in Bodowen Park, and near Holyhead, where the inhabitants call it by the name of *Ysgyrfi gwrryw;* I have seen it also on a salt marsh up Dulas bay. vii. viii.
2. A. *laciniata;* Frosted Sea Orache; *Llygwyn ariannaidd.*
   Very rare; on the S. east side of Holyhead harbour. vii.
3. A. *patula;* Spreading Halberd-leaved Orache; *Llygwyn tryfal.*
   And a darker-coloured *variety.* vi.—viii.
4. A. *angustifolia;* Spreading Narrow-leaved Orache; *Llygwyn culddail ymledawl.* vi.—viii.
5. A. *littoralis;* Grass-leaved Sea Orache; *Llygwyn arfor.*
   On the border of Dulas bay, between Sandhall and Pentre arianell. viii. ix.

CLASSIS XXIV.—*CENEDL XXIV.*

CRYPTOGAMIA.—*DIRGELBRIODAWL.*

ORDO I. FILICES.—*LLWYTH I. RHEDYN.*

319. EQUISETUM; Horsetail; *Rhawn y march.*

1. E. *arvense;* Corn Horsetail; *Rhawn y march yr ârdir.* iii. iv.
2. E. *palustre;* Marsh Horsetail; *Rhawn y march y gors.* vi. vii.
3. E. *fluviatile;* Great Water Horsetail; *Rhawn y march afonawl.* iv.
4. E. *limosum;* Smooth Naked Horsetail; *Rhawn y march lled-di-ddail.* vi.—viii.

320. Ophioglossum; Adder's-tongue; *Tafod y neidr.*

1. O. *vulgatum;* Common Adder's-tongue; *Tafod y neidr cyffredin.* v. vi.

Grows in wettish old pastures; not common.

321. Osmunda; Moonwort; *Lloerlys, Lloer-redynen.*

1. O. *Lunaria;* Common Moonwort; *Lloer-redynen gyffredin.* vi.

In old pastures, rather rare; in meadows, near Alaw and Aberffraw rivers.

2. O. *regalis;* Royal Moonwort, Osmund Royal; *Lloer-redynen cyfrdwy, Rhedynen cyfrdwy.*

Rather rare, and scarce where found; by Llyn Traffwll, in the turbary at Trewilmot, Holyhead; above the beach on moist declivities along the N. east coast; Llaneilian, Holyhead, &c. vi. vii.

322. Lycopodium; Club-moss; *Cnwp-fwsogl.*

1. L. *selaginoides;* Prickly Club-moss; *Cnwp-fwsogl syth lleiaf.*

On Tywyn Trewan and Tywyn Aberffraw, abundantly; and similar places not very uncommon. viii.

2. L. *Selago;* Fir Club-moss; *Cnwp-fwsogl syth mwyaf.*

Rare. On Rhôs ffransis, near Llanjestyn; and in Cae rhôs lligwy. vi.—viii.

323. Polypodium; Polypody; *Llawredynen.*

1. P. *vulgare;* Common Polypody; *Llawredynen y derw, Llawredynen y fagwyr.* v.—ix.

324. Aspidium; Shield-fern; *March-redynen.*

1. A. *Thelypteris;* Marsh Shield-fern; *March-redynen y gors.*
On the margin at the west side of Llyn-llwydiart plentifully. I have never seen it elsewhere. vii.

2. A. *oreopteris;* Heath Shield-fern; *March-redynen y mynydd, Rhedyn Mair.*
Rather rare. In Cadnant dingle. vii.

3. A. *Filix mas;* Male Fern, Male Shield-fern; *March-redynen wrryw, Rhedyn y Cadno.* vii.

4. A. *aculeatum;* Common Prickly Shield-fern; *March-redynen wrychog.*
Near Lleiniog castle, &c. vii.

5. A. *lobatum;* Close-leaved Prickly Shield-fern; *March-redynen glustiawg.*
In Henllys-lane, near Beaumares; in Cadnant dingle, &c. More common than the preceding. vi.

6. A. *Filix fœmina;* Female Shield-fern; *March-redynen fenyw.* vi. vii.

7. A. *spinulosum;* Lesser Crested Shield-fern; *March-redynen eddiawg.*
On Bodafon mountain. vi. vii.

8. A. *dilatatum;* Great Crested Shield-fern; *March-redynen eang.* vi. vii.

325. Asplenium; Spleenwort; *Dueg-redynen.*

1. A. *Trichomanes;* Common Maidenhair Spleenwort; *Dueg-redynen Gwallt y forwyn.* i.—xii.

2. A. *marinum;* Sea Spleenwort; *Dueg-redynen arfor.*
On steep rocks around the sea-coast. vi.—x.

3. A. *Ruta muraria;* Wall-rue Spleenwort, White Maidenhair; *Dueg-redynen y muriau, Rhyw'r muriau.* vi.—x.
It varies much in form and size.

4. A. *Adiantum nigrum;* Black Maidenhair Spleenwort; *Dueg-redynen ddú, Dugoesog, Duwallt y forwyn.* vi.—x.
And several *varieties;* Nifer o *amrywiaethau.*

326. SCOLOPENDRIUM; Hart's-tongue; *Tafod yr húdd.*

1. S. *vulgare;* Common Hart's tongue; *Tafod yr húdd cyffredin.*
There are of this several *varieties;* some narrow and curled; others broader than common, and cloven at the ends. In Beaumares castle, and on rocks near Tyfry, &c.
Mae o hwn *amrywiaethau,* rhai culaidd crychion, eraill llydain gwahanedig. vii.

2. S. *Ceterach;* Common Scaly Spleenwort; *Rhedyn y gogofau, Dueg-redynen feddygawl.* i.—xii.
Very rare. In caves in Holyhead mountain; become very scarce from being gathered for bait in rock-cod-fishing!

327. BLECHNUM; Rough Spleenwort; *Gwíb-redynen.*

1. B. *boreale;* Northern Blechnum, Rough Spleenwort; *Rhedyn Gwíb.* vii.

328. PTERIS; Brakes; *Adain-redynen.*

1. P. *aquilina;* Common Brakes; *Adain-redynen eryraidd.* vii.

329. CYATHEA; Cup-fern; *Ffiol-redynen.*

1. C. *dentata;* Toothed Cup-fern: *Ffiol-redynen ddeintiawg.* vii.
On rocks in rising ground lying about north of the mansion of Trejorwerth; very rare.

330. HYMENOPHYLLUM; *Rhedynach.*

1. H. *Tunbridgense;* Filmy-leaved Fern; *Rhedynach teneuwe.*
At Trewilmot and Holyhead mountain; very scarce. v. vi.

331. PILULARIA; Pillwort; *Pelanllys.*

1. P. *globulifera;* Pillwort; *Pelanllys gronynawg.*
In moist ditches and turbaries; rather rare. vi. vii.

ORDO II. MUSCI.—*LLWYTH II. MWSOGL.*

332. Sphagnum; Bog-moss; *Migwyn, Mygn, Migin.*

1. S. *latifolium.* vi.
2. S. *capillifolium.* vi.
And a variety.

333. Phascum; Earth-moss; *Daear-fwsogl.*

1. P. *subulatum.* xi.—iii.
2. P. *alternifolium.* On a wet common, between Tyfry and Plasgwyn, called Rhôs cefn hîr. iv.

334. Gymnostomum; Beardless-moss; *Mwsogl minfoel.*

1. G. *truncatulum.* iii.
G. *intermedium.* iii.
G. *ovatum.* iv.
G. *Heimii.* On the small common near the beach, about south of Penmon deer-park. v. vi.
5. G. *luteolum.* On the side of a peat-pit, which lies about north of Trejorwerth. vi.
G. *fasciculare.* In Cadnant dingle, and on Rhôs cefn hîr, in Pentraeth. xi.—iii.
G. *pyriforme.* On ditch-banks and heaths. iv. v.
8. G. *ciliatum.* On rocks in exposed situations. viii.—x.

335. Splachnum; Gland-moss; *Chwaren-fwsogl.*

1. S. *ampullaceum.* In a turbary which lies about north of Tyfry.* vi. vii.

336. ANDRÆA; Andræa; *Creigymlyn.*

1. A. *rupestris.* On rocks in Cadnant dingle. v. vi.

337. TETRAPHIS; Four-toothed-moss; *Mwsogl pedwardeintiawg.*

1. T. *pellucida.* On the higher rocks near Redwharf, on the S. west side of the road from Beaumares. iv. v.

338. ENCALYPTA; Extinguisher-moss; *Cwfl-fwsogl.*

1. E. *vulgaris.* In and about Penmon park, &c. iv. v.
2. E. *ciliata.* Near Lligwy and Llanallgo. vi.
3. E. *Daviesii.* At Carreg Onnan, and maritime rocks below Llanfihangel Dinsylwi. iv.—vi. GRIMMIA, *Dav. Bot. Guide,* 9.

339. GRIMMIA.

1. G. *lanceolata.* On Rhôs cefn hîr.

G. *controversa.* ii. iii.

G. *Dicksoni.* On rocks by the river, below cefn côch, in Llansadwrn; and Llanddona hills. iv.

G. *cirrata.* On rocks, &c. in Pentraeth. iii.

5. G. *recurvirostra.* Not uncommon; but varies exceedingly in appearance and in size. vi.—viii.

G. *verticillata.* On the sides of steep banks, just above the beach, below Trosymarian and Plasnewydd, Llangoed. iv.—vii.

G. *crispula.* On the sides of peat-pits. iv.—vii.

* This turbary, which lies between Tyfry and Hendref, the remotest house in the parish, from the church of Llanffinnan, well deserves a visit of the botanist, at the least thrice or four times in the year.

G. *atro-virens. (Eng. Bot.)* Just above the beach between Friars bâch and Penmon, near Lleiniog, &c. iii.

G. *alpicola.* On rocks near Pentraeth village.

10. G. *maritima.* Maritime rocks at Amlwch. ix.

G. *stricta. (Musc. Hib. Spic.)* On the sea-coast.

G. *rivularis.* On rocks in Cadnant river.

13. G. *apocarpa.* On rocks, &c. iv. v.

340. Dicranum; Fork-moss; *Fforch-fwsogl.*

1. D. *scoparium.* Not uncommon. iv.—viii.

D. *majus.* Rare. Llaneugrad park, near Lligwy.

D. *undulatum.* Turbary N. of Tyfry. vi. vii.

D. *heteromallum.* ix. x.

5. D. *varium.* Near the Point by Beaumares. iii.

D. *rigidulum.* Old pastures between Beaumares and Penmon. iii. iv.

D. *aciculare.* On rocks in a wet situation. iv. v.

D. *patens.* Mill dingle,* near Beaumares.

D. *pulvinatum;* Grimmia, *Eng. Bot.* iii. iv.

10. D. *glaucum.* Heathy grounds. v. vi.

D. *purpureum.* iii. iv.

D. *bipartitum.* iii. iv.

D. *pusillum.* Llanlliana park, on the side of a ditch. vi.

D. *cerviculatum.* On banks of rivers, near Cremlyn and Pentraeth. v. vi.

15. D. *pellucidum.* By a rill, between Tyfry mansion and the gate.

* By the *Mill dingle,* which I shall frequently quote, being a very prolific habitat, and deserving the particular attention of the botanist,—I mean the dingle through which the stream is conveyed to Beaumares mills.

D. *flavescens.* In the mill dingle.

D. *viridissimum.* On Holyhead mountain, long before the year 1800. V. *Bot. Guide*, p. 177.

D. *Strumiferum.* On the rabbit-warren at Trefriw. vi. vii.

D. *flexuosum*, 3. On wet, heathy commons.

20. D. *fragile.* At the N. east end of the park pool, and in Caeau 'r Ychen, near Beaumares. I cannot suppose this a variety of D. flexuosum. iii. iv.

D. *bryoides.* Sides of ditch-banks. iv. v.

D. *taxifolium.* Above Baron hill, near Henllys, and in hedges. Not common. iv.

23. D. *adiantoides.* In Llaneugrad park, and near Bodafon. Rather rare. iv.—vi.

341. Trichostomum; Fringe-moss; *Eddi-fwsogl.*

1. T. *rigidulum.* Near Beaumares. iv.

T. *cirratum. polyphyllum. Turn. Musc. Hib.* On rocks and stone fences, common. iv.

T. *heterostichum.* v.

T. *lanuginosum.* ix. x.

5. T. *ericoides.* v. vi.

T. *canescens.* Mill dingle, near Beaumares. iii.

T. *fasciculare.* iii. iv.

T. *microcarpon.* On Holyhead mountain, &c. viii.

T. *obtusum.* viii.

T. *lineare.* Above the beach beyond the point, and between Friars bâch and Trecastell. iv. v.

11. T. *fontinalioides.* On rocks in rivers, and at the sides of lakes, varying from one inch to five in length. v.—viii.

342. Tortula; Screw-moss; *Nydd-fwsogl.*

1. T. *rigida.* On old ditch-banks, and walls built with clay instead of lime. iv. v.

T. *humilis. Turn. Musc. Hib.* On a rock near Joan's coffin, Baron hill.

And a variety of it, much larger in all its parts, on rocks between Tyfry and Pentraeth.

T. *apiculata. Turn. Musc. Hib.* On the level earth just above the beach, by Tros yr afon, in Penmon parish.

T. *mucronulata.*

And a *variety.* Having attended a little to this plant, I find it is not an annual; and I am much inclined to think that Tortula unguiculata of Hudson, and some other writers, is this same plant in the first year in which it fructifies, producing fruit-stalks at the ends of the shoots: in the following year or years it grows branched, produces the fruit-stalks at the sides, and becomes Tortula mucronulata. iii. iv.

5. T. *unguiculata; Turn. Musc. Hib.* On the Caeau Mair side of the mill dingle, Beaumares. iii.—v.

T. *fallax.* On nearly the same place.

T. *convoluta.* On sandy pastures, between Maltraeth and Llangaffo. vi.

T. *ruralis.* iii.—v.

T. *subulata.* Sides of ditch-banks. iv. v.

10. T. *muralis.* iv. v.

T. *tortuosa.* Llaneugrad, Lligwy, &c. vii. viii.

12. T. *tenuis. Dill.* t. 48. f. 49. Near Lligwy, in 1803. This figure of Dillenius is erroneously quoted for T. mucronulata. iii. iv.

343. Orthotrichum; Bristle-moss; *Gwrych-fwsogl.*

1. O. *Striatum.* At the side of Llyncoron and near Pentraeth. iii. iv.

2. O. *affine.* Near Cadnant mills. vi. vii.

3. O. *crispum.* On trees common. iii. iv.

4. O. *anomalum.* In Penmon park, and near Pentraeth. iii. iv.

344. Pterogonium; Wing-moss; *Adain-fwsogl.*

1. P. *gracile.* On rocks in the old park near Beaumares, &c. iv.—vi.

345. Neckera; Neckera; *Neccera.*

1. N. *crispa.* In Lligwy wood, and on rocks S. east side of Cae-rhos-Lligwy. iv.

2. N. *heteromalla.* Rare; On trees in the orchard at Henllys, and by the fish-pond at Tyfry. iii. iv.

3. N. *curtipendula.* Rare; On a stone-fence, in a direction from Red-hill mansion to the old park gate. iv. v.

4. N. *viticulosa.* On rocks in wet situations. iv.

346. Hypnum; Feather-moss; *Pluaidd-fwsogl.*

1. H. *subtile.* On rocks and stones in Llangoed, and on stiles between Friars and Lleiniog. iv.

H. *sericeum.* xi.—iii.

H. *dendroides.* At the side of the park-pool, near Beaumares. iii. iv.

H. *curvatum.* On trees, not uncommon. iv.—vi.

5. H. *myosuroides.* On trees, common. iv.

H. *complanatum.* Mill dingle, Beaumares. iii. iv.

H. *trichomanoides.* Mill dingle. ii. iii.

H. *denticulatum.* Mill dingle. iii. iv.

H. *Teesdalii.* By a small water-fall in the mill dingle, Beaumares. vi. vii.

10. H. *riparium.* In the mill dingle and Cadnant. vi.—ix.

H. *ruscifolium.* By the side of a rill, which runs under the Warren Bulkeley road, near Borthwen. iii.—ix.

H. *Swartzii.* In shady hedges of Llanfaes, Llangoed, and Penmon.

H. *undulatum.* Rare; On the N. west side of Holyhead mountain. iv.—viii.

H. *lucens.* Rare; On the ground at the upper end of the mill dingle. iv.—vii.

15. H. *splendens.* } Common. { iii. iv.
H. *proliferum.* } Common. { iii. iv.
H. *prælongum.* } Common. { xii.—iii.

And a variety, *abbreviatum, Turn. Musc. Hib.*

H. *Stokesii.* On the earth in old pastures. iv. v.

H. *alopecurum.* In the mill dingle, Beaumares, and near other water-mills. iii.—v.

20. H. *confertum.* On trees, near Tyfry, &c. iii.

H. *murale.* On damp walls of houses facing N. west, at the west end of Beaumares. iii. iv.

H. *velutinum.* On trees, &c. very common. iii.

H. *serpens.* On wet stones. iii. iv.

And a variety, *(Spinulosum* Hedw.*)* On the side of a bridge below Tregaian mansion, and by Pentraeth river. iii. iv.

H. *atro-virens.* On stones near Pentraeth river. iv. v.

25. H. *albicans.* In sandy pastures near Abermeny, and on the side of Bodafon mountain. iii. iv.

H. *lutescens.* In sandy pastures, N. west side of Redwharf. iii. iv.

H. *purum.* xi.

H. *illecebrum.* Near Cefn côch, Llansadwrn; and the park at Llaneugrad.

H. *Schreberi.* Mill dingle, Caeau 'r Ychen, and the old park near Beaumares. vii.

30. H. *cuspidatum.* iv.—vi.

H. *piliferum.* Near Trejorwerth.

H. *rutabulum.* iii.—v.

H. *striatum.* Mill dingle, Beaumares. iv.

H. *stellatum.* In turbaries in Llandegfan and llyn llwydiart. iv. v.

35. H. *squarrosum.* ix.—iii.

H. *loreum.* On a large rock in Caeau 'r Ychen, just above the mill dingle, Beaumares. iii. iv.

H. *triquetrum.* xi. & ii.

H. *scorpioides.* } In turbaries; not rare. { xi. & iii.

H. *aduncum.* } In turbaries; not rare. { vi. vii.

40. H. *fluviatile.* Mill dingle. iv. v.

H. *cupressiforme.* On stone fences, &c. iv. v

H. *dubium.* I have not noted the spot.

H. *commutatum.* In wet ditches, by the sides of roads. v. vi.

H. *filicinum.* Llangoed swamp, mill dingle, &c. v.

H. *polymorphum.* Hedw. In ditches, &c. v. vi.

46. H. *molluscum.* On a rock in the mill dingle river, in fine perfection. v. vi.

347. Fontinalis; Water-moss; *Dyfr-fwsogl.*

1. F. *antipyretica.* v. vi.

348. Funaria; Cord-moss; *Rheffyn-fwsogl.*

1. F. *hygrometrica.* iv. v.

349. Bartramia; Apple-headed-moss; *Cryn-fwsogl.*

1. B. *pomiformis.* On rocks in Caeau 'r Ychen, and sides of ditch-banks. iv. v.

2. B. *fontana.* Mill dingle, &c. It indicates the purest springs. vi. vii.

3. B. *arcuata.* Very rare in this country; in the turbary north of Tyfry. ix.

350. Mnium; Spring-moss; *Mwsogl y ffynnonau.*

1. M. *androgynum.* At the bottom of steep rocks near Redwharf, S. west side of the Beaumares road. v. vi.

2. M. *palustre.* v.—vii.

351. Bryum; Thread-moss; *Edau-fwsogl.*

1. B. *nutans.* On Aberffraw common, near the river; and on the flat between Newborough and Llanddwyn. vii. viii.

B. *carneum.* Mill dingle, Henllys lane, &c. near Beaumares. iv.

B. *alpinum.* On Llanddona hills; and on a rock facing the north, by the Beaumares road side, near Redwharf, not ten feet high above full sea mark. v. vi.

B. *cæspititium.* iv. v.

5. B. *argenteum.* ix.—iii.

B. *julaceum.* On the roof of a house at Beaumares. ii. iii.

B. *capillare.* iii. iv.

B. *annotinum.* In turbaries and borders of lakes. v.—viii.

B. *hornum.* iii. iv.

10. B. *crudum.* In a turbary near Bodgylchad. vi.

B. *bimum.* In the turbary north of Tyfry. vi. vii.

B. *turbinatum.* l. c. v.—vii.

B. *cuspidatum.* On wet spots in the wood above Baron hill. iv. v.

B. *punctatum.* In the mill dingle. iii. iv.

15. B. *rostratum.* Mill dingle. iv.—vi.

B. *roseum.* Mill dingle, and above Baron hill. x.—xii.

17. B. *ligulatum.* In the wood above Baron hill. iv.

352. POLYTRICHUM; Hair-moss; *Briger-fwsogl.*

1. P. *commune;* Common Hair-moss; *Gwallt y ddaear, Eurwallt y forwyn.*

P. *attenuatum.* I have not noted the very spot.

P. *piliferum.* On Bodafon hill, and near Beaumares. iv. v.

P. *juniperinum.* } On Bodafon hill, and the common between
5. P. *strictum.* } Cadnant and Borth ferry. iv. v.

P. *alpinum.* On the common just above Cadnant, on the Llandysilio side. viii.

P. *urnigerum.* On the steep side of Caeau Mair, very near the mills, Beaumares; and on Bodafon mountain. viii.

P. *subrotundum.* Bodafon mountain. viii.

P. *nanum.* On the Point near Beaumares. iv.

P. *aloides.* Baron hill walks, north of the mansion, and on Bodafon mountain. v.

11. P. *undulatum.* Bryum undulatum. *Lin. Huds.* &c. &c. Shady woods, &c. Common. iv. v.

ORDO III. HEPATICÆ.—*LLWYTH III. AFUAIDD.*

353. IUNGERMANNIA; Star-tip; *Cynglennydd.*

1. I. *albicans.*

I. *asplenioides;* and a *variety.*

I. *bicuspidata.*

I. *bidentata.*

5. I. *ciliaris.* In Cae bricks.

I. *cochleariformis.* With *purpurea.* Fl. Scot.

I. *complanata.*

I. *dilatata.* Caeau 'r Ychen.

I. *epiphylla.* *Cynglennydd yr afon.*

10. I. *furcata.*

I. *inflata.*

I. *lanceolata.*

I. *macrorhiza.*

I. *multifida.* Turbary north of Tyfry.

15. I. *pinguis.* At Porth dafarch near Holyhead.

I. *platyphylla.*

I. *reptans.* Porth y felin, Holyhead.

I. *scalaris.* Hedge by the road from the old park to Borth.

I. *sinuata.*

20. I. *sphærocephala.* Llanddona hills.

I. *tamariscifolia.*

22. I. *undulata.*

All the above species I gathered in the mill dingle, except those which are otherwise noted.

354. TARGIONIA.

1. T. *hypophylla.* Very rare. Near Tyfry, on a low stone fence, on the left hand of an old road to Pentraeth.

355. MARCHANTIA; Liver-green; *Afuad, Llys yr afu.*

1. M. *conica; Clust yr afsen.*

2. M. *Cruciata.*

3. M. *hemispherica; Yscenllys.*

4. M. *polymorpha. Goferllys;* and several *varieties.*

356. RICCIA.

1. R. *fruticulosa.*

Near Tregaian; and on aged oak, at the farther end of the old park.

2. R. *glauca.*

Near the sea; on rocks barely covered with earth near Borthwen and Trefriw.

ORDO IV. ALGÆ.—*LLWYTH IV. ADFYWADWY.*

357. LICHEN;* Liverwort; *Cen.*

A. LICHEN PULVERULEN-

* I am not insensible that several of these following genera, Lichen, Tremella, Fucus, Ulva, Conferva, &c. do already appear under different or new generic names; but I do not think it worth while to separate a few, as much more in that way will appear when the world is favoured with the result of the labours of those men of science, and first-rate abilities, who have of late bestowed much time and application on these abstruse subjects.

TUS; Dusty Liverwort; *Llychgen.*

1. L. *albus.*
   L. *antiquitatis.*
   L. *botryoides.*
   L. *cinereus.*
5. L. *flavus.*
   L. *incanus.*
   L. *Iolithus.*

B. LICHEN LEPROSUS; Leprous Liverwort; *Clafrgen, neu Cen y cerrig.*

1. L. *ater.*
   L. *atro-albus.*
   L. *aurantiacus.*
   L. *calcareus.*
5. L. *calcivorus. Flavus. Hoff.*
   L. *calvus.*
   L. *canescens.*
   L. *capitatus.*
   L. *cechumena. Borrer.*
10. L. *cerinus.*
   L. *cinereus. E. Bot.*
   L. *cinereus. Ach. & Hoffm.*
   L. *citrinus. Ach. & Hoffm.*
   L. *coarctatus.*
15. L. *cæruleo-nigricans.*
   L. *concentricus.*
   L. *confluens.*
   L. *corallinus.*
   L. *crenulatus.*
20. L. *Dicksoni. Cæsius Dicks.*
   L. *discoideus. Ach. albescens Huds.*
   L. *ericetorum.*
   L. *escharoides.*
   L. *exiguus.* On an old gate between Friars and Penmon.
25. L. *fagineus.*
   L. *ferrugineus.*
   L. *flavescens.*
   L. *fulvus.*
   L. *gelasinatus.*
30. L. *geographicus.*
   L. *hæmatomma. Holyhead.*
   L. *Hoffmanni. Ach. rupicola Hoff.*
   L. *hymenius.*
   L. *hypnophila.* Turner's MS. A new species, on Lleiniog castle.
35. L. *icmadophila.* On Holyhead hill.
   L. *immersus.*
   L. *inclusus.*
   L. *lacteus.*
   L. *leucophæus.*
40. L. *luridus.*

L. *luteo-albus.* Holyhead.

L. *marmoreus.*

L. *muralis.*

L. *muscorum.*

45. L. *niger. Huds.*

L. *niger. Ach.*

L. *Œderi.*

L. *orostheus.*

L. *pallescens.* Above Tan y fron, Penmon.

50. L. *pallidus.*

L. *parasemus.*

L. *parellus.*

L. *pericleus.* On an aged Ash near Lleiniog castle.

L. *pertusus.*

55. L. *pezizoides. Dicks. brunneus, Ach.*

L. *pilularis.* Bodowen park.

L. *pinicola.*

L. *polycarpus.*

L. *polytropus.*

60. L. *porriginosus.*

L. *querneus.*

L. *rimosus.*

L. *rivulosus.* I confirm Dr. Smith's opinion, that this is the *fusco-ater* of *Huds.*

L. *rufus.* Dingle, S. W. of Llysdulas.

65. L. *rupestris,* near Llyn llwydiart.

L. *rupicola. Hoff. Hoffmanni, Ach.*

L. *salicinus.*

L. *sanguinarius.* On Newborough common.

L. *saxifragus.*

70. L. *scruposus.* Abundantly on the same fence as Targionia. q. v.

L. *silaceus.* Near ffordd-dèg.

L. *simplex.* Bodowen park.

L. *smaragdulus. Endocarpon. Ach.* Near Trejorwerth.

L. *subfuscus.*

75. L. *sulphureus.*

L. *tartareus.*

L. *tessulatus.*

L. *uliginosus.*

L. *ulmi.*

80. L. *umbrinus.*

L. *varians.*

L. *ventosus.* Holyhead.

L. *vitellinus.*

84. L. *Westringii.* Near Borthwen.

C. LICHEN IMBRICATUS; Tiled Liverwort; *Cip y coed.*

1. L. *affinis.* *(plumbeo sc.)*
L. *aquilus. Ach. fuscus. Huds.*
L. *centrifugus. Huds. conspersus, Achar.*
L. *corrugatus.*
5. L. *crassus.*
L. *crispus.*
L. *cristatus.*
L. *cycloselis.*
L. *elegans. Ach.*
10. L. *fascicularis.*
L. *granulatus.*
L. *marginalis.*
L. *olivaceus.*
L. *omphalodes.*
15. L. *parietinus.*
L. *physodes.*
L. *plumbeus.*
L. *psora. Dicks. cæsius Achar.* and *Hoffm. Enum.* t.12, f. 1.
L. *pulverulentus, Achar, stellaris, var. Huds.*
20. L. *saxatilis.*
L. *sinuatus.*
L. *stellaris.*
23. L. *tenax.*

D. LICHEN PYXIDATUS; Cup Liverwort; *Ffiolgen.*

1. L. *alcicornis.*
L. *cervicornis.*
L. *cocciferus.*
L. *cornucopioides.*
5. L. *cornutus.*
L. *deformis.*
L. *digitatus.*
L. *fibula.*
L. *filiformis.*
10. L. *fimbriatus.*
L. *gracilis.*
L. *pleolepis.*
L. *pyxidatus; Clych y cerrig, Cwppanau y ddaear.*
L. *radiatus.*
L. *turbinatus.*
16. L. *ventricosus.*

E. LICHEN FRUTICULOSUS; Shrubby Liverwort; *Manwyddgen.*

1. L. *fragilis.*
L. *furcatus.*
L. *globiferus.*
L. *hispidus, With. aculeatus, Ach.*
5. L. *papillaria.* Llaneilian.

L. *paschalis.*

L. *rangiferinus;* and *var. sylvaticus. Huds.*

L. *spinosus.* Rare; Holyhead mountain.

L. *sterilis. Ach. fragilis. Lin.*

L. *subulatus.*

11. L. *uncialis.*

F. LICHEN FILAMENTOSUS; Stringy Liverwort; *Gweryd.*

1. L. *bicolor.*

L. *chalybeiformis.*

L. *flavicans. Eng. Bot. vulpinus. Huds.* On maritime rocks, not very rare.

L. *hirtus.*

5. L. *pubescens. Eng. Bot. scaber. Huds.*

G. LICHEN FOLIACEUS; Foliaceous Liverwort; *Callod, Callodr, Callawdyr.*

1. L. *calicaris.*

L. *caperatus.*

L. *ciliaris.*

L. *cochleatus.*

5. L. *concolor.*

L. *farinaceus.*

L. *fastigiatus.*

L. *fraxineus.*

L. *glaucus.*

10. L. *glomuliferus.*

L. *læte-virens, herbaceus. Huds.*

L. *lævigatus.* Rocks above Llyn llwydiart.

L. *nigrescens.*

L. *parasiticus.*

15. L. *perlatus.*

L. *prunastri.*

L. *pulmonarius; Clustiau y derw, Llys yr ysgyfaint.*

L. *saturninus.*

L. *scopulorum.*

20. L. *scrobiculatus. verrucosus. Huds.*

L. *siliquosus.*

L. *tenellus.*

23. L. *tremelloides. With. lacerus. Ach.*

H. LICHEN UMBILICATUS; Umbilicated Liverwort; *Bogeilgen.*

1. L. *complicatus.*

L. *Hedwigii, Ach. trapeziformis, Dicks.*

L. *miniatus.*

4. L. *Weberi.*

I. LICHEN CORIACEUS;

Coriaceous Liverwort; *Croeneiddgen.*

1. L. *caninus,* — *Maeseifuan, Clustiau'r ddaear.*
L. *fuliginosus.*
L. *horizontalis.*
L. *limbatus.*
5. L. *polydactylus.*
L. *resupinatus.*
L. *rufescens.*
8. L. *sylvaticus.*

358. Opegrapha; Lichen scriptus, *Lin. Huds.* &c. Lettered Liverwort; *Ysgrifgen.*

1. O. *astroidea.*
O. *betulina.*
O. *calcarea.*
O. *cerasi.*
5. O. *dendritica.*
O. *denigrata.*
O. *diaphora.*
O. *epipasta.*
O. *epiphega.*
10. O. *herpetica.*
O. *macularis.*
O. *microscopica*
O. *notha.*
O. *Persoonii;* L. simplex. q.v.
15. O. *pulicaris;* Hysterium *pulicare.*
O. *pulverulenta.*
O. *rubella.*
O. *scripta.*
O. *serpentina.*
20. O. *vulgata.*

359. Tremella; *Hygrynydd.*

1. T. *albida.* Mill dingle, &c.
T. *arborea.*
T. *cinerea.*
T. *cruenta.* On my garden wall; rare.
5. T. *difformis.*
T. *globulus.*
T. *granulata.* Clay pits, Beaumares.
T. *hemisphærica.* Llangwyfan.
T. *hypni.* On H. *myosuroides.* In the Old Park.
10. T. *mesenterica, juniperina. Huds.*
T. *meteorica;* Star-shot; *Chwyd awyr, Chwydredd y sér.*
Trem. meteorica. Sinuoso-gyrosa, alba, subtus membrana coarctata. *Persoon. Gmel. Lin. tom.* ii. p. 1446.

The various opinions which have prevailed concerning

this vegetable notwithstanding, I, without hesitation, give it a place as a species of this genus, perfectly distinct from Tr. *Nostoc*, with which it has long been confounded;* I, consequently, cannot fall in with the idea, which has been admitted by some authors, of its being a substance of animal origin, either "the disgorge of birds,"† or "the remains of frozen frogs."‡ The first English writer, as far as I find, who has noticed it, is Morton, in his Natural History of Northamptonshire, under the name *Star-shot*, or Star-gelly; and has defined it, "Lichen terrestris gelatinosus, subflavus, crispatus." A part of his description and account of it is likewise as follows: "A sky-coloured, "tremulous, viscid or tenacious gelly, the largest "mass about the size of a "goose-egg; it sometimes "contains black specks, and "a tough skin, and long, tenacious string-like bodies, "which are branched, and "distended through the whole "mass; being seethed in water, it does not dissolve." These particulars accord precisely with my own observations, and experiment of boiling it. But I wonder, when he says, that on "being kept "for some time, it becomes "putrid, and smells like a "carcase in a putrid state."

I have repeatedly collected quantities of it, which I have kept till they became, by very slow degrees, a perfectly horny substance, and never knew it acquire any smell besides its own natural one, which is a faint earthy scent. On laying a piece of it newly gathered on a red-hot heater, it emitted the smell exactly of a hot fresh-baked muffin or wheaten bread. It is wonderful to observe how speedily some pieces of it, which have been dried for years, and seemed as hard as horn, on being steeped in water, have recovered their former size and appearance, a property which no substance, that I am acquainted with, possesses in an equal degree with a tremella; a part of *this*, when laid on a

* *Gmel. Hist. Fuc.* 222. *Dill. Hist. Musc.* 53,

† *Morton's Nat. Hist. of Northamptonshire*, 353, *&c.*

‡ *Withering's Arrangement of Brit. Plants*, vol. iv. p. 88.

hot iron, gave the smell of a well-toasted crust of bread. These scents could not have proceeded from animal substances. I have not a doubt that the "black specks," which Mr. Morton notices, and which I have frequently seen, are the fructification; they are of the size of black mustard-seed and solid; and their substance, on being cut, much resembles that of Tuber solidum.

I have, indeed, once I believe only, found it on the remains of a frog, but I have likewise found it on other animal substances, (the lob-worm for instance), but these have not occurred to me above two or three times, among the many scores, I may perhaps with truth say hundreds, of specimens which I, from time to time, have seen of this substance, which is commonly found in the winter months on wet pasture lands, moors, and commons. Why may not vegetables of this tribe be produced occasionally on decayed animal, as well as decayed vegetable, substances? Then, as to a gull having been seen in her dying convulsions to disgorge this substance, it proves to me nothing more than that that voracious bird had made a full meal of the TREMELLA *meteorica*.*

Some of my countrymen (the physicians of Myddfai) have noticed its medical qualities some centuries before Mr. Morton applied it to his horses' heels; and I have known the good effects of the application of it to inflamed chilblains, by rubbing them therewith.

T. *Nostoc.*

T. *Sabinæ.* On Junip. *Sabina* in Dinam garden, abundantly.

T. *sarcoides.*

T. *utriculata.* Cadnant dingle.

16. T. *verrucosa.* On the little common below the deer park, Penmon.

360. FUCUS; Wrack; *Gwymon, Gwyg y môr.*

* Mr. Morton says, "chickens eat it," and, that some smaller birds feed on the seeds of it, I am convinced, from having at times seen a quantity of it reduced into small fragments, which I cannot conceive to proceed from any other cause but the birds picking the seeds out of it.

1. F. *aculeatus;* and *variety.*

F. *alatus;* and *variety.*

F. *amphibius.* On the stalks of Atriplex *portulacoides* plentifully; on an island called Ynys wellt, by Llandysilio.

F. *articulatus.*

5. F. *bifidus.*

F. *Brodiæi. Turn. Hist. Fuc.* No. 72. Near Llanddwyn.

F. *bulbosus.* Holyhead.

F. *canaliculatus.*

F. *capillaris.* Very rare; near Llangwyfan.

10. F. *ceranoides;* and *variety.* Just below Bodowen mill.

F. *ciliatus.* With very numerous and beautiful *varieties.*

F. *clavellosus.*

F. *coccineus.*

F. *confervoides;* and four *varieties.*

15. F. *coronopifolius.*

F. *crispus;* and six *varieties.*

F. *diffusus?*

F. *digitatus;* Sea girdles and hangers; *Mór Wiail;* and *variety.*

F. *edulis.*

20. F. *esculentus. var. teres.*

F. *filum;* Sea-laces; *Mór garreiau.*

F. *flagelliformis.*

F. *fruticulosus.*

F. *fruticulosus;* of *Wulfen.*

25. F. *hypoglossum;* a *variety.*

F. *kaliformis;* and *variety.*

F. *laceratus.* Near trefadog and *variety.*

F. *laciniatus.*

F. *ligulatus.*

30. F. *loreus;* Sea thongs; *Ysnoden y mór.*

F. *lumbricalis;* and *variety.*

F. *mammillosus.*

F. *membranifolius;* and *varieties.*

F. *nodosus.*

35. F. *opuntia;* and *variety.*

F. *ovalis.* Near Trefriw; rare.

F. *palmatus;* commonly, but erroneously, called Laver; *Dylusg, Delysg.*

F. *pedunculatus.*

F. *phyllitis; Mór-dowys.*

40. F. *pinnatifidus;* and three or four *varieties.*

F. *plicatus.*

F. *plumosus.*

F. *purpurascens.*

F. *pygmæus.*

45. F. *rotundus;* and two *varieties.*

F. *rubens.*

F. *saccharinus;* Sea - belt; *Mór-wregys;*

F. and two or three *varieties.*

F. *sanguineus.*

F. *sarniensis. Turn. Hist. Fuc. t.* 44.

50. F. *serratus.*

F. *siliculosus.*

F. *siliquosus.*

F. *sinuosus;* and a *variety.*

F. *subfuscus.*

55. F. *subtilis.* Conf. *fæniculacea. Huds.* &c. It certainly is not a Conferva; whether it be not an Ulva I do not so positively assert.

F. *tamariscifolius.* Very rare; I found it several seasons below Llangwyfan.

F. *tenuissimus.*

F. *teres; esculentus. var.* 2. *Turn. Br. F.*

59. F. *vesiculosus;* and the following, which are deemed varieties of it:

divaricatus;

inflatus;

spiralis;

linearis; &c.

361. Ulva; Laver; *Llafan, Yslafan.*

1. U. *bullosa.*

U. *compressa.*

U. *crinita. Roth.* Near Trefadog.

U. *crispa.*

5. U. *dichotoma.*

U. *incrassata.*

U. *intestinalis.*

U. *fistulosa.*

U. *flavescens.*

10. U. *furcellata.* Near Llandysilio.

U. *fusca. Huds.*

U. *Lactuca;* and a *variety, lubrica. Roth.*

U. *latissima.*

U. *ligulata.* Lin. Trans. iii. 54.

15. U. *linza.*

U. *montana.*

U. *pavonia.*

U. *pisiformis.*

U. *plumosa.*

20. U. *pruniformis.*

U. *purpurascens.*

U. *rubens.*

U. *ulvella.* Albida ramosissima, ramis vagis, subsimplicibus elongatis, axillis obtusissimis.

A delicate and beautiful plant under the microscope; it is parasitic on the larger confervæ, and has on a transient view the appearance of a part of them in decay and bleached.

Beneath Tywyn y Capel, Holyhead. viii.

U. *umbilicalis.*

25. U. *vilis.* *Huds.* M. S. *Dill.* ix. 4.

362. Conferva; Hair-weed; *Llinwisg, Cyflafan, Llyfannawg.*

1. C. *æruginosa.*

C. *amphibia.*

C. *atra.* In the spring which supplies Tower-hill, abundantly; Bodgylchad; &c.

C. *aurea.*

5. C. *bipunctata.*

C. *bullosa.* *Huds.*

C. *byssoides.*

C. *canalicularis;* i. e. *amphibiæ varietas.*

C. *capillaris;* and *variety.*

10. C. *castanea.*

C. *ciliata.*

C. *coccinea.*

C. *comoides.*

C. *confervicola.*

15. C. *corallina.* South side of the Point, plentifully.

C. *crispata.*

C. *curta.*

C. *Daviesii.*

C. *decorticans.*

20. C. *diaphana.*

C. *dichotoma.* Submarine, Holyhead.

C. *diffusa.*

C. *Dillwynii.* *Roth.* Dillw. t. 16.

C. *distorta.* This rare species I first observed in a deep ditch by the side of the road, called Sarn-

gôch, from Cwirt to Tal y foel; afterwards on Dinam demesne and Malltraeth.

25. C. *Echinula.* This hitherto unnoticed subject I observed to cover a large space of the surface of one of the Llanfihangel lakes.

C. *elongata.*

C. *equisetifolia.*

C. *ericetorum.*

C. *flacca.*

30. C. *flexuosa.*

C. *flocculosa.*

C. *fluviatilis.*

C. *fontinalis.*

C. *fracta.*

35. C. *frigida.—Dillwynii.* q.v.

C. *fucicola.*

C. *fucoides.*

C. *furcata.*

C. *fusca.*

40. C. *fusco-purpurea.*

C. *gelatinosa.*

C. *genuflexa.*

C. *glomerata.*

C. *Hookeri.*

45. C. *jugalis,—nitida,* in a different state.

C. *lanosa.*

C. *læte-virens.*

C. *limosa.*

C. *littoralis.*

50. C. *lucens.*

C. *muralis.*

C. *mutabilis.*

C. *myochrous.*

C. *nigrescens.*

55. C. *nitida,—jugalis,* in a different state.

C. *parasitica.*

C. *pectinalis.*

C. *pellucida.*

C. *pennata.*

60. C. *phosphorea.*

C. *polymorpha.*

C. *punctalis.*

C. *purpurascens.*

C. *perpurea.*

65. C. *repens.*

C. *rivularis.*

C. *rosea.*

C. *Rothii.* On a rock just above high water-mark, where a tophus is formed by the constant dripping of fresh water; the spot lies between Trosymarian and Penmon park.

C. *rubiginosa.*
70. C. *rubra.*
C. *rupestris.*
C. *scoparia.*
C. *sericea.*
C. *setacea.*
75. C. *sordida.*
C. *stricta.*
C. *spiralis.*
C. *spongiosa.*
C. *tetragona.*
80. C. *tomentosa.*
C. *tortuosa.*
C. *torulosa.*
C. *typhloderma.*
C. *velutina.*
C. *verticillata.*
86. C. *villosa.*

363. Byssus; *Sirig.*

1. B. *æruginosa.*
2. B. *barbata.*
3. B. *candida.*
4. B. *flos aquæ.*
5. B. *septica.*

The vegetables that once bore this name, being of late better understood, are arranged under different genera, viz. Lichen, Conferva, &c. It is indeed doubted whether the *genus* will be much longer continued.

ORDO V. FUNGI.—*LLWYTH V. FFWNG, FFYNGODD.* M.M.

364. Æcidium.

1. *Æ. fuscum.*
2. *Æ. fragariæ.*
3. *Æ. grossulariæ.*
4. *Æ. salicis.*
5. *Æ. tussilaginis.*

365. Agaricus; *Caws llyffaint, Bwyd y barcud, Bwyd ellyllon.*

1. A. *acris. With. Bolt.*
A. *adnatus. Huds. Schæff.*
A. *æruginosus.*
A. *aggregatus.*
5. A. *agrestis. With.*
A. *amethystinus.*
A. *aquosus. Bolt. cryptarum. With. var.* 2.
A. *araneosus.*

A. *aurantius;* and rare beautiful *varieties.* x.

10. A. *aureus.* Elegant, at the root of an aged oak above Baron hill.

A. *betulinus.*

A. *bulbosus.*

A. *bulbosus. With. Huds.*

A. *cacuminatus. W. Schæff.*

15. A. *campanulatus. W.*

A. *campestris;* and *varieties W.* 1. 2. 4.

A. *candidus. Huds.*

A. *carneo-flavus. W.*

A. *castaneus. W.*

20. A. *ceraceus.*

A. *chocolatus. W.*

A. *cinereus. W. fimetarius. Huds.*

A. *cinnamomeus.*

A. *clavus. W.* and a very tall *variety,* above Baron hill.

25. A. *clypeatus.*

A. *clypeolarius.* In gardens; Baron hill, Treffos, and Tyfry.

A. *columbarius.* Old pastures.

A. *colus.* Post-road by Holyhead, and Dinam. viii.

A. *compressus;* and *varieties.*

30. A. *concinnus. Bolt. & W.*

A. *confluens. E. F.* 168. By the figure, I suppose this to be a species which I once found on the decaying stump of a fir above Baron hill; but my plants emitted a most pleasant aromatic fragrance, so as to scent a whole room in a few minutes.

A. *congregatus.*

A. *connatus. W.*

A. *contiguus.* In the shady walk from Baron hill lodge towards the mills. viii.

35. A. *coriaceus. W.*

A. *coronatus. W.*

A. *corticalis.*

A. *croceus;* and *varieties.*

A. *cuspidatus. W. & B. tener.*

40. A. *cyaneus. W.*

A. *cyathiformis. W.*

A. *cylindricus.*

A. *deliciosus;* and *variety.*

A. *depressus. W.*

45. A. *Dillenii.* I have for several successive years found the plant, to which I give this specific name, in abundance in an old pasture between Bodgylchad and Cefn côch. See *With.* p. 206, and *R. Syn.* p. 3. n. 13.

A. *dryophyllus.—orcades W.*

A. *elephantinus.*

A. *elixus.*

A. *equestris. W. Huds.*

50. A. *exaratus. W. campanulatus; var. Huds.*

A. *farinaceus;* and a monstrous *variety.*

A. *fascicularis.*

A. *fibula.*

A. *fimetarius.*

55. A. *fimetarius. Huds. cinereus. W.*

A. *fimiputris. W.* perhaps *semiovatus.* E. F.

A. *flabelliformis;* and some beautiful *varieties.*

A. *flaccidus.*

A. *flavidus.*

60. A. *floccosus.*

A. *fragrans.* This small, plain plant emits a most pleasant ratifia scent.

A. *fuliginosus. H. striatus.*

A. *fulvus. With.*

A. *furfurosus.*

65. A. *fusco-flavus. W.*

A. *galericulatus.*

A. *geophyllus;* and *variety, purpureus.* With.

A. *Georgii.*

A. *giganteus.*

70. A. *glaucopus.*

A. *glutinosus.* V. *semiglobatus.*

A. *hinnulus. W.*

A. *horizontalis.*

A. *hypni. W.*

75. A. *jecorinus. W.*

A. *impuber.*

A. *infundibuliformis. W.*

A. *integer;* and very numerous beautiful *varieties.*

A. *irregularis. W.*

80. A. *lacer. W.*

A. *lacrymabundus;* and *variety.*

A. *lacrymalis. var. W.*

A. *lacticaulis. var. W.*

A. *lactifluus;* and *variety.*

85. A. *lateralis. Huds.* a *variety* of *flabelliformis.*

A. *latus.*

A. *leucocephalus. W.*

A. *Listeri;* and several *varieties.*

A. *livido-purpureus. W.* perhaps a variety of *amethystinus.*

90. A. *lobatus.*

A. *macer. W.*

A. *melleus. W.*

A. *micaceus. W.*

A. *minutulus. W.*

95. A. *mollis;* and *variety.*

A. *momentaneus.*

A. *mucosus. W.*

A. *muralis.*

A. *muricatus.*

100. A. *muscarius;* and *varieties.*

A. *nemoralis. W.*

A. *niveus.*

A. *nuceus. W.*

A. *nutans.*

105. A. *obsoletus. W.*

A. *opacus.*

A. *oricalcheus. W.*

A. *ovatus. W.*

A. *parvus. W.*

110. A. *pectinatus. Huds.*

A. *pileolarius.*

piperatus. W. H. & Fl. Scot. zonarius. E. F.

planus.

plicatilis.

115. A. *polygrammus. varius. W.* and very many *varieties.*

A. *polyspermos.*

A. *pratensis. H. coriaceus. Fl. Scot. orcades. W. dryophylli, var.* E.F.

A. *procerus.*

A. *proliferus.*

120. A. *psittacinus;* and a number of beautiful *varieties.*

A. *pumilus.*

A. *purpurascens. W.*

A. *purpureus. W. & B.*

A. *pyramidatus. W.*

125. A. *quercinus.*

A. *radicatus.* I have found singularly beautiful varieties of this species, silvery, golden, bronze, orange, &c. by the side of the walk which leads to the church from Tregayan garden.

A. *ramealis*. *W. & B.*

A. *rimosus*.

A. *roseus*.

130. A. *rotula*. Merulius *collariatus*. *W.*

A. *rubecundus*. *W.*

A. *ruber*. *W.*

A. *rubescens*. *W.*

A. *rubiginosus*. *W.*

135. A. *sanguineus*.

A. *scariosus*. *W.*

A. *semiglobatus*;
and most numerous equally noxious *varieties*. See Suppl. t. 407.

A. *semiovatus*.

A. *sordido-flavus*. *W.* I think it distinct from Elephantinus, which it much resembles; not only as the gills are more numerous and delicate, but as this never changes into black in decay, which *elephantinus* always does. viii.—x. Above Baronhill.

140. A. *sordidus*.

A. *splendens*. *W.* I suppose this a variety of *radicatus*. See above.

A. *squamula*.

A. *stercorarius*. *W.*

A. *stipitis*.

145. A. *striatus*.

A. *subpurpurascens*. *W.*

A. *sulcatus*. *W.*

A. *sulphureus*. This pretty, entirely yellow species I found in Friar's wood: It emitted the most horribly fetid carrion smell of any substance I ever saw!

A. *tener*;
and *variety*.

150. A. *tentaculum*.

A. *terreus*.

A. *tigrinus*.

A. *tomentosus*. A new species, says Mr. Sowerby.

A. *torminosus*;
smooth *variety*.

155. A. *tortilis*. *W. & B.*

A. *turfosus*.

A. *velutipes*.

A. *verrucosus*. *Huds.*
a variety of *muscarius*.

A. *violaceus*;
and some beautiful varieties, one of which has the smell of Phallus im

pudicus, but not so strong.

160. A. *viridarius. W.*

A. *viridis. Huds.*

A. *virgineus;* and its many varieties : *eburneus. With.*

A. *virosus.* E. F. Suppl. 407. This new name is added by Mr. Sowerby to that deleterious species, which occurs above under the name *semiglobatus,* with hope that it may operate as a caution against the use of it in food.

A. *volvaceus;* and *variety.*

165. A. *vulpinus.*

A. *ulmarius.*

A. *umbratus. W.*

A. *unicolor. W.*

A. *xerampelinus.*

A. *xylophilus.*

171. A. *zonarius.*

366. Auricularia.

1. A. *cinerea.*

A. *corrugata.*

A. *corticalis.*

A. *ferruginea.*

5. A. *papyrina.* On old stumps of gorse in hedges in Llangwillog.

A. *phosphorea.* Conferva of *Mr. Dillwyn.*

A. *reflexa.*

8. A. *tabacina.* Was found plentifully on that part of an old dial-post of oak which had been concealed in the churchyard wall in the parish of Llangoed.

367. Boletus ; Porous Toad-stool ; *Madarchen.*

1. B. *albus.*

B. *angustatus.*

B. *bovinus.*

B. *communis, sanguineus. W.*

5. B. *flavus. W.*

B. *hybridus.*

B. *igniarius.*

B. *imbricatus.* On the outside of Lord Uxbridge's park-wall, near two feet in diameter. viii.

B. *impuber.*

10. B. *lacrymans.* An elegant variety on the wall in Llangadwaladr church.

B. *luteus.*

B. *marginatus.* A new and elegant species, which I discovered in the wood above Baron hill.

B. *medulla panis.*

B. *olivaceus. W.*

15. B. *perennis. H. & W.*

B. *rubeolarius.*

B. *squamosus.*

B. *suberosus.*

B. *subsquamosus. W.* Rare, elegant, at Baron hill.

20. B. *subtomentosus. W.*

B. *sulphureus.* At Baron hill.

B. *velutinus.* On aged ash, at Baron hill.

B. *versicolor.*

24. B. *ulmarius.* In the Old Park.

368. Clathrus.

1. C. *denudatus.*

C. *flavus. Huds.*

C. *nudus. Llysdulas.*

C. *nutans.*

5. C. *turbinatus.* Baron hill.

369. Clavaria.

1. C. *coralloides.* And a white variety on Malltraeth.

C. *cylindrica.*

C. *elegans. W.* I do not think it distinct from coralloides.

C. *fabæ.* E. F. 404, where it is misnamed *rugosa.*

5. C. *fastigiata.*

C. *herculanea. W.* var. 5. *Vail. Bot. Par.* t. viii. f. 2. is a good representation of my plant.

C. *muscoides.*

C. *ophioglossoides.*

C. *pistillaris.*

10. C. *rugosa.* E. F. 235.

11. C. *vermiculata.*

370. Farinaria.

1. F. *poæ.* Found in the panicle of Poa fluitans.

371. Helvella.

1. H. *esculenta.* In hedges in Penmon and Llangoed. iv.

H. *fuliginosa.*

H. *gelatinosa.*

H. *membranacea.*

5. H. *Mitra.*

6. H. *spatulata.* Among decaying leaves of fir near the bath at Tregayan.

372. HYDNUM; *Caws llyffaint draenog.*

1. H. *auriscalpum.*

On Dinam demesne; observed by the Rev. Richard Prichard, on decayed cones of pinus sylvestris. Here I observed it vary in a manner hitherto, I believe, unnoticed; the pileus was perfectly conical, with the apex elongated, and the stem placed in the centre. If I had not found some of the common form growing out of one common base with these, I had certainly thought these a distinct species.

2. H. *Daviesii.*

To prevent mistakes, it is necessary I should observe that this acquired, in drying, the color of which Mr. Sowerby has represented it; it is naturally of a pure semitransparent white. I found it in abundance on the decaying stump of an apple-tree in the garden at Llysdulas.

3. H. *repandum.* Mill dingle.

Every one of this genus is very rare with us.

HYSTERIUM. See OPEGRAPHA.

373. LYCOPERDON; Puffball; *Coden euraid, Coden eurych, Coden hyred, Cwd y mwg, Coden eurad.*

1. L. *Bovista.*

L. *epidendrum.* On a gate post at Dinam.

L. *fragile.* On fallen leaves of fir at Llysdulas.

L. *pedunculatum.*

5. L. *Proteus.*

And all the *varieties.*

L. *recolligens.*

In old pastures on Dinam demesne, and on the skirts of Holyhead mountain.

7. L. *stellatum.*

On Treffos demesne. For this I am obliged to Mrs. Williams.

374. MERULIUS.

1. M. *androsaceus.*

M. *buccinalis.*

M. *cantharellus.*

M. *collariatus.*

5. M. *fœtidus.*

M. *fuscus. W.*

7. M. *squamula.*

375. MUCOR; Mould; *Llwydni.*

1. M. *botrytis.*

M. *cæspitosus. W.*

M. *chrysospermos.*

M. *crustaceus. var. W.*

5. M. *Erysiphe. Lin. W.* I found it abundantly infesting Lithospermum arvense, near Baron hill.

M. *furfuraceus. Lin. Trichia. With.*

M. *glaucus.*

M. *leprosus. Huds.* and *With.*

M. *miniatus, Scop.* On cheese.

10. M. *Mucedo.*

M. *roseus.* On tuber solidum, near Baron hill.

12. M. *urceolatus.*

376. Nidularia.

1. N. *campanulata.*

Observed by Mr. Prichard in his garden at Dinam.

2. N. *striata.*

In the same place.

377. Peziza.

1. P. *aurea.*

P. *auricula. W.*

P. *cinerea.*

P. *coccinea.*

5. P. *cochleata.*

P. *cornucopioides.* Rare; Old Park wood.

P. *cupularis. W.*

P. *epidendra;* and *variety.*

P. *fulva. Huds. W.*

10. P. *nivea.*

P. *ochroleuca.*

P. *polymorpha. W.*

P. *radiculata.*

P. *scutellata.*

15. P. *stercoraria. Eng. Fung.*

P. *stercoraria? Ascobolus,* &c. *Persoon,* &c.

P. *stipitata.* Rare; in a shady walk, Llysdulas.

P. *tuberosa.*

In Caeau Mair, plentifully. iv. 1806.

19. P. *vesiculosa.* On a cucumber-bed at Dinam.

378. Phallus; Morel; *Gingroen, Cingroen.*

1. Ph. *esculentus.* V. Helvella.

2. Ph. *fœtidus.*

379. Reticularia.

1. R. *alba.*

2. R. *septica.*

380. RHIZOMORPHA.

1. R. *patens.*

I found it in a fine state between the bark and trunk of a decaying ash, at Tregayan.

381. SPHÆRIA.

1. S. *acuta.*
S. *arundinacea.*
S. *betulina.*
S. *bifrons.*
5. S. *bombardica.*
S. *brassicæ.*
S. *coccinea. New species, Mr. Sowerby.*
S. *communis.*
S. *concava.*
10. S. *decomponens.*
S. *decorticans.*
S. *depressa.*
S. *fragiformis.*
S. *fraxinea.* Rare; abundantly on a dead standing ash near Llangoed mill.
15. S. *fuliginosa.*
S. *granulosa.*
S. *gregaria.* Spiloma *tumidulum. Eng. Bot.*
S. *hederæ.*
S. *hypoxylon.*
20. S. *irregularis.*
S. *lauri.*
S. *maxima.*
In Lord Uxbridge's park, on a rudely formed seat.
S. *militaris.*
S. *mori.*
25. S. *nitida.*
S. *papillosa.*
S. *perforans.*
S. *pertusa. New species, Mr. Sowerby.*
S. *pteridis.*
30. S. *punctata.*
S. *sanguinea.*
S. *spiculifera.*
S. *sphincterica.*
S. *subconfluens.*
35. S. *sulcata.*
S. *tentaculata.*
S. *tremelloides.*
S. *tuberculosa.*
39. S. *ulmaria.*

TRICHIA, see CLATHRUS.

382. TUBER; Trufle; *Clor*

y môch, Ffwng y môch. M. M.

1. T. *cibarium;* Trufle. *Clor,* &c.

Formerly in considerable plenty in the deer park at Penmon.

2. T. *radicatum. W.*

3. T. *solidum.*

In the plantation between Baron hill and Red hill.

383. Uredo; Blight; *Llosg-fallder, Mallder.*

1. U. *aurea.*

U. *cerastii.*

U. *frumenti.*

U. *longissima.*

5. U. *oxyacanthæ.*

U. *rosæ.*

7. U. *salicis.*

384. Xyloma; *Brech ddu.*

1. X. *acerinum.*

385. Xylostroma; *Bloneg y derw.*

1. X. *giganteum;* Oak-leather; *Bloneg y derw. Buddle,* p. 49. *Brit. Museum. Tode, Fung. Mecklenb.* p. 36, t. vi. f. 51. Coed cadw, on aged oak.

APPENDIX.

The British Generic Names of those Phœnogamous Plants in Flora Britannica, which are not of spontaneous Growth in Anglesey.

1. ACORUS; Sweet Flag; *Gellhesgen perarogl.*
ACTÆA; Herb Christopher; *Llys Cristoffis.*
ADONIS; Pheasant's-eye; *Llygad y goediar.*
ÆGOPODIUM; Gout-weed; *Llys y gymmalwst.*
5. ALTHÆA; Marsh Mallow; *Malw yr hel.*
ALYSSUM; Gold of Pleasure; *Cydllin.*
AMARANTHUS; Amaranth; *Blodau ammor.*
ANCHUSA; Alkanet; *Llys y gwrid.*
ANDROMEDA; Andromeda, or Wild Rosemary; *Rhosmari gwyllt.*
10. ANTHERICUM; Spiderwort; *Brwynddail y mynydd.*
ARBUTUS; Strawberry-tree; *Mefusbren.*
ARISTOLOCHIA; Birthwort; *Esgorllys, Henllydan.*
ASARUM; Asarabacca; *Gwrthlys, Alannon, Llys y cyfog.*
ASPERUGO; Madwort; *Cyngafan mwyaf.*
15. ATHAMANTA; Stone Parsley; *Creigberllys.*
ASTRAGALUS; Milk-vetch, Wild Liquorice; *Llacthwyg, Geuperwraidd.*
ATROPA; Deadly Nightshade; *Codwarth.*
AZALEA; Azalea; *Eilgor-ros.*
BERBERIS; Barberry; *Draenen ysbinus, Pren melyn.*
20. BRYONIA; Bryony; *Greol, Greuolen.*

BUFFONIA; Buffonia; *Bwffonia.*
BUPLEURUM; Thorow-wax; *Paladr trwyddo.*
BUXUS; Box-tree; *Ysbeinwydd, Boccys.*
CERATOPHYLLUM; Hornwort; *Gwygyrnddail.*
25. CHERLERIA; Cyphel; *Eilun briweg.*
CHLORA; Yellow-wort; *Canrhi felen.*
CICUTA; Cowbane; *Cegyr mawr.*
CLEMATIS; Traveller's Joy; *Cydd y coed, Dringiedydd.*
COLCHICUM; Meadow Saffron; *Saffrwm y gweunydd.*
30. CONVALLARIA; Convally; *Clych Enid.*
CORIANDRUM; Coriander; *Brwysgedlys.*
CORRIGIOLA; Strapwort; *Corglymmig.*
CUSCUTA; Dodder; *Llinclwm, Llindag.*
CYCLAMEN; Sowbread; *Llys y ddidol, Bara 'r hwch, Egel.*
35. CYPERUS; Galingale; *Ysnoden Fair.*
CYPRIPEDIUM; Ladies' slipper; *Esgid Fair.*
DELPHINIUM; Larkspur; *Yspardyn y marchog.*
DENTARIA; Coralwort; *Deintlys.*
DORONICUM; Leopard's bane; *Llewpard-dag.*
40. DRYAS; Mountain Avens; *Derig.*
ECHINOPHORA; Prickly Parsnep; *Moronyn pigog.*
ELATINE; Waterwort; *Gwybybyr.*
ELYMUS; Lyme-grass; *Amdo-wellt.*
EMPETRUM; Crow, or Crake-berry; *Creiglys.*
45. EPIMEDIUM; Barrenwort; *Anhiliawg.*
ERIOCAULON; Pipewort; *Pibenawg.*
EXACUM; Gentianella; *Canrhi felen eiddil.*
FRANKENIA; Sea Heath; *Grygeilun.*
FRITILLARIA; Fritillary; *Britheg.*
50. GALEOBDOLON; Weasel-snout; *Eurddanadlen.*

HERNIARIA; Rupturewort; *Llys y fors.*
HESPERIS; Dame's violet; *Disawr.*
HIPPOCREPIS; Horse-shoe vetch; *Pedol y march.*
HIPPOPHAE; Sea Buckthorn; *Myr-rhafnwydd.*
55. HOLOSTEUM; Umbelliferous Chickweed; *Gwlyddyn llydanfrig.*
HYDROCHARIS; Frogbit; *Alaw lleiaf.*
HYOSERIS; Swine's Succory; *Gwylaeth y môch.*
ILLECEBRUM; Mountain Knotgrass; *Clymmogyn troellawg.*
IMPATIENS; Balsam; *Ffromlys.*
60. IMPERATORIA; Masterwort; *Poethwraidd.*
ISATIS; Woad; *Gweddlys, Glaslys.*
ISOETES; Quillwort; *Gwair merllyn.*
LACTUCA; Lettuce; *Gwylaeth.*
LAGURUS; Hare's-tail grass; *Cwt ysgyfarnog.*
65. LATHRÆA; Toothwort; *Deintlys cenog.*
LEUCOJUM; Snowflake; *Eiryaidd.*
LIGUSTICUM; Lovage; *Llwfach.*
LIMOSELLA; Mudwort; *Lleidlys.*
LINNÆA; Linnea; *Linnea.*
70. MALAXIS; Marsh Twayblade; *Gefel-lys y gors.*
MELITTIS; Bastard Balm; *Gwenynog.*
MEUM; Spignel, Meu, Bald Money; *Ffenigl Helen lueddawg.*
MONOTROPA; Bird's-nest; *Cyd-dwf.*
MYOSURUS; Mouse-tail; *Cynffon llygodan.*
75. ONOPORDUM; Cotton Thistle; *Ysgallen gottymog.*
PANICUM; Panic-grass; *Cibawg.*
PASTINACA; Parsnep; *Moronyn.*
PEUCEDANUM; Sulphurwort; *Pyglys.*
PHELLANDRIUM; Horsebane; *Cegiden y dwfr.*

80. PHYTEUMA; Rampion; *Cyrnogyn.*
PISUM; Pea; *Pysen.*
POLEMONIUM; Greek Valerian, Jacob's Ladder; *Llawethan.*
POLYCARPON; All-seed; *Gorhilig.*
PRENANTHES; Ivy-leaved Lettuce; *Gwylaeth y fagwyr.*
85. RHODIOLA; Rose-root; *Pren y ddanoedd.*
RUSCUS; Butcher's Broom; *Celynen Mair.*
SANGUISORBA; Great Burnet; *Llysuawg, Llysyrlys.*
SELINUM; Milk Parsley; *Llaeth-berllys.*
SESLERIA; Moor-grass; *Corswellt rhuddlas.*
90. SIBBALDIA; Sibbaldia; *Pumbys yr Alban.*
SIBTHORPIA; Cornish Moneywort; *Ceinioglys Cerniw.*
SISON; Honewort; *Githran.*
STAPHYLEA; Bladder-nut; *Dagrau Addaf.*
STEPA; Feather-grass; *Plueidd-wellt.*
95. STRATIOTES; Water Aloe, Water Soldier; *Alaw diosgo.*
SWERTIA; Felwort; *Crwynllys y morfa.*
SYMPHYTUM; Comfrey; *Cyfardwf, Llys y cwlwm.*
TAMARIX; Tamarisk; *Grug-bren.*
THESIUM; Bastard Toad-flax; *Geulin y jorwyn.*
100. TILLÆA; Tillæa; *Anwywig.*
TOFIELDIA; Tofieldia, or Scottish Asphodel; *Toffieldia.*
TORDYLIUM; Hartwort; *Carwlys.*
TRIENTALIS; Winter-green; *Gwerddig.*
TROLLIUS; Globe-flower; *Cronell.*
105. TULIPA; Tulip; *Tiwlip.*
VELLA; Cress-rocket; *Beryryn.*
107. XANTHIUM; Lesser Burdock; *Cedowrach leiaf.*

INDEX I.

The LATIN *Names of the Plants of* ANGLESEY. *See the* APPENDIX, *p.* 133.

	Page
Acer	38
Achillea	81
Adoxa	39
Æcidium	122
Æthusa	29
Agaricus	122—127
Agrimonia	45
Agrostemma	43
Agrostis	8
Aira	9
Ajuga	56
Alchemilla	17
Alisma	36
Allium	33
Alopecurus	8
Anagallis	21
Andræa	101
Anemone	54
Anethum	30
Angelica	28
Anthemis	80
Anthoxanthum	4
Anthyllis	69
Antirrhinum	60
Apium	30
Aquilegia	54
Arabis	64
Arctium	75
Arenaria	42
Artemisia	77
Arum	90
Arundo	12
Asparagus	33
Asperula	15
Aspidium	98
Asplenium	98
Aster	79
Atriplex	96
Auricularia	127
Avena	12
Ballota	58
Bartramia	107
Bartsia	59
Bellis	80
Beta	26
Betonica	58
Betula	89
Bidens	76
Blechnum	99
Boletus	127
Borago	20
Brassica	65
Briza	10
Bromus	11
Bryum	108
Bunias	63
Bunium	27
Butomus	40
Byssus	122

Callitriche 2
Caltha 56
Campanula . . . 22
Cardamine 63
Carduus 75
Carex . . . 84—88
Carlina 76
Carpinus 90
Carum 30
Caucalis 27
Centaurea 81
Centunculus 17
Cerastium . . . 43
Chærophyllum . . . 29
Chara 1
Cheiranthus 64
Chelidonium . . . 52
Chenopodium . . . 25
Chironia 23
Chrysanthemum . . . 80
Chrysosplenium . . . 40
Cichorium 75
Cineraria 79
Circæa 3
Cistus 53
Clathrus 128
Clavaria 128
Clinopodium 58
Cochlearia . . . 62
Comarum 52
Conferva . 120—122
Conium 28
Convolvulus . . . 21
Conyza 78
Cornus 17
Coronopus 63
Corylus 90
Cotyledon 43
Crambe 63
Crepis 75
Crithmum . . . 28
Crocus 5
Cucubalus . . . 41
Cyathea 99
Cynoglossum . . . 20
Cynosurus 11

Dactylis 10
Daphne 38
Datura 23
Daucus 27
Dianthus . . . 41
Dicranum 102
Digitalis . . . 61
Dipsacus 14
Draba 62
Drosera 32

Echium 20
Encalypta 101
Epilobium . . . 37
Equisetum 96
Erica 37
Erigeron 78
Eriophorum . . . 7
Erodium 65
Ervum 70
Eryngium 26
Erysimum . . . 64
Euonymus 24
Eupatorium . . . 76
Euphorbia 45
Euphrasia . . . 60

Fagus 90
Farinaria 128
Festuca 11
Fontinalis . . . 107
Fragaria 51
Fraxinus 2

Fucus . . . 117—119
Fumaria 67
Funaria 107
Galanthus 32
Galeopsis . . . 58
Galium 15
Genista 68
Gentiana 26
Geranium . . . 66
Geum 51
Glaucium . . . 52
Glaux 25
Glechoma . . . 57
Gnaphalium 77
Grimmia . . . 101
Gymnostomum . . . 100

Hedera 25
Hedypnois . . . 74
Hedysarum 70
Helleborus . . . 54
Helvella 128
Heracleum . . . 28
Hieracium 74
Hippuris 1
Holcus 9
Hordeum . . . 13
Hottonia 21
Humulus 94
Hydnum 129
Hydrocotyle . . . 27
Hymenophyllum . . . 99
Hyoscyamus . . . 23
Hypericum 72
Hypnum 105
Hypochæris 75
Hysterium . . . 129

Iasione 22
Iberis 63
Ilex 17
Inula 79
Iris 5
Juncus 33
Jungermannia . . . 109
Juniperus 95

Knappia 9

Lamium 57
Lapsana 75
Lathyrus 69
Lavatera 67
Lemna 83
Leontodon . . . 74
Leonurus 58
Lepidium . . . 62
Lichen . . 110—115
Ligustrum . . . 2
Linum 31
Lithospermum . . . 19
Littorella 89
Lobelia 22
Lolium 13
Lonicera 24
Lotus 71
Lychnis 43
Lycoperdon 129
Lycopodium . . . 97
Lycopsis 20
Lycopus 4
Lysimachia 21
Lythrum . . . 45

Malva 67
Marchantia . . . 110
Marrubium 58
Matricaria . . . 80
Medicago 72
Melampyrum . . . 60

Melica 9
Mentha 57
Menyanthes . . . 21
Mercurialis 95
Merulius . . . 129
Mespilus 48
Milium 8
Mnium 108
Montia 14
Mucor 129
Myosotis 19
Myrica 94
Myriophyllum . . . 89

Narcissus 32
Nardus 7
Narthesium 33
Neckera 105
Nepeta 56
Nidularia 130
Nymphæa 53

Œnanthe 29
Ononis 69
Opegrapha . . . 115
Ophioglossum . . . 97
Ophrys 82
Orchis 81
Origanum . . . 58
Ornithogalum . . . 33
Ornithopus . . . 70
Orobanche 61
Orobus 69
Orthotrichum 104
Osmunda 97
Oxalis 43

Papaver 52
Parietaria 17
Paris 39
Parnassia . . . 31
Pedicularis . . . 60
Peplis . . . 35
Peziza 130
Phalaris . . . 7
Phallus 130
Phascum . . . 100
Phleum 8
Picris . . . 74
Pilularia . . . 99
Pimpinella . . . 30
Pinguicula . . . 4
Pinus . . . 90
Plantago . . . 15
Poa . . . 10
Polygala . . . 68
Polygonum . . . 38
Polypodium . . . 97
Polytrichum . . . 109
Populus . . . 94
Potamogeton . . 17
Potentilla . . . 51
Poterium . . . 90
Primula . . . 20
Prunella . . . 59
Prunus 47
Pteris . . . 99
Pterogonium . . . 105
Pulmonaria . . . 20
Pyrethrum . . . 80
Pyrola . . . 40
Pyrus 48

Quercus . . . 90

Radiola . . . 19
Ranunculus . . . 54
Raphanus . . . 65
Reseda . . . 45
Reticularia . . . 130

Rhamnus . . . 24
Rhinanthus . . . 60
Rhizomorpha . . 131
Ribes . . . 24
Riccia 110
Rosa . . . 49
Rotbollia . . . 13
Rubia . . . 15
Rubus 50
Rumex . . . 35
Ruppia 18

Sagina . . . 18
Sagittaria . . . 90
Salicornia . . . 1
Salix 90
Salsola . . . 26
Salvia 4
Sambucus . . . 31
Samolus . . . 24
Sanicula . . . 27
Santolina . . . 76
Saponaria . . . 41
Satyrium . . . 82
Saxifraga . . . 41
Scabiosa . . . 14
Scandix . . . 29
Schoenus . . . 6
Scilla . . . 33
Scirpus 6
Scleranthus . . . 41
Scolopendrium . . . 99
Scrophularia . . . 61
Scutellaria . . . 59
Sedum . . . 43
Sempervivum . . . 47
Senecio . . . 78
Serapias . . . 83
Serratula . . . 75
Sherardia . . . 15
Silene 41
Sinapis 65
Sisymbrium . . . 64
Sium 28
Smyrnium . . . 29
Solanum . . . 23
Solidago . . . 79
Sonchus . . . 74
Sparganium . . . 84
Spartium . . . 68
Spergula . . . 44
Sphæria . . . 131
Sphagnum . . . 100
Spiræa 49
Splachnum . . . 100
Stachys . . . 58
Statice . . . 31
Stellaria . . . 42
Subularia . . . 61

Tamus 94
Tanacetum . . . 76
Targionia . . . 110
Taxus . . . 95
Tetraphis . . . 101
Teucrium . . . 56
Thalictrum . . . 54
Thlaspi . . . 62
Thymus . . . 59
Tilia . . . 53
Tormentilla . . . 51
Tortula . . . 103
Tragopogon . . . 73
Tremella . . 115—117
Trichostomum . . . 103
Trichia *v* Clathrus . . 128
Trifolium . . . 70
Triglochin . . . 35
Triticum . . . 13
Tuber . . . 131

Turritis . . . 65
Tussilago . . . 78
Typha . . . 84

Ulex 69
Ulmus . . . 26
Ulva 119
Uredo . . . 132
Urtica 89
Utricularia . . . 4

Vaccinium . . . 37
Valeriana . . . 5
Verbascum . . . 22
Verbena . . . 56
Veronica . . . 3
Viburnum . . . 30
Vicia . . . 70
Vinca 25
Viola . . . 22
Viscum 93

Xyloma . . . 132
Xylostroma . . . 132

Zannichellia . . . 83
Zostera . . . 2

INDEX II.

The English *Names of the Plants which are noted in the preceding Pages.*

	Page
Abele	94
Adder's tongue	97
Agrimony	45
Alder	89
Alehoof	57
Alexanders	29
Alkanet	133—8
bastard	19
Allseed	19—136—83
Amaranth	133—7
Andrea	101
Andromeda	133—9
Angelica	28
Apple	48
Archangel	57
Arrow-grass	35
Arrow-head	90
Asarabacca	133—13
Ash-tree	2
Mountain	48
Aspen	95
Asphodel	33
Scottish	136—101
Avens	51
Mountain	134—40
Awlwort	61
Azalea	133—18
Bald-money	135—72
Balsam	135—59
Barberry	133—19
Bartsia	59
Basil	58
Bastard-balm	135—71
Barley	13
Barrenwort	134—45
Bear's foot	56
Bedstraw	15
Beet	26
Beach-tree	90
Bell-flower	22
Rampion	22
Betony	58
Paul's	3
Water	61
Bilberry	67
Bindweed	21—39
Birch	89
Bird's nest	135—73
Bird's foot	70
Bird's foot Trefoil	71
Birthwort	133—12
Bistort	39
Black-thorn	48
Bladder-nut	136—93
wort	4
Blight	132
Blea-berry	37
Blinks	14
Blue-bottle	81
Borage	20
Box	134—23

Brakes 99
Bramble 50
Brooklime . . . 3
Brookweed 24
Broom . . . 68
Broom-rape 61
Bryony . . 133—20
Buckbean 21
Buckthorn . . . 24
Sea . 135—54
Buckwheat . . . 39
Buffonia . . . 134—21
Bugle 56
Bugloss 20
viper's . . . 20
Bullace 48
Burdock 75
lesser . . 136—107
Bur-marigold . . . 76
Burnet 90
great . . 136—87
Burnet Saxifrage . . . 30
Bur-reed 84
Butcher's broom . . 136—86
Butterbur 78
Buttercups 55
Butterwort . . . 4

Cabbage 65
Calamint . . . 59
Cammock 69
Campion . . 42, 43
Candytuft 63
Caraway 30
Carex . . . . 84, &c.
Carline-thistle . . . 76
Carrot 27
Catchfly . . . 41
Cat-mint 56
Cat's ear . . . 75
Cat's tail 84
Celandine . . 52, 55
Celery 30
Centaury 23
Chamomile . . . 80
Chaffweed . . . 17
Charlock 65
Cheese-rennet . . 15
Cherry 48
Chervil . . . 29
Chesnut 90
Chickweed . 3, 14, 41, 43
umbelliferous . 135—55
Cinquefoil . . . 51
Clary 4
Claver . . . 72
Cleavers 15
Clotbur . . . 75
Clover 70
Cockle 43
Coleseed 65
Colt's foot . . . 78
Columbine . . . 54
Comfrey . . . 136—97
Convally . . 134—30
Coralwort . . 134—38
Coriander . . 134—31
Cornel-tree . . . 7
Corn-salad 5
Cottonweed . . . 76
Coughwort 78
Cowbane . . 134—27
Cowslip 20
Cow-wheat . . . 60
Crab-tree 48
Crake-berry . . 134—44
Cranberry . . . 37
Crane's bill . . . 66
Cress 63, 64
Rocket . . 136—106

Cress, Swine's . . . 63
wart . . . 63
water . . . 64
Crowberry . . 134—44
Crowfoot 55
Cuckow-pint . . . 90
Cudweed 77
Cullion . . . 81
Currant 24
Cyphel . . 134—25

Daffodil 32
Daisy . . . 80
Dame's violet . . 135—52
Dandelion . . . 74
Danewort . . . 31
Dewberry 51
Devil's bit . . . 14
Dill 30
Dock 35
Dodder . . 134—33
Dropwort . . . 49
water 29
Duckweed . . . 83
Dutch myrtle . . . 94
Dyer's weed . . . 45

Earth-nut 27
Elder . . . 30, 31
Elecampane . . . 79
Elm 26
Eryngo 26
Eyebright . . . 60

Featherfoil . . . 21
Felwort . . 136—96
Fennel 30
Fern . . . 98, 99
Cup 99
filmyleaved . . . 99
Shield 98

Feverfew . . . 80
Figwort 61
Fir 91
Flax 31
Fleabane . . 78, 79
Fleawort 79
Flixweed . . . 64
Flower-de-luce . . . 5
Fluellin . . . 60
Foxglove 61
Fritillary . . 134—49
Frogbit . . 135—56
Fumitory . . . 67
Furze 69

Gale 94
Galingale . . 134—35
Garlick . . . 33
Gentian 26
Gentianella . . 134—47
Germander 56
wild . . . 3
Gill 57
Gillyflower . . . 31
Gladiole 40
Gladwyn . . . 5
Glasswort 1
Globe-flower . . 136—104
Goat's beard 73
Gold of pleasure . 133—6
Golden rod 79
Goldilocks . . . 55
Goose-berry 24
Goose-corn . . . 34
Goose-foot 25
Goose-grass . . . 15
Goose-tongue . . . 81
Gorse 69
Goutweed . . 133—4
Grass, Arrow . . . 35
Grass Barley 13

Grass Bent 8
Brome 11
Canary 7
Cat's tail 8
Cock's foot . . . 10
Cotton 7
Couch 13
Darnel 13
Dog's tail 11
Feather . . . 136—94
Fescue 11
Fox-tail 8
Hair 9
Hard 13
Hare's tail . . 135, 64
Lyme . . . 34—43
Mat 7
Meadow 10
Melic 9
Millet 8
Moor . . . 136—89
Oat 12
Panic . . . 135—76
Quaking 10
Ray 13
Reed 12
Soft 9
Vernal 4
Wheat . . . 13, 14
Wrack 2
Grasspoly 45
Gray mill 19
Gray millet 19
Green weed 68
Grimmia 101
Gromwell 19
Ground-ivy 57
Groundsel 78
Guelder-rose 30
Gypsy wort 4
Hairweed 120
Hare-bell 33
Hart's tongue 99
Hartwort . . . 136—102
Haver 12
Hawk's beard 75
Hawk-bit 74
Hawk-weed 74
Hawthorn 48
Hazel-nut-tree 90
Heart's-ease 22
Heath 37
pea 69
Hedge-mustard . . . 64
Hellebore . . . 55, 56
Helleborine 83
Hemlock 28, 29
Hemp-agrimony . . . 76
Hemp-nettle 58
Henbane 23
Henbit . . . . 3—57
Herb-Christopher . . 133—2
Herb-Paris 39
Herb-Robert 66
High-Taper 23
Hog-weed 28
Holly-tree 17
Honewort . . . 136—93
Honeysuckle 24
Hop 94
Horehound . . . 4, 58
water 4
Hornbeam 90
Hornwort . . . 134—24
Horned poppy 52
Horse-bane . . . 135—79
Horse-radish 63
Horse-tail 96
Houseleek 47
Horse-shoe-vetch . 135—53

Hound's tongue . . . 20

Jack-by-the-hedge . . . 64
Ivy 25
Jacob's ladder . 136—82
Jungermannia . . . 109
Juniper 95

Kale 63
Kidney vetch . . . 69
Kipper . . . 27
Knappia 9
Knapweed . . . 81
Knawell 41
Knot-grass . . . 38
mountain . . 135—58

Ladies' finger . . . 69
mantle . . . 17
seal . . . 94
slipper . 134—36
smock . . . 63
traces . . . 83
Lamb's lettuce . . . 5
Lark's-spur . . . 134—37
Lavender sea . . . 31
Laver 119
Leopard's bane . 134—39
Lettuce . . . 135—63
ivy-leaved . 136—84
lamb's . . . 5
Lily of the valley . 134—30
Lime-tree 53
Linden-tree . . . 53
Linnæa . . . 135—69
Liquorice, wild . 133—16
Livergreen . . . 110
Liverwort . . 110, &c.
Lobelia 22
Loose strife . . . 21

Lousewort 60
Lovage . . 135—67
Lucerne 72
Lungwort . . . 20
golden 74
Madder 15
little field . . . 15
Madwort . . 133—14
Maidenhair . . . 98, 99
true *(See the Errata)*
Mallow . . . 67
Maple 38
Mare's tail . . . 1
Marjoram 58
Marran 12
Marshlocks . . . 52
Marsh mallow . . 133—5
Marigold-bur 76
corn . . . 80
marsh . . . 56
Masterwort . . 135—60
Matweed 12
Mayweed . . . 80
Meadow-rue 54
Meadow-sweet . . . 49
Medick 72
Medlar . . . 48
Melilot 70
Mercury 95
Meu . . . . 135—72
Mezereon 38
Milfoil 81
hooded . . . 4
water 89
Milk vetch . . 133—16
wort . . . 68
Mint 57
Misseltoe 93
Moneywort, Cornish . 136—91
Moonwort 97

Mofel 130
Moss, apple-headed . . 107
Beardless 100
Bog . . . 100
Bristle 104
Club . . . 97
Cord 107
Earth . : . 100
Extinguisher . . . 101
Feather . . . 105
Fork 102
Four-toothed . . 101
Fringe 103
Gland . . . 100
Hair 109
Screw . . . 103
Sphæric 107
Spring . . . 108
Thread . . . 108
Water . . . 107
Wing 105
Moschatel . . . 39
Motherwort . . . 58
Mould 129
Mouse-ear . . . 43—74
Mouse-tail . 135—74
Mudwort . . 135—68
Mugwort . . . 77
Mullein . . . 22
Mustard . . 62, 64, 65
Mithridate . . . 62
Muscovy . . . 66

Navelwort . . . 43
Neckera . : . 105
Nep 56
Nettle . . . 89
Dead . . . 57
Hemp . . . 58
Nightshade . . . 23
Nightshade Deadly . 133—17
Enchanters . . 3
Nipplewort . . . 75

Oak . . 90
Ophrys . . . 82
Orache . . 96
Orchis . . 81
Orpine . . . 43
Osier . . . 92, &c.
Osmund Royal . . 97
Ox-eye . . . 80
Ox-lip . . 20
Ox-tongue . . . 74

Paigle . . . 20
Pansy 22
Parkleaves . . . 72
Parnassus, grass of . . 31
Parsley, Cow . . 29
Fool's . . 29
hedge . . . 27
milk . 136—88
piert . . . 17
stone . . 133—15
water . . . 28
Parsnep . . 135—77
Cow . . 28
Prickly . . 134—41
Water . . 28
Pea . . 136—81
Heath . : . 69
Pearlwort . . . 18
Pear-tree . . . 48
Pellitory . . . 17
Pennyroyal . . . 57
Pennywort . . . 27
Pepperwort . . . 62
Periwinkle . . . 25
Persicaria . . . 38

Pheasant's eye . 133—3
Pignut . . . 27
Pilewort . . . 55
Pillwort 99
Pink . . . 41
Pimpernel . . . 21
Pipewort . . 134—46
Plantain . . . 15
Plantain, water . . . 36
Plowman's spikenard . . 78
Plumb . . . 47
Polypody . . . 97
Pondweed . . . 17
Horned . . 83
Poplar . . . 94
Poppy . . . 52
Horned . . . 52
Primprint . . . 2
Primrose . . 20—32
Print . . . 2
Privet 2
Puffball . . . 129
Purslane . . . 35

Quicken tree . . 48
Quillwort . . 135—62

Radish 65
Ragged Robin . . . 43
Ragwort 78
Rampion . . 22—136—80
Rape . . . 65
Rasp-berry . . . 50
Rattle . . . 60
Reed 12
Reedmace . . . 84
Restharrow . . . 69
Ribwort . . . 15
Roast-beef-plant . . . 5
Rocket, sea . . . 63
Rocket, water . . . 64
Rock-rose . . . 53
Rose . . . 49, 50
Rosemary, wild . 133—9
Rose-root . . 136—85
Ruppia . . . 18
Rupturewort . . 135—51
Rush . . . 33
Rush, Bog . . 6
Bull . . . 7
Club . . . 6
Flowering . . . 40

Saffron . . . 5
meadow . 134—29
Sage . . 4—56
Saintfoin . . . 70
St. John's wort . . 72
St. Peter's wort . . 73
Saltwort . . 25, 26
Samphire . . . 28
Marsh . . 1
Sandwort . . . 42
Sanicle . . . 27
Satyrion . . . 82
Sauce alone . . . 64
Sawwort . . . 75
Saxifrage . . . 41
golden . . . 40
Scabious . . 14—22
Sheep's . . . 22
Scorpion-grass . 19
Scurvy-grass . . 62, 63
Sea-heath . . 134—48
holly . . . 26
Sea kale . . 63
Sea spurrey . . . 42
Sea rocket . . . 63
Sea stock . . . 64
Sedge . . 84—86

Selfheal . . . 58
Septfoil . . . 51
Service tree . . . 48
Setterwort . . . 56
Shepherd's purse . . . 62
needle . . 29
Shoreweed . . . 89
Sibbaldia . . 136—90
Sibthorpia . . 136—91
Silverweed . . . 51
Skullcap . . . 59
Sloe tree . . . 48
Smallage . . . 30
Snakeweed . . . 35
Snapdragon . . . 66
Sneezewort . . . 81
Snowdrop . . . 32
Snowflake . . 135—66
Soapwort . . . 41
Sorrel . . 35
Sowbread . . 134—34
Sow thistle . . . 74
Spearwort . . . 55
Speedwell . . . 3
Sperage . . . 33
Spiderwort . . 133—10
Spignel . . 135—72
Spikenard . . . 78
Spindle tree . . . 24
Spleenwort . . 98, 99
Spurge . . 45, 46
Spurge-laurel . . 38
Spurrey 44
Squill . . . 38
Star of Bethlehem . . 33
Startip 109
Starwort . . . 79
water . . . 2
Stitchwort . . . 42
Stock . . . 64
Stonecrop . . . 43
Stonewort . . . 1
Stork's bill . . . 65
Strapwort . . 134—32
Strawberry . . . 51
tree . . 133—11
Succory . . . 75
swine's . 135—57
Sulphurwort . . 135—78
Sundew . . . 32
Sweet Cicely . . . 29
Sweet flag . . 133—1
Sweet gale . . . 94

Tamarisk . . 136—98
Tansy 76
wild . . . 51
Tare 70
Teasel . . . 14
Thistle . . 75, 76
Cotton . 135, 75
Thorn apple . . . 23
Thorow-wax . . 134—22
Thrift 31
Thyme . . . 59
Tillæa . . 136—100
Toad-flax . . . 60
bastard . . 136—99
Toad-stool . . . 127
Tofieldia . . 136—101
Toothwort . . 135—65
Tormentil . . . 51
Touch-me-not . . 135—59
Tower mustard . . 65
Traveller's joy . . 134—28
Trefoil . . 70, 71
marsh . . . 21
Tree-mallow . . 67
True-love . . . 39
Trufle 131

Tulip . . 136—105
Turkey-pod . . . 64
Turnep . . . 65
Tutsan . . . 72
Tway-blade . . 82—135—70

Valerian . . . 5
Greek . 136—82
Venus's comb . . . 29
Vervain . . . 56
Vetch . . . 70
Vetchling . . . 69
Violet 22
Calathian . . 26
water . . . 21
Viper's Bugloss . . 20

Wake Robin . . . 90
Wall-cress . . . 64
Wall-flower . . . 64
Wall-rue . . . 98
Wart-cress . . . 63
Wart-wort . . . 47
Water-aloe . . 136—95
Water-cress . . . 64
Water-lily . . . 53
Water-milfoil . . 89
Water-plantain . . . 36
Water-rocket . . 67
Water-soldier . 136—95
Water-wort . 134—42
Way Bennet . . . 13
Weasel-snout . 134—50
Weld . . . 45
Whin . . 68, 69
White rot . . . 27
White-thorn . . . 48
White-wort . . . 80
Whitlow-grass . . 62
Whortle-berry . . . 37
Wilding . . . 48
Willow . . . 91
herb . . 37
Windflower . . . 54
Winter-green 40—136—103
Cress . . . 64
Woad . 135—61
Wood-sorrel . . 43
Wood-ruff . . . 15
Wood-waxen . . 68
Wormwood . . . 77
Woundwort . . . 58
Wrack 117
Wych-Elm . . . 26

Yarrow . . . 81
Yellow-weed . . . 45
Yellow-wort . 134—26
Yew tree . . . 95

LLYSIEUIAITH GYMREIG,

YR AIL RAN;

SEF

ENWAU **BLAGUR** O BOB RHYW,

Y RHAI A AMLYGIR TRWY EU CYFIEITHU I'R

LLADIN A'R SEISONEG.

YNGHYD A BYR DRAETHIAD O WASANAETH, A RHINWEDDAU MEDDYGAWL, Y RHAI MWYAF HYNOD.

Y RHAI HYN A GASGLWYD AC A DREFNWYD GAN

HUGH DAVIES, A. G. L.

Pall Enwau, Pall Celfyddyd.

THE SECOND PART

OF

WELSH BOTANOLOGY

IS

AN ALPHABETICAL CATALOGUE

OF THE

WELSH NAMES OF VEGETABLES

RENDERED INTO

LATIN AND ENGLISH;

WITH SOME ACCOUNT OF THE QUALITIES, ECONOMICAL OR MEDICINAL, OF THE MOST REMARKABLE.

RHAGYMADRODD.

GAN i mi ganfod aml ymgais, yn amryw eirlyfrau ein jaith, i gyfansoddi rhyw fath o lysieulyfr, nid allaf lai na gwybod mor awyddus yw fy nghydwladwyr i weled y fath waith; ac yr wyf yn cydsynio a hwynt y byddai y cyfryw orchwyl yn gymmeradwy, a gwasanaethgar iddynt. Canys gan nad oes ym mhob pentref, neu gwr o'r wlad feddygon wrth law a galwad, e allai penteuluoedd, pe byddai iddynt ychydig gywreindeb, ddwyn cymmorth, nid yn unig i'w teuluoedd eu hunain, ond hefyd i'w cymmydogion, ped adwaenent lysiau wrth eu henwau, a phed faent adnabyddus a'u natur a'u rhinweddau. Buddiol iawn, gan hynny, a fyddai gwybodaeth am lysiau, cyd bai ddim ychwaneg nag ynghylch yr ychydig nifer a wyddir yn eu cylch, ac a arferir yn gyffredin mewn meddyginiaeth gan bobl o îs radd; a nifer o ba rai sydd iw cael ym mhob maes a chlawdd. Y pwyth cyntaf, gan hynny, tuagat y cyfryw wybodaeth, ydyw bod yn gyflawn ysbys o enw dalen, a'i hadwaen wrth ei henw, o herwydd "pall enwau, pall celfyddyd." Tuagat hwylio ymlaen yr wybodaeth hon, tra chymmwys, mi feddyliais, fyddai rhestr gywir a chelfydd o enwau llysiau,

yn y tair jeithoedd, sef yn y Gymraeg, y Lladin, a'r Saesoneg: felly ysgatfydd yr adwaenai rhyw un y ddalen a ddymunid, yn un o'r jeithoedd, ac yn ddilynol yn y teiriaith. E ddeuai felly y cywir enwau yn fuan yn sefydledig, ac na byddai rhagllaw achos camsyniad yn eu cylch. Tra diffygiol ac anghywair ydyw pob bwriad, i roddi i ni hyfforddiant ynghylch cywir enwau llysiau, a welwn ni yn yr amryw ddywededig cirlyfrau, sydd yn ein plith, sef yr eiddo y parchedig Dr. Davies, Mr. Richards, Siôn Rhydderch, Risiart Morris, &c. Y mae yr awduron hyn, y Dr. Davies yn bennaf un, yn ddiau yn rhoddi i ni gantoedd o wir brif enwau llysiau, sef y rhai a arferid gan y meddygon o'r oesoedd gynt; eithr nid ydynt ond o ychydig wasanaeth i ni yn y cyflwr y maent, o herwydd eu bod, o leiaf y rhan fwyaf o honynt, gwedi eu camddeongli, neu yn feius eu cyfieithu i'r ieithoedd lladin a saesoneg; ac nid oedd modd i'r peth ddigwydd amgen, canys gan ddynion llwyr anwybodus yn nghelfyddyd llysieuwr y casglwyd ac y trefnwyd y rhai hynny, fel y mae y Dr. Davies yn cyfaddef yn deg, gan ddywedyd "nad ellid disgwyl dim perffaith o'i dwylaw ef ar y testyn," o achos ei anwybodaeth o'r gelfyddyd; ac y mae ef yn rhoddi ar ryw un mwy deallus yn y gwaith, ddiwygio y beiau hynny, nad oedd modd iddo ef eu gochelyd. A chan mai o' i lyfr ef yn bennaf y benthygiodd Mr. Richards, a'r sawl a ddaethant ar ei ol ef oddiwrtho yntef, nid oes modd i'r gorchwyl fod gwedi ei wellhau ond ychydig, gan dreiglaw trwy y fath ddwylaw, mor lwyr anwybodus o'r swydd.

Gan mai fel hyn y mae yn dygwydd, tybiais y gallwn wneuthur cymmwynas nid bechan i'm cydwladwyr, pe gosodwn ger eu bron y faith waith ag a grybwyllais uchod, sef y Rhestr Deiriaith; y cyfryw gan hynny yr wyf yr awrhon yn ei gyflwyno i ti, y Cymro hynaws, sef casgliad o enwau yr amryw Wŷdd, Llysieuwydd a Llysiau, nid yn unig a dyfant yn naturiol yn dy wlad dy hun, ond hefyd cynnifer oll ac y daethym i wybodaeth am

danynt: yn eu plith y mae rhai rhywogaethau o wledydd dieithr tramor, y rhai y crybwyllir am danynt yn yr ysgrythyrau: Y rhai hyn oll a gynnullais, trwy lafur nid bychan, o'r amryw drysorau a'r cynnorthwyon a ddygwyddasant i'm llaw; ym mhlith pa rai gallaf enwi ysgrifenadau yr hen ardderchog Feddygon Myddfai;* y parchedig John Davies Athraw Difeinyddiaeth;—Edward Lhwyd, Athraw Celfyddydau; y cywreinwyr Mr. William Morris, golygwr y dollfa yn Nghaer Gybi, Mr. Owain Gruffydd o blwyf Llan Sadwrn; &c. ac yr wyf yn gobeithio y gallaf ddywedyd, yn ddiymffrost, eu bod gwedi eu trefnu a'u cyfieithu yn gywirach nag yr ymddangosasant erioed o'r blaen; gan hynny nid wyf yn anobeithio nad allant dy ddenu di i fwrw ychydig o'th amser, fal y bo hamdden yn caniatau, i chwilio pa rywogaethau a dyfant yn dy wlad dy hun, beunydd o flaen dy lygaid, a than dy draed, er dyddanwch i ti dy hun, ac er parch i'r Hanfod mawr a daionus, yr hwn a'u creawdd er dy fwyn. Hyn o leiaf a ellid ei ddisgwyl gan greadur cynnysgaeddawl a rheswm. Eithr heblaw hyn celfyddyd tra buddiol i ddynol ryw ydyw llysieuaeth, nid yn unig o herwydd rhinweddau yr amryw flagur,† ond hefyd o ran y

* Y meddygon enwog hyn oeddynt *Rhiwallon* a'i dri meibion, nid amgen na *Chadwgan*, a *Gruffydd*, ac *Einion;* Sef meddygon oeddynt i *Rhys Grug*, ab *Gruffydd* ab *Rhys* ab *Tewdwr* eu Harglwydd, yr hwn, ynghylch dechreuad y drydedd ganrhif ar ddeg, a roddes iddynt ansawdd, a thiroedd, a breintiau ym *Myddfai*, fel y gellynt ymgynnal ac ymddarbod a'u celfyddyd a'u dysgeidiaeth, er iachâd a lles a'u hymgeisiau. Y diweddaf o'r teulu fu farw ynghylch y flwyddyn 1740.

† Gan, hyd y gwybum I, nad arferir yn gyffredin, yn yr iaith gymraeg, air o gyflawn ystyr y gair saesoneg *Vegetable*, neu'r lladin, *Vegetabilis;* y rhai a arwyddocant pob rhyw o bethau a dyfant o'r ddaear, o'r Mwssoglyn lleiaf, hyd y Gedrwydden hardd-deg, myfi a arferaf y gair *Blagur* i arwyddo y rhai hyn oll; gan mai union gysson ydyw gwreiddiol ystyr y ddau air, sef, *Vegetabilis*,—yr hyn a dyf, megis llysiau a gwŷdd;——*Blaguro*,—impio, blaendarddu, tyfu.

boddlondeb meddwl, a'r iechyd a dardda oddiwrth eu sylwi a'u casglu. "Ystyriwch y Lili," medd DAIONI a CHARIAD ei hun; "yr wyf yn dywedyd i chwi na wisgwyd Solomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn." A chan fod y cyfryw aneirif amrywiaethau o lysiau a dyfant, nid yn unig mewn gerddi, ond hefyd ar feusydd, bryniau, mynyddoedd, mewn dyffrynodd, gwigodd, tewgoed, corsydd, llynodd, afonydd, yn y mor, ar greigiau, a'r naill ar y llall; ac i'r rhai hyn oll aroglau, a blasau i foddhau ein synhwyrau, a'r fath luniau a lliwiau prydferth, i ddifyrru y sawl a'u sylwant, y mae natur megis yn ein gwahodd, an llithio i fyfyrio arnynt, ac i fwynhau y fath ddyddanwch canmoladwy a chymmwys. Hyn a ryddha feddwl dyn oddiwrth ormesol a blin negesau y byd, ac a ddyry iddo wir hyfrydwch, ac ni oddef i'w ychydig amser segur fyned ymaith yn llwyr ddifydd.

Yn benaf ystyried dyn y nodau enwedigol a ellir eu canfod ar ddail, blodau, ffrwythau, hadau a gwraidd yr amryw llysiau, fal y gallo ddirnad yr amryw Genhedlodd, Llwythau, Tylwythau a Rhywogaethau a ellir eu trefnu a'u sefydlu ym mhlith blagur y ddaear. Ac nac ofned y bydd y myfyr hwn yn anfuddiol ac yn ddiles iddo, canys nid oes dim a gynhwysir yn y byd isloer hwn, oddiwrth ba un y mae bywyd dyn yn derbyn mwy o fanteision a lleshâd, nac y mae oddiwrth y lluoedd o amryw lysiau, a gwŷdd, a'r cyffelyb a darddant o'r ddaear. Yr wyf yn dywedyd mai oddiwrth yr amryw flagur y mae dynol ryw yn cael yn agos bob peth angenrheidiol tuagat gynhaliaeth, yn gystal a hyfrydwch bywyd. Ystyriwn fod gwendid dynol yn gofyn bwyd, diod, meddyginiaeth, dillad, lletty, dodrefn, llestri i fordwyo, lleni papur ysgrifenu, ar ba rai y traddodir i ni yr ysgrythyrau o oes i oes, ac aneirif bethau eraill, i foddhau ein synhwyrau a'n meddyliau;—y pethau a dyfant o'r ddaear a'n diwallant, ac a'n porthant a'r bendithion hyn oll! Yn enwedig canfyddwn y manteision

annhraethol a ddylifant oddiwrth y gwaelaf, a diystyraf ar olwg, o lysiau y maes, sef Glaswellt; canys oddiwrth yr amryw rywogaethau o'r rhai hyn y tardda y rhanau mwyaf pwysfawr o'n bwyd a'n dillad;—Bara,—Cigfwyd,—Cwrw,—Llaeth,—Ymenyn,—Caws,—Lledr,—Gwlan,—heblaw gwasanaeth yr amryw anifeiliaid, gan lafurio ein tiroedd, arweddu dyn, a chludo ei dda a'i eiddo yn ebrwydd, ac yn ddiogel o le i le!

I ddiweddu, gan fod y Creawdwr Mawr, yn ol anfeidroldeb ei allu, gwedi creu'r holl amrywiaethau aneirif o flagyr er mwyn dyn, a chan nad oes ar y ddaear berchen bywyd cynnysgaeddol o'r ddawn ardderchog o reswm, ac yn ddilynol, a gallu ganddo i'w hystyried, a myfyrio arnynt, heblaw dyn, diau fod yn ddyledys arno eu sylwi a'u manwl chwilio, fel na ddiystyrer un rhan o'r greadigaeth, ac na chollo'r Lluniwr doeth, haelionus a da, y parch a'r anrhydedd sydd ddyledus iddo.

Geill y myfyrdodau hyn fod ym mhellach yn fuddiol, gan ddwyn ar gof i ni ein diwedd, a'n rhybyddio i barottoi erbyn y diben pwysfawr hwnnw. "Pob cnawd sydd wellt (medd y prophwyd Esay 40. 6.) a'i holl odidawgrwydd fel blodeuyn y maes, gwywa'r gwelltyn, syrth y blodeuyn."

"Un naws a dail einioes dyn."

Gr. Owain.

Eithr, os dwys fyfyriwn ym mhellach ar y testyn, e fydd yn ddyddanwch i ni feddwl na fyddwn ni farw yn hollol, eithr fel y diflana glesni, a harddwch llysieuyn yn y gauaf, ac a adfywiogant eilchwaith yn y gwanwyn, felly mae elfydd bywyd yn aros mewn dyn, er i bob arwydd ac ymddangosiad o hono ddiflanu. A fedr y doethaf o ddynion ddywedyd, pa fodd y mae gwres ffrwythlawn yr haul yn ailfywiogi y sylwedd hwnnw a lygrwyd

yn y ddaear; a pha sut y mae angau, a llygredigaeth yn angenrheidiol i ffrwythlondeb! Yn y modd hyn, y mae pob maes yn datcan, ac yn pregethu i ni, ein adgyfodiad ein hunain, ac nyni, os cyflawnwn amryw ammodau esmwyth, a flagurwn drachefn mewn gwanwyn didranc, ac a flodeuwn eilchwyl, yn fwy heinif a phrydferth na chynt, mewn gogoniant diddiflanedig.

E arferai rhai o'r hen llysieuwyr gynt y geiriau Gwrryw a Benyw megis perthynasol i lysiau, ond prin y meddyliasant fod yn wir ddiau Ystlen Wrryw ac Ystlen Fenyw o hônynt.

Eithr y mae 'r awduron diweddar yn canfod, yn ddiammau, fod hynny yn bod; ac y mae yn ddifyr iawn weled y modd cywrain y maent yn dangos i ni weithredoedd rhagluniaeth mewn dull dieithr, ac yn gosod ger ein bron mor gelfydd, y cyssondeb rhyfeddol sydd rhwng y rhan honno o'r greadigaeth sydd ag einioes iddi, a'r rhan difywyd o honi. Ac y mae yr pennaf o honynt, sef yr enwog LINNEWS, wedi llunio, ac adeiladu TREFN ar y sail honno, yr hon a eilw efe y DREFN YSTLENAIDD; ym mha un y dosperthir llysieuaeth, neu holl flagur y byd, i PEDAIR CENEDL AR UGAIN; sef yn ol y rhifedi o wrrywod a'u trefn ym mhob blodeuyn, fel y gellir gweled yn y rhan flaenaf o'r llyfr hwn, sef, CATALOGUE, &c. (*tu dal.* 1.) megis y GENEDL gyntaf UNGWRRYW, yr ail GENEDL DEUWRRYW, y drydedd TRIGWRRYW, &c. ym mha rai y mae cynnifer o wrrywod, ac un neu ychwaneg o fenywod, canys y mae i'r rhan fwyaf o llysiau, ne flagur y byd, flodau *deuryw, gwrfenywaidd,* sef aelodau gwrrywaidd a benywaidd yn yr un blodeuyn, am hynny y gelwir hwynt yn *briodawl;* a thair genedl ar ugain o'r pedair ar ugain a ddywedir eu bod yn *Amlwg-briodawl.* Eithr yn y genedl olaf, sef y bedwaredd ar

ugain, nid ellir dirnad yr aelodau hynny o'r blodeuyn mor amlwg, ac eglur, ag yn y tair ar ugain eraill, o herwydd eu bod mor fân ac eiddil, am hynny y genedl honno a elwir *Dirgel-briodawl.*

Er eglurhâd y drefn hon, sef y DREFN YSTLENAIDD, gosodir ger bron, yn niwedd y traethawd hwn, ddarluniad o un esampl o bob CENEDL. *edr.* MYNEGAI CENEDLODD LLYSIEUAETH, &c. *tu dal.* xv.

Heblaw hynny, pob un o'r PEDAIR (I.) CENEDL (CLASSES, NATIONS) AR UGAIN a dosperthir i (II.) LWYTHAU, (ORDINES, TRIBES);—a'r *Llwythau* i (III.) DYLWYTHAU, (GENERA, FAMILIES);—sef cynnifer ag a ddygwyddo fod yn y *Llwyth* hwnnw;—a thrachefn pob *Tylwyth* a adrenir i (IV.) RYWOGAETHAU, neu UNIGUNAU, (SPECIES, INDIVIDUALS);—ac weithiau e ddywedir ynghylch (V.) AMRYWIAETHAU, (VARIETATES, VARIETIES);—sef yr un *Rywogaeth* yn ymrithio dan amryw ddulliau; yr hyn a ddygwydd o herwydd rhai damweiniau, sef pan dyf llysieuyn mewn lle sychach, neu leithach nag y bo yn naturiol yn e'i chwennych, neu o herwydd rhyw achos arall. Edrych esampl o hyn oll yn y *Bedwaredd* GENEDL *(tu dal.* 14) sef PEDWARGWRRYW, a'r LLWYTH *Cyntaf,* sef UNFENYW, a'r *Seithfed* TYLWYTH (50.), sef LLYRIAD, *(tu dal.* 15) ym mha *Dylwyth* y gwelir pedair RHYWOGAETH, sef 1. LLYRIAD *mwyaf,*—2. LLYRIAD *Llwynhidydd,*—3. LLYRIAD *y mor,*—4. LLYRIAD *Llys Efa;* a'r ddwy *Rywogaeth* olaf hyn a newidiant eu dull yn aml, yn ol cyflwr y lle y bont yn tyfu ynddo, ac yna eu gelwir AMRYWIAETHAU.

Canfydder yma un peth ychwaneg, sef bod yn angenrheidiol i bob llysieuyn gael dau enw, yn unwedd ag i bob dyn, sef enw *tylwythaidd,* ac enw *neillduol;* heb hyn nis gellir gwahanu rhwng y naill unigun, neu rywogaeth, a'r llall, pan ddywedir yn eu cylch.

Gan hynny bydded ysbys nad llwyr ddigonol, mewn un modd, ydyw adnabod yr amryw *Dylwythau* yn unig, eithr angenrhaid yw adnabod y *Rhywogaethau,* o herwydd er dygwydd yn aml bod pob rhywogaeth o unrhyw dylwyth yn meddiannu, mewn rhan, yr un rhinweddau, y naill a'r llall, etto y mae rhai yn feddiannol o honynt mewn uwch gradd na'u gilydd, ac yn rhagori llawer ar eraill; am hynny y mae'r wybodaeth hon o honynt, o fawr bwys, canys heb hyn nis gellir eu harferu yn ddiogel, a llwyddiannus, at y gwasanaeth yr amcenir hwynt iddo.

Gan nad allaf ddisgwyl ond i ychydig nifer o 'm cydwladwyr, dynion o'r radd honno yn y byd, er mwyn pa rai yr amcenir y rhagymadrodd byr hwn, dreulio llawer o'u hamser ar fyfyrdodau sydd yn gofyn cymmaint o amynedd, diwydrwydd, dwys ystyriaeth a manwl olrhain, heblaw y fath gymmorth i'r golwg o syllwydrau, a thrembeiriant, na ddichon i bobl gyffredin yn hawdd eu cael, gan nas gellir disgwyl hyn, meddaf, nid ymdrafferthaf i hel a llunio enwau i'r blagur diwlan a mân, ac anhawdd eu sylwi a'u deall, ac ydynt yn yr un pryd yn lliosog iawn, ym mron aneirif, y rhai a gynhwysir yn y bedwaredd genedl ar ugain, sef y *dirgel-briodawl,* heblaw yn unig yr enwau *tylwythaidd;* etto yr wyf yn tybio nad anghymmwys fydd rhoddi hyn o fyr adroddiad, a chryno wybodaeth, o'r *drefn ragorol,* yr hon y mae pob llysieuwr celfydd o'r oes hon yn ei dilyn, er nad ymboenaf i draethu yn helaeth, ac yn fanwl ar egwyddorion y DREFN YSTLENAIDD.

Gallaf, er hynny, fyned ychydig ym mlaen, gan obeithio y geill fod yn ddifyr wybod, ped fai ond ychydig yn ei chylch. E mae i'r rhan fwyaf o llysiau, fel y dywedais uchod, flodau *deuryw,* sef *gwrfenywaidd,* hynny yw, ac aelodau gwrrywaidd a benywaidd yn yr un blodeuyn;—y mae i eraill flodau cyfan-wrryw a chyfan-fenyw, a 'r rhai hyn ar yr un plannigyn,

ac a ddywedir eu bod o'r Genedl UNANNEDDAWL. Y mae i eraill amryw anneddau, hynny yw, y maent yn ysgaredig; sef y mae o'r un tylwyth, ac o'r un rywogaeth un planhigyn yn wrryw, ac un arall yn fenyw, un yn ddiau yn dwyn blodau gwrryw, a'r llall yn dwyn blodau benyw, a'r fenyw yn unig sydd yn dwyn ffrwyth neu had; ac os na thyf gwrryw yn agos at y fenyw ni bydd yr had yn ffrwythlon.

Dangosiad o'r genedl ddiweddaf hon a ellir ei ganfod yn y llysieuyn cyffredin, sef y *Cywarch*, yr hwn sydd lysieuyn o'r genedl DDWYANNEDDAWL; ac a'i gelwir yn wrryw a benyw, er yn fynychaf y camenwir hwynt, sef y gwir wrryw a elwir y fenyw, a'r fenyw a elwir y gwrryw.

Os oes neb cywraint yn chwennych dirnad yn fanwl ddangosiad, neu siampl o'r drefn ystlenaidd, cymmered flodeuyn yr *Elestren*, sef y lili, yr hon a welir yn gyffredin mewn gerddi, ac ym mha un y mae pob aelod eppilaidd o'r blodeuyn ym mwy amlwg nac yn odid un arall, ac wedi lledu y Blodeu-ddail *a. a. a. a. a. a, (edr. y darluniadau)* ymddengys yn y canol *Baledryn* o dair rhan, sef y Bôn *b.* yr hwn a gynnwys rith yr had,—y Goesig *c.* a'r Pen neu y Blaen *d.* hwn yw yr aelod eppilaidd benyw o'r blodeuyn. O amgylch hwn gellir canfod chwech sylweddyn, sef y *Briger*, mal edafedd a chnepyn hir-gul ar ben pob un o honynt, *e. e. e. e. e. e.* y chwech hyn ydynt yr aelodau gwrryw o 'r blodeuyn, a'r cnapiau ar flaenau y briger ydynt megis blychau, y rhai, pan addfedant, a agorant, ac a wasgarant, ac a daenant flawd* ar led, yr hwn gan ddisgyn ar flaen y paledryn a ffrwythlona yr had. Y blodeuyn hwn a'r cyffelyb a ddywedir

* O'r defnydd hwn, mewn rhan, y gwna yr wenynen ei chell. Y mae i rai blodau ran arall, yr hon a eilw y dysgedigion *Nectarium*, a nyni a'i cyfieithwn y *Melgell*, yr hon a gynnwys ychydig sug melus, o'r hon y casgl y gwenyn diwyd eu per drysorau! Y mae agos pob plentyn yn gydnabyddus a hon mewn rhai llysiau; sef *Mel y gweunydd, Gwyddfid*, &c.

ei fod yn *wrfenywaidd*, o herwydd, mal y dywedais o'r blaen, iddo gynwys aelodau o'r ddwy ystlen, sef gwrryw a bennyw, a'r rhan fwyaf o flagur y byd ydynt, megis hwn, yn wrfenywaidd, ac y mae iddynt aelodau cyfattebol i'r rhai hyn, er iddynt ragori llawer yn eu llun, eu rhifedi a'u maintioli.

Ym mhlith y rhestr ganlynol o enwau cymreig, nid ellir llai na dal sulw ar gryn nifer o rai go anghyfiaith, nid amgen na BWFFONIA, IUNGERMANNIA, KNAPPIA, LINNEA, TOFFIELDIA, a'r cyffelyb, y rhai a arferir yn yr un modd ym mhob iaith, ynghylch y cyfryw, cymmwys yw i mi rybyddio y darllenydd, mai gorchymmyn yr ardderchoccaf lysieuwr Linnews ydyw, y dylid eu cadw a'u cynnal yn fwyaf gofalus, canys enwau ydynt, a roddwyd i'r cyfryw lysiau er parch i wyr, a choffadwriaeth am danynt,* sef *Bwffon, Iungerman, Knapp, Linnews, Toffield*, &c. y rhai a fuant enwog a gwasanaethgar gan ddwyn ym mlaen, a dyrchafu, mewn rhyw foddion y gelfyddid o llysieuaeth, heb dderbyn un mantais neu wobr arall, oddieithr y boddlondeb (yr hwn sydd yn wir ddigonol) o ganfod y Creawdwr mawr yn ei weithredoedd, a " nodi——

" Gwyrth Duw mewn rhagorwaith Dail."

Gr. Owain.

* Nid amgen yr arferai rhai o'n hynafiaid ein hunain ddangos eu hewyllys da i enwau parchedig, pan roddasant i'r llysiau canlynol eu henwau; sef 1. GWENONWY.—2. ERBIN.—3. CLYCH ENID.—4. BOLED OLWEN.—5. YSPYDDADEN,—&c.——*Gwenonwy* oedd fenyw a grybwyllir am dani yn aml gan ein beirdd, er na wyddom ni yn awr ddim ychwaneg o'i hanes na'i bod yn lân odiaethol.—*Erbin* ydoedd dywysog Dyfnaint ynghylch canol y bummed ganrhif.—*Enid* oedd ferch Yniwl, yr hon oedd dra theg ac un o'r tair ardderchog fenywod yn llys Arthur.—*Olwen* * oedd ferch Yspyddaden;—as *Yspyddaden* oedd enwog yn ei ddydd tan y gorenw Pencawr.

* See Owen's Cambrian Biography, *Olwen* and *Culhwch*.

At yr hyn a addewais yn y dalenau rhagflaenol myfi a chwanegais, nid ychydig, ynghylch gwasanaeth a rhinweddau meddygawl gryn rifedi o'r llysiau mwyaf rhagorol, yr hyn a gymmerais allan o ysgrifenadau a llyfrau yr awduron mwyaf enwog yn y gelfyddid o feddyginiaeth, gan dybied y buasai fy mwriad a'm llafur yn ddiffygiol heb ryw fesur o'r cyfryw orchwyl; ac fel y byddai y rhân honno yn fwy cyflawn, tybiais yn addas roddi ychydig hyfforddiad ynghylch y moddion i barottöi yr amryw gyffyriau, ynghyd a'r dognau, sef yr hyn a ddylid ei roddi i glaf ar dro, o'r meddyginiaeth; a hyn a wneuthym wrth fesurau, neu bwysau, megis y modd mwyaf cywir; felly yn lle mawaid,—llonaid llaw,—dyrneidyn (yr hyn nid yw ddim amgenach nag ar amcan) o wraidd neu ddail, y rhai fyddant annilys a siomgar, dywedir pwys gronyn,—scrwpl,—dram,—wns,* &c. Ac yn lle diod, sef y gair a arferai hen feddygon ein gwlad am gymmaint ag a yfai ddyn ar unwaith, dywedir am yfed hyn neu hyn o wnsiau,—chwarter neu hanner peintiaid o unrhyw feddyglyn.

Bellach, gan obeithio y bydd fy llafur, y rhan hon yn enwedig o hono, yn fuddiol i'm cydwladwyr, yr wyf yn ei gyflwyno i'r darllenydd hynaws, tan obaith y derbyn efe hyn o gais gyda mwyneiddra a thiriondeb, gan radlawn faddeu y diffygiadau a ddygwyddant ym mhob gwaith dynol, ac yn enwedig pan fo 'r awdur gwedi ymdeithio, yspaid nid bychan, tu hwnt i'r terfyn a osododd y Psalmydd ar "ddyddiau ein blynyddoedd." Ac os derbyn efe wrth ei ddarllen a'i chwilio, foddlondeb yn agos cyfattebol i'r drafferth a ddygwyddodd i mi wrth ei gasglu a'i drefnu, e'm llwyr foddlonir am fy llafur.

* Yma dalier sulw fod *wns* yn cynnwys *wyth dram*;—a *dram* yn cynnwys *tri scrwpl*;—a *scrwpl* yn cynnwys *ugain gronyn* o wenith iach gwedi ei gynhauafa.

I ddiweddu, cymmwys yw i mi rybyddio y darllenydd, mai dan y llythyren wreiddiol y mae iddo geisio y gair a ewyllysio ei weled yn y rhestr ganlynol;—sef *Bedwen*, nid y *Fedwen*.—*Candoll*, nid y *Gandoll*.—*Dannogen*, nid y *Ddannogen*.—*Garllegog*, nid yr *Arllegog*.—*Meillionen*;—*Penfelen*;—*Torfagl*. &c.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
24.A.
24.B.
24.C.
a
b
c
d
e

Cenedlodd.	Mynegai Cenedlodd Llysieuaeth. *edr.* Y darluniadau, &c.	Esamplau.
1 Ungwryw	Un Brigeryn ym mhob blodeuyn	Rhawn y gaseg.
2 Deuwryw	2 Friger ym mhob, &c.	Rhwyddlwyn.
3 Trigwryw	3 Briger ym mhob, &c.	Gwellt.
4 Pedwargwryw	4 Briger ym mhob. &c. cyhyd; *edr.* cenedl 14	Teilai.
5 Pumgwryw	5 Briger ym mhob, &c.	Gwyddfid.
6 Chwegwryw	6 Briger ym mhob, &c. cyhyd; *edr.* cenedl 15	Bwtias y gôg.
7 Seithgwryw	7 Briger ym mhob, &c.	Gwerddig.
8 Wythgwryw	8 Briger ym mhob, &c.	Clyst yr ewig.
9 Nawgwryw	9 Briger ym mhob, &c.	Engraff.
10 Dengwryw	10 Briger ym mhob, &c. digysswllt eu bonion	Pennigan.
11 Deuddengwryw	12 i 19 Briger ym, &c. gosodedig ar y derbynfa	Bywfyth.
12 Ugeinwryw	20 Briger ym mhob, &c. gosodedig ar y cwpan, ne'r blodeuddail	Mefusen.
13 Amlwryw	20 i 1000 o friger ym, &c. gosodedig ar y derbynfa	Drewg.
14 Deurinweddog	4 Briger ym mhob, &c. dau yn hwy, un paledryn, blodau safnrwth	Bysedd cochion.
15 Pedrinweddog	6 Briger ym, &c. pedwar yn hwy, un paledryn, blodau croes-ddull	Bresych.
16 Uncysswllt	Briger cyssylltiedig yn y bonion, rhyddion eu penau	Hoccys.
17 Deugysswllt	Briger cyssylltiedig yn y bonion ynddwy ran, blodau yn rhith gloyn	Pysen.
18 Amlgysswllt	Briger cyssylltiedig yn dair cymdeithas, neu ychwaneg	Candoll.
19 Cydbenig	Blodeuyn yn cynnwys lliaws o fan flodau, ac i bob un o'r rhai hyn y mae 5 briger a'u penau yn cydgyhwrdd o amgylch y paledryn	Gold yr yd.
20 Benwryw	Briger yn osodedig, neu yn tyfu ar y Paledryn	Tegeirian.
21 Unannedd	Briger a'r Pelydyr yn ysgaredig ar yr un planigyn	Hesgen.
22 Dwyannedd	Briger a'r Pelydyr yn ysgaredig ar amryw blanigion	Blaen yr jwrch.
23 Amrybriodol	Briger yn unig; Pelydyr yn unig; neu eu deuoedd yn yr un blodeuyn	Llygwyn.
24 Dirgelbriodol	Blodau yn anhywel	Cen, A. Rhedyn, B. Mwssogl, C.

LLYSIEUAETH CYMREIG,

&c. &c.

ABAITS; (S. W.) *edr.* BRESYCH.

ABAN; (S. W.) Chrysanthemum *segetum;* Corn Marigold.

ADAFEDDOG. *edr.* EDAFEDDOG.

ADAIN-REDYNEN; Pteris;——Brakes.

ADAIN-REDYNEN Y CHWARELAU; Pteris *crispa;* Curled Stone-fern, Rock Brakes.

AEDORW; Hedera;——Ivy.

AETH. *edr.* EITHINEN.

AETHNEN; AETHWYDDEN; } Populus *tremula;* Trembling Poplar, Aspen.

"Cryn fal dail yr Aethwydd." *Diarh.*

AFAD. *edr.* AFUAD.

AFAL ADDA; Tamus *communis;* Black Bryony.

AFAL DAEAR; Aristolochia;——Birthwort. *edr.* ESGORLLYS.

AFAL DREINIOG; Datura *Stramonium;* Thorn-apple.

AFAL EURAID; Citrus *Aurantium;* Orange.

AFAL GRONYNOG; Punica *Granatum;* Pomegranate.

AFAL MELYNHIR; Citrus *medica* β *Limon;* Lemon.

AFAL PEATUS; Amygdalus *Persica;* Peach.

AFAL { TINDOLL; TINEGORED; } Mespilus *germanica;* Medlar.

AFALWYDDEN; } Pyrus *Malus;* Apple-tree, Crab-tree.
AFALLEN; }

AFAN, AFANLLWYN; Rubus *idæus;* Rasp-berry.

AFANS. *edr.* MABGOLL.

AFUAD, AFFUAD; Marchantia;——Liver-green.

AITH; Ulex;——Furze, Gorse.

ALAN BYCHAN; Tussilago *Farfara;* Colt's-foot. *edr.* CARN YR EBOL.

ALAN MAWR; Tussilago *Petasites;* Common Butter-bur.

ALANNAN; Asarum *europæum;* Asarabacca. *edr.* CARN YR EBOL Y GERDDI.

ÁLAW; Nymphæa *alba;* White Water Lily.

ÁLAW CREWYLL; Convallaria *majalis;* Lily of the valley.

ALAW DIOSGO; Stratiotes *aloides;* Water Aloe, Water Soldier.

ÁLAW GERDDI; Lilium *candidum;* White Lily.

ALAW LLEIAF; Hydrocharis *morsus ranæ;* Frog-bit.

ALELUYA; Oxalis *Acetosella;* Wood-sorrel.

ALISANTR. *edr.* DULYS.

ALMONWYDD; Amygdalus *communis;* Almond.

ALÖEWYDD; Cordia;——Sebeston, or Lign-aloe.

ALLWEST; Gramen;——Grass.

ALLWYDDAU MAIR; Ashe-keys.

AMCWYN; Artemisia *Taragon;* Taragon.

AMDO-WELLT; Elymus;——Lyme-grass.

AMLAETHAI; Polygala *vulgaris;* Milkwort.

Mwydiad o'r llysieuyn hwn mewn dwr berwedig sydd dra llesol rhag clefyd yr ysgyfaint, a pheswch gormwythawl, gan achwanegu peswchboeriad; yfed y claf ynghylch y bedwaredd ran o beintiaid beunydd ar ei gythlwng. E mae yn dda iawn hefyd rhag yr eisglwyf neu wayw ystlys; y dogn ynghylch hanner dram.

AMMRHYDLLWYD; Erigeron;——Fleabane.

AMRAIN; Hydrocotyle *vulgaris;* Marsh Pennywort.

AMRANWEN; Matricaria *Chamomilla;* Wild Chamomile, or Whitewort.

Mae hon yn feddiannol o'r un rhinweddau a'r milwydd neu 'r Camri cyffredin, ond yn wannach, ac a eill wasanaethu pan na byddo honno i'w chael. Cyfrifir hon yn gynhesach ei natur na

honno, am hynny geill hon fod yn fwy llesol i gylla llesg, oeraidd, na honno.

AMRANWEN HELEN LUEDDAWG; Meum *athasmanticum;* Spignel, Meu, Bald-money.

ANDRÆA. *edr.* CREIGYMLYN.

ANFRI; Adoxa *Moschatellina;* Tuberous Moschatel.

ANHILIAWG; Epimedium *alpinum;* Barrenwort.

ANWYWIG; Tillæa *muscosa;* Mossy Tillæa.

ANYS; Pimpinella *Anisum;* Anise.

Yr hâd yn unig a arferir ym meddyginiaeth o 'r llysieuyn rhinweddol hwn; y mae yn beraroglaidd, twymn, a llesol rhag pob math o glefyd gwynt yn yr ymysgaroedd; rhag gwendid a llesgedd o 'r cylla, a 'r coluddion. Yr hâd yn ei sylwedd ydyw yr modd goreu o 'i gymmeryd. Ei cyfrifir yn mwy llesol nac yr un llysieuyn o 'r un genedl ag ef; y dogn o hwn (ac o 'r Brwysgedlys) yw ynghylch scrwpl neu ddau.

ARCHMAIN; Statice *Armeria;* Thrift.

ARFOG; Erysimum *officinale;* Hedge-mustard.

Y dwr berwedig a dywallter ar y llysieuyn hwn, a 'r gwraidd gwedi ei ysigo, sydd droethbair, ac yn llesol i bureiddio y gwaed; y mae hefyd yn fuddiol i 'r ysgyfaint, rhag peswch a chrygni, ac a rwyddha peswchboeriad; hyn oll a gadarnheir gan y Meddyg *Cùlen,* yr hwn hefyd sydd yn canmol y sug ynghyd a 'r un faint o fêl neu siwgr uwchlaw pob peth yn llesol rhag dolur ynghorn y gwddf, a 'r geneu.

Dylid cynhauafa 'r hâd i 'r un gwasanaeth, yr hwn sydd lawn cystal.

ARIAN COR;
ARIAN GWEIRWYR; } Rhinanthus *Crista galli;* Yellow Rattle.
ARIAN GWION;

ARIANLLYS; Thalictrum;——Meadow-rue.

ARLLADLYS; Chironia *Centaurium;* Centaury.

ASPYGAN; Chrysanthemum *Leucanthemum;* Greater Daisy, White Ox-eye.

ASTYLLENLYS; } (s. w.) Plantago *lanceolata;* Ribwort Plantain.
ASTYLLYNES; }

AUR. *edr.* EUR.

AZALEA; Azalea *procumbens;* Creeping Azalea.

BALALWYF. *edr.* PAL.

BALDAR; Satyrium;——Satyrion.

BALAWG. *(llygrair;) edr.* MELAWG Y WAUN.

BANADLEN; }
BANHADLEN; } Spartium *Scoparium;* Common Broom.
BANHALLEN; (s. w.) }

Trwyth neu ferwad y dail a blaenau gleision y brigau ynghyd a llwyaid o hâd mwstardd heb ei ysigo, neu yn gyfan, a jachaodd rai o 'r dyfrglwyf, gan yfed hanner peintiaid o hono bob boreu a hwyr, pan fethodd amryw foddion eraill. Tywalltiad dwr berwedig ar yr had ai yfed yn helaeth sydd effeithiol i 'r un perwyl; e mae yn peri ymadael a dwr yn rhagorol.

Neu; Berwer hanner wns o 'i frigau irion a 'r dail mewn peintiaid o ddwr hyd na leiheir ei hanner; ac yfed y clwyfus ddwy lonaid llwy bob awr hyd na phair arloes, neu hyd nad yfer y cwbl; gan wneuthur hyn bob dydd, neu bob yn ail dydd, y llwyr iachawyd dyfrglwyfus. *(Culen.)*

BANADLEN AUR; } Genista *tinctoria;* Dyer's Greenweed, Dyer's
BANADLOS; } Broom.

BANADLEN BIGOG; Ruscus *aculeatus;* Butcher's Broom.

BARA CAN Y DEFAID; Plantago *maritima;* Sea Plantain.

BARA CAN Y GWCCW; Oxalis *Acetosella;* Wood Sorrel.

BARA CAN A LLAETH; Stellaria *Holostea;* Greater Stitchwort.

BARA 'R CYTHRAUL; Scabiosa *succisa;* Devil's Bit Scabious.

BARA 'R HWCH; Cyclamen *europæum;* Sowbread.

BARF YR AFR; Tragopogon;——Goat's Beard.

BARF Y BWCH. *edr.* ERWAINT.

BARF Y GWR HEN; Clematis *Vitalba;* Traveller's Joy.

BARFAU 'R DERW; Lichen *plicatus;* Tree Lichen, or Moss.

BARFRWYNEN; Iuncus *acutus;* Great Sharp Sea Rush.

BARLYS; Hordeum;——Barley.

BARTHLYS; Parietaria *officinalis;* Pellitory of the wall.

BARTRAMIA. *edr.* CRYNFWSOGL.

BARTSIA. *edr.* GORUDD.

BASIL. *edr.* BRENINLLYS.

BAW MWCCI; Arctium *Lappa;* Burdock.

BAWM. *edr.* GWENYNDDAIL.

BEATWS. *edr.* BETYSEN.

BEDWEN; Betula *alba;* Birch.

BEDWEN CHWERW. *edr.* BYDDON.

BEIDIAWG LAS; Glechoma *hederacea;* Gill, Ground Ivy.

BEIDIAWG LWYD; Artemisia *vulgaris;* Mugwort.

BEIDIAWG RUDD, *neu* GOCH; Polygonum *amphibium;* Amphibious Persicaria.

BEISDONELL; Littorella *lacustris;* Plantain Shore-weed.

BELA; Hyoscyamus *niger;* Common Henbane.

BENDIGEIDLYS; Geum *urbanum;* Common Avens.

BERW (N. W.)
BERWR.
BERWY (S. W.)
} CAERSALEM; Sisymbrium *Irio;* London Rocket.
CHWERW; Cardamine *amara;* Bitter Ladies' Smock.

BERWR Y DWR; Sisymbrium *Nasturtium;* Water Cress.

Fe a'i arferir, neu e ddylid e'i arferu, yn gyffredin yn fwydlys iachus, yn enwedig yn y gwanwyn; gan iddo yn hynod bureiddio 'r gwaed, a'i fod yn llesol iawn i 'r cylla, ac i chwalu rhwystrau yn yr ymysgaroedd; cyffelyb yw ei natur i 'r Llwylys neu ddail yr ysgyrfi. Dr. Cùlen a ddywed fod hwn, a 'r amryw lysiau eraill o 'r un genedl, sef y llwylys, yr hydyf, &c. yn fwy effeithiol eu rhinweddau, ynghyd a llysiau surion, sef Suran y coed, Suran y cwn, neu suran yr yd.

BERWR Y FAGWYR;
BERWR Y CERRIG;
} Arabis;——Wall Cress.

BERWR Y FAM; Sisymbrium *Sophia;* Flixweed.

BERWR FFRENGIG, *neu* YR ARDD; Lepidium *sativum;* Garden Cress.

BERWR Y FFYNONAU, *edr.* B. Y DWR.

BERWR Y GAUAF; Erysimum *Barbarea;* Bitter Winter Cress.

BERWR Y GLINWST; Iberis;——Sciatica Cress.

BERWR GWYLLT; Lepidium *latifolium;* Broad-leaved Pepperwort.

Tebyg ei natur ydyw i ferwr y dwr, ond yn fwy surboeth a chryfach; llesol yw i buro 'r gwaed; trwyth o hono sydd gyfogbair.

BERWR YR IAR; Polygonum *aviculare;* Knot-grass.

BERWR MÔN A MANAW; Sisymbrium *monense;* Dwarf Sea Rocket.

BERWR MELYN BLYNYDDAWL Y DWR; Sisymbrium *terrestre;* Annual Water Rocket.

BERWR Y MEUSYDD; Cardamine *hirsuta;* Hairy Ladies' Smock.

BERWR Y MÔCH; Coronopus *Ruellii;* Wart Cress, Swine's Cress.

BERWR TALIESIN; Sedum *Telephium;* Orpine, Live-long.

Dyferwad o'r dail mewn llefrith sydd droethbair cryf. E mae hefyd yn fuddiol rhag y lledewigwst, gan ei fod yn rhywiog a llysnafeddog.

BERWR Y TORLENYDD; } Sisymbrium *amphibium;* Great
BERWR MELYN MWYAF Y DWR; } Water Rocket.

BERWY. *edr.* BERW.

BERYN; Iberis;——Candytuft.

BERYW; } Juniperus;——Juniper.
BERYWYDD; }

BERYRYN; Vella *annua;* Annual Cress Rocket.

BETYSEN; Beta *maritima;* Sea Beet. MELGED.

BIDAWGLYS; Lobelia *Dortmanna;* Water Lobelia.

BIWLITH; Melampyrum;——Cow-wheat.

BLAEN Y CONYN AR Y MEL; Agrimonia *Eupatoria;* Common Agrimony.

BLAEN Y GWAEW; Ranunculus *Flammula;* Lesser Spearwort.

Sydd dra ysol-sur ac a bair chwysigenau ar gorph dyn. *Edr.* CRAFANGC Y FRAN.

BLAEN YR IWRCH; Mercurialis *perennis;* Perennial Mercury.

BLEIDD-DAG; Aconitum *Napellus;* Wolf's Bane.

BLEIDD-DREM; Lycopsis *arvensis;* Small Bugloss. *Edr.* TAFOD YR YCH CULDDAIL.

BLEWOG; Verbascum *Thapsus;* Great Mullein.

BLEWGEIRCH; Avena *strigosa;* Bristle-pointed Oat.

BLEWYNOG; Hieracium *Pilosella;* Mouse-ear Hawk-weed.

BLIW; BLIWLYS; BLIWYN; } Daphne *Mezereon;* Spurge Olive.

BLODAU AMMOR; Amaranthus;——Flower gentle.

BLODAU 'R BRENIN; Pæonia *officinalis;* Peony.

BLODAU 'R FRAN; Lychnis *Flos cuculi;* Ragged Robin, Meadow Lychnis.

BLODAU 'R GÔG; Cardamine *pratensis;* Meadow Ladies' Smock, Cuckow Flower.

Y blodau, a 'r blodeu-ben a arferir yn llwyddianus rhag y clwyf dygwydd; ac a ddifa lyngyr yn y cylla; y dogn yw o hanner dram i ddwy ddram yn bylor.

Gellir bwyta y llysieuyn, neu tywallter dwr berwedig arno, ac yfer hwnnw.

BLODEUYN Y GWYNT; Anemone *nemorosa;* Wood Anemone.

Pob rhan o'r llysieuyn hwn sydd lymsyr.

BLODEUYN MIHANGEL, Gentiana *Pneumonanthe;* Calathian Violet.

BLODEUYN Y PASC; Anemone *Pulsatilla;* Pasque Flower.

BLODEUYN YR YMENYN; Ranunculus *bulbosus;* Bulbous Crow-foot, Butter-cups.

BLONEG Y DERW; Xylostroma *giganteum;* Oak-leather.

BLONEG Y DDAEAR; Bryonia *dioica;* Red-berried Bryony.

BOCCYS, PREN BOCCYS; Buxus *sempervirens;* Box-tree.

Pylor o 'r dail a ladd lyngyr; a thrwyth o honynt a dewycha gwallt y pen.

BOGAIL Y FORWYN; BOGAIL GWENER; } Cotyledon *Umbilicus;* Common Navelwort.

BOGEIL-GEN; Lichen *Umbilicatus;* Umbilicated Liverwort; a division of the genus LICHEN.

BOGEIL-LYS; Cotyledon;——Navelwort.

BOGLYNON; Eryngium;——Eryngo.

BOGLYNON ARFOR; Eryngium *maritimum;* Sea Eryngo, Sea Holly.

Mae gan y gwraidd yr un rhinweddau a gwraidd y Tegeirian.

BOLED OLWEN; Convolvulus *sepium;* Great Bindweed.

Yr *Olwen* hon oedd lân odiaethol a merch i Yspyddadan.

BOTASEN Y GÔG; Scilla *nutans;* Wild Hyacinth.

BRAGWAIR; Gramina *vivipara;* Viviparous Grasses.

Yr wyf yn tybio i 'n hynafiaid gynnwys tan yr enw hwn bob math o las-wellt bywhiliog.

BRAIL; Rosa;——Rose.

BRATHLYS; (*edr.* GWLYDDYN MAIR.) Anagallis *arvensis;* Pimpernel.

BRAUWYDD; Rhamnus *Frangula;* Berry-bearing Alder.

Chwarter neu hanner wns o 'r ail risgl wedi ei ferwi mewn diod fain sydd garth-ddiod lem, a buddiol rhag y dyfrglwyf; ac hefyd yn hynod i symmud rhwystrau yn ngholuddion anifeiliaid corniog, ac i beri arloes.

BRECHLYS; Stellaria *media;* Common Chick-weed.

Y llysieuyn cyffredin hwn sydd fwydlys iachus a blasus, gwedi ei ferwi, ynghyd a chigfwyd.

BREFAI; } Mentha *Pulegium;* Pennyroyal. *edr.* BRYMLYS.
BREFLYS; }

BREILA, BREILW, BREILYLWYN. *edr.* BRAIL.

BRENINLLYS DOF; Ocymum *Basilicum;* Great Basil.

BRENINLLYS GWYLLT; Clinopodium *vulgare;* Wild Basil.

BRESYCH; Brassica *oleracea;* Sea Cabbage.

BRESYCH BENGRON WEN; Br. *oler.* δ. White Cabbage.

BRESYCH BENGRON GÔCH; Br. *oler.* γ. Red Cabbage.

BRESYCH Y CWN; Mercurialis *perennis;* Perennial Mercury.

BRESYCH Y MÔR. *edr.* YSGEDD.

BRESYCH YR YD; Brassica *Napus;* Rape, Navew, Cole-seed.

BRIAL; Parnassia *palustris;* Grass of Parnassus.

BRIALLU; Primula *vulgaris;* Common Primrose.

Y llysieuyn cyffredin hwn sydd hynod lesol rhag y fynyglog; ysiger y gwraidd, a diferer ychydig o'r sug ar gledr llaw y claf, a ffroen-sugned neu dynned efe hwn i fynu i 'w ffroenau: Gwybuwyd iddo ddwyn esmwythâd yn fuan iawn. Yr hen hynod lysieuwr *Gerard* a ddywed fod dram a hanner o'r gwraidd sychion, a heliwyd yn y cynhauaf, gwedi eu malu, yn gyfogbair cryf a diniweid.

BRIALLU MAIR SAWYRUS; Primula *veris;* Cowslip, Paigle.

BRIALLU MAIR DISAWR; Primula *elatior;* Great Cowslip, Oxlip.

BRICYLLWYDDEN; Prunus *Armeniaca;* Apricot-tree.

BRIGAU 'R TWYNAU; Galium *verum;* Yellow Bed-straw, Cheese-rennet.

BRIGER-FWSOGL; Polytrichum; Hair-moss.

BRIGER GWENER; } Adiantum *Capillus Veneris;* True Maiden-hair.
BRIGER GWENO; }

BRIGWELLT; Aira;——Hair-grass.

BRIGWLYDD; Callitriche;——Water Starwort.

BRIL-LYS; Centunculus *minimus;* Bastard Pimpernel, Small Chaff-weed.

BRIW 'R MARCH; Verbena *officinalis;* Common Vervain.

Yn yr oesoedd gynt, o herwydd rhyw goelgrefydd, lliosog y tybiwyd rhinweddau y llysieuyn hwn; eithr yn yr oes hon ni chaniatteir iddo gan feddygon yr un o honynt.

BRITHEG; Fritillaria *Meleagris;* Checquered Daffodil, Snake's Head.

BRIWEG; Sedum;——Stonecrop.

BRIWEG Y CERRIG; Sedum *anglicum;* English Stonecrop.

BRIWLYS; Stachys;——Woundwort.

BRIWLYS TEWBANNOG; Stachys *germanica;* Downy Woundwort.

BRIWLYS Y TAIOG; Stachys *palustris;* Marsh Woundwort.

BRIWYDD; Galium;——Bedstraw.

BRONWEN. *(llygrair.) edr.* AMRANWEN.

BRONWERTH; Borago *officinalis;* Common Borage. *edr.* GLESYN.

BRONWERTH Y WIBER; Echium;——Viper's Bugloss.

BRONWST; } Ranunculus *Ficaria;* Pilewort.
BRONWYS; }

BRUSEG. *edr.* CELYNEN MAIR.

BRWYNEN; Iuncus;——Rush.

BRWYNEN FLODEUOG. *edr.* ENGRAFF.

BRWYNDDAIL Y MYNYDD; Anthericum *serotinum;* Mountain Spiderwort.

BRWYSGEDLYS; Coriandrum *sativum;* Coriander.

Unnaws ydyw a 'r Anys. *edr.* ANYS.

BRYMLYS; Mentha *Pulegium;* Pennyroyal.

Sug, neu fwydiad y ddeilen rinweddol hon mewn dwr berwedig, ynghyd ag ychydig siwgr, sydd lesol iawn rhag y pâs, mae hi yn dda hefyd rhag clefyd y fam, clefyd y gwynt, a chwlwm y gwythi, ac i gryfhau'r cylla. *edr.* PUPUR FINTYS.

BRYTWN; Artemisia *campestris;* Field Southernwood.

BUELITH. *edr.* BIWLITH.

BULADD. *edr.* BUMUSTL.

BULAS. *edr.* EIRINEN.

BULWG; B. RHUFAIN; } Agrostemma *Githago;* Corn Cockle.

BULWG FFRENGIG; Papaver;——Poppy.

BUMUSTL; Cicuta *virosa;* Water Cowbane, Water Hemlock.

Hwn a gyfrifir ymhlith yr erchyllaf o 'r llysieuaidd wenwyn; er hynny, oddiallan y mae 'n wasanaethgar yn sugaethan, i esmwythau poen a gofid y gymmalwst, a 'r cyffelyb.

Finegr ydyw 'r meddygiaeth goreu rhag effaith gwenwynllyd y llysieuyn hwn,—y Gegiden gyffredin,—y Gysplys a 'r cyffelyb pe digwyddai achos.

BUSTL Y DDAEAR; Chironia *Centaurium;* Centaury.

BWFFONIA; Buffonia;——Chickweed Toad-grass.

BWLTYS; Nymphæa *lutea;* Yellow Water Lily.

Trwyth o bwys o 'r gwraidd îr mewn galwyn o ddwr berwedig, a iachaodd darddiant allan ar fraich dyn, nid anghyffelyb i 'r gwahanglwyf, gan i 'r claf yfed o hono beintiaid hwyr a boreu.

BWRLI. *edr.* GWYRDDLING.

BWTIAS. *edr.* BOTASEN.

BWYD Y BARCUD; Agaricus;——Agaric.

BWYD HWYAID; Lemna;——Duckweed.

BWYD ELLYLLON. B. LLYFFAINT. } *edr.* BWYD Y BARCUD.

BYDIAWG LAS; Glechoma *hederacea;* Ground-ivy, Gill, Alehoof. *edr.* EIDRAL.

BYDIAWG LWYD; Artemisia *vulgaris;* Mugwort.

Trwyth o 'r llysieuyn hwn a gymmerir yn gyffredin rhag y cryd, neu 'r ddeirton. Dram o 'r dail yn bylor a ddodwyd bedair gwaith yn y dydd (gan y Dr. Home) i wraig a fuasai gwla tan glefyd y fam, a 'i gloesiau, tros nifer o flynyddoedd, a hi a iachawyd mewn ychydig ddyddiau: Ni wnaeth na 'r *Asafœtida,* na 'r *Æther* les o 'r hyn lleiaf iddi. Y dail irion wedi eu hysigo, neu eu pwyo, a wnant blastr llesol iawn ar archoll, neu friw newydd gan gyllell, neu unrhyw erfyn arall.

BYDDARLLYS; Sempervivum *tectorum;* Houseleek.

Y sug ei hun, neu yn gymmysgedig a hufen, a rydd esmwythder

buan tan losg tân, neu unrhyw ennynfa, neu wres arall ar gorph dyn; ac yn gymmysgedig a mêl mae yn llesol rhag mân darddiadau, a dolur yn ngeneuau plant, yr hwn a elwir y *gân*.

Nifer o feddygon a dystiant i ddynes ocdranus (yn agos i Toulouse yn Ffraingc) gacl, yn gyntaf mawr lês, ac wedi hynny, ei llwyr iachau o gangcr yn ei bron o hîr barhâd, trwy ddodi ar y dolur blastr neu sugaethan o ddail y llysieuyn hwn.

BYDDON CHWERW; Eupatorium *cannabinum*; Hemp Agrimony.

Dwr berwedig ar lonaid llaw o 'r ddeilen hon sydd gyfogbair, a charthlyn rhwydd lym. Wns o 'r gwraidd gwedi ei ferwi mewn dwr sydd lawn ddogn; eithr yn fân ddognau e mae yn llesol i bureiddio y gwaed.

" O myny na bych veddw, yf loneit plisgin wy o sudd y Fyddon chwerw!"—*Meddygon Myddfai.*

BYSEDD COCHION;
B. Y CWN;
B. ELLYLLON; } Digitalis *purpurea;* Purple Foxglove.

Deilen o rinweddau anghyffredin yw hon; eithr mae hi môr nerthol, nad diberygl ydyw ymhel a hi, oddieithr a dwylaw celfydd iawn, gan fod pwys hanner gronyn o honi, yn bylor, yn ddogn i ddyn cryf. Er hynny mi allaf ganmol tywalltiad dwr berwedig arni, i 'w arferu o 'r tu allan, i olchi goryn ar wyneb, neu ryw gwr llynorawg arall ar gorph dyn, nid amgen, Tân iddwf, crugdarddiad, a'r cyffelyb; geill hefyd, o'r hyn lleiaf, fod mewn rhyw fesur yn llesol rhag y cangcr; ac i ysgafnhau 'r gwaew, onid llwyr jacha efe y crugboethfflam, neu 'r tandde chwyddedig.

BYSEDD YR IAR; Raphanus *Raphanistrum;* Wild Radish.

BYSWELLT; Dactylis;——Cock's-foot-grass.

BYWFYTH; Sempervivum *tectorum;* Houseleek.

BYWFYTH LEIAF; Sedum *acre;* Wall Pepper, Biting Stonecrop.

BYWI; Bunium;——Earthnut.

BYWLYS;
BYWYDOG; } Sedum;——Stonecrop.

BYWYDOG LLYDANDDAIL; Sedum *Telephium;* Orpine, Live-long.

CABATSHEN. *edr.* BRESYCH.

CACAMWCCI; Arctium *Lappa;* Burdock. *edr.* CEDOWRACH.

CACAMWCCI LLEIAF; Xanthium;——Small Burdock.

CADAFARTH: Sinapis *arvensis;* Charlock, Wild Mustard.

"Addwyn Cadafarth yn egin." *Taliesin.*

CAILL Y CI. *edr.* CEILLIAU.

CAINEIRIAN; Ophrys;——Twayblade.

CALAF; Arundo;——Reed.

"Rhudd rhedyn, melyn Calaf." *Llywarch hên.*

CALA'R GETHLYDD; CALA'R MYNYCH; } Arum *maculatum;* Cuckow-pint, Wake Robin.

CALDRIST; Serapias:—Helleborine.

CALDRIST Y BANADL; Orobanche;——Broom-rape.

CALFELFED; Typha;——Cat's-tail, Reed-mace.

CALIWLYN Y MEL; Agrimonia *Eupatoria;* Common Agrimony.

CALLAWDYR; CALLOD; } Lichenes *foliacei;* Foliaceous Liverworts; a division of the genus LICHEN.

CAMAMIL. *edr.* CAMRI.

CAMMAIDD-WELLT. *edr.* CORWELLTYN.

CAMMINED; Iris:——Flower-de-luce, Iris.

CAMRI; Anthemis *nobilis;* Chamomile.

Dwr berwedig ar y blodau sydd hynod lesol i 'r cylla, gan chwalu gwynt, ac iachau cnofeydd, a rhag gwrwst tufewnol, i 'w yfed fel y bo achos yn peri; ac ychydig o hono yn gryf ar gythlwng a gryfha'r cylla, ac a bair awydd i fwyd; llawer o hono a bair gyfogi. Y blodau yn bylor ac yn ddognau go helaeth (ynghylch ugain gronyn o bwys) bob pedair awr a hyn tros rai dyddiau, a yrrodd y wrach ar ffo, gwedi i amryw foddion, a arferir gan feddygon, fethu. Da yw hefyd rhag clefyd y fam. E mae 'r dail a 'r blodau yn fuddiol iawn yn feddygolch brwd, ac yn sugaethan, neu lysblastr. Oddifewn ac oddiallan hwy esmwythânt gûr a dolur yn y pen, &c. E mae i 'r blodau hefyd y gair o fod yn dra gwasanaethgar rhag clefyd y graean.

CAMRI Y CWN; Anthemis *Cotula;* Stinking Mayweed, or Chamomile.

Y mae y ddeilen hon yn chwannog i wneuthur niwed i fedelwyr,

a phlant, y rhai a ddigwydd ymhel a hi, gan beri ar eu dwylaw fân chwysigl, a dolur, heb iddynt wybod yr achos.

CANCLWM; Polygonum *aviculare;* Knot-grass.

Deilen rinweddol iawn ydyw hon rhag pob math o friwiau, ac ysigtod oddimewn. Tywallter dwr berwedig ar swm o honi, ac yfer hwnnw yn glauar, neu yn oer; efe a attal, ac a ddiddosa bob math o waedlif oddimewn, ac o 'r ffroenau; e mae hefyd yn llesol rhag y dolur rhydd. Os ysigir hi a'i dodi yn blastr, hi a oera lygaid a fyddant glwyfus gan wres.

CANCLWYF; Lysimachia *Nummularia;* Creeping Loose strife, Money-wort, Herb Twopence.

CANCLYMMIG; Corrigiola *littoralis;* Sand Strapwort.

CANDOLL; Hypericum *perforatum;* Perforated St. John's-wort.

Dywedir i 'r dail ddifa Llyngyr; au bod yn llesol rhag troeth gwaedlyd, a chlwyf y gwaed. Y mae 'r brig neu 'r toppyn, pan fo ar flodeuo, neu yn ei flodau, gwedi ei ysigo yn hynod o blastr ar archoll cyllell, neu 'r cyffelyb erfyn miniog; ac ynghyd a llys y gwaedlif e mae yn hynod o darfgryd, ac yn fuddiol rhag iselder ysprydoedd; triner yn yr un modd a 'r *té.*

CANHAUAWL; Parietaria *officinalis;* Pellitory of the wall.

CANHEWIN; Sedum *Telephium;* Orpine, Live-long.

CANRHI FELEN; Chlora *perfoliata;* Yellow Centaury.

CANRHI FELEN EIDDIL; Exacum *filiforme;* Least Gentianella.

CANRHI GÔCH; Chironia *Centaurium;* Common Centaury.

CANTAFAWD. *edr.* CANHAUAWL.

CANWRAIDD GÔCH; Polygonum *amphibium;* Amphibious Persicaria.

CANWRAIDD LAS; Glechoma *hederacea;* Ground Ivy.

CANWRAIDD LWYD; Artemisia *vulgaris;* Mugwort.

CANWYLL YR ADAR; Verbascum *Thapsus;* Great Mullein.

CANWYLL-FRWYNEN; Iuncus *effusus;* Soft Rush.

CARDDWY; Carum *Carui;* Common Caraway. *edr.* CARWAS.

CARN YR EBOL; Tussilago *Farfara;* Common Colt's-foot.

Sydd chwerwaidd a llyslynaidd i 'w archwaethu; y mae yn llesol rhag y graean a gwres yn yr elwlenau. Tywallter arno ddwr berwedig, ac yfed y clwyfus o hono yn helaeth, ac yn aml. Eithr tra rhinweddol ydyw rhag clefyd yr ysgyfaint, diffyg anadl ar peswch;

a'r modd goreu i 'w arlwyo rhag y Clefydau diweddaf ydyw, malu swm o 'r dail irion a thywallt drostynt ddwr berwedig, a gadael iddynt sefyll dros nos, a rhoddi iddynt ferwad drannoeth, tros ddau funud neu dri, a 'i felysu ag ychydig fêl; yna yfed y claf ddiod (ynghylch hanner peintiaid) o'r trwyth hwn deirgwaith yn y dydd; llesol hefyd fydd ei losgi mewn pibell yn yr un modd a'r myglys neu dybacco. Meddyg enwog (*sef Dr. Cùlen*) yn ddiweddar a 'i cafodd yn dra llesol rhag y manwynau (neu glwyf y brenin); trwyth neu ferwad o 'r dail wedu eu sychu a adferasant iechyd, gwedi methu o heli 'r mor, ac amryw foddion, a chyffyriau eraill. Gwr arall (*sef Fùler*) a'n hyspysa am eneth, a deuddeg o friwiau manwynawg arni, yr hon a iachawyd wrth yfed yn helaeth iawn beunydd, dros bedwar mîs, o drwyth cryf o 'r llysieuyn hwn. Hwsmonwr hynod a ddywed y gellir difetha 'r llysieuyn hwn o dîr, os torrir coron neu ben y gwreiddyn yn y mîs mawrth.

CARN YR EBOL Y GERDDI; Asarum *europæum;* Asarabacca.

Pwys o 20—i—25 gronyn o 'r gwraidd yn bylor sydd gyfogbair ac ysgarthaidd, neu fwydiad o ynghylch dram o 'r dail mewn gwin.

Y dail yn llwch a goethant y ffroenau a'r pen.

Y meddyg *Cùlen* a ddywed yn fwy hyspysol; pe sychid y gwraidd hyd yn unig y gellid ei wneud yn bylor, ei fod yn gyfogbair esmwyth, a diniwed, yn ddognau rhwydd fychain, sef ynghylch pwys ugain gronyn neu weithiau lai na hynny. Ac ym mhlith yr holl gyffyriau nid oes dim cyffelyb iddo am beri dyferlif o 'r pen; y dail sydd oreu i 'r perwyl yma. Os cymmerir i fynu i 'r ffroenau pwys gronyn neu ddau dros rai nosweithiau olynol, efe a bair ddyferlif o 'r ffroenau, yr hwn a barhâ dros rai dyddiau, trwy ba fodd yr iacheir yn effeithiol yr amryw glwyfon canlynol; sef dolur, neu gûr yn y pen,—y ddannodd,—dolur a gwres yn y llygaid,—a rhyw argoel o 'r parlys a 'r hunglwyf.

CARN YR EBOL Y MÔR; Convolvulus *Soldanella;* Sea-Bindweed.

CARNEDD; Senecio;——Groundsel.

CARNEDD FELEN FENYW; Senecio *vulgaris;* Common Groundsel, Simson.

Tywalltiad dwr berwedig ar y llysieuyn hwn, a hwnnw yn o gryf,

sydd gyfogbair. Y dail gwedi eu pwyo ydynt lesol iawn i'w dodi ar benddüyn, neu benddiged.

CARNEDD FELEN WRRYW; Senecio *Jacobæa;* Common Ragwort.

Os berwer gwlan mewn dwr ag alwm a thrachefn mewn trwyth o flodeu y llysieuyn hwn, e gymmer liw melyn hynod o brydferth.

CARTHEIG; Lapsana *communis;* Nipplewort.

CARWAS; Carum *Carui;* Common Carway.

Y mae 'r hâd yn llesol rhag gwendid a gwynt yn y cylla, a rhag yr wrwst, neu gwlwm y gwythi, a chlefyd y fam; y dogn yw ynghylch scrwpl.

CARLLYS; } Tordylium;——Hartwort.
CARWLLYS; }

CAS GAN ARDDWR; Ononis *arvensis;* Rest harrow, Cammock.

CAS GAN BLADURWR. *edr.* CAWNEN DDU.

CAS GAN FURSEN. *edr.* CYWARCHEN.

CAS GAN GYTHRAUL; Verbena *officinalis;* Common Vervain.

CASTANWYDDEN; Fagus *Castanea;* Chensut tree.

CASTANWYDDEN Y MEIRCH; Æsculus *Hippocastanum;* Horse Chesnut.

CASWENWYN; Scabiosa *succisa;* Devil's-bit Scabious.

CAWEN; (s. w.) Sparganium;——Bur-reed.

CAWLEN, CAWL GWYLLT. *edr.* BRESYCH.

CAWNEN DDU; Nardus *stricta;* Mat-grass.

CAWS LLYFFAINT. *edr.* BWYD, &c.

CAWS LLYFFAINT DRAENOG; Hydnum;——Hedgehog Mushroom.

CEBYDDLYS. *edr.* CIBELLYN.

CECYSEN. *edr.* CEGIDEN.

CEDOR Y WRACH; Spergula *arvensis;* Corn Spurrey.

CEDORWYDD; Ferula *communis;* Giant Fennel.

CEDOWRACH; Arctium *Lappa;* Burdock.

Trwyth o'r gwraidd a fernir gan rai meddygon enwog, yn llawn cystal os nid gwell na 'r unrhyw o'r *Sarsaparilla*, yr hwn sydd hynod chwysbair, i deneuhau a phureiddio y gwaed. Nadder wns a hanner o'r gwraidd îr yn fân dafellau, a thywallter arnynt beintiaid a hanner o ddwr berwedig, mewn llestr pridd, a phan oero hidler ef; hyn sydd ddigon yn ddau ddogn; twymner ei hanner a chymmysger a hanner peintiaid o lefrith, ac wns o fel,

yfer ef, un ai ar ei ben ei hun, neu ynghyd a bara yn foreu-bryd, a 'r hanner arall, yn yr un modd, yn hwyr-bryd, neu swpper; neu gellir ei drin a'i yfed yn yr un modd a'r tê, tair cwpanaid neu bedair. Y mae yn hynod feddygiaeth rhag diffyg anadl,—poeri gwaed,—y gymmalwst,—y graeanwst, ac i ryddhau attalfeydd yn y Coludd. Rhag y graeanwst gellir malu 'r hâd ai yfed ar faidd. *edr.* MORONEN Y MAES.

CEDOWRACH LLEIAF; Xanthium *strumarium;* Small Burdock.

CEDOWYDD, CEDOWYS } CYFFREDIN; Inula *dysenterica;* Common Fleabane.

Ymae hanesydd yn mynegi i ni i filwyr ymmerawdwr Rwssia, y rhai ydoedd flin iawn arnynt gan glefyd y gwaed, gael eu hadferu i'w hiechyd gan drwyth o 'r llysieuyn hwn.

CEDRWYDDEN; Pinus *Cedrus;* Cedar of Libanus.

CEDU, CEDW } DU; Sinapis *nigra;* Common Mustard.

Llwyaid, sef hanner wns, neu ychydig ychwaneg o'r hâd yn gyfaion, neu heb eu hysigo, mewn diod o gwrw twymn a wnâ les anghyffredin i ddyn dan y crydcymmalau tostaf, neu'r parlys; boed i'r claf orwedd yn ei wely rai oriau ar ol cymmeryd y meddygiaeth. Tywalltiad dwr berwedig ar gryn swrn o'r hâd gwedi eu hysigo sydd gyfogbair; eithr yn ddognau mân e fydd yn wasanaethgar iawn, gan ei fod yn droethbair ac yn esmwyth ruddhau 'r ymysgaroedd. Buddiol ydyw rhag diffyg anadl. O'r tu allan i'r corph e fydd yn dra buddiol rhag cryd y cymmalau, y glinwst, a'r cyffelyb. Nid oes dim mwy dewisedig i goethi, neu i gynhyrfu teimlad bywiog yn unrhyw gwr o'r corph, na had y llysieuyn hwn. Cyffelyb yn eu heffeithiau ydyw 'r dû ar gwyn.

Os tywelltir hanner peintiaid o ddwr berwedig ar hanner wns o'r had gwedi ei ysigo, ynghyd a hanner wns o'r Rhuddygl mawrth, a gadael iddynt sefyll dros ennyd, a'i gymmysgu ag ychydig fêl efe a wna olch hynod rhag crygni, dolur y safn, a chorn y gwddf. Y mae had y llysieuyn hwn yn gyffelyb ei natur a'i rinweddau i wraidd y rhuddygl mawrth; edrych a ddywedpwyd yno.

CEDW GWYLLT; Sinapis *arvensis;* Charlock, Wild Mustard.

Geill y ddeilen hon wasanaethu yn dda i'w berwi yn lle bresych ynghyd a chigfwyd.

CEDW GWYN; Sinapis *alba;* White Mustard.

CEGIDEN; Conium *maculatum;* Common Hemlock.

Er bod pob rhan o'r llysieuyn hwn yn wenwynig, etto mewn dwylaw celfydd ef a all fod y feddyginiaeth llesol.

Y modd goreu i'w barottoi ydyw hel y dail pan fo y llysieuyn yn ei flodau, a phigo y man ddail oddiar y coesau a'u sychu yn yr haul, neu o flaen tân, a'u cadw yn ofalus mewn codau o bapur llwyd cryf; a phan fo achos, gwneler hwynt yn bylor: gellir cymmeryd o bymthed i bum gronyn ar ugain o'r man-lwch hwn ddwywaith neu dair yn y dydd. Y meddyg *Withering* a'i profodd yn llesol iawn rhag y cryd cymmalau hirbarhaus, a chlefydon eraill a dybir eu bod yn deilliaw oddiwrth surni yn y gwaed.

CEGIDEN Y DWR; Phellandrium *aquaticum;* Horsebane, Water Hemlock.

CEGIDEN FENYW; Chærophyllum *sylvestre;* Cow Parsley, Wild Chervil.

CEGIDEN WEN; Scandix *odorata;* Sweet Cicely, Great Chervil.

CEGLYNNYDD. *edr.* CYNGLENNYDD.

CEGYR MAWR; Cicuta *virosa;* Water Cowbane, Water Hemlock.

CEIAN, CEILYS; Dianthus; Pink. *edr.* PENNIGAN.

CEIDWAD; Salvia *officinalis;* Sage.

Ni chyfrifir, yn y dyddiau hyn, fod i'r ddeilen hon gynnifer o rinweddau ag a fyddid gynnefin yn yr hen oesoedd; eithr canmolir hi gan rai, am attal chwysiad y nôs, triner hi yn yr un modd a'r tê a chymmerer yn rhan o luniaeth; neu tywallter arni ddwr berwedig ac yfer hwnnw yn gryf weithiau yn y dydd.

CEILLIAU'R CI; Orchis;——Dog's-stones, Cullions, Orchis.

CEINIOGLYS CERNYW; Sibthorpia *europæa;* Cornish Moneywort, Sibthorpia.

CEIRCHEN; Avena;——Oat.

CEIRCH-WELLT; Avena;——Oat-grass.

CEIRIOSEN; (S. W.) Prunus *Cerasus;* Cherry-tree.

CEIRIOSEN Y WAUN; Vaccinium *Oxycoccus;* Cranberry.

CELYNEN; Ilex *Aquifolium;* Holly-tree.

CELYNEN MAIR; C. FFRAINGC; } Ruscus *aculeatus;* Butcher's Broom, Knee Holly.

CEN; Lichen;——Liverwort.

CEN Y CERRIG. *edr.* CLAFR-GEN.

CENNINEN GYFFREDIN; Allium *Porrum;* Leek.

Meddyginiaeth rhagorol rhag clefyd y garreg a'r graeanwst a ellir ei barottoi o'r llysieuyn hwn, yn y modd hyn; sef, tywallter deuchwart o ddwr meddal ar lonaid llaw helaeth o'i fânwraidd, a doder gauad arnynt, a gadawer iddynt ferwi yn arafaidd hyd na leiheir y trwyth ynghylch yr hanner, yna yfed y claf beintiaid o hono yn y dydd, yn dair rhan, sef un ran y boreu, yr ail tu a chanol y dydd, a'r drydydd ynghylch pryd gwely; hyn sydd ddigon i ddyn llawndwf. *edr.* CRAF Y GERDDI.

CENNINEN EWINAWG; Allium *sativum;* Garlick.

CENNINEN Y BRAIN; Scilla *nutans;* Wild Hyacinth.

CENNINEN Y GWINWYDD; CENNINEN PEDR; } Narcissus *Pseudonarcissus;* Daffodil.

CENRHI. *edr.* CANRHI.

CERDDINEN, (S. W.) *edr.* CRIAFALLEN, (N. W.)

CERDDINEN GYFFREDIN; Pyrus *Aucuparia;* Quicken tree, Mountain Ash.

CERDDINEN DDÔF; Pyrus *domestica;* True Service tree.

CERDDINEN WEN; Pyrus *Aria;* White Beam tree.

CERDDINEN WYLLT; Pyrus *torminalis;* Wild Service tree.

CERI. *edr.* CERDDINEN.

CERIAFAL. *edr.* CRIAFALLEN.

CEULION; CEULON; } Galium *verum;* Cheese-rennet.

CIAWG. *edr.* CEDOWRACH.

CIBAWG; Panicum;——Panick-grass.

CIBELLYN; CIBELLYS; } Allium *Schænoprasum;* Chive Garlick.

CILGAIN; Asphodelus;——Asphodel.

CINGROEN; Phallus *impudicus;* Stinking Morel.

CIP Y COED; Lichen *imbricatus;* Tiled Liverwort; a division of the genus LICHEN.

CIROS; Rosa *canina;* Dog-rose, Hep-tree.

Dail pob rhyw o'r Rhoswydd, yn enwedig hwn yma, a ganmolir yn lle Tê; gan iddynt, gwedi eu sychu yn gelfydd, roddi blas ac arogl peraidd, a lliw tlws i ddwr berwedig.

CLAER. *edr.* GORCHWYRYDD.

CLAERLLYS; } Samolus *Valerandi;* Water Pimpernel.
CLEYRLLYS;

CLAES MAIR. (s. w.) *edr.* GORCHWYRYDD.

CLAFR-GEN; Lichen *leprosus;* Leprous Liverwort; a division of the genus LICHEN.

CLAFRLLYS; Scabiosa;——Scabious.

CLAFRLLYS MAWR; Inula *Helenium;* Elecampane.

CLAFRLLYS LLEIAF; Scabiosa *columbaria;* Small Scabious.

CLAIS; Scabiosa *arvensis;* Field Scabious.

CLAIS YR HYDD; Mercurialis;——Mercury.

CLAIS Y MOCH; Salvia *Horminum;* Purple Clary.

CLASWYDD; Ulmus;——Elm.

CLAUARLLYS; Sedum *acre;* Biting Stonecrop, Wall Pepper.

CLAW, CLAWAN, CLAWEN, CLEYEYN. *edr.* PENNIGAN.

CLEDDYFLYS; Sparganium;——Bur-reed.

CLEFRYN; Iasione *montana;* Sheep's bit, Sheep's Scabious.

CLOCH YR EOS; Scilla *nutans;* Wild Hyacinth, Hare bells.

CLOCH MABAN; Galanthus *nivalis;* Snowdrop.

CLOFFRWYM Y CYTHRAUL; } Convolvulus *sepium;* Great Bindweed.
CLOFFRWYM Y MWCCI;

CLOR; Bunium;——Earthnut.

CLOR Y BRAIN; Saxifraga *granulata;* White Saxifrage.

CLOR Y MOCH; Tuber;——Trufle.

CLOWS. *edr.* PENNIGAN RHUDD-GOCH.

CLUST YR ARTH; Sanicula *europæa;* Wood Sanicle.

CLUST YR ASSEN; Marchantia *conica;* Conic Livergreen.

CLUST YR EWIG; Daphne *Laureola;* Spurge Laurel.

Y mae yn hynod lesol tan y poethgryd cymmalau; arloes-feddygiaeth llym ydyw, ac yn fuddiol rhag y llyngyr. Yr eithaf ddogn ydyw deg gronyn o'r dail yn bylor.

CLUST Y FUWCH; } Verbascum *Thapsus;* Great Mullein, High Taper.
CLUST Y TARW; } *edr.* SIRCYN Y MELINYDD.

CLUST YR IUDDEW. *edr.* CLUSTIAU 'R YSGAW.

CLUST LLYGODEN; Cerastium;——Mouse-ear Chickweed.

CLUSTIAU 'R DERW; Lichen *pulmonarius;* Tree Lungwort.

Y ddeilen hon a gyfrifir yn dra buddiol rhag nychdod, a chwyn yn yr ysgyfaint; Gwneler trwyth o honi, a chymysger a llefrith. Ef a chwanega beswch-boeriad, &c. nid amgen na 'r *Amlaethai.*

CLUSTIAU 'R DDAEAR; Lichen *caninus;* Ash-coloured Ground Liverwort.

CLUSTIAU 'R YSGAW; Peziza *Auricula;* Jew's ear.

CLUSTOG FAIR; Statice *Armeria;* Thrift, Sea Gilliflower.

CLWP-FRWYNEN; Scirpus;——Clubrush.

CLWP-FRWYNEN Y MORFA; Scirpus *maritimus;* Salt-marsh Club-rush.

Y gwraidd, gwedi eu sychu a'u malu, a arferwyd i wneuthur bara yn amseroedd prinder, neu yn niffyg ymborth.

CLYCH Y CERRIG; Lichen *pyxidatus;* Cup Lichen.

CLYCH DURAM. *edr.* COCHLAS.

CLYCH ENID; Convallaria *majalis;* Lily of the valley.

YR *Enid* hon oedd ferch i Yniwl, ac un o'r tair ardderchawg fenywod yn llys Arthur.

CLYCH Y PERTHI. *edr.* CLOFFRWYM Y MWCCI.

CLYCHLYS; Campanula;——Bell-flower.

CLYMLYS; CLYMMOG; } Polygonum;——Knotgrass.

CLYMMOGYN TROELLAWG; Illecebrum *verticillatum;* Whorled Knotgrass.

CNEUEN Y DDAEAR. *edr.* CYLOR.

CNWPFWSOGL; Lycopodium;——Clubmoss.

CNWPFWSOGL SYTH MWYAF; Lycopodium *Selago;* Fir club-moss.

Y rhyw hwn o fwsogl a wna garth-ddiod ac a bair gyfogi, ac a ladd lyngyr. Trwyth o hono a ddifa lau ar foch a gwartheg.

COCHLAS; Salvia *Horminum;* Purple Clary.

COCHWRAIDD; Rubia;——Madder.

CODEN EURAID; CODEN EURYCH; CODEN HYRED; } Lycoperdon;——Puff-ball.

CODOG; Hedysarum *Onobrychis;* Saintfoin.

CODOWYDD. *edr.* MEDDYG MAIR.

CODRWTH; Silene *inflata;* Bladder Campion.

"Gwynnach oedd ei dwylaw na chenawon y godrwth."

CODWARTH; Atropa *Belladonna;* Dwale, Deadly Nightshade.

Pob rhan o'r llysieuyn hwn sydd wenwynawl. Caled-chwydd, a

chwarenau yn y bronau, hyd yn nod o ryw 'r cangcr, a wasgarwyd ac a iachawyd gan osodiad y dail yn leision ar y fan. Plastr o'r gwraidd gwedi eu berwi mewn llefrith a iachaodd tynchwyddau a gweliau mall crawnllyd.

CODYWASG; Thlaspi;——Mithridate Mustard.

COEDGWLWM. } *edr.* CWLWM *neu* RHWYMYN Y COED.
COEDRWYM. }

COEDWYRDD; Pyrola;——Winter-green.

COEGBERLLYS; Æthusa *Cynapium;* Fool's Parsley, Lesser Hemlock.

COLUDDLYS; Mentha *Pulegium;* Pennyroyal. *edr.* BRYMLYS.

COLLEN; } CORYLUS *Avellana*; Hazel-nut tree.
COLL-LWYN; }

COLLEN FFREINIG; Juglans *regia;* Walnut.

COLWMBEIN. *edr.* MADWYSG.

COMFFRI. *edr.* CYFARDWF.

CORBYSEN; Ervum;——Tare.

CORDEGEIRIAN; Orchis *ustulata;* Dwarf Orchis.

CORFANADL; Genista *tinctoria;* Dyer's Greenweed.

CORFEDWEN; Betula *nana;* Dwarf Birch.

CORFRWYNEN; IUNCUS *uliginosus;* Little bulbous Rush.

CORFWYAREN; Rubus *saxatilis;* Stone Bramble.

CORGLYMMIG; Corrigiola *littoralis;* Sand Strapwort.

CORIANDER. *edr.* BRWYSGEDLYS.

CORN YR AFR; } Orobanche;——Broomrape.
CORN Y BWCH; }

CORN Y CARW; Plantago *coronopus;* Buckshorn Plantain.

CORN CARW Y MOR; Crithmum *maritimum;* Samphire.

CORN CARW Y MYNYDD; Lycopodium *clavatum;* Common Club-moss.

CORN YR HYDD. } *edr.* CORN YR AFR.
CORN YR JWRCH. }

CORNAIDD; Anthoceros;——Anthoceros.

CORNWLYDDYN; Cerastium;——Mouse-ear Chickweed.

CORONLLYS; Pœonia *officinalis;* Pœony.

COR-ROSYN; Cistus;——Rock-rose.

CORSEN GYFFREDIN; Arundo *Phragmites;* Common Reed.

Hon a wna lawer gwell tô ar deisi, ac yn enwedig ar fythod, a llawer mwy parhaus na gwellt.

CORSFRWYNEN; Schoenus;——Bog-rush.

CORSWELLT RHUDDLAS; Sesleria *cærulea;* Blue Moor-grass.

CORSWIGEN; Viburnum *Opulus;* Guelder Rose, Water Elder.

CORWELLTYN Y MORFA; Rotbollia *incurvata;* Sea Hard grass.

CORWLYDDYN; Sagina;——Pearlwort.

CORWREIDDRYDD; Sherardia *arvensis;* Little Field Madder.

CORWYROS; Cornus *suecica;* Dwarf Cornel.

CORWYNWYN. *edr.* CIBELLYN.

CORYSGAWEN; Sambucus *Ebulus;* Dwarf Elder.

Gyffelyb yn ei natur ydyw i'r *Ysgawen gyffredin,* ond yn gryfach, ac yn anhaws ymhel a hi. Dram a hanner o'r gwraidd, gwedi ei ferwi, a wna arloes-feddygiaeth cryf; eithr y ffrwyth addfed sydd fwy llaryaidd yn ei effaeth, ac i'w ddewis pan ellir ei gael. Dywedir fod yr hâd yn droethbair, ac yn llesol rhag y dyfrglwyf. Arogl y dail irion a darfant lygod o dai, ac Ydlofftydd.

COSTOG Y DOM; Polygonum *lapathifolium;* Pale-flowered Persicaria.

COWARCH; Cannabis;——Hemp. *edr.* CYWARCHEN.

CRACH EITHINEN; Genista *anglica;* Petty Whin, Needle Greenweed.

CRAF; Allium;——Garlick.

CRAF Y GEIFR; Allium *ursinum;* Ramsons.

Y llysieuyn hwn ym mwyd mewn *brandi,* neu ryw gyffelyb boethwlyb, sydd dra llesol rhag y graean-glwyf, neu 'r maen tostedd.

CRAF EWINAWG; } Allium *sativum;* Garlick.
CRAF Y GERDDI; }

Nid oes na dadl nac amheuaeth ym mhlith y gwyr mwyaf deallus yn nghelfyddid meddyginiaeth ynghylch rhinweddau meddygawl y tylwyth hwn o lysiau, sef y CRAF. Lleshâd y rywogaeth hon sef *Craf y gerddi,* neu 'r *Garlleg,* sydd amrywiol; hi a ysgafnhâ beswch-boeriad, a'r caethiwed llysnafeddog, neu 'r diffyg anadl yn nghleder y ddwyfron, a pheswch o hir barhâd. Ei rhinwedd megis troethbair, tan y dyfrglwyf sydd ysbys a diddadl. Megis tarfgryd, ac i ddifa llyngyr, y mae hi yn ragorol; ac hefyd rhag y clefri, neu'r ysgyrfi, llesol ydyw. Amryw siamplau a ddangosasant ei rhinwedd rhag clefyd y garreg. Y dogn yw dram ne fwy. Yn wir aml brofiadau a eglur ddangosasant effaeth yr holl rywogaethau o dylwyth y Craf ar y maen, a'r graean, yn nghorph dyn, ac y mae

gennym bob siccrwydd i ddywedyd yn hy fod trwyth o fan wraidd y cennyn, os yfir ef yn helaeth, ac os dyfal barheir i'w gym'ryd dros ennyd o amser, yn hynod lwyddianus rhag y maen tostedd, a'r graeanwst. *(edr.* y gair CENNYN.) Gellir dwyn tystiolaeth am ddau o ddynion, tan y clefyd blîn a thôst hwnnw, ar ba rhai y teimlwyd y garreg yn y bledren, a 'r offeryn sydd gan lawfeddygon i'r cyfryw berwyl, y rhai a dorrwyd ac a lwyr dreuliwyd gan y trwyth hwn.

Dodiad garlleg wrth wadnau y traed a berant yn âml esmwythder i'r pen, a'r ysgyfaint. Tan ryw fath o fyddardod, ewin garlleg, mewn rhyw deneu-we o lîn neu sidan, a'i ddodi yn y glust, a gafwyd yn feddygiaeth effeithiol; neu gellir diferu ychydig o'r sug ar gottwm, a'i ddodi yn y glust. Gellir cym'ryd y garlleg mewn amryw foddion, a than amryw ddulliau; eithr y modd goreu, a'r mwyaf effeithiol ydyw, llyngcu yr ewin yn gyfan, gwedi ei drochi mewn olew, neu ei dorri yn ddarnau heb ei ysigo; Canys y mae natur poethaidd cyflym y meddygiaeth hwn yn fuan yn ehedeg ymaith, os ysiger ef, ac yn enwedig os triner ef ar dân, fel y byddid gynt gynnefin a gwneuthur, o achos hyn y rhoddwyd yn llwyr heibio y moddion hynny o'i barottoi.

CRAF Y NADROEDD; Allium *Scorodoprasum;* Viper's Garlick.

CRAFANGC YR ARTH; Helleborus *fœtidus;* Stinking Hellebore, Bear's foot, Setterwort.

Y ddeilen hon a ladd lyngyr, eithr e ddylid ei harferi o fesur ychydig, ac yn ofalus. Gellir rhoddi trwyth o ddram o'r dail irion neu bymtheg gronyn o'r dail sychion yn bylor i blant, o bedair i saith mlwydd oed, am ddau foregwaith neu dri. Sug y dail irion yn gymmysgedig a siwgr llwyd sydd dda iawn i'r un perwyl, gan wlychu 'r dail a finegr cyn eu gwasgu. (Y mae 'r finegr yn nadael i'r llysieuyn anghytuno a 'r cylla.) Dogn i blentyn, o dwy i chwe blwydd oed, yw llonaid llwy *dê* ar bryd gwely, ac un neu ddwy dranoeth; gwneler hyn dros ddau foregwaith neu dri.

CRAFANGC YR ERYR; Ranunculus *sceleratus*; Celery-leaved Crowfoot.

Tra ysol-sur ydyw 'r ddeilen hon; taer gardotteion neu glippenau a'i harferant i godi chwysigenau a rhith doluriau ar eu cyrph, a'u haelodau, i beri tosturi dynion teimladwy, ac anadnabyddus a'u castiau twyllodrus.

CRAFANGC Y FRAN SYTH BOETHUS; Ranunculus *acris;* Upright Meadow Crowfoot.

Y mae hon, yn yr un modd ag eraill o'r tylwyth yma, yn dra gwenwynllyd; eithr y mae hi, a'r lleill yn fuddiol megis chwysiglydd, gan eu bod yn fwy buan effeithiol, ac yn fwy diniwed yn aml, na'r cylion a arferir gan feddygon i'r unrhyw berwyl.

CRAITH UN-NOS; Prunella *vulgaris;* Self-heal.

CRAMENOG; Centaurea;——Knapweed.

CRAWEL Y MÔCH; Rosæ *caninæ* fructus; Fruit of the Dog-rose.

CREFLYS BENDDIGED. *edr.* CREULYS.

CREIGBERLLYS; Athamanta;——Stone parsley.

CREIGLYS; Empetrum *nigrum;* Black Crow, or Crake-berry.

CREIGYMLYN; Andræa;——Andræa.

CREITHIG; Scandix;——Shepherd's Needle.

CREULYS BENDDIGED; Hypericum *Androsæmum;* Tutsan, Park-leaves.

CREULYS FAWR; Sambucus *Ebulus;* Dwarf Elder.

CRIAFALLEN. *edr.* CERDDINEN.

CRIAFALLEN DDOF; Pyrus *domestica;* True Service tree.

CRIAFALLEN GYFFREDIN; Pyrus *Aucuparia;* Mountain Ash, Quicken Tree.

Y ffrwyth, neu yn hytrach y ddiod a wneir o ffrwyth y pren hwn, a gyfrifir yn llesol i bureiddio y gwaed, ac i gadw y corph yn rhydd.

CRIAFALLEN WEN; Pyrus *Aria;* White Beam tree.

CRIAFALLEN WYLLT; Pyrus *torminalis;* Wild Service tree.

CRIBAU 'R BLEIDDIAU; Arctium *Lappa;* Burdock.

CRIBAU ST. FFRAID; Betonica *officinalis*, Wood Betony.

Cymmerer lwch y dail crinion i'r ffroenau ac efe a gartha ac a esmwytha 'r pen, ac a oera wres yn y llygaid. Ac os myger y dail trwy bibell, hyn hefyd a esmwytha 'r pen ac a bair, beswch-boeriad, ac a wna les i'r ysgyfaint.

CRIBAU MAIR; Carduus *marianus;* Milk-Thistle.

CRIBAU'R PANNWR; Dipsacus *fullonum;* Fuller's Teasle.

CRIBELL; Rhinanthus *Crista galli;* Yellow Rattle.

CRINLLYS; Viola *odorata*, β; White Sweet Violet.

Dywedir fod y blodau a'r hâd yn gryfion droethbair, ac yn llesol rhag y tostedd, ac i ruddhau 'r ymysgaroedd yn arafaidd. Y gwraidd

yn bylor sydd gyfogbair ac ysgarthbair. Y dogn o hanner dram i ddram a hanner.

CROENEIDD-GEN; Lichen *coriaceus;* Coriaceous Liverwort; a division of the genus LICHEN.

CROESLYS; Galium *cruciatum;* Crosswort.

CROESO-GWANWYN; Narcissus *Pseudonarcissus;* Daffodil.

CROESO-HAF; Scilla *nutans;* Wild Hyacinth, Hare-bells.

CROGEDYF; Spiræa *Filipendula;* Dropwort.

CRON. *edr.* EFWR.

CRONDODDAIDD; Cotyledon *Umbilicus;* Common Navel-wort.

CRONELL; Trollius *europæus;* Globe-flower.

CRON Y GWEUNYDD; Hydrocotyle *vulgaris;* Marsh Pennywort.

CRWYNLLYS; Gentiana;——Gentian.

CRWYNLLYS Y MORFA; Swertia *perennis;* Marsh Felwort, or Swertia.

CRYDAETHNEN; Populus *tremula;* Asp, Aspen, Trembling Poplar.

CRYDWELLT; Briza;——Quaking grass.

CRYDDNYDD. *edr.* GWYDDFID.

CRYGLYS. *(llygrair.) edr.* CREIGLYS.

CRYNFWSOGL; Bartramia;——Apple-moss.

CRYS Y BRENIN; Hyoscyamus *niger;* Common Henbane.

CUCUMER. *edr.* CHWERFWR.

CW; Lactuca;——Lettuce.

CWD Y MWG. *edr.* CODEN EURAID.

CWFL FWSOGL; Encalypta;——Extinguisher-moss.

CWFL Y MYNACH; Aconitum *Napellus;* Monk's Hood.

CWLWM YR ASGWRN; Mercurialis *perennis;* Perennial Mercury.

Niweidiol ydyw i ddefaid, a gwenwynig i ddyn.

CWLWM CARIAD; Paris *quadrifolia;* Herb Paris.

CWLWM Y COED;
CWLWM Y GWYDD; } Tamus *communis;* Black Briony.

CWLYN Y MEL; Agrimonia *Eupatoria;* Agrimony.

Y llysieuyn hwn sydd rwymawl a chryfhaol, ac a chwal attalfeydd, neu rwystrau yn yr ymysgaroedd, yn enwedig yn yr afu; y mae yn llesol rhag y dolur rhydd gwaedlyd yn y coludd, ac i gryfhau y cyfangorph. Gellir ei gymmeryd yn bylor,—yn drwyth, neu yn rhith *té.* E mae pob rhan o'r llysieuyn yn fuddiol, eithr y cwr uchaf o'r gwraidd yn y gwanwyn sydd oreu.

Mwydiad o 'r gwraidd mewn dwr berwedig sydd llesol iawn i ddyn tan y cryd poeth.

Mwydiad chwe wns o gwr uchaf y gwraidd mewn chwart o ddwr berwedig, gwedi ei felysu ag ychydig fêl, sydd dra effeithiol rhag y cryd melyn; yfed y claf hanner peint o hono deirgwaith yn y dydd.

CWMFFRI. *edr.* CYFARDWF.

CWMIN; Cuminum *Cyminum;* Cummin.

CWPPANAU 'R DDAEAR; Lichen *pyxidatus;* Cup Liverwort.

CWT YSGYFARNOG; Lagurus *ovatus;* Hare's-tail grass.

CWYROS; } Cornus *sanguinea;* Wild Cornel-tree, Dogwood.
CWYRWIALEN; }

"Nid unnaws gwyraws a gwern."

CYCHWLYN. *edr.* CWLYN.

CYCYLLOG; } Scutellaria;——Skull-cap.
CYCYLL-LYS; }

CYD-DWF; Monotropa *Hypopitis;* Yellow Bird's-nest.

CYDLLIN; Alyssum *sativum;* Common Camline, Gold of pleasure.

CYDD Y COED; Clematis *Vitalba;* Traveller's Joy.

CYFAGWY. *edr.* LLYS PEN TAI.

CYFARDWF; Symphytum *officinale;* Common Comfrey.

Y dail a 'r coesau ieuangc ydynt, gwedi eu berwi, yn hynod o fwydlys gyd a chigfwyd. Y gwraidd sydd glydaidd a llysnafeddog, ac yn ddilynol yn llesol rhag y tostedd,—y dolur rhydd, a chlefyd y gwaed. Cyffelyb yn ei rinwedd yw 'r llysieuyn hwn i'r Malw yr hêl, eithr cyfrifir hwn yn oreu o 'r ddau.

CYFLAFAN; Conferva;——Hair-weed.

CYFNYDD; Cuscuta;——Dodder.

CYFOGLYS. *edr.* GWRTHLYS.

CYFRDWY. *edr.* RHEDYN.

CYLOR; Bunium;——Earthnut.

"Gnawd i foch turiaw cylor." *Llyw. Hen.*

CYNFFON Y CABWLLT; } Valeriana *officinalis;* Great Wild Valerian.
CYNFFON Y CEILIOG; }

CYNFFON Y GATH; Typha;——Cat's-tail, Reed-mace.

CYNFFON LLYGODEN; Myosurus *minimus;* Mouse-tail.

CYNFFON TITTW; Rheseda *Luteola;* Weld, Dyer's-weed.

CYNGAF } MAWR. *edr.* CEDOWRACH.
CYNGAW }

CYNGAF BYCHAN; Xanthium *strumarium;* Small Burdock.

CYNGAF MAN; Agrimoniæ *fructus;* Fruit of Agrimony.

CYNGAFAN; Galium *Aparine;* Goose-grass, Cleavers. *edr.* GWLYDDYN Y PERTHI.

CYNGAFAN MWYAF; Asperugo *procumbens;* German Madwort.

CYNGHAFAWG; Convolvulus;——Bindweed.

CYNGLENNYDD YR AFON; Iungermannia *epiphylla;* River Star-tip.

CYNHOWLEN; Acer *campestre;* Common Maple.

CYPRESSWYDDEN; Cupressus;——Cypress.

CYRIAWOL. *edr.* CRIAFALLEN.

"Cwrel, lliw Cyriawol llwyn." *D. ab Gwil.*

CYRNOGYN; Phyteuma *orbiculare;* Round-headed Rampion.

CYSGIADYR; Solanum;——Night-shade.

CYWARCHEN; Cannabis;——Hemp.

Berwer yr hâd, gwedi ei ysigo, mewn llefrith, ac hidler ef, hwn sydd dda ragorol rhag peswch o hir barhâd; ac hefyd yn enwedig rhag y cryd melyn.

CYWER Y LLAETH. *edr.* BRIGAU 'R TWYNAU.

CHWEGWRAIDD; Glycyrhiza *glabra;* Liquorice.

CHWEINLYS; Cineraria;——Fleawort.

CHWERFWR; } Cucumis *sativus;* Cucumber.
CHWERWDDWR; }

CHWERWLYS. *edr.* CHWERWYN LLWYD.

CHWERWLYS YR EITHIN; Teucrium *Scorodonia;* Wood-sage.

Gwneir o 'r ddeilen hon, ac ymenyn gwyryf, eli gwasanaethgar iawn mewn perthynas i anifeiliaid; a chan ei bod yn o debyg ei blas a'i harogl, hi a arferwyd weithiau yn lle 'r Bensoeg, neu 'r Hoppys; eithr y mae hi yn peri uwch lliw i 'r ddiod.

Y mae hi o 'r un natur a Derlys y dwr.

CHWERWYN YR ARDD. } *edr.* WERMOD WEN.
CHWERWYN GWYN. }

CHWERWYN LLWYD. *edr.* WERMOD LWYD.

CHWERWYN Y TWYN. *edr.* CHWERWLYS YR EITHIN.

CHWYD AWYR; Tremella *meteorica;* Star-jelly.

"Y waret dafadennau kymer chwyt awyr ac ir wynt, a hwy a ddiflannant."—*Medd. Myddf.* E mae yn llesol rhag y gibwst neu losg eira.

CHWYN HALLT. *edr.* LLYRLYS.

CHWYS ARTHUR; Spiræa *Ulmaria;* Meadowsweet.

CHWYS YR HAUL; Drosera;——Sundew.

CHWYS MAIR; Ranunculus *bulbosus;* Buttercups.

CHWYSIGENWRAIDD; Utricularia;——Bladderwort.

CHWYSOGLEN; Rumex *acutus;* Sharp Dock.

DAEARLLYS; Pæonia *officinalis;* Pæony.

DAGRAU ADDAF; Staphylea *pinnata;* Bladder-nut tree.

DAGRAU MAIR; Primula *veris;* Cowslip, Paigle.

DAIL Y CWRW. *edr.* LLAWRWYDDEN.

DAIL Y DARGOD. *edr.* SIRCYN Y MELINYDD.

DAIL Y FENDDIGED; Hypericum *Androsæmum;* Tutsan.

DAIL Y GRON. *edr.* CRONDODDAIDD.

DAIL Y GRON LLEIAF. *edr.* CRON Y GWEUNYDD.

DAIL Y MELFED. *edr.* TEWBANNOG.

DAIL Y TRYFAN; Tussilago *Petasites;* Butter-bur.

Tri pheintiaid o ddwr berwedig ar ddram o gopa ne gwr uchaf (canys y rhan honno yn unig sydd llesol) o 'r gwraidd, sydd feddyginiaeth tra rhagorol, ac effeithiol ar ddechreuad cryd poeth; yfed y claf ddiod, ynghylch hanner peintiaid, o hwn yn dwymn ambell waith, ym mhen pob awr, neu ddwy, neu dair, pan ddigwydd iddo ddeffroi o gwsg, os hynny a ddaw arno. Y mae 'r Meddyg *Hìl* yn mynegi iddo ef iachau nifer o gleifion a 'r cyffyr diniwed hwn yn unig, gan borthi 'r claf a 'r meddyglyn hwn yn aml; eithr os y clefyd fydd hîr barhaus, ac yn trymhau, angenrhaid fydd i 'r claf gymmeryd chwe gronyn o 'r gwraidd gwedi ei sychu o flaen y tân, a 'i falu yn bylor, a pharhau i yfed y llyn megis o 'r blaen; eithr os, bydd y claf yn alaru ar y meddyglyn, geill yfed yn ei le ef ddwr oddiar y wenynllys *(Bawm y gerddi)* ac ychydig o ryw suran yn gymmysgedig, a hynny yn helaeth, ond parhaed i gymmeryd y pylor bob chwe awr.

DAIL Y TWRCH; Hypericum *Androsæmum;* Tutsan, Parkleaves.

DALEN DDA; Euphorbia;——Spurge. *edr.* FFLAMGOED.

DALEN MEIWON. *edr.* MEIWYN.

DALFEDEL. *edr.* TALFEDEL.

DANADLEN; Urtica;——Nettle.

DANADLEN FWYAF; Urtica *dioica;* Great Nettle.

Gellir trin coesau 'r llysieuyn hwn i wneuthur math o liain, yr hwn sydd mwy parhäus, a gwasanaethgar, na 'r hwn a wneir o lîn. Yn Sîr Amwythig y gwelir, yn agos i fythod, glyttiau o dir lle yr amaethir y rywogaeth hon i 'r perwyl hwn.

Trigolion Rwssia a liwiant wlan o wyrdd tèg a sug y dail, ac o felyn da a 'r gwraidd.

Yr Ysgottiad a wnant gywer da o ferwad cryf o 'r ddeilen hon, gan roddi ynghylch dau bwys o halen at dri pheintiaid o 'r trwyth, a 'i gadw mewn costrelau at wasanaeth; fe ai cyfrifir yn well,—mwy blasus, ac iachus na 'r caul cyffredin.

Aelodau a darawyd a 'r parlys a iachawyd gan eu cyhwrdd, neu eu curo a dynad poethion, sef a hon, neu un o 'r rhywogaethau eraill. Yn y gwanwyn pan fyddo hon yn dyner ac ieuangc y mae hi yn hynod o fwydlys gwedi ei berwi, yn enwedig gyd a chigfwyd hallt, neu i wneuthur cawl o honi ynghyd a bwyd.

Y mae hi yn droethbair, yn fuddiol tan glefyd y graean, y llwg, y gymmalwst, a 'r cryd melyn.

DANADLEN DDALL.
D. FARW,—D. FUD. } *edr.* MARDDANADLEN.

DANNOGEN; Betonica *officinalis;* Wood Betony.

DANNOGEN Y DWR; Scrophularia *aquatica;* Water Figwort, Water Betony.

DANT Y CI; Dactylis *glomerata;* Cock's-foot grass.

DANT Y LLEW; Leontodon *Taraxacum;* Common Dandelion.

Y sug, neu drwyth cryf o bob rhan o'r llysieuyn hwn, yn enwedig y gwraidd, sydd droethbair hynod, ac yn fuddiol rhag rhwystrad yn yr ymysgaroedd neu 'r coluddion, rhag y cryd melyn, y dyfrglwyf, clefydau yr ysgyfaint, a tharddiadau yn y croen. Y dogn yw dwy wns neu ychwaneg o 'r sug, neu ddiod o 'r trwyth deirgwaith neu bedair yn y dydd.

DANT Y LLEW LLEIAF. *edr.* PERADYL.

DANT Y PYSGODYN; Serratula *tinctoria;* Saw-wort.

DAR; Quercus;——Oak. *edr.* DERWEN.

" Gnawd nyth eryr ym mlaen Dar." *Llyw. Hen.*

DAT. *edr.* GWRTHBWYS.

DAUWYNEBOG; Viola *tricolor;* Pansy Violet, Heart's ease.

DEILEN DDU DDA; Scrophularia *nodosa;* Knotty-rooted Figwort.

Moch crestlyd a iacheir gan eu golchi a thrwyth o'r dail.

DEINTLYS; Dentaria *bulbifera;* Coralwort.

DEINTLYS CENOG; Lathræa *squamaria;* Toothwort.

DERIG; Dryas *octopetala;* Mountain Avens.

DERLYS / DERWLYS } Y DWR; Teucrium *Scordium;* Water Germander.

Pylor o honi a ladd lyngyr, trwyth o honi sydd lesol i dwymnolchi hen fraen-ddoluriau.

DERLYS Y FAGWYR; Teucrium *Chamædrys;* Wall Germander.

Y mae i 'r ddeilen hon y gair o fod yn esmwyth arloesaidd, a chryfhaol. Y mae hi o 'r un natur a 'r *Perchwerwyn,* ac yn ddily nol yn fuddiol rhag peswch, diffyg anadl, y gormwyth, ac attalfeydd yn yr ysgyfaint.

DERLYS Y GOEDWIG. *edr.* CHWERWLYS YR EITHIN.

DERWEN. *edr.* DAR.

Natur a rhinwedd rwymawl rhisgl y dderwen, neu'r afala, sef y cnapiau a dyfant yn rhith cnau ar y dail, sydd wasanaethgar mewn amryw foddion meddygawl; sef trwyth o honynt, pan fyddo 'r cylla yn wan a 'r corph yn llesg, ar ol clefyd neu ar ryw achos arall. Meddyginiaeth hefyd yw rhag y cryd dyspeidiol, y dolur rhydd, clefyd y gwaed, a phob math o ddylif anghymedrol arall. Y dogn yn bylor yw o chwe gronyn i scrwpl, ddwywaith neu dair yn y dydd; neu berwer wns mewn chwart o ddwr hyd na leiheir yr hanner, hidler, ac yfer o hono ddwy wns, ddwywaith yn y ddydd. Gwrandewch pa beth a ddywed yr hen *Feddygon Myddfai;* " Cymmer fès a chras, a gwna yn bylor, dod lwyaid mewn diodaid o gwrw da, ac yf yn dwymyn bob bore, dros wythnos i naw diwarnod, a gorwedd yn dy wely awr neu ddwy."—Ac mewn man arall; " bwrw lwyaid ar dy ddiod nos a bore; da yw i bob dyn gwan o gorph wedi ferwi mewn llaeth geifr."

Y dderwen fwyaf ei maintioli, yr ym ni yn cofio clywed am dani,

oedd "Brenhinbren y ganllwyd" neu 'r "Pren teg o 'r ganllwyd;" ynghylch tair troedfedd uwch wyneb y tir yr oedd hi yn chwe troedfedd a 'r ugain o'i hamgylch; uchder y bon, hyd at y fforch, oedd pymtheg troedfedd; O dair o'i changenau y gwnaed tair paladr melin. Hi a werthwyd ynhylch y flwyddyn 1730 am £60 : 0 : 0.

DERWEN Y DDAEAR. *edr.* DERLYS.

DERWEN CAERSALEM; Chenopodium *Botrys;* Oak of Jerusalem.

DERWEN FENDIGAID; Verbena *officinalis;* Common Vervain.

DERWEN ANWYW; Quercus *Ilex;* Evergreen Oak.

DIADWYTH; Valeriana *Locusta;* Corn Salad, Lamb's Lettuce.

DIADDYRN; Adoxa *Moschatellina;* Moschatel.

DIAWDWYDD. *edr.* LLAWRWYDDEN.

DIBEDOLIAD Y MEIRCH. *edr.* LLOER REDYNEN.

DIBYNLOR. *edr.* GYSPLYS.

DIDOL. *edr.* LLYS Y DDIDOL.

DIFLAS. *edr.* EURLLYS.

DIGOLL LWYD; Gnaphalium *minimum;* Least Cudweed.

DILOSG; Sempervivum *tectorum;* House-leek.

DILWYDD FELEN; Chelidonium *majus;* Celandine.

Ei sug sydd surboeth, ac a iacha marchwraint, a 'r tarddwreinyn; ac, wedi ei dymheru a dwr, a dyn ymaith faglau neu dywyllni oddiar lygaid, y mae iddo 'r enw o fod yn effeithiol rhag y cryd melyn a 'r dyspeidiol, ac i ruddhau yr ymysgaroedd; Y dogn ydyw hanner dram, neu ychwaneg, o 'r gwraidd gwedi ei sychu a 'i falu; neu tywalltiad dwr berwedig ar ddram neu ddram a hanner o hono yn îr, neu dri neu bedwar dyferyn o'i sug melyn mewn rhyw ddiod, neu ddwr. Y mae hefyd yn dda rhag y cosi a'r ddafaden ddof.

DINODD; Scleranthus;——Knawell.

DIODWYD. *edr.* LLAWRWYDDEN.

DIOSGLYS MERLLYN; Isoetes *lacustris;* Quillwort.

DISAWR; Hesperis *inodora;* Scentless Dame's Violet.

DISTREWLYS; Achillea *Ptarmica;* Sneese-wort Yarrow, Goosetongue.

DITAIN; DITAWNT; } Dictamnus *albus;* Dittany, Fraxinella.

DITAIN LEIAF; Achillea *Ageratum;* Maudlin.

DIWLITH; DIWLYDD; } Adiantum *Capillus Veneris;* True Maidenhair.

DIWYTHL FEDI; Anagallis *arvensis;* Pimpernel.

DRAENEN DDU; Prunus *spinosa;* Sloe tree, Black thorn.

Y dail tyner gwedi eu sychu a wasanaethant yn oreu o ddim a brofwyd yn lle *tê.* Mwydiad o ddyrnaid o 'r blodau mewn dwr berwedig sydd garthddiod esmwyth a diniwed. Y ffrwyth sydd rwymawl, ac yn llesol pan fyddo y cyfryw yn gyfaddas, ac, ynghyd ag ychydig fêl, a wna olch llesol rhag dolur o 'r safn, a 'r gwddf. Rhai a dybiant fod pigiad y draen yn wenwynllyd, yn enwedig ynghylch amser y cynhauaf.

DRAENEN YSBINUS; Berberis *vulgaris;* Barberry.

DRAENEN WEN; DR. YSPYDDADEN; } Mespilus *Oxyacantha;* Haw-thorn, White-thorn.

DREWG; DREWLYS; } Papaver;——Poppy.

DREWGOED; Anagyris;——Stinking bean trefoil.

DRIGON; DRINGOL; } Rumex *Acetosella;* Sheep's Sorrel.

DRINGIEDYDD. *edr.* CYDD Y COED.

DRYCH GWENER; Campanula *hybrida;* Corn Bell flower.

DRYDON. *edr.* CWLYN Y MEL.

DUDDRAENEN. *edr.* DRAENEN.

DUEGREDYNEN; Asplenium;——Spleenwort.

DUEGREDYNEN FEDDYGAWL; Scolopendrium *Ceterach;* Common scaly Spleenwort.

DUGLWYD; Ononis *arvensis;* Rest-harrow, Cammock.

DUGOESOG; Asplenium *Adiantum nigrum;* Black Maidenhair.

DULYS; Smyrnium *Olusatrum;* Alexanders.

DUWALLT Y FORWYN. *edr.* DUGOESOG.

DWYDDALEN; Ophrys *ovata;* Common Twayblade.

DWYFAWG; Betonica *officinalis;* Wood Betony.

DWYGEINIOGLYS; Lysimachia *Nummularia;* Moneywort, Creeping Loose Strife, Herb twopence.

DYFR-FORONEN; Sium;——Water Parsnep.

DYFR-FORONEN SWPFLODEUOG; Sium *nodiflorum;* Procumbent Water Parsnep.

Tair llwyaid o sug y llysieuyn cyffredin hwn, deirgwaith yn y dydd, a iachaodd blentyn chwe blwydd oed o haint, neu darddia-

dau ar y croen, o hir barhâd, ac nid anghyffelyb i 'r gwahanglwyf. Dynion mewn oedran a dderbyniasant y lleshâd mwyaf dan y cyffelyb glefydon, gan gymmeryd tair neu bedair wns bob boreu o'r unrhyw; ac nid oedd mewn un modd yn anghytuno a 'r pen, na 'r cylla, na 'r ymysgaroedd. *Withering.*

DYFR FWSOGL TRIOCHROG; Fontinalis *antipyretica;* Great Water-moss.

DYFR LYRIAD; Alisma:—Water plantain.

DYFRLLYS; Potamogeton;—Pondweed.

DYFRWLYDDYN; Montia *fontana;* Water Chick-weed, Blinks.

DYLUSG; Fucus *palmatus;* Palmated Sea-weed, Dulse.

DYNAD; DYNHADEN; } Urtica;—Nettle.

DYNAD DDALL, &c. *edr.* MARDDANADLEN.

DYRYSIEN; DYRYSLWYN; } Rubus;—Bramble.

"Archaf it' na mynych wraig, hyd pan welych ddyrysien deubenawg ar fy mêdd."

DYSTREWLYS; Achillea *Ptarmica;* Sneesewort Yarrow, Goosetongue.

Llwch o 'r dail, i 'w gymmeryd i'r ffroenau, a bair ddystrewi ac a goetha, ac a gartha y pen.

EBOLGARN; Tussilago *Farfara;* Colt's foot.

EBOLGARN Y GERDDI; Asarum *europæum;* Asarabacca.

EBOLGARN Y MOR; Convolvulus *Soldanella;* Sea Bindweed.

EDAFEDDOG; Gnaphalium;——Cudweed.

EDAFEDDOG LWYD; Gnaphalium *germanicum;* Common Cudweed.

Y ddeilen hon a roddir i anifeiliaid rhag clefyd y gwaed; ac hi a gafwyd yn llesol i ddynol ryw tan yr unrhyw glefyd; sef trwyth o honi.

EDAUFWSOGL; Bryum;——Thread-moss.

EFRE; EFRYN; } Lolium;——Darnel.

EFWR; EFYRLLYS; } Heracleum *Sphondylium;* Cow-parsnep.

"Melyn eithin, crin Efwr." *Llyw. Hen.*

" Osglawg blaen Derw, chwerw chwaith On,
" Chweg Efwr." — *Llyw. Hen.*

Y mae achos i ni feddwl oddiwrth yr ymadrodd hwn, o waith Llywarch Hen, mai cysson oedd tyb trigolion y wlad yma, yn y cynoesoedd, a thrigolion Camschatca yn yr oes hon, ynghylch y llysieuyn hwn; o herwydd hwy a'i galwant y *melus lysieuyn*, ac a fwytant y coesau gwedi eu piliaw; ac weithiau hwy a'u rhoddant ynghrog i sychu, ym mha waith hwy a daenellir a math o bylor melusaidd, ac eu cyfrifir yn un o'u danteithion; hwy hefyd a ddystylliant o hono boethlyn nid anghyffelyb i *frandi.* Eraill hefyd o drigolion gwledydd gogleddawl ewrop a ddarllawant o hono ddiod, yr hon a yf y bobl isel-radd yn lle cwrw.

EFFROS; Euphrasia *officinalis;* Eye-bright.

Dywedir ei fod yn fuddiol i'r golwg, naill gan ei gymmeryd yn bylor, neu gan yfed tywalltiad dwr berwedig oddiarno, neu gan osod y llysieuyn, gwedi ei ysigo, ar y llygaid; y mae iddo hefyd y gair o fod yn llesol rhag y cryd melyn.

EGEL; Cyclamen *europæum;* Sow-bread.

EGFAEN, Ffrwyth yr

EGFAENWYDD; Mespilus *Oxyacantha;* Hawthorn, Whitethorn.

" Dwy Egfaen deg fwynaidd."—*D. ab Gwil. i rudd merch.*

EGLYN; Chrysosplenium;——Golden Saxifrage.

EGROESEN, ffrwyth yr

EGROESWYDD; Rosa *canina;* Dog-rose. *edr.* CIROS.

" Grisial ynghylch egroesen."—*I rudd merch.*

EGYLLT; Ranunculus;——Crowfoot.

EIDRAL; Glecoma *hederacea;* Ground Ivy, Gill, Alehoof.

Sug y ddeilen hon, yn gymmysgedig ag ychydig wîn, a dyn ymaith dywyllni oddiar lygad march, os arferir hwyr a boreu. Y mae trwyth neu fwydiad o honi mewn dwr berwedig, ynghyd ag ychydig fêl, yn llesol iawn rhag y peswch, i'w yfed yn lle *tê* yn foreu-fwyd, ac yn aml yn y dydd.

EIDRAN; Origanum *vulgare, var.* Pot Marjoram.

EIDDEW; Hedera *Helix;* Ivy.

Awdur hynod *(sef Hàler)* a ddywed bod y dail yn dra rhinwe-

ddol rhag y clefyd di-dycciant ymborth. Y grawn ydynt gyfogbair ac ysgarthbair.

EIDDEW 'R DDAEAR. *edr.* EIDRAL.

EIDDIAR. *edr.* GRUG.

EIDDILWELLTYN CYNNAR; Knappia *agrostidea;* Early Knappia, Anglesey Sand-grass.

EIDDIORWG. *edr.* EIDDEW.

" Car Eiddiorwg cyw 'r ddera."—*D. ab Gwil. i'r ddylluan.*

EILGOROS; Azalea *procumbens;* Trailing Azalea.

EIGRYN: Briza;——Quaking grass, *Crydwellt.*

EILUN BRIWEG; Cherleria *sedoides;* Dwarf Cherleria, Mossy Cyphel.

EIRIAWL. *edr.* CLOCH MABAN.

EIRIN BULAS; Prunus *insititia;* Bullace tree.

EIRIN Y CI; Orchis;——Dog's stones, Cullions.

EIRIN GWION; ffrwyth y WINWYDDEN DDU.

EIRIN GWLANOG; Amygdalus *Persica;* Peach.

EIRIN MAIR. *edr.* GWYFON.

EIRINBERTH. *edr.* DRAENEN DDU.

EIRINBREN; Prunus *domestica;* Plum-tree.

EIRINLLYS. *edr.* EURINLLYS.

EIRYAIDD; Leucojum *æstivum;* Summer Snowflake.

EITHINEN; Ulex;——Gorse, Furze.

" Hardd blodau eithin, eithr ym mhlith drain llymion y tyfant." *Diarh.*

EITHINEN BER; } Juniperus;——Juniper.
EITH. Y CWRW; }

EITHINEN FREINIG; Ulex *europæus;* Common Furze.

EITHINEN YR IAR; Genista *anglica;* Petty Whin, Needle Greenweed.

EITHINFYW; Juniperus *Sabina;* Savine.

O bump gronyn i scrwpl o'r dail sychion yn bylor sydd llesol rhag lyngyr, ac i hwylio teithi gwragedd.

ELEBWR. *edr.* CRAFANGC YR ARTH.

ELESTREN; Lilium:——Lily.

ELINOG; Solanum *Dulcamara;* Woody Night-shade, Bitter-sweet.

Hwn a wna hynod o feddygiaeth i atgyweirio tymmer y corph, ac i buro 'r gwaed. *(Boerhaave.)* Trwyth o 'r gwiail ieuaingc sydd

feddyginiaeth rhagorol rhag y cryd cymmalau llymdost, emmynfeydd, cryd poeth, attaliad teithi gwraig a 'r cymhibau. *(Lin.)* *Dr Hìl* a ddywed ei fod yn effeithiol tan glefyd yr ysgyfaint a diffyg anadl. Gellir ei gasglu yn y gwanwyn, neu ddiwedd y cynhauaf. Tywallter peint o ddwr berwedig ar ddwy ddram o 'r coesau gwedi eu naddu yn fan; gwedi iddynt sefyll dros hanner awr, rhaid yw eu berwi dros chwarter awr; y dogn yw ar y cyntaf hanner wns, yn gymmysgedig a llefrith, ac yn y man, gellir chwanegu y ddogn i dri chwarter wns.

ELINOG GOCH; Polygonum *Persicaria;* Spotted Arsmart.

ELISAWNDYR. *edr.* DULYS.

ELLAST; Carlina *vulgaris;* Common Carline Thistle.

Dywedir fod hwn yn feddyginiaeth rhagorol rhag clwyf y fam.—*Amæn. Acad.* III. 64.

ENGRAFF; Butomus *umbellatus;* Flowering Rush.

ERBIN; Thymus *Calamintha;* Common Calamint.

Poethach a mwy llym ydyw na 'r *Mintys,* eithr go gyffelyb yn ei natur; Y mae yn llesol i'r cylla,—i chwalu gwynt, ac i esmythau cnofeydd yn y coludd. Y mae iddo enw da am rwyddhau neu ddwyn ymlaen teithi benywod.

Erbin oedd dywysog dyfnaint ynghylch canol y bummed ganrhif.

ERCHWAINT, *edr.* ERWAINT.

ERFINEN; Brassica *Rapa;* Turnep.

Dywedir nad ydyw fwyd cyfaddas i rai beichiogion, nac i'r sawl sydd chwannog i glefyd y fam, neu wynt; eithr hi a ryddhâ y coluddion, ac a bureiddia y gwaed. *Meddygon Myddfai* a ddywedant fod yr had yn dda rhag y tostedd.

ERFINEN YR YD; Brassica *Napus;* Rape, Navew, Coleseed.

ERFINEN Y COED; Tamus *communis;* Black Briony.

ERINLLYS. *edr.* EURINLLYS.

ERLLYRIAD. *edr.* LLYRIAD.

ERLLYSG; Vinea *minor;* Lesser Periwinkle.

ERWAINT; Spiræa *Ulmaria;* Meadow-sweet.

ESGARLLYS. *edr.* ESGORLLYS.

ESGID FAIR; Cypripedium *Calceolus;* Ladies' Slipper.

ESGIDIAU 'R GÔG; Viola *odorata;* Sweet Violet. *edr.* CRINLLYS.

ESGOB GWYN. *(llygrair) edr.* ASPYGAN.

ESGOBLYS; Ammi *majus;* Bishop's weed.
ESGORLLYS BYCHAN; Aristolochia *Clematitis;* Climbing Birthwort.
ESGORLLYS CRWN; Aristolochia *rotunda;* Round Birthwort.
ESGORLLYS HIR; Aristolochia *longa;* Long Birthwort.
EUAD; Dianthus;——Pink.
EULUNBERLLYS; Caucalis;——Hedge Parsley, Bur-parsley, Stone Parsley.
EURAFAL; Citrus *Aurantium;* Orange.
EURBERTH. *edr.* EURDDRAENEN.

" Bod eurberth mor anferth wyd
" Beichlwyn ar ên gwr bochlwyd."

Rhys Goch o eryri i'w farf.

EURDDANADL; Galeobdolon *luteum;* Yellow Dead-nettle, Weasel-snout.
EURDDRAENAN; Ribes *Uva crispa;* Smooth Gooseberry.
EURDDRAENEN DDU; Ribes *nigrum;* Black Currant.
EURFAL. *edr.* EURAFAL.
EURFANADL; Genista *tinctoria;* Dyer's Greenweed.
EURINLLYS; Hypericum;——St. John's wort.
EURLLYS; Atriplex;——Orache.
EURON; Cytisus *Laburnum;* Bean-trefoil-tree.
EURWALLT Y FORWYN; Polytrichum *commune;* Common Hair-moss.
EURWERNEN; Tilia *europæa;* Lime tree, Linden tree.
EURWIALEN; Solidago *Virgaurea;* Golden-rod.

Hynod ydyw y llysieuyn hwn am iachau briwiau o 'r ty mewn a 'r tu allan i'r corph; rhinweddol yw rhag y graean yn yr arennau, a 'r maen tostedd. Y mae hefyd yn llesol rhag poeri gwaed,—y dolur rhydd, a chlefyd y gwaed; sef mwydiad o hono mewn dwr berwedig iw yfed yn helaeth.

EWNOFIAU GWYLLTION; Hippocrepis *comosa;* Horse-shoe Vetch.
EWFFRUS. *edr.* EFFROS.
EWR. *edr.* EFWR.

FALERIAN. *edr.* CYNFFON Y CABWLLT.
FANWYLYD; Geum *urbanum;* Common Avens, Herb Bennet.
FEDON, FEDWEN, FEDD-DON, FYDDON, CHWERW. *edr.* BYDDON.
FERFAEN. *edr.* BRIW 'R MARCH.
FIOLED. *edr.* GWIOLYDD.

FIOLED FELEN AUAF. *edr.* MELYN Y GAUAF.

FIOLED FRAITH. *edr.* TRILLIW.

FYRR; Abies.

"Ap howel fain a'r pawl fyrr."—*Dav. Lex.*

FFACBYSEN. *edr.* FFUGBYSEN.

FFAEN; Vicia *Faba;* Bean.

FFAEN CORS; Menyanthes *trifoliata;* Buck-bean, Marsh-trefoil.

Mwydiad o 'r dail mewn dwr berwedig sydd dra llesol rhag y cryd cymmalau, y llwg, y cryd melyn a 'r dyfrglwyf.

Dram o 'r pylor sydd gyfogbair, ac a arloesa y coluddion, ac a lâdd y llyngyr. Dwy wns a wasanaetha yn lle pwys o *hoppys,* lle y digwyddo prinder o'r llysieuyn hwnnw. Cyfrifir y mwydiad yn well meddygiaeth na 'r pylor.

FFAEN FFRENGIG; Phaseolus *vulgaris;* Kidney-bean.

FFAEN Y MÔCH; Hyoscyamus *niger;* Common Henbane.

FFAEN TALIESYN. *edr.* LLYS TALIESYN.

FFAWYDDEN; Fagus *sylvatica;* Beech.

"Mal y môch am y ffawydd."—*Diarh.*

FFEINIDWYDD. *edr.* FFYNIDWYDD.

FFENIGL; Anethum *Fæniculum;* Common Fennel.

Y mae 'r had yn llesol rhag gwendid a gwynt yn y cylla, a 'r tostedd.

"Pwy bynnac vo ry vras yvet y fenygul a hynny a 'e kulaha."—*Medd. Myddf.*

FFENIGL Y CWN; Pyrethrum *inodorum;* Scentless Mayweed.

FFENIGL HELEN LUEDDAWG; Meum *athamanticum;* Spignel, Meu, Baldmoney.

Yr had peraroglaidd sydd llesol i 'r cylla, ac i chwalu gwynt.

FFENIGL YR HWCH; } Peucedanum *officinale;* Sulphurwort, Hog's
FFENIGL Y MOCH; } fennel.

FFENIGL Y MÔR; Crithmum *maritimum;* Samphire.

FFENIGL TRYMSAWR. *edr.* GWEWYRLLYS.

FFETTUR; Avena *fatua;* Wild Oat, Haver.

FFIGYSWYDDEN; } Ficus *Carica;* Figtree.
FFIGYSBREN; }

FFIOL Y FFRIDD. *(llygrair) edr.* FFION, &c.

FFION Y FFRIDD; Digitalis *purpurea;* Purple Foxglove.

FFIOL-GEN; Lichen *pyxidatus;* Cup Liverwort: a division of the genus LICHEN.

FFIOLELL; } Cyathea;——Cup-fern.
FFIOL-REDYNEN;

FFLAMGOED; Euphorbia;——Spurge.

Pob un o 'r tylwyth hwn sydd dra llymsur, ac yn ysu cnawd dyn. Y sug a bair i ddafaden ddof ar law neu wyneb, neu gorn ar droed ddiflanu; dyferyn o hono i dwll mewn daint a esmwythâ 'r gofid, gan farweiddio y gieuyn.

FFLAMGOED FECHAN; Euphorbia *Peplus;* Petty Spurge.

FFLWR DY LÎS. *edr.* CAMMINED.

FFON Y BUGAIL; Dipsacus *pilosus;* Small Teasel, Shepherd's rod.

FFON Y PLANT; Typha *latifolia;* Cat's tail, Reed mace.

FFRITHLYS; } Anemone *nemorosa;* Wood Anemone.
FFRITHOGEN;

FFROMLYS; Impatiens;——Yellow Balsam, Touch me not.

FFUGBYSEN; Vicia;——Vetch.

FFUNELL. *(llygrair) edr.* FFENIGL.

FFWGWS; Nicotiana *Tabacum;* Tobacco.

FFWNG; Fungus;——Mushroom.

FFWNG Y MOCH; Tuber;——Trufle.

FFYNIDWYDD; Pinus *sylvestris;* Scotch Fir.

FFYNIDWYDD-FWSOGL; Lycopodium *Selago;* Fir Club-moss.

FFYNWEWYR ELLYLLON. } *edr.* FFON Y PLANT.
FFYNWEWYR Y PLANT.

GARDDWY. *edr.* CARDDWY.

GARLLEG; Allium *sativum;* Garlick. *edr.* CRAF.

GARLLEG GWYLLT; Allium *vineale;* Crow garlick.

GARLLEGOG; } Erysimum *Alliaria;* Garlick Hedge mustard,
GARLLEG-FERWR; } Jack by the hedge, Sauce alone.

Dwr berwedig ar y llysieuyn bwn sydd nerthol chwysbair, troethbair, ac yn dda iawn i bureiddio 'r gwaed; llesol hefyd yw rhag clefyd yr ysgyfaint, a diffyg anadl. Y dail, gwedi eu ysigo, ynghyd a gwin a iachâodd fadredd, neu fraenedd yn y cnawd ar

goes dyn, yr hon a dorrwyd gan ddyrnod, yr hwn a barasai friw yn yr un pryd.

GEFELL-LYS; Ophrys *ovata;* Tway-blade.

GEFELL-LYS Y GORS; Malaxis *paludosa;* Marsh tender Tway-blade.

GELYST. *edr.* GELLHESGEN.

GELLHESGEN; Iris *Pseudacorus;* Water Flower-de-luce.

Cnoi dernyn o 'r gwraidd sydd hynod rhag y ddannodd. Y sug, os cymmerir i 'r ffroenau, sydd llesol iawn iw coethi, ac i ddofi cûr neu ddolur o 'r pen; y mae 'r gwraidd, wedi ei sychu yn ofalus, yn llesol rhag y darymred, neu 'r dolur rhudd. Y gwraidd îr sydd ysgarthaidd cryf, canys pedwarugain dyferyn o 'r sug, pob awr neu ddwy a barasant arloes helaethlawn o'r ymysgaroedd, pan fethasai cyffyriau cryfion eraill, sef *Jalap, Gamboge,* &c. ac wrth anghwanegu y dogn a pharhau i 'w gymmeryd dros ennyd o amser, efe a lwyr iachaodd dyfrglwyf tost o hir barhâd. Y gwraidd hynaf ydyw 'r goreu, a'r mwyaf effeithiol. Y mae 'r sug hefyd yn llesol iw ddodi ar darddiadau yn y croen, sef dyfrwreinyn, a 'r cyffelyb.

GELLHESGEN PERAROGL; Acorus *Calamus;* Sweet Flag.

GELLHESGEN YR YD; Gladiolus;——Corn Flag.

GELLYGBREN; Pyrus *communis;* Pear tree.

GELLYGLYS; Pyrola;——Winter green.

GEUBERLLYS; Æthusa *Cynapium;* Fool's Parsley.

GEULIN Y FORWYN; Thesium *linophyllum;* Bastard Toad-flax.

GEUPERWRAIDD; Astragalus *glycyphyllos;* Sweet Milk-vetch, Wild Liquorice.

GEWYNLLYS; } Ruscus *aculeatus;* Butcher's Broom.
GIEULYS; }

GINGROEN; Phallus *impudicus;* Stinking Morel.

GINGROEN FECHAN. *edr.* LLIN Y FORWYN.

GITH. *edr.* BULWG.

GITHRAN; } Sison;——Honewort.
GITHROG; }

GLAS; }
GLASDDU; } Isatis *tinctoria;* Woad.
GLASLYS; }

" A 'r hwn y lliwiau 'r Brython gynt eu hwynebau, i gael bod yn

erchyll yn rhyfel."—T. W. Dywedir gan rai iddynt liwio hefyd en cyrph drostynt pan ymbarottoant i ryfel.

GLAS Y GAUAF. *edr.* CLUST YR EWIG.

GLASDONEN. *edr.* DERWEN ANWYW.

GLAS Y LLWYN; Scilla *nutans;* Wild Hyacinth.

GLASNODEN Y MÔR. *edr.* GWELLT Y GAMLAS.

GLASWELLT Y CWN; Triticum *repens;* Couch-grass.

GLASWENWYN; Scabiosa *succisa;* Devil's bit.

GLESYN; Borago *officinalis;* Common Borage.

Da iawn ydyw i 'w ferwi, a'i fwyta yn lle bresych, ynghyd a chigfwyd.

GLESYN Y COED; Ajuga *reptans;* Bugle, Bruise-wort.

Y mae 'r dail, gwedi eu ysigo, yn hynod feddygiaeth i 'w dodi ar archollion, nen friwiau newydd gan erfyn, i ddiddosi y gwaed; gellir eu cymmeryd hefyd rhag ysigdod oddimewn. Y maent yn gyffyr da mewn eli i daclu briwiau, &c.

GLESYN Y GAUAF. *edr.* COEDWYRDD.

GLESYN Y MORLAN; Pulmonaria *maritima;* Sea Lungwort.

GLESYN Y MYNYDD; Ajuga *alpina;* Mountain Bugle.

GLESYN Y WIBER; Echium;——Viper's Bugloss.

GLINIOGAI; Melampyrum;——Cow-wheat.

GLORIA; Iris *fœtidissima;* Stinking Iris, Gladwyn.

GLOEWLYS; Euphrasia *officinalis;* Eye bright.

GLYDLYS; Silene;——Catch fly.

GLYF; Malva;——Mallow.

GLYS; Sedum *reflexum;* Yellow Stonecrop.

GODOWYDD. *edr.* LILI 'R DWR.

GODRWTH. *edr.* CODRWTH.

GODWALLON FAWR; } Hypericum *dubium;* Imperforate St. John's wort.
GODWYLLON; }

GOFERINI. *edr.* LLYCHLYN.

GOFERLLYS; Marchantia *polymorpha;* Common Livergreen.

GOLAETH. *edr.* GWYLAETH.

GOLCH ENID. *edr.* GLESYN Y COED.

GOLCHEURAID; }
GOLCHWRAIDD; } Sanicula *europæa;* Wood Sanicle.
GOLCHYDDES; }

GOLD Y GORS; Caltha *palustris;* Marsh Marigold.

Gwybuwyd iddo ladd buchod, y rhai, o herwydd prinder porthiant, a'i bwytasant.

GOLD MAIR; Calendula *officinalis;* Marigold.

GOLD; GOLD YR YD; } Chrysanthemum *segetum;* Corn Marigold.

GOLEUDREM; Euphrasia *officinalis;* Eye bright.

GOLWG CRIST; Salvia *Verbenaca;* Wild English Clary, *Cleere eye, Ger.*

GOLYGLYS. *edr.* GOLEUDREM.

GORCHWYRAID. GORCHWYRYDD. GORCHWRAIDD. } *edr.* GOLWG CRIST.

GORDDAWN; GORDDON; } Ruta *graveolens;* Rue, Herb of grace.

Ei gelwir, nid yn unig o herwydd ei rhinweddau, eithr hefyd ysgatfydd, am yr un achos ac ei gelwir *Herb of grace* yn y saesoneg; gan mai a hon y taenellwyd gynt y dwr cyssegredig ym mhlith y gynnilleidfa, yn eglwys rhufain.

GORFANADL; GORFANGC; } Orobanche;——Broom-rape.

GORHADAWG; Radiola *millegrana;* Allseed.

GORHILIG; Polycarpon *tetraphyllum;* Four-leaved Allseed.

GORNERTH; GOREUNERTH; } Scrophularia *nodosa;* Knotty-rooted Figwort.

GORTHYFAIL; Chærophyllum;——Chervil.

GORUDD; Bartsia *odontites;* Red Bartsia.

GRABAN; Bidens;——Bur-Marigold.

GRABAN YR YD. *edr.* GOLD, &c.

GRAEANLLYS Y DWR; Veronica *Anagallis;* Water Speedwell.

GRAS DUW. *edr.* GORDDAWN, &c.

GRAWNAFAL. *edr.* AFAL GRONYNAWG.

GRAWN YR HAUL; Lithospermum *officinale;* Common Gromwell.

GRAWN Y LLEW; Lithospermum *arvense;* Corn Gromwell.

GRAWN PARADWYS; GRAWN PARIS; } Amomum *Grana paradisa;* Grains of Paradise.

GRAWN Y PERTHI; Tamus *communis;* Black Bryony.

GREOL ; } Bryonia *dioica ;* White, or Red berried, Bryony.
GREUOLEN ;

Un dram o'r gwraidd yn sylwedd sydd arloesydd, neu hanner wns gwedi ei fwydo mewn gwîn. Sugaethan o hono sydd hynod am chwalu tynchwydd, neu 'r cyffelyb. Trwythiad o bwys o 'r gwraidd yw 'r garthddiod oreu i anifeiliaid corniog.

GRËULYS ; Senecio ; Groundsel.

Cymmerer ofal na ddyrysier mo 'r gair hwn efo 'r CREULYS.

GROEGWYRAN ; Trigonella *Fænum græcum ;* Fenugreek.

GROMIL. } *edr.* MAENHAD.
GROMANDI.

GRUG ; } Erica ;——Heath, Ling.
GRUGLWYN ;

GRUG BREN ; Tamarix *gallica ;* French Tamarisk.

GRUGEILYN ; Frankenia ;——Sea Heath.

GRUWLYS ; Thymus *Serpyllum ;* Wild Thyme.

Diod o dywalltiad dwr berwedig ar ei ddail a esmwythâ gûr mewn pen, yr hyn a ddigwydd o achos gormod o ddiod dda dros nos. Y mae yn llesol i'r pen, y fam, a 'r cylla, rhag cwlwm y gwythî, cnofa yn y cylla, neu 'r coluddion, a phoeri gwaed. Os gosodir wrth arleisiau ef a symmud gûr neu ysgafndra mewn pen, neu syfrdanedd.

GRWML. } *edr.* MAENHAD.
GRWMMIL.

GRWMSYL. *edr.* GRËULYS.

GRWYSWYDDEN ; Ribes *Grossularia ;* Rough Gooseberry.

GRYGLYS. *edr.* CREIGLYS.

GR. } *edr.* CREIGLYS.
GRYGON.

GRYGWELLT ; Dactylis *glomerata ;* Cock's foot grass.

GRYGYN. *edr.* GRUG.

GRYW. *edr.* GRUWLYS.

GWAED Y GWYR. *edr.* YSGAWEN FAIR.

GWAEDLYS ; Polygonum *aviculare ;* Knot-grass.

GWAEDLYS BYCHAN. *edr.* GORUDD.

GWAEDLYS MAWR ; Lythrum *salicaria ;* Purple Grasspoly.

GWAEDLYS GWYN. *edr.* BRIW 'R MARCH.

GWAEW 'R BRENIN; Asphodelus;——Asphodel.

GWAGLWYFEN; Tilia *europæa;* Lime tree.

GWAIR MERLLYN; Isoetes *lacustris;* Quillwort.

GWALCHLYS; Crepis;——Hawk's beard.

GWALLT Y DDAEAR. *edr.* EURWALLT Y FORWYN.

GWALLT Y FORWYN; Asplenium *Trichomanes;* Common Maidenhair.

Unnaws yw hon a'r *Tafod yr hydd.* Y modd i gymmeryd pob un o honynt ydyw, un ai gan dywallt dwr berwedig arnynt, neu eu berwi mewn dwr; rhai a 'u berwant mewn diod frâg fain, ac felly a wnant drwyth o honynt. *edr.* TAFOD YR HYDD.

GWALLT GWENER. *edr.* DIWLYDD.

GWANWDAN; Vinca;——Periwinkle. *edr.* LLAWRIG; ac Erllysg.

GWARCHLYS; GWARCHWYDD; } Vitex *Agnus castus;* Chaste tree.

GWAYW 'R BRENIN; Asphodelus;——Asphodel.

GWDEN Y COED. *edr.* CLOFFRWYM Y MWCCI.

GWE FELEN; Trifolium *minus;* Lesser Yellow Trefoil.

GWEDDLYS. *edr.* GLAS.

GWELL NA 'R AUR; Valeriana *officinalis;* Great Wild Valerian. *edr.* LL. CADWGAN.

GWELLT Y GAMLAS; Zostera *marina;* Grass Wrack.

Tô a wneir o 'r llysieuyn hwn, yn lâs ac yn îr, a barha gant o flynyddoedd ar adeilad. Arferir ef, mewn rhai gwledydd, yn lle peiswyn neu ûs mewn gwelyau.

GWENDON; Galium;——Bedstraw.

GWEN-GRAITH; Sanicula *europæa;* Sanicle.

GWENITHEN; Triticum;——Wheat.

GWENITHWELLT YMDANAWL; Triticum *repens;* Creeping Wheat grass.

Y gwraidd gwedi ei sychu ai malu a arferwyd i wneuthur bara yn amseroedd prinder. Y mae 'r sug yn llesol rhag rhwystrad yn yr ymysgaroedd, yn enwedig rhag y cryd melyn, a chwarennau yn yr afu.

GWENITH Y BRAIN; Sedum *anglicum;* English Stonecrop.

GWENITH Y BWCH; GWENITH YR HYDD; } Polygonum *Fagopyrum;* Buckwheat.

GWENITH Y DDAEAR; GWENITH Y GÔG; } Ranunculus *Ficaria;* Pilewort.

GWENITH YR YSGYFARNOG; Briza *media;* Common Quaking grass.

GWENONWY; *Merch Ifor hael.* } Convallaria *majalis;* Lily of the valley.

GWENWIALEN; Acer *campestre;* Common Maple tree.

GWENWLYDD; Galium;——Bedstraw.

GWENYNDDAIL; GWENYNLLYS; } Melissa;——Baulm.

Nid oes ei gwell, gan dywallt dwr berwedig arni, neu yn rhith *tê,* i wneud diod deneu i glaf tan y cryd poeth, neu glefyd y gwres; yn enwedig ynghyd a 'r *suran dair dalen, suran y cwn,* neu *suran yr yd.*

GWENYNOG; Melittis *Melissophyllum;* Bastard Baulm.

GWERDDIG; Trientalis *europæa;* Chickweed Wintergreen.

GWERDDONELL; Salvia *Verbenaca;* Wild English Clary.

GWERNEN; Betula *Alnus;* Common Alder-tree.

GWEROG; Plantago *maritima;* Sea Plantain. *edr.* tu dalen 16.

GWERYD; Lichen *filamentosus;* Stringy Liverwort: a division of the Genus LICHEN.

GWEUNBLU; Eriophorum;——Cottongrass.

GWEUNWELLT; Poa;——Meadowgrass.

GWEWYDD. *edr.* YSWYDDEN.

GWEWYRLLYS; Anethum *graveolens;* Dill.

Yr unrhyw yw rhinwedd hon a 'r eiddo y *Ffenigl cyffredin;* eithr hon ydyw 'r mwyaf nerthol.

GWIALEN Y BUGAIL. *edr.* FFON, &c.

GWIALEN EURAID. *edr.* EURWIALEN.

GWIBERLYS. *edr.* GLESYN Y WIBER.

GWIBREDYNEN; Blechnum *boreale;* Rough Spleenwort.

GWIFWRNWYDD; Viburnum *Lantana;* Mealy Guelder-rose.

GWIFWRNWYDD Y GORS. *edr.* CORSWIGEN.

GWILFFRAI; Achillea *Millefolium;* Common Yarrow, Milfoil.

GWILLON; Asparagus *officinalis;* Sperage, Asparagus.

GWIMON; Fucus;——Seaweed, Wrack. *edr.* GWMMON, &c.

GWINIOLEN, GWINIOLWYDD, GWINOWLEN. *edr.* GWENWIALEN.

GWINWYDDEN; GWINIEN; } Vitis *vinifera;* Vine.

GWINWYDDEN DDU; Tamus *communis;* Black Bryony.

GWINWYDDEN WEN; Bryonia *dioica;* Red berried Bryony. *edr.* GREOL.

GWIOLYDD; Viola;——Violet. *edr.* CRINLLYS, LLYS Y DRINDOD, PEN Y NEIDR.

GWIRGARIAD. *edr.* CWLWM CARIAD.

GWIWYDDEN; Populus;——Poplar.

GWLITHLYS; Drosera;——Sundew.

GWLYDDYN BLEWOG. *edr.* CLUST LLYGODEN.

GWLYDDYN Y CYWION. *edr.* BRECHLYS.

GWLYDDYN Y DWR; Montia *fontana;* Water Chick weed.

GWLYDDYN Y GEIFR; Silene *maritima;* Sea Campion.

GWLYDDYN GARW. *edr.* CYNGAFAN.

GWLYDDYN GRONYNOG; Cucubalus *baccifer;* Berry-bearing Chickweed.

GWLYDDYN LLYDANFRIG; Holosteum *umbellatum;* Umbelliferous Chickweed.

GWLYDDYN MAIR GWRRYW; Anagallis *arvensis;* Scarlet Pimpernel.

GWLYDDYN MAIR BENYW; Anag. *arvens. var.* Blue Pimpernel.

Y ddeilen hon a arferir yn gyffredin ym meusydd medi, iw hyssigo ai dodi yn blastr ar archoll a ddigwydd gan gryman, a llesol ydyw i friw ar bob cyffelyb achos.

Y mae i 'r sug hefyd y gair o fod yn llesol, yn gymmysgedig a llefrith, rhag nychdod, neu glefyd yr ysgyfaint.

GWLYDDYN Y PERTHI; Galium *Aparine;* Goose-grass, Cleavers.

Tair wns neu bedair o'r sug, nos a boreu, sydd yn dra effeithiol i iachau y tarddiadau, a 'r gwres ar groen dyn, yr hwn a elwir yn gyffredin, eithr yn anaddas, clafrllyd, llwg, neu ysgyrfi; e ddylid ei arferu dros rai wythnosau. Y mae yn yr un modd yn llesol iawn rhag y dyfrglwyf; pan na cheir y dail yn irion, gellir tywallt dwr berwedig ar y sychion.

GWMMON, GWMMWN, GWYMMWN. *edr.* GWIMON.

GWRAIDDIRIOG; Pimpinella;——Burnet Saxifrage.

Y mae gwraidd y llysieuyn hwn yn boethaidd, ac, iw gnoi, yn fuddiol rhag gwayw yn y geneu; cyfrifir ef hefyd yn llesol i 'r cylla, rhag peswch, crygni, diffyg anadl, a'r dyfrglwyf; ac i fenywod ar amryw achosion. Dogn yw hanner dram yn sylwedd, ac hyd dwy ddram yn rhith *té.*

GWRDDLING. } *edr.* GWYRDDLING.
GWRLING. }

GWREGYSAU 'R MÔR; Fucus *saccharinus;* Sweet Sea weed, Sea belts.

GWREIDDBER. *edr.* PERWRAIDD.

GWREIDD-DON; Scabiosa *succisa;* Devil's bit Scabious.

GWREIDDRUDD; Rubia *peregrina*; Wild Madder.

GWRNERTH; Veronica *officinalis;* Male Speedwell.

Deilen iachus yw hon, ac a arferir yn lle *tê;* er nad yw mor flasus, ac yn mwy tueddol i rwymo 'r coluddion.

GWROITH; Tanacetum *vulgare;* Common Tansy.

GWRTHBWYS; Phœnix *dactylifera;* Common Palm tree.

Y mae natur y pren hwn i gynnyddu, gan ymosod yn erbyn pob gormes, ac i wrthsefyll pob pwys a osodir arno. O blegyd hyn y cangau a gymmerodd y dyrfa, yr hon a ddaethai i'r wyl, o'r Palmwydd, fel y darllenir, *Joan* xii. 13. a gymmerwyd o wydden, yr hon yw fel hyn arwydd-lûn o'r hwn, ar ba un " y rhoddes yr ARGLWYDD ein anwiredd ni i gyd;" Yr hwn hefyd a ddug annirnadwy bwys digofaint Duw drosom ni, eithr a oedd cyn belled oddiwrth lwyr ddiffygio tan faich pechod a dyoddefaint, ag iddo, mal y Palmwydden, gynnal a gorchfygu y cwbl,—adgyfodi yn fuddugoliaethus o farwolaeth a'r bedd,—ac, mal y dywed y Psalmydd am dano, a flodeua yn dragywydd fel y Palmwydden.

GWRTHLYS. *edr.* CARN YR EBOL Y GERDDI.

GWRWGAWN; Festuca *elatior;* Tall Fescue grass.

GWSTLYS. *edr.* GYSTLYS.

GWYARLLYS; Lythrum;——Grasspoly.

GWYBYBYR; Elatine *Hydropiper;* Small Waterwort.

GWYDRO; Trifolium *officinale;* Common Melilot.

GWYDD Y PILCOES. *edr.* PILCOES.

GWYDD-DROED; Chenopodium;——Goose-foot.

GWYDDFID; Lonicera *Periclymenum;* Woodbind, Honeysuckle.

GWYDDLWDN; } Poterium *Sanguisorba;* Common Burnet.
GWYDDLWYN; }

Y ddeilen hon a 'r had ydynt esmwyth rwymawl ac yn llesol rhag gwaedlif, a chlefyd y gwaed.

GWYDDWYDD. *edr.* GWYDDFID.

GWYFON; Ribes *Uva crispa;* Smooth Gooseberry.

GWYFON BARFOG; Ribes *Grossularia;* Rough Gooseberry.

GWYFYNOG; Verbascum *Blattaria;* Moth Mullein.

GWYG; GWYGBYSEN; } Vicia *Cracca;* Tufted Vetch.

GWYG Y MOR; Fucus;——Sea weed, Wrack.

GWYGYRNDDAIL; Ceratophyllum;——Hornwort.

GWYLAETH; Lactuca;——Lettuce.

GWYLAETH CHWERW; Picris *echioides;* Bristly Ox-tongue.

GWYLAETH Y FAGWYR; Prenanthes *muralis;* Ivy-leaved Lettuce.

GWYLAETH Y MOCH; Hyoseris *minima;* Swine's Succory.

GWYLAETH YR WYN; Valeriana *Locusta;* Corn Salad.

GWYLYS; Glycyrrhiza;——Liquorice.

GWYLLT-GEIRCH. *edr.* FFETTUR.

GWYMON. *edr.* GWMMON.

GWYN Y DILLAD; Scandix *odorata;* Sweet Cicely.

GWYN Y MERCHED; Potentilla *anserina;* Silver weed, Wild Tansy.

Y mae 'r ddeilen hon yn esmwyth rwymawl; gwedi ei sychu ai mân bwyo, hi a iacha y cryd mwyth; cymmered y claf lonaid llwy o 'r pylor pob teirawr, rhwng y gloesau.

GWYNDDAIL. *edr.* RHOSCAMPAU.

GWYNWYDD. *edr.* GWYDDFID.

GWYRAN; Arundo *colorata;* Canary Reed-grass.

Y gwelltyn hwn a wna lawer gwell tô ar deisi, yn enwedig ar fythod, a llawer mwy parhaus na gwellt cyffredin.

GWYRDD Y COED. GWYRDD Y GAUAF. } *edr.* COEDWYRDD.

GWYRDDLING; Myrica *Gale;* Sweet Gale.

Tarflyngyr llesol ydyw 'r llyswydd hwn, gan gymmeryd y dail naill ai yn bylor, neu gwedi eu mwydo mewn dwr berwedig. Ei arferir yn gyffredin yn agos i welyau i darfu chwain.

GWYROS. *edr.* CWYROS.

GWYSGLYS; GWYSGONLYS; } Viscum *album;* Mistletoe. *edr.* UCHELFAR, &c.

GWYTHDYDD; Hottonia *palustris;* Featherfoil, Water Violet.

GYLFINOG; Narcissus;——Daffodil, Primrose peerless.

GYSPLYS; Œnanthe *crocata;* Hemlock Water Dropwort.

Pob rhan o'r llysieuyn hwn sydd dra gwenwynig, yn enwedig y gwraidd; yr hwn, er ei fod yn echryslonaf o bob gwenwyn llysieuaidd a dyfant yn y gwledydd yma, sydd etto yn llesol iawn i'w ddodi yn blastr neu sugaethan ar y gweliau, a ddigwyddant ar draed anifeiliaid corniog, y rhai a elwir yn gyffredin y *Llaid.*

GYSTLYS; Tanacetum *vulgare;* Common Tansy.

Chwerwyn cynnes ydyw y llysieuyn hwn, a gwasanaethgar i symmudo rhwystrau yn y cylla a'r colydd; yr hâd a ddifa lyngyr yn hynod; y mae hefyd yn llesol i gryfhau 'r cylla, a rhag y famwst; dogn yn bylor yw un dram; eithr y modd rhwyddaf, a mwyaf cyffredin yw ei gymmeryd yn rhith *tê,* gan dywallt arno ddwr berwedig.

HAD Y GRAMANDI. *edr.* MAENHAD.

HAD Y LLYGAID. *edr.* TORFAGL.

HAD Y LLYNGYR; Semen Artemisiæ *Santonicæ;* Wormseed.

Y dogn yw ynghylch dram.

HAIDD; Hordeum;——Barley.

HAIDDWELLT; Hordeum;——Barley grass.

HANNERPAN; Verbascum *Lychnitis;* White Mullein.

HEBOGLYS; Hieracium;——Hawkweed.

HEDDIG; Raphanus;——Radish.

HEGYDD; Bunias *Cakile;* Sea Rocket.

HEL-LAS; Glaux *maritima;* Black Saltwort.

HELESG; Iris *fœtidissima;* Stinking Iris, Gladwyn.

HELOGAN; Apium *graveolens;* Smallage, Wild Celery.

Meddyginiaeth rhagorol ydyw y daìl a 'r gwraidd o'r llysieuyn hwn, gwedi eu berwi mewn diod frâg fain, rhag y dyfrglwyf.

Benyw ieuaingc ar drangcedigaeth gan y dyfrglwyf, a lwyr adferwyd iw hiechyd gan y meddygiaeth hwn yn unig, gwedi methu o lawer o foddion eraill gan feddygon enwog.

HEL-LYS; Salsola *Kali;* Prickly Saltwort.

HELYGEN; Salix;——Willow.

Rhisgl amryw rywogaethau o'r tylwyth hwn, sef y *deirgwrryw hìrddail,* y *frau,* a'r *wen (edr. tu. dal.* 92, 93.) sydd feddyginiaeth

hynod rhag y cryd mwyth; y dogn yw dram neu ddwy yn bylor, i'w gymmeryd ddywaith neu dair rhwng y gloesau.

HELYGEN MAIR. *edr.* GWYRDDLING.

HELYGLYS; Epilobium;——Willow-herb.

HENLLYDAN; Aristolochia *rotunda;* Round Birthwort.

HENLLYDAN Y FFORDD. *edr.* LLYRIAD MWYAF.

HENWR; Artemisia *campestris;* Field Southernwood.

HEONLLYS. *edr.* GWYSGLYS, ac UCHELFAR.

HESGEN; Carex;——Sedge. *edr. tu dal.* 84—88.

HESGEN MELFEDOG; Typha;——Cat's-tail, Reed mace.

HEUFFRAS. *edr.* EFFROS.

HIAWL. *edr.* GREOL.

HILGEIRCH; Avena *nuda;* Naked Oat.

HIR EI HOEDL; Gnaphalium *margaritaceum;* American Cudweed.

HIRWLYDD. *edr.* EURWALLT Y FORWYN.

HOCCYSEN; Malva;——Mallow.

HOCCYSEN GYFFREDIN; Malva *sylvestris;* Common Mallow.

Unnaws ydyw, ac yn gyfrannog o'r un rhinweddau, a'r *Malw yr hel,* ond ysgatfydd mewn ychydig îs radd; eithr y mae i hon y fantais o'i bod yn fwy cyffredin, ac yn hawsach i'w chael. *edr.* MALW 'R HEL.

HOCCYSEN BENDIGAID; Alcea *rosea;* Hollyhock.

HOCCYSEN WYLLT; Malva *moschata;* Musk Mallow.

HOCCYSEN Y GORS; Althæa *officinalis;* Marsh Mallow.

HOCCYSEN Y MÔR; HOCCYSWYDDEN; } Lavatera *arborea;* Sea Tree-mallow.

HOLLIACH. *edr.* UCHELAWG.

HOPPYS. *edr.* LLEWIG Y BLAIDD.

HOSANAU 'R GOG; Orchis *mascula;* Early purple Orchis.

HUDDIGL. *(llygrair.) edr.* RHUDDYGL.

HWL. *edr.* GREOL.

HWP YR YCHEN; Ononis *arvensis;* Rest-Rarrow, Cammock.

HYDYF. *edr.* BLODAU 'R GÔG.

HYDDGWYR; Prunus *Cerasus nigra;* Black Cherry.

HYLITHR; HYLYF; } Helleborus *fœtidus;* Stinking Hellebore.

HYLLGRUG; Iris *fœtidissima;* Stinking Iris, Gladwyn.

IORWG. *edr.* EIDDIORWG.

IEUDAWDD. } *edr.* GWRNERTH.
IEUTAWD. }

ISOBL; } Hyssopus *officinalis;* Hyssop.
ISOP; }

ITHROG. *edr.* GITHROG.

KLOWS. *edr.* CLOWS, ac PENNIGEN RHUDDGOCH.
KNAPPIA. *edr.* EIDDIL-WELLTYN.

LAFANT; Lavendula *Spica;* Lavender.
LAFANT Y MOR. *edr.* LLEMYG.
LAWR. *edr.* LLAFAN.
LAWR-SIRIANEN; Prunus *Laurocerasus;* Cherry Bay, commonly, Laurel.

O herwydd natur gwenwynllyd dail y pren hwn, ni ddylid eu harferu mewn un math o fwyd, neu luniaeth, fel y mae rhai yn rhy chwannog i wneud. Eithr myfi, ym mhlith eraill, a gefais lawn brawf o'u rhinwedd, nid yn unig i esmwythau, eithr, í lwyr íachau cûr, neu waew yn y pen, y cefn, neu 'r cymmalau, gan ddodi 'r ddalen lâs, neu gynnifer ac a fyddo angenrheidiol i orchuddio 'r man lle byddo 'r cwyn, gan eu ysgafn bwytho ar ddarn o wlanen, neu 'r cyffelyb beth, a'u rhwymo yno hyd na chrinont, ac yna eu newid os bydd achos.

LAWRYF. *edr.* LLAWRWYDDEN.
LEMYG. *edr.* LLEMYG.
LENTYSGBREN *(Hist. Susan.)* Pistacia *Lentiscus;* Mastick tree.
LETTUS. *edr.* LLAETHYGEN.
LICORUS. *edr.* MELUSWRAIDD.
LILI. *edr.* ELESTREN.
LILI 'R DWR. *edr.* ALAW, MAGWYR, a BWLTYS.

LILI 'R DYFFRYNNOEDD. } *edr.* ALAW CREWYLL.
LILI 'R MAI. }

LINNÆA; Linnæa *borealis;* Two-flowered Linnæa.
LOBELIA. *edr.* BIDAWGLYS.
LWFACH. *edr.* LLWFACH.
LYRCADEIS. *edr.* LLYRCADYS.

LLADDFRWYN; Iunci *articulati;* Jointed-leaved Rushes.

LLAETH BERLLYS; Selinum *palustre;* Marsh Milky Parsley.

LLAETH BRON MAIR; Pulmonaria *officinalis;* Common Lungwort.

Y mae i'r ddeilen hon yr hen air o fod yn llesol rhag y peswch, poeri gwaed, ac amryw glwyfau yr ysgyfaint. Cymmerer hi yn rhith *tê;* a melyser ag ychydig fêl, neu siwgr *candi.*

LLAETH Y CYTHRAUL. *edr.* FFLAMGOED FECHAN.

LLAETH Y GEIFR. *edr.* GWYDDFID.

LLAETH YR YSGYFARNOG; Euphorbia *helioscopia;* Sun Spurge, Wart-wort.

LLAETHLYS. *edr.* AMLAETHAI.

LLAETHWYG; Astragalus;——Milk-vetch.

LLAETHYGEN; Lactuca;——Lettuce.

LLAETHYSGALLEN; Sonchus *oleraceus;* Common Sow-thistle.

Sydd lawn cystal a *bresych* ynghyd a chigfwyd.

LLAFAN; Ulva;——Laver.

LLAFANOG. *edr.* LLYFANNAWG.

LLAFN Y BLADUR; Narthecium *ossifragum;* Lancashire Asphodel.

LLAFRWYNEN. *edr.* LLADDFRWYN.

LLASARLLYS. *edr.* GWEDDLYS.

LLAWEGOR; Carduus *arvensis;* Creeping Thistle.

LLAWENLYS. *edr.* GLESYN.

LLAWETHAN; Polemonium *cæruleum;* Jacob's ladder, Greek Valerian.

LLAWREDYNEN; Polypodium *vulgare;* Common Polypody.

Y gwraidd îr sydd ysgarthaidd esmwyth; hanner peintiaid o ddwr berwedig ar chwe dram o hono a ellir ei gymmeryd ar ddwywaith. Yr ydys yn disgwyl iddo fod ym mwy llesol rhag peswch, diffyg anadl, a chlefydau yr ysgyfaint, ynghyd a'r *meluswraidd.*

LLAWRIG; Vinca *major;* Greater Periwinkle.

LLAWRSIRIANEN. *edr.* LAWRSIRIANEN.

LLAWRWYDDEN; } Laurus *nobilis;* Laurel, Bay tree.
LLAWRYF; }

LLEFANOG. *edr.* LLYFANNAWG.

LLEIDLYS; Limosella *aquatica;* Mudwort.

LLEMYG; Statice *Limonium;* Sea Lavender.

LLER; Bromus *secalinus;* Smooth Rye Brome Grass.

LLEULYS; Delphinium *Staphisagria;* Staves-acre.

Yr had sydd wenwyn marwol, o herwydd hyn hynod effeithiol yw i lâdd llau a phryfaid eraill, am ba achos henw y llysieuyn ym mhob iaith yn ewrop sydd o'r un ystyr a'r cymreig.

LLEWGWYN. *(llygrair.) edr.* LLYGWYN.

LLEWPARD-DAG; Doronicum *Pardalianches;* Great Leopard's bane.

LLEWYG Y BLAIDD; Humulus *Lupulus;* Hop.

Trwyth o'r gwraidd a bair chwysu, cystal a'r *sarsaparilla.*

LLEWYG YR IAR; Hyoscyamus *niger;* Henbane.

Er bod y llysieuyn hwn yn wenwynawl, y mae yn feddygiaeth llesol iawn mewn dwylau cyfarwydd. Y dail yn sugaethen neu blastr a esmwythant benddüyn, tynchwydd, crangen, a'r cyffelyb. Dywedir i'r dail, os gwasgerir hwy yma a thraw ar loriau, darfu llygod.

LLEWYG Y LLAU. *edr.* LLEULYS.

LLEWYG Y LLYNGYR. *edr.* HYLITHR.

LLEWYN. *edr.* LLYGWYN.

LLEYNLYS. *edr.* LLWYLYS.

LLIFLYS. *edr.* DANT Y PYSGODYN.

LLIN; Linum;——Flax.

Trwyth neu dywallt chwart o ddwr berwedig ar lonaid llwy neu wns o'r had sydd llesol iawn rhag crygni, y peswch, a doluriau yr ysgyfaint. Hwy a wnant hefyd sugaethan neu blastr tra buddiol rhag poethwynau, neu wres oddiallen i'r corph.

LLIN Y FORWYN;
LLIN Y LLYFFAINT; } Antirrhinum *Linaria;* Common Toad-flax.

Tywalltiad dwr berwedig, ar ddail y llysieuyn hwn sydd droethbair ac ysgarthaidd, ac yn ddilynol yn llesol rhag y dyfrglwyf, a chlefydau eraill, y rhai a ofynant garthddiodydd. Y mae efe hefyd yn dda rhag y cryd melyn; eithr ei rin mwyaf hynod sydd yn y blodau a'r dail mewn eli, neu dwymolch, neu sugaethan rhag y lledewigwst, neu glwyf y marchogion. Y blodau ynghyd a blodau Sircyn y melinydd yn rhith *tê,* a iachaodd darddiadau yn y croen, neu grugdarddiadau, gwedi methu o foddion eraill, gan feddygon dros flynyddoedd, eu gorchfygu.

LLIN Y TYLWYTH TEG; Linum *catharticum;* Purging Flax.

Trwyth o ddwy ddram neu ychwaneg o'r planhigyn sych sydd hynod arloes-ddiod; ac yn llesol rhag y crydcymmalau; y mae hefyd yn ddwfr-rhyddhaol, neu droethbair.

LLINCLWM; LLINDAG; LLINDRO; } Cuscuta;——Dodder.

LLINHAD Y DWR; Lemna;——Duckweed.

LLINHESG; Callitriche *aquatica;* Water Starwort.

LLINOS. *(llygrair.) edr.* LLINHESG.

LLINWYDD YR AFON; LLINWISG } Conferva;——Crow-silk, Hair weed.

LLIWIOG LAS. LLIWLYS. } *edr.* GLAS.

LLOERLYS; LLOER-REDYNEN; } Osmunda *Lunaria;* Moon-wort.

LLOERLYS LLAETHOG; Selinum *palustre;* Marsh Milky Parsley.

LLORWYDDEN. *edr.* LLAWRWYDDEN.

LLOSG-FALLDER; Uredo;——Blight.

LLOSGLYS; Daphne *Mezereon;* Spurge-olive.

LLOWRIG. *edr.* LLAWRIG.

LLUDWLYS. *edr.* LLYS Y LLUDW.

LLUGLYS; Lychnis;——Campion.

LLÛS, LLÛSEN; LLUSWYDDEN; } Vaccinium *Myrtillus;* Bilberry, or Bleaberry.

LLÛS Y BRAIN. LL. DUON Y MYNYDD. } *edr.* CREIGLYS.

LLWFACH; Ligusticum *Levisticum;* Lovage.

LLWGR Y TEWLAETH. *edr.* SIRCYN Y MELINYDD.

LLWYD BONEDDIG; Santolina *maritima;* Sea Cotton-weed.

LLWYD Y CWN; Marrubium *vulgare;* White Horehound.

Y ddeilen hon sydd lesol rhag attalfa neu rwystrad yn y coludd a'r afu, rhag y llyngyr, a'r cryd melyn; y mae hi yn hynod rhag diffyg anadl, y peswch, a nychdod, yn enwedig i ddynion oedranus; sef trwyth o honi, neu dywalltiad dwr berwedig arni, gwedi ei felysu ag ychydig fêl; eithr dalier sulw yma, gan nad ydyw mêl yn cyttuno a thymmer pob dyn, y dylid ei buro gan ei ddiewynu uwch ben tân

araf, cyn yr arferer ef mewn meddyginiaeth, rhag iddo wneuthur mwy o ddrwg nac o les.

LLWYD Y DIN. *edr.* GWYN Y MERCHED.

LLWYD YR EITHIN. *edr.* CHWERWLYS.

LLWYD Y FFORDD; Gnaphalium *germanicum;* Common Cudweed.

LLWYDLAS; Glaucium;——Horned Poppy.

LLWYDLYS; Artemisia *vulgaris;* Mugwort.

LLWYDNI; Mucor;——Mould.

LLWYF; LLWYFANEN; } Ulmus;——Elm-tree.

Trwyth yr ail risgl, i'w yfed yn helaeth, a wybuwyd yn dra llesol rhag y dyfrglwyf, tarddiadau yn y croen, (nid anghyffelyb i'r gwahanglwyf,) dyfrwreinyn a'r cyffelyb; pedair wns o'r rhisg mewn deuchwart o ddwr, a berwer hyd leiheir yr hanner; yfer hanner peintiaid o hono ddwywaith yn y dydd; os y clefyd fydd gyndyn, angenrheidiol fydd cymmeryd y trwyth dros fisoedd.

LLWYGLYS; Inula *Helenium;* Elecampane.

LLWYLYS; Cochlearia; Scurvy-grass.

Hynod ydyw 'r ddeilen hon am bureiddio 'r gwaed, a meddygiaeth llesol iawn yw rhag diffyg anadl llysnafeddawg, a'r cryd cymmalau a fo yn deillio oddiwrth ammhurdeb gwaed. Gellir ei harferu yn fwydlys ynghyd a'r *suran dairdalen;* neu yfer ei sug. Y mae hi yn droethbair ac yn ysgarthaidd.

LLWYNHIDYDD; Plantago *lanceolata;* Ribwort Plantain.

LLWYN COTTYMMOG; Santolina *Chamæcyparissus;* Lavender Cotton.

LLWYN Y CYTHRAUL. *edr.* LLYGAD.

LLWYNAU 'R FAGWYR; Sedum *reflexum;* Yellow Stonecrop.

LLWYN Y NEIDR. *edr.* LLWYNHIDYDD.

LLWYN Y TEWLAETH. *edr.* SIRCYN Y MELINYDD.

LLYCH-GEN; Lichen *pulverulentus;* Powdery Liverwort; a division of the genus LICHEN.

LLYCHLYN Y DWR; Veronica *Becabunga;* Brooklime.

Llysieuyn tyner yw a sugawl, a bwydlys iachus yn y gwanwyn.

LLYDAN Y FFORDD; Plantago *major;* Greater Plantain.

LLYFANNAWG; Conferva;——Hairweed, Crowsilk.

LLYFENWY; Saxifraga;——Saxifrage.

LLYGAD CRIST. *edr.* GOLWG.

LLYGAD Y CI; Triticum *repens;* Couch-grass.

LLYGAD Y CYTHRAUL; Papaver *Rhæas;* Common Red Poppy.

LLYGAD Y DYDD; Bellis *perennis;* Common Daisy.

Y mae y llysieuyn bychan cyffredin hwn yn feddiannol o rinweddau buddiol iawn; yn y dail y mae y daioni. Canmolir ef yn fawr rhag y mall-gryd di-ddyspaid a phob math o wrês oddimewn, ym mha ran bynnag o 'r ymysgaroedd y bo. Tywallter ar y dail ddwr berwedig dros nôs, a berwer ef drannaeth dros ddau funud neu dri, yna yfed y claf y trwyth yn gymmysgedig a llefrith, yr un mesur o bob un, ddwywaith neu dair yn y dydd. Pan yf dyn cwla laeth asen, megis meddygiaeth, e fyddai yn dra mwy effeithiol pe cymmysgid ef a llyn oddiar y ddeilen hon.

LLYGAD Y DYDD MAWR. *edr.* ASPYGAN.

LLYGAD Y DYNIAWED. } *edr.* BRONWST.
LLYGAD EBRILL. }

LLYGAD EIRIAN. *edr.* LLYGAERON.

LLYGAD Y GOEDIAR; Adonis;——Pheasant's eye.

LLYGAD YR YCH; Anthemis *tinctoria;* Ox-eye Chamomile.

LLYGAD YSGYFARNOG; Comarum *palustre;* Marsh Cinquefoil.

LLYGADLYM; } Chelidonium *majus;* Celandine.
LLYGADLYS; }

LLYGAERON; Vaccinium *Oxycoccus*; Cranberry, Bogberry.

LLYGWYN; Atriplex;——Orache.

LLYGWYN DREWLLYD. *edr.* TRWYNSOR.

LLYM Y LLYGAD. *edr.* LLYGADLYS.

LLYMDREINIOG; Schœnus *Mariscus;* Prickly Bog-rush.

LLYMEIDFWYD; Sonchus *oleraceus;* Sowthistle.

LLYMFRWYNEN; Iuncus *acutus;* Great Sharp Sea Rush.

LLYNDDAIL; Potamogeton;——Pondweed.

LLYNGWREN; Prunus *Padus;* Bird Cherry.

LLYNORLYS; Stellaria *media;* Common Chickweed.

LLYNWLYDDYN CORNIOG; Zannichellia *palustris;* Horned Pondweed.

LLYREN; Alisma;——Water Plantain, Thrumwort.

LLYRCADYS; Mentha *Pulegium;* Pennyroyal.

LLYRIAD; Plantago;——Plantain.

LLYRIAD MWYAF; Plantago *major;* Greater Plantain.

Y dail gwedi eu hysigo ydynt llesol i'w dodi ar archollion, neu friwiau newydd, a dolur neu anafad yn y cnawd. I'w cymmeryd buddiol ydynt rhag cwyn yn yr ysgyfaint, poeriad gwaed, ac amryw ddylif, neu ddolur rhydd. Yr had o herwydd ei natur tra llysnafeddawg sydd oreu rhag y cwyn yn yr ysgyfaint. Y dogn yw wns neu ddwy o 'r sug, neu drwyth cryf o 'r llysieuyn; ac yn ddognau helaethach dywedir iddo ro'i 'r wrach ar ffo, os cymmerir yn nechreuad y loes.

LLYRIAD Y DWR; Alisma;——Water Plantain.

LLYRIAD LLWYDION; Plantago *media;* Hoary Plantain.

LLYRIAD LLYMION; LLYRIAD Y LLYNAU; } Alisma *Plantago β.;* Greater Water Plantain.

LLYRIAD Y MOR; Plantago *maritima;* Sea Plantain.

LLYRLYS; Salicornia;——Marsh Samphire, Jointed Glasswort.

LLYSUAWG; LLYSYRAWT; LLYSYRLYS; } Sanguisorba *officinalis*; Great Burnet.

LLYS* AMMOR; Amaranthus;——Flowergentle.

LLYS F' ANWYLYD; Geum *urbanum;* Common Avens, Herb Bennet.

LLYS YR AFU; LLYS YR AU; } Marchantia;——Livergreen.

LLYS YR AIS. *edr.* LLWYN HIDYDD.

LLYS YR ANGEL; Angelica;——Angelica.

LLYS YN ANGEL PERAROGLAIDD; Angelica *Archangelica;* Garden Angelica.

Llysieuyn peraroglaidd a thwymn ydyw, ac yn dueddol i chwalu gwynt; arferer yn yr un modd a 'r tê.

LLYS YR ANGEL Y GOEDWIG; Angelica *sylvestris;* Wild Angelica.

Sydd o'r un naws, eithr gwannach. Y llysieuyn hwn a liwia felyn têg.

LLYS YR ARCHOLL. *edr.* BRIWLYS.

LLYS Y BARA. *edr.* BARLYS.

* Er mwyn crynôad mi arferaf y gair LLYS, (yn lle *llysiau*) gan nas gallaf ddirnad pa ham nad ydyw mor gyfaddas o flaen pob enw, ag ydyw o flaen y gair dwyfawg. *edr. Geirlyfr* y Dr. Davies am y gair Llys; a'r *Botanol.* yr un gair.

LLYS BENED. *edr.* F' ANWYLYD.

LLYS Y BLAIDD. *edr.* BLEIDD-DAG.

LLYS Y BLEURWG. *edr.* YSGOL FAIR.

LLYS Y BRONNAU. *edr.* BRONWYS.

LLYS Y BYSTWN; Draba *verna;* Common Whitlow-grass.

LLYS CADWALADR; Teucrium *Chamædrys;* Wall Germander.

LLYS CADWGAN; Valeriana *officinalis;* Great Wild Valerian.

Y mae 'r gwraidd yn rhinweddol iawn rhag yr wrwst, neu gwlwm y gwythi; ac hefyd rhag y famwst, a'r clwyf dygwydd; ac yn enwedig rhag cynnefin rwymedd y coluddion. Dogn o hanner *dram* i *ddram* yn bylor.

LLYS Y CLEFYD MELYN. *edr.* DILWYDD FELEN.

LLYS Y COLUDD; Mentha *Pulegium;* Pennyroyal.

LLYS Y CRIBAU. *edr.* CRIBAU 'R PANNWR.

LLYS CRIST. *edr.* AMLAETHAI.

LLYS CRISTOFFIS; Actæa *spicata;* Herb Christopher, Bane-berries.

LLYS Y CRYMMAN. *edr.* GWLYDDYN MAIR.

LLYS Y CWLWM; Symphytum *tuberosum;* Tuberous-rooted Comfrey.

LLYS Y CWN. *edr.* MEL Y CWN.

LLYS Y CWSG; Papaver *somniferum;* White Poppy.

LLYS Y CYFOG. *edr.* CARN YR EBOL Y GERDDI.

LLYS Y CYRPH; Artemisia *campestris;* Southernwood.

LLYS Y CYWER; Galium *verum;* Yellow Bedstraw, Cheese rennet.

Y blodau a arferir mewn mannau yn lle caul i wneuthur caws. Rhai a ddywedant yn dda am danynt rhag y famwst a'r clwyf dygwydd. Ynghyd ag *alwm* hwy a liwiant wlân yn felyn. Y gwraidd, yn yr un modd, a liwiant goch hynod, llawn cystal a'r *gochwraidd,* neu 'r *madr.*

LLYS Y DEFAID; Plantago *maritima;* Sea Plantain.

LLYS Y DIN; Polygonum *Hydropiper;* Biting Arsesmart.

LLYS Y DOMMEN; Polygonum *lapathifolium;* Pale-flowered Persicaria.

LLYS Y DRINDOD; Viola *tricolor;* Pansy Violet.

Meddyg enwog a ddywed iddo iachau yn ddifeth y dolur crachlyd, ym mhenau plant, yr hwn a elwir *crusta lactea* a'r ddeilen hon; efe a ferwai lonaid llaw o 'r dail gleision; neu hanner *dram* o 'r sychion mewn hanner peintiaid o lefrith, ac a roddai y llaeth iddynt

i'w yfed hwyr a boreu, dros rai wythnosau, gwnae hefyd sugaeth neu blastr o'r llaeth ynghyd a bara ac a'i dodai ar y fan glwyfus. Y mae hi hefyd yn llesol rhag diffyg anadl, gwelioedd crawn llyd, a'r cyffelyb. Hi a wna garthlyn esmwyth.

LLYS Y DRYW. *edr.* CWLYN Y MEL.

LLYS DWYFAWG. *edr.* CRIBAU ST. FFRAID.

LLYS Y DYFRGLWYF; Asparagus *officinalis;* Sperage, Asparagus.

LLYS Y DDANNODD; Imperatoria *Ostruthium;* Masterwort.

LLYS Y DDIDOL; Cyclamen *europæum;* Sowbread.

LLYS Y DDRAIG; Arum *Dracunculus;* Dragons.

LLYS Y DDUEG; Scolopendrium *Ceterach;* Scaly Spleenwort.

LLYS YR ECHRYSHAINT; Ruta *graveolens;* Rue,

Meddyginiaeth nerthol a wna y llysieuyn hwn i goethi y cyfangorph, ac yn ddilynol y mae yn llesol rhag yr wrwst neu gwlwm y gwythi; ac hefyd rhag y llyngyr, ac i chwalu rhwystrau yn y coludd. Y mae hefyd yn fuddiol rhag y clefydau y fam, a fyddant yn deilliaw oddiwrth dosparthiadau llesg a gweinion. Nid rhaid onid bwrw arno ddwr berwedig, ac yfed y claf hwnnw fel y bo achos yn peri. Eithr os cymmerer yn sylwedd, y dogn yw pwys o bymtheg i ugain gronyn.

LLYS EFA; Plantago *Coronopus;* Buck's-horn Plantain.

LLYS EFFROS. *edr.* EFFROES.

LLYS YR EGLWYS; Pedicularis *sylvatica;* Pasture Lousewort.

LLYS YR EIDDIGEDD; Gomphrena; Globe Amaranth.

LLYS YR ERYR; Asperula *odorata;* Woodruff, or Sweet Woodroof.

LLYS YR ESGYRN. *edr.* EIDRAL.

LLYS YR EWINOR; Draba *verna;* Whitlow grass.

LLYS Y FAM;
—— FAMMOG; } Leonurus *Cardiaca;* Motherwort.

Trwyth o'r llysieuyn hwn gwedi ei felysu sydd dra hynod feddyginiaeth rhag llamiad y galon, clefyd y fam, a'r dduegwst, neu glefyd y ddueg.

LLYS Y FAMAETH; Euphorbia *paralia;* Sea Spurge.

LLYS Y FAGWYR. *edr.* LLWYNAU 'R FAGWYR.

LLYS Y FORS; Herniaria;——Rupturewort.

LLYS Y FORWYN; Spiræa *Ulmaria;* Meadow sweet.
LLYS Y FUDDAU; Agrimonia *Eupatoria;* Agrimony.
LLYS Y GALON. *edr.* LLYS Y FAM.
LLYS Y GEINIOG; Hydrocotyle *vulgaris;* Marsh Pennywort.
LLYS GERWYN; Glecoma *hederacea;* Gill, Ground Ivy.
LLYS Y GIAU; Ruscus *aculeatus;* Butcher's Broom.
LLYS Y GINGROEN; Senecio *Jacobæa;* Common Ragwort.
LLYS Y GROES; Galium *cruciatum;* Crosswort, Mugweed.
LLYS Y GWAED; Mentha *Pulegium;* Pennyroyal.
LLY Y GWAEDLIF; Achillea *Millefolium;* Yarrow.

Y dail gleision gwedi eu pwyo neu eu ysigo ydynt enwog i'w dodi ar friw neu archoll erfyn i ddiddosi y gwaed. Rhai hefyd a ddywed fod dwr berwedig ar y dail a 'r blodau yn llesol rhag clefyd y gwaed, a phob math o waedlif tu fewn a thu allan i'r corph.

Meddyginiaeth hynod a wnaed o 'r ddeilen hon ynghyd ag Ysop, yr un faint o bob un; Merch ieuangc fonheddig a iachawyd o ganger echryslon yn ei bron gan iddi yfed llwyad o'r sug mewn ynghylch dwy wns o wîn gwyn bob boreu ar ei chythlwng.

Wallis's Northumb.

LLYS Y GWAEW. *edr.* LL. PENTAI.
LLYS Y GWALCH; Crepis;——Hawk's beard.
LLYS Y GWENYN. *edr.* GWENYNDDAIL.
LLYS Y GWEWYR. *edr.* GWEWYRLLYS.
LLYS Y GWRDA; Chenopodium *Bonus Henricus;* Mercury Goose foot.
LLYS Y GWRÎD; Anchusa *tinctoria;* Alkanet.
LLYS GWYDDELIG; Pastinaca *sativa;* Parsnep.
LLYS Y GWYNT; Anemone *nemorosa;* Wind flower.
LLYS Y GYMMALWST; Ægopodium *Podagraria;* Goutweed.
LLYS Y GYNDDAREDD. *edr.* EDAFEDDOG LWYD.
LLYS YR HEBOG; Hieracium;——Hawkweed.
LLYS YR HEDYDD. *edr.* YSPARDYN Y MARCHOG.
LLYS YR HIDL; Galium *Aparine;* Goosegrass, Cleavers.
LLYS YR HUDOL; Verbena *officinalis;* Vervain.
LLYS YR HYCHGRYG. *edr.* HYLLGRYG.
LLYS IAGO; Senecio *Jacobæa;* Common Ragwort.

LLYS IEUAN; } Artemisia *vulgaris;* Mugwort.
—— IFAN; }

LLYS Y LLAU. *edr.* LLEULYS.

LLYS Y LLAW; Cheiranthus *fruticulosus;* Wild Wallflower.

LLYS LLEWELYN; Veronica;——Speedwell. *edr. t. d.* 3.

LLYS Y LLIW. *edr.* GLAS.

LLYS Y LLUDW; Cineraria;——Fleawort.

LLYS Y LLWY. *edr.* LLWYLYS.

LLYS LLWYD. *edr.* LLYS IEUAN.

LLYS Y LLWYNOG; Geranium *Robertianum;* Herb Robert, Stinking Crane's-bill.

LLYS Y LLYGAID; Chelidonium *majus;* Celandine.

LLYS MAIR; Ajuga *reptans;* Common Bugle.

LLYS MAIR FADLEN; Tanacetum *Balsamita;* Costmary.

LLYS MARTIGAN; Lilium *Martagon;* Martagon.

LLYS MEDDYGLYN. *edr.* MEDDYGLYN.

LLYS Y MEL; Cerinthe;——Honeywort.

LLYS MELYN; Genista *tinctoria;* Dyer's Greenweed.

Hynod yw y llysieuyn hwn am liwio melyn.

Dogn o ddram a hanner o'r hâd yn bylor sydd garthfeddygiaeth esmwyth. Tywalltiad dwr berwedig ar y llysieuyn sydd droethbair, ac yn ddilynol yn fuddiol rhag y dyfrglwyf.

LLYS Y MEHERYN; Medicago *polymorpha;* Heart medick, Claver.

LLYS MEUDWY. *edr.* LL. Y GWRDA.

LLYS Y MILWR; Lythrum *Salicaria;* Purple Grasspoly.

LLYS Y MÔCH; Solanum *nigrum;* Common Nightshade.

LLYSIAU 'R MÔR; Fucus, Ulva, &c. *Sef* GWMMON, DYLYSG, LLAFAN, &c. Sea weed, Laver, &c.

LLYS Y MUROEDD. *edr.* MURLYS.

LLYS Y NEIDR; Polygonum *Bistorta;* Bistort, Snakeweed.

Gwraidd y llysieuyn hwn sydd un o'r cryfaf, a mwyaf effeithiol, o'r holl lysieuaidd rhwymyddion; y mae iddo air rhagorol am iachau llesgedd y coludd, y cryd dyspeidiawl, y dolur rhudd neu 'r daryymred, clwyf y gwaed, a phob math o ddylif anghymedrol arall, naill ar ei ben ei hun, neu ynghyd a'r *Ysgol Fair;* gellir ei gym'ryd

deirgwaith yn y dydd. Dogn o 'r gwraidd yn sylwedd, gwedi ei falu, yw o ugain gronyn hyd ddram.

LLYS YR OEN; Valeriana *Locusta;* Corn salad, Lamb's lettuce.

LLYS Y PANNWR. *edr.* CRIBAU 'R PANNWR.

LLYS Y PARED. *edr.* MURLYS.

LLYS Y PARLYS; Primula *veris;* Cowslip, Paigle.

LLYS PAUL; Primula;——Primrose.

LLYS PEDR; Hypericum *quadrangulum*; St. Peter's wort.

LLYS PENTAI; Sempervivum *tectorum;* Houseleek. *edr.* BYDDARLYS.

LLYS PERFIGEDD; Hypericum *Androsæmum;* Tutsan, Park leaves.

LLYS Y POER; Silene *inflata;* Bladder Campion, Bladder Catchfly.

Bwydlys iachus a blasus, gwedi ei ferwi, yw ynghyd a chigfwyd; y mae iddo flâs nid annhebyg i bys gleision.

LLYS Y PWDIN. *edr.* LL. Y COLUDD.

LLYS ROBERT. *edr.* LL. LLWYNOG.

LLYS SILIN; Plantago *Psyllium;* Flea-bane-wort.

LLYS SIMWNT; Malva *moschata;* Musk Mallow.

LLYS Y SIPSIWN; Lycopus *europæus;* Gipsey-wort, Water Horehound.

A 'r llysieuyn hwn y lliwia y Sipsiwn eu hwynebau a'u cyrph, y modd y bo rhagoriaeth rhyngddynt a dynol ryw yn gyffredin.

LLYS STEPHAN; Circæa;——Enchanter's Nightshade.

LLYS TALIESYN; Sedum *Telephium;* Orpine, Livelong.

LLYS TANEWYN; Aster *Tripolium;* Sea Star-wort.

LLYS Y TARW; Centaurea *Scabiosa;* Greater Knapweed, Bullweed.

LLYS Y TENEWYN; Aster *Amellus;* Attic Star-wort.

LLYS TORMAEN; Saxifraga;——Saxifrage.

LLYS Y TRYFAL; Thlaspi *Bursa Pastoris;* Shepherd's Purse.

LLYS Y TWRCH. *edr.* BLONEG Y DDAEAR.

LLYS Y WENNOL; Chelidonium;——Celandine.

LLYS YR YCHEN; Lychnis *dioica;* Wild Campion.

LLYS YR YSGYFAINT; { Pulmonaria *officinalis;* Common Lungwort.
Lichen *pulmonarius;* Tree Lungwort.

LLYS YR YSGYFARNOG; Satyrium *viride;* Frog Satyrion.

MABGOLL; Geum;——Avens.

MABGOLL BENDIGEIDLYS; Geum *urbanum;* Common Avens.

Y mae canmoliaeth mwy na chyffredin i amryw rinweddau y llysieuyn hwn, yn enwedig megis tarfgryd. Amryw awduron a dystiolaethasant pa mor effeithiol ydyw rhag y cryd dyspeidiol, gwedi methu o'r *Peruvian Bark;* gellir ei gymmeryd yn bylor, neu yn drwyth ac at yr un dognedd ag a ddodir o'r meddygiaeth tramor, sef o un scrwpl i ddram neu ddwy. Megis rhwymydd, ac i gryfhau'r cylla, a'r cyfangorph, yr ydys yn tybied ei fod yn amgenach meddygiaeth na 'r dywededig risgl tramor.

MADARCHEN; Boletus;——Porous Toadstool.

MADFELEN. *edr.* PENGALED.

MADYWYDD; Myrica *Gale;* Sweet Gale, Dutch Myrtle.

MADWYSG; Aquilegia *vulgaris;* Columbine.

MADYR; MADR; } Rubia *peregrina;* Wild Madder.

MAENHAD; Lithospermum;——Gromwell. *edr.* GRAWN YR HAUL.

MAENHAD MEDDYGAWL; Lithospermum *officinale;* Common Gromwell, Gray mill, Grey Millet.

Yr hâd a gyfrifir yn droethbair, yn enwedig yn rhith meddygfaeth, neu gan dywallt dwr berwedig ar yr hâd, gwedi ei ysigo; yfer o hono yn helaeth.

MAESEIFUAN; Lichen *caninus;* Ground Liverwort.

MAESWELLT; Agrostis;——Bent-grass.

MAFONLLWYN; Rubus *idæus;* Rasp-berry bush.

MAGL CHWANNEN; Cineraria;——Fleawort.

MAGLYS; Medicago;——Medick.

MAGWYR WEN; Nymphæa *alba;* White Water Lily.

MAINSURAN; Rumex *acetosa;* Common Sorrel.

MALW'R HEL; Althæa *officinalis;* Marsh Mallow.

Y mae pob rhan o'r llysieuyn hwn, ond yn enwedig y gwraidd, yn helaethlawn o lws, gan hynny tywalltiad dwr berwedig arno a ganmolir, ac a wna fawrlles lle bo diod dyner, feddalaidd, llyslynaidd yn ffuddiol, sef rhag crygni, peswch, surni yn y cylla a'r coludd, ac hefyd rhag y tostedd a'r cyffelyb. Y gwraidd gwedi ei ferwi sydd hynod sugaethan neu blastr tynerawl.

MALLDER. *edr.* LLOSG.

MAMLYS. *edr.* LLYS Y FAM.

MAMMOG DDREWLLYD. *edr.* TRWYNSOR.

MAN Y DON. *edr.* GWEROG.

MANDON. *çdr.* LLYS YR ERYR.

MANDRAGLYSIEUYN; Atropa *Mandragora;* Mandrake.

MANTELL Y COR; } Alchemilla *vulgaris;* Common Ladies' Mantle.
MANTELL FAIR; }

Pob rhan o'r ddeilen hon sydd ymysgar-rwymawl.

MANWYDD-GEN; Lichen *fruticulosus;* Shrubby Liverwort: a division of the genus LICHEN.

MANYGLOG. *edr.* ELINOG.

MARCHALAN; Inula *Helenium;* Elecampane.

Llysieuyn yw hwn o fawr rinwedd, nid oes ond prin ei gyffelyb rhag clefydon yr ysgyfaint, sef y peswch, poeri gwaed, diffyg anadl, ac hefyd rhag surni yn y cylla. Y dogn cyffredin yw dram mewn dwr berwedig. Y mae efe yn hynod rhag y pâs ar blant. Gellir ei barottoi yn y modd hwn, nadder y gwraidd yn fân defyll, ac ar bedair wns o hono tywallter tri pheintiaid o ddwr berwedig, gadawer iddo sefyll dros nos, a berwer ef drannoeth dros ychydig funudiau, a phan oero hidler ef, at beintiaid o'r trwyth hwn doder chwarter peintiaid o win gwyn, rhag clwyf y cylla; ac yfed y clwyfus lonaid gwydr-gwîn deirgwaith yn y dydd, sef un ar gythlwng, arall yn-ghylch awr o flaen prydnawn-fwyd, a 'r trydydd ar bryd gwely; eithr rhag y pâs, hanner y swm o 'r gwraidd, sef dwy wns, fydd ddigon; ac nid rhaid ond tywallt arno ddwr berwedig, a gadael iddo sefyll; yna yn lle 'r gwin, doder atto dair wns o fêl gwedi ei buro ar dan araf, ac yfed y claf ddwy lwyaid o hono pedeirgwaith yn y dydd. Y mae 'r Dr. *Hìl* yn mynegi esampl o enethig, yr hon oedd ar drangcedigaeth, a iachawyd yn hollol a'r meddyglyn hwn, gwedi i bob moddion eraill fethu. Y mae 'r parottoad hwn yn dra llesol hefyd rhag y tostedd.

Dywedir i drwyth o 'r gwraidd iachau'r clafr ar ddefaid.

MARCHBERLLYS. *edr.* LLWFACH.

MARCHFEILLIONEN; Trifolium *pratense;* Common purple Trefoil, Clover.

MARCHFIAREN; Rosa *canina;* Common Dog-rose. *edr.* CIROS.

MARCHFINT; Mentha *sylvestris;* Horse Mint.

MARCHFFENIGL; Ferula *communis;* Giant Fennel.

MARCHREDYNEN; Aspidium;——Shield-fern.

MARCHREDYNEN WRRYW; Aspidium *Filix mas;* Male Fern.

Pylor o wraidd y rhywogaeth hon o redyn sydd enwog am ddifetha y llyngyr hirion teneuon, neu'r euad, yn yr ymysgaroedd; dwy ddram neu dair yw'r dogn i'w gymmeryd mewn dwr ar gythlwng. Un dram sydd ddigon i blentyn. Meddyginiaeth hynod *Madam Nouffer* ydyw; ac y mae Dr. *Withering* yn mynegi iddo ef ei arferu yn fynych, ac o'r rhan amlaf yn llwyddiannus.

MARCHRUDDYGL. *edr.* RHUDDYGL MAWRTH.

MARCHYSGALLEN; Carduus *lanceolatus;* Spear thistle.

MARCHYSGALLEN Y GERDDI; Cynara *Scolymus;* Artichoke.

Dwr berwedig ar y dail i'w yfed sydd fuddiol troethbair, ac a wybuwyd i fod yn llesol iawn i'w gymmeryd, hwyr a bore, rhag y dyfrglwyf.

MARDDANADLEN } DDU; Ballota *nigra;* Black or Stinking Hore-
MARWDDANADLEN } hound.

Y ddeilen hon a gyfrifir yn llesol rhag clefyd y fam.

MARDDANADLEN BER. *edr.* LLWYD Y CWN.

MARDDANADLEN FELEN; Galeobdolon *luteum;* Yellow Dead-nettle.

MARDDANADLEN GÔCH; Lamium *purpureum;* Red Dead-nettle, or Archangel.

MARDDANADLEN WEN; Lamium *album;* White Dead-nettle, or Archangel.

MAS. *edr.* GYSTLYS.

MASARNEN; Acer *Pseudoplatanus;* Greater Maple, Sycamore.

MASWELLT; Holcus;——Soft-grass.

MEDDALAI; Malva;——Mallow. *edr.* HOCCYSEN.

MEDDALAI Y MORFA; Althæa *officinalis;* Marsh Mallow.

MEDDLYS; Spiræa *Ulmaria;* Meadowsweet.

MEDDYG Y BUGAIL; } Conyza *squarrosa;* Plowman's Spikenard.
MEDDYG MAIR; }

Dywedir fod y llysieuyn hwn yn dra llesol rhag y maen tostedd.

MEDDYGES; } Viola;——Violet.
MEDDYGYN;

MEDDYGES DDU; Scrophularia *nodosa;* Common Figwort.

MEDDYGES FELEN; Crocus *sativus;* Saffron Crocus.

MEDDYGES LAS; Prunella *vulgaris;* Selfheal.

MEDDYGES LWYD; Betonica *officinalis;* Betony.

MEDDYGLYN. *edr.* MORONEN Y MAES.

MEDDYGLYS. *edr.* BRIWLYS.

MEDDYGYN MENYW. *edr.* WERMOD WEN.

MEFUSEN; Fragaria *vesca;* Wood Strawberry.

MEFUSBREN; Arbutus *Unedo;* Strawberry tree.

MEILLIONEN; Trifolium;——Trefoil.

MEILLIONEN FELEN; Anthyllis *vulneraria;* Kidney vetch, Ladies' finger.

MEILLIONEN GORNIOG; Medicago *falcata;* Yellow Medick.

MEILLIONEN Y GORS; *edr.* FFAEN CORS.

MEILLIONEN GRAGENOG; Medicago *polymorpha;* Heart Medick, Claver.

MEILLIONEN OLWEN; Trifolium *repens;* Dutch Clover.

MEILLIONEN Y CEIRW; } Trifolium *officinale;* Common Melilot.
MEL Y CEIRW;

MEIPEN; Brassica *Rapa;* Turnep. *edr.* ERFINEN.

MEIPEN BENDIGED; } *edr.* GREOL.
MEIPEN FAIR;

MEIPEN YR YD; Brassica *Napus;* Rape, Navew, Cole-seed.

MEIRION; Cannabis *sativa;* Hemp. *edr.* CYWARCH.

MEIWYN: Datura *Stramonium;* Thorn-apple.

MELAWG; Lonicera *Periclymenum;* Common Honeysuckle, Woodbine.

MEL Y CWN; } Pedicularis *sylvatica;* Pasture Lousewort.
MELAWG Y BORFA;

Y mae i'r ddeilen hon y gair o fod yn niweidiol i ddefaid, gan e'u gwneuthur yn grestlyd ac yn lleuog.

MEL Y GWEUNYDD; } Pedicularis *palustris;* Marsh Lousewort.
MELAWG Y WAUN;

MELENGU; Reseda *Luteola;* Dyers' weed.

Y llysieuyn hwn ynghyd ag *alwm* a liwia wlan, sidan, a llin o felyn têg rhagorol.

MELFEDOG. *edr.* TEWBANNOG

MELGED; Beta *maritima;* Sea Beet.

MELICWELLT; Melica;——Melicgrass.

MELOTTAI; Malva; Mallow.

MELSUGN; Pedicularis; Lousewort.

MELUSWRAIDD; Glycyrrhiza *glabra;* Liquorice.

MELYN YR EITHIN; } Tormentilla *officinalis;* Common Tormentil. *edr.*
MELYN Y TWYNAU; } TRESGL.

MELYNEURAIDD; Solidago *Virgaurea;* Golden-rod.

MELYN Y GAUAF; Cheiranthus *fruticulosus;* Wild Wall-flower.

MELYN Y GWANWYN; Ranunculus *Ficaria;* Pilewort.

MELYNLLYS. *edr.* DILWYDD FELEN.

MELYNOG Y WAUN. *edr.* LLYS MELYN.

MELYNWELLT; Anthoxanthum *odoratum;* Sweet-scented Vernal Grass.

MELYNYDD; Hypochæris *radicata;* Longrooted Cat's ear.

MENYG ELLYLLON. }
MENYG Y LLWYNOG. } *edr.* BYSEDD COCHION.
MENYG MAIR. }

MENYG Y GOG; Silene *inflata;* Bladder Campion.

MERDDRAENEN; Rosa *canina; edr.* CIROS.

MERHELYGEN; Salix *vitellina;* Yellow Willow.

MERLLYS; Asparagus;——Sperage.

MERS. *edr.* HALOGEN.

MERWYDD. *edr.* MORWYDDEN.

MERYDD; }
MYRYDD; } Arundo *arenaria;* Sea Reed, Marrom, Sea Matweed.

MERYSWYDDEN; Mespilus *germanica;* Common Medlar.

MERYWEN; Juniperus *communis;* Common Juniper.

Tywalltiad dwr berwedig ar y grawn a wna ddiod droethbair hyfryd. Hi fydd hefyd yn llesol ir cylla, ac i chwalu gwynt; yn chwysbair; ac ynghyd ag ychydig *genefa* a wna ddiod hynod i gleifion tan y dyfrglwyf; neu scrwpl neu ddau o'r grawn sydd lesol rhag wynt yn y colydd. Y brigau irion a allant wasanaethu i drwyth, yn niffyg y grawn.

MESBREN. *edr.* DERWEN.

MESURIAD; Origanum;——Marjoram.

Mwydiad o honi mewn dwr berwedig sydd hynod lesol rhag

attalfeydd yn yr ysgyfaint, o 'r afu, ac yn ddilynol rhag y clefyd melyn, clefyd y fam, diffyg anadl a 'r peswch. Dywedir fod y dail gwedi eu sychu yn beraidd iawn yn lle *tê*. Y mae hi hefyd yn llesol at dwym olchiadau.

MIAREN.
MIERIEN. } *edr.* MWYAREN.
MIERYNLLWYN.

MIGIN;
MIGWYN; } Sphagnum;——White Bog-moss.
MYGN;

MILDDAIL;
MILFYD; } Achillæa *Millefolium;* Common Yarrow, or Milfoil. *edr.* LLYS Y GWAEDLIF.
MILFYDD;

MILED, MILEDWELLT; Milium;——Milletgrass.

MILFYW; Ranunculus *Ficaria;* Pilewort.

MILWYDD. *edr.* CAMRI.

MILLFEILLIONEN; Trifolium *repens;* White Trefoil, or Dutch Clover.

MILLYN; Viola *odorata;* Sweet Violet.

MINFEL. *edr.* MILDDAIL.

MINTYS; Mentha;——Mint. *edr.* YSPER FINTYS, a PUPUR FINTYS.

MINTYS YR AR-DIR; Mentha *arvensis;* Corn Mint.

Dalier sulw nad hawdd gwneud caws o laeth buchod a fwytasant o 'r llysieuyn hwn; yr hyn beth, o herwydd nas gwybyddid yr achos, a berodd aml ddyryswch.

MINTYS BAWN; Achillea *Ageratum;* Maudlin.

MINTYS Y CREIGIAU. *edr.* MESURIAD.

MINTYS Y DWR; Mentha *hirsuta;* Water-mint.

MINTYS Y GATH; Nepeta *Cataria;* Nep, Catmint.

Mwydiad o hon mewn dwr berwedig a dybir ei bod yn effeithiol rhag y glasglwyf.

MINTYS MAIR; Tanacetum *Balsamita;* Costmary.

MINTYS Y MEIRCH; Mentha *sylvestris;* Horse Mint.

MINTYS Y TWYNAU. *edr.* ERBIN.

MOCHLYS; Solanum *nigrum;* Common Nightshade.

Pwys o un i dri gronyn o 'r dail gwedi eu mwydo mewn dwr berwedig, a wna ddiod yr hon os hyfer ar bryd gwely, a bair chwysiad

digonol, a ryddhâ 'r arennau, ag yn gyffredinol a bair arloesiad drannoeth. Eithr gan ei bod yn ddeilen nerthol, e ddylid ei thrin a mawr ofal a phwyll. Oddiallan y mae hi yn dda i ddofi gwres, ac i esmwythau gwayw.

MOCHWRAIDD; Cyclamen *europæum;* Sowbread.

MOCHYSGALLEN. *edr.* YSGALLEN Y MOCH.

MORDDANADLEN. *edr.* MARDDANADLEN.

MORDYWYDD; Myrica *Gale;* Sweet Gale, Dutch Myrtle.

MORDYWYS; Fucus *Phyllitis;* Hart's-tongue Seaweed.

MORDDYNAD BER. *edr.* LLWYD Y CWN.

MOREDAFEDDOG. *edr.* LLWYD BONEDDIG.

MORFRWYNEN; Iuncus *maritimus;* Lesser Sharp Sea Rush.

MORGAREIAU; Fucus *Filum;* Sea-laces.

MORGELYNEN; Eryngium *maritimum;* Sea Eryngo, Sea Holly.

MORHESGEN. *edr.* MERYDD.

MORHOCCYSEN; Lavatera *arborea;* Sea Tree Mallow.

MORLWYAU. *edr.* LLWYLYS.

MORONEN BIGOG; Echinophora *spinosa;* Prickly Samphire.

MORONEN Y DWR. *edr.* DYFRFORONEN.

MORONEN FELEN; Sium *Sisarum;* Skirret.

MORONEN GOCH; Daucus *Carota;* Cultivated Carrot.

MORONEN Y MAES; Daucus *Carota*; Wild Carrot.

Had y llysieuyn hwn a bair droethi, ac y mae yn llesol i chwalu gwynt yn y cylla; dywedir yn glodfawr am dano rhag y tostedd a'r graeanwst, a mwydiad o wns o hono mewn peintiaid o dwr berwedig sydd dra buddiol tan iasau llym y clefyd hwnnw; dylid cymmeryd diod helaeth o hono, a hynny yn aml: ac yma cymmwys yw i mi fynegi esampl tra hynod o 'i rinwedd, ynghyd a 'r *Gedowrach,* yr hwn a ddarllenwn mewn traethawd, a ysgrifenwyd yn unswydd ar yr achos gan y prif feddyg *Nicolas Robinson,* yr hwn ei hun a hollol adferwyd i' w iechyd, gwedi dioddef dros rai blynyddoedd y cystudd tostaf, tan glefyd y garreg, er dim cymmorth a allai ef ei hun, neu feddygon eraill ei ddwyn. A dyma ei gyfarwyddiad ynghylch y cyffyriau uchod; sef i ysigo neu ddarnfalu hâd y *Gedowrach* a 'r *Foronen* a 'u cymmysgu, yr un faint o bob un, ac o 'r cymmysg hwn, rhoi dwy ddram mewn llestr *té* a gynwys beintiaid, a thywallt arno

ddwr berwedig, a gadael iddo fwydo dros bedair awr neu bump, yna ei dywallt ef allan, a 'i roddi heibio er gwasanaeth. Eithr gwell fydd bwrw ar y cyffyriau chwart o ddwr a 'u berwi dros ennyd. Yna ef a ddywed, hwn yw y meddyginiaeth goreu, a wyr y byd am dano, rhag clefyd y garreg, a 'r graeanwst. Y gwr hwn a 'i cymmerai, o fesur yr hanner peintiaid, yn gyffredin ddwywaith yn y dydd, sef ar gythlwng, ac ar bryd gwely, ac weithiau y drydedd waith, ynghylch awr o flaen ei brydnawnfwyd. Er ei fod yn hytrach oedranus pan ddechreuodd e 'i glefyd, ac iddo ddioddef dros raî blynyddoedd y poenau mwyaf llymdost, etto ar ol ei iachad, efe a fu fyw nifer o flynyddoedd ac ni chlywodd byth drachefn argoel o 'i glefyd. Er mwyn cael y trwyth yn flasus gellir ei felysu ag ychydig fêel, neu siwgr llwyd.

Gwraidd *moron y gerddi* gwedi eu berwi yn feddalion, a'u dodi yn sugaethan, neu blastr, a esmwythânt wayw, ac a leihânt y drygsawr a ddilyn gweliau mall a changcraidd, gan ei newid unwaith neu ddwy yn y dydd.

MORONEN Y MEIRCH. *edr.* EFWR.

MORONEN Y MOCH; Pastinaca *sativa;* Wild Parsnep.

MORONEN WEN; Pastinaca *sativa;* Cultivated Parsnep.

MORWIALEN; Fucus *digitatus;* Sea-girdle and Hangers.

"Crynnu mal y morwialen." *diarh.*

MORWREGYS; Fucus *saccharinus;* Sea Belts.

MORWYDDEN; Morus; Mulberry-tree.

MURLWYN; } Parietaria *officinalis;* Pellitory of the wall. *edr.* PELYDR
MURLYS; } Y GWELYDD.

MURWYLL; Cheiranthus *fruticulosus;* Wild Wall flower.

MWCCOG; Rosa *spinosissima;* Burnet Rose.

MWG Y DDAEAR; Fumaria;——Fumitory.

Hynod fuddiol ydyw 'r ddeilen hon i bureiddio y gwaed, ac i ddiwygio surni yn y cylla, ac i'w gryfhau. Y mae hefyd yn dra llesol rhag attalfeydd yn yr ymysgaroedd, yn enwedig yr afu, a'r afiechyd a dardda o 'r unrhyw; rhag brech neu darddiadau yn y croen, a phob peth cyffelyb i 'r gwahanglwyf; y sug ydyw 'r goreu i'w gymmeryd; y dogn yw dwy wns neu dair beunydd. Gellir ei

harferu gan dywallt arni ddwr berwedig, ac yfer yn helaeth o hono; neu yn gymmysgedig a llaeth yn ddiod gyffredin.

MWGLYS; Nicotiana *Tabacum;* Tobacco.

MWSGLYS; Adoxa *Moschatellina;* Tuberous Moschatel.

MWSOGL; Muscus;——Moss.

MWSTARDD. *edr.* CEDU. The English word *Mustard* is certainly taken from this significant compound of *Mws* and *tardd.*

MWSWG; } Muscus;——Moss.
MWSWGL; }

MWYAR Y BRAIN. *edr.* LLÛS.

MWYARBREN. *edr.* MORWYDDEN.

MWYAREN; Rubus;——Bramble.

"Cas myharen mwyeri." *Diarh.*

MWYAREN Y BERWYN; } Rubus *Chamœmorus;* Mountain Bramble,
MWYAREN DOEWAN; } Cloudberry.

MWYAREN MAIR; Rubus *cœsius;* Dewberry.

MWYDON Y DDAEAR; Lycoperdon;——Puff-ball.

MYDARCHEN. *edr.* MADARCHEN.

MYGLYS. *edr.* MWGLYS.

MYLTYS. *edr.* BWLTYS.

MYLLYNEN. *edr.* MILLYN.

MYNAWYD Y BUGAIL; Geranium;——Crane's-bill.

MYNAWYDLYS; Subularia;——Awlwort.

MYNCOG; Erica;——Heath.

MYNYGLOG. *edr.* ELINOG.

MYRDDAIL; Myriophyllum;——Water Milfoil.

MYRHAFNWYDD; Hippophae *rhamnoides;* Sallow Thorn, Sea Buckthorn.

MYRTWYDD; Myrtus;——Myrtle.

MYRYDD. *edr.* MERYDD.

NEIDRLYS. *edr.* LLYS Y NEIDR.

NELE; Hypericum;——St. John's wort.

NIDWYDDEN; Daphne *Mezereon;* Spurge Olive.

NODWYDD Y BUGAIL; Scandix *Pecten Veneris;* Needle Chervil, Venus's comb, Shepherd's needle.

NYDDOES. *edr.* YSPIGAWGLYS.

NYTH ADERYN. *edr.* MORONEN Y MAES.

OESTRWYDDEN; Carpinus *Betulus;* Hornbeam.

OGFAENEN; ffrwyth yr

OGFAENLLWYN; Rosa *canina;* Dogrose.

"Dwy ogfaenen deg fwynaidd." *D. ab Gwil i ruddiau merch.*

OLBRAIN; OLFRAN; } Coronopus *Ruellii*; Wart-cress, Swine's cress.

OLEWYDDEN; OLIWYDDEN; } Olea *europæa;* Olive tree.

OLEWYDDEN WYLLT; Eleagnus;——Wild Olive, Oleaster.

ONWYDDEN; ONNEN; } Fraxinus *excelsior;* Common Ash-tree,

Trwyth o hanner wns, i wns a hanner, o'r dail gleision sydd garthddiod dda iawn, a dyferwad dwy ddram o'r rhisg, neu chwe dram o 'r dail a arferwyd rhag y cryd mwyth; a lludw y coed sydd hynod o olch-ludw.

ORAITS. *edr.* AFAL EURAID.

"Fel aur neu afal Oraits." *D. Nanmor i wallt merch.*

ORFANGC. *edr.* GORFANADL.

ORPIN. *edr.* CANHEWIN.

PABI; Papaver;——Poppy.

PABI CORNIOG; Glaucium *luteum;* Yellow Horned Poppy.

PABI 'R GWENITH; Agrostemma *Githago;* Corn-Cockle.

PABWYREN; Iuncus *effusus;* Soft Rush.

PADERAU 'R GATH. *edr.* GWINWYDDEN DDU.

PALADR HÎR. *edr.* GORFANADL.

PALADR TRWYDDO; Bupleurum *rotundifolium;* Thorow-wax.

PALALWYF. PALWYFEN. } *edr.* PALMWYDDEN.

PALF YR ARTH; Helleborus *fœtidus;* Stinking Hellebore.

PALF Y BLAIDD; Lycopodium *clavatum;* Common Clubmoss.

PALF Y GATH BALI; Ajuga *Chamœpitys;* Ground Pine.

PALF Y LLEW; Alchemilla *vulgaris;* Common Ladies' Mantle.

PALMWYDDEN; PALMIDWYDDEN; } Phœnix *dactylifera;* Palm tree. *edr.* GWRTHBWYS.

PANNASEN. (S. W.) *edr.* MORONEN WEN.

PANNASEN Y DWR. *edr.* DYFR-FORONEN.

PANNOG. *edr.* SIRCYN Y MELINYDD.

PAPURFRWYNEN; (Es. xix. 7.) Cyperus *Papyrus;* Paper Reed.

PAREDLYS. *edr.* MURLYS.

PARFYG. *edr.* LLEWYG YR IAR.

PAWEN YR ARTH. *edr.* CRAFANGC.

PAWR-WELLT; Bromus;——Brome-grass.

PEDOL Y MARCH; Hippocrepis *comosa;* Tufted Horse-shoe Vetch.

PEFR-WELLT; Phalaris;——Canary-grass.

PEISG-WELLT; Festuca;——Fescue-grass.

PEISGWYN. *edr.* POPLYSEN.

PELANLLYS; Pilularia *globulifera;* Pillwort.

PELYDR DU; Helleborus *niger;* Black Hellebore.

PELYDR Y GWELYDD. *edr.* MURLYS.

Troethbair llesol ydyw y ddeilen hon. Trwyth o honi a gafwyd yn bur wasanaethgar, nid yn unig i'w yfed i ruddhau rhwystrau, ac i yrru ymaith y graean o bibelli y dwr yn y corph, eithr hefyd o 'r tu allan yn dwym-olch rhag y tostedd.

PELYDR GWYLLT; Pyrethrum *sylvestre. Ger.*

PELYDR YSPAEN; Anthemis *Pyrethrum;* Pellitory of Spain.

PELYDR GAU YSPAEN. *edr.* POETHWRAIDD.

PEN Y NEIDR; Viola *canina;* Dog's Violet.

Cafwyd yn ddiweddar y gwybodaeth fod gwraidd y rhywogaeth hon o'r *wiolydd* yn gyfogbair, ac yn ysgarthaidd. Dogn o hanner dram i ddram a hanner.

PENBOETH; Galeopsis *Tetrahit;* Common Hemp-nettle.

PENDDU; Gnaphalium *uliginosum;* Marsh Cudweed.

PENEURAIDD; Ranunculus *auricomus;* Goldilocks, Wood Crowfoot.

PENFELEN; Senecio;——Groundsel.

PENGALED; Centaurea;——Knapweed.

PENGOCH; Polygonum *amphibium;* Amphibious Persicaria, or Knotgrass.

PENLAS; Scabiosa *arvensis;* Field Scabious.

Y llysieuyn hwn sydd o natur gwan rwymawl, chwerwaidd a sebonllyd.

PENLAS WEN;
PENLAS YR YD; } Centaurea *Cyanus;* Corn Blue-bottle.

PENLLWYD. *edr.* LLWYD Y FFORDD.

PENMELFED; Typha *latifolia;* Great Cat's tail, Reedmace.
PENNAU 'R GWYR. *edr.* LLWYNHIDYDD.
PENNIGAN; Dianthus;——Pink.
PENNIGAN RHUDD-GOCH; Dianthus *Caryophyllus;* Clove Pink.
PENRUDD; Oviganum *vulgare;* Common Marjoram.
PENSAG; } Humulus *Lupulus;* Hop. *edr.* LLEWYG Y BLAIDD.
PENSOEG; }
PERADYL; Hedypnois;——Hawkbit.
PERBREN; } (S. W.) Pyrus *communis;* Pear-tree.
PERWYDDEN; }
PERCHWERWYN. *edr.* LLWYD Y CWN.
PERERINBREN; Pinus;——Fir.
PERFAGL; Vinca;——Periwinkle.
PERLLYS; Apium *Petroselinum;* Parsley.

Had y llysieuyn cyffredin hwn sydd dwymn a llesol rhag gwynt yn y cylla, &c. y dogn yw ynghylch scrwpl neu ddau gwedi ei ysigo, neu gellir gwneuthur dyferwad o hono i'r un perwyl. Y gwraidd yn yr un modd sydd droethbair, ac a chwâl rwystrau yn yr ymysgaroedd. Y gwraidd sydd hefyd yn gyffyr cyfaddas iawn mewn diod feddygawl.

PERLLYS YR HEL. } *edr.* HELOGAN.
PERLLYS Y MORFA. }
PERSLI. } *edr.* PERLLYS.
PERSYLL. }
PERSLI 'R MEIRCH. *edr.* LLWFACH.
PERTHEURDDRAENEN. *edr.* EURDDRAENEN.
PERTHLYS; Polygonum *Convolvulus;* Climbling Buckwheat.
PERWELLT. *edr.* MELYNWELLT.
PERWHERWYN. *edr.* LLWYD Y CWN.
PERWRAIDD; Glycyrrhiza *glabra;* Liquorice.
PESYCHLYS. *edr.* CARN YR EBOL.
PEUROS; Fritillaria *imperialis;* Crown imperial.
PIBENAWG; Eriocaulon *septangulare;* Jointed Pipewort.
PIBFRWYNEN. *edr.* LLYMDREINIOG.
PIBLYS; Sisymbrium *Sophia;* Flixweed.

Cyfrifir y llysieuyn hwn yn llesol rhag dolur y fam, a chlefyd y gwaed; yr had a ddifa lyngyr.

PIDYN Y GOG; Arum *maculatum;* Cuckow-pint, Wake Robin.

Y dail a'r gwraidd ydynt dra llymsur, ac nid diberygl ydyw ymhel a hwynt, er y gallant fod yn llesol mewn dwylaw celfydd.

PIDYN FY MODRYB. *edr.* GLYS.

PIG YR ARAN; Geranium;——Crane's bill.

PIG Y BWN; Equiseti *fluviatilis* turiones;——Young shoots of River Horse-tail.

PIG Y CREYR; Erodium;——Stork's bill.

PIGL; PIGYL; } Cynoglossum *officinale;* Common Hound's tongue. *edr.* TAFOD Y BYTHEUAD.

PIGOGA; PIGOWGLYS; } Spinacia *oleracea;* Spinage.

PILCOES; Platanus *orientalis;* Plane-tree

PINC. *edr.* PENNIGEN.

PINBREN; PINWYDDEN; } Pinus;——Pine-tree.

PISGEN; PISGWYDDEN; } Tilia *europæa;* Lime-tree, Linden-tree.

PISWYDDEN; Euonymus *europæus;* Spindle tree, Prickwood.

Y grawn ydynt cyfog ac arloes-feddygiaeth llym. Gwedi eu malu ynllwch a'u taenellu ar y gwallt, lladdant lau; y maent yn angeuol i ddefaid.

PLANWYDDEN; Platanus;——Plane-tree.

PLISGWRN. PLISGYRNEN. } *edr.* PISGEN. a GWAGLWYFEN.

PLUAIDD-FWSOGL; Hypnum;——Feather-moss.

PLUAIDD-WELLT; Stipa *pennata;*——Feather-grass.

PLUCEN; Anthyllis *vulneraria;* Kidney-vetch, Ladies' finger.

PLU'R GWEUNYDD; Eriophorum;——Cotton-grass.

POERLYS. *edr.* POETHWRAIDD.

POETHFLAM; Ranunculus *Flammula;* Lesser Spearwort.

POETHWRAIDD; Imperatoria *Ostruthium;* Master-wort.

Y mae gwraidd y llysieuyn hwn yn boethaidd, yn chwysbair, yn droethbair, yn llesol i 'r dyfrglwyf, a rhag llesgedd y cylla, a'r ymysgaroedd; hanner dram o'r sylwedd; neu ddram tan dywalltiad dwr berwedig, sydd ddogn. Ac os cnoir dernyn o'r gwraidd, ef a

bair boerlif ac a dyr y gwaew yn y genau, a gamenwir yn aml y ddannodd.

POMGRANADEN. } *edr.* AFAL GRONYNOG.
POMGRANADWYDDEN. }

PONAR; Vicia *Faba;* Bean.

PONCNELL. *edr.* NODWYDD Y BUGAIL.

POPLYSEN; Populus *alba;* Great White Poplar, Abele tree.

PORPIN; Peplis *Portulaca;* Water Purslane.

PREN AFALÆ. *edr.* AFAL.

PREN AWYR; Viscum *album;* Misseltoe.

PREN CERI. *edr.* CERI,——CRIAFALLEN.

PREN Y DDANNODD; Rhodiola *rosea;* Rose-root.

PREN DAT. *edr.* GWRTHBWYS.

PREN Y GERWYN; Laurus *nobilis;* Baytree.

PREN GWRTHBWYS. *edr.* GWRTHBWYS.

PREN MASTIG. *edr.* LENTISG-BREN, o'r hwn y difera gwm mastig.

PREN MELYN; Berberis *vulgaris;* Barberry.

Y ffrwyth sydd fuddiol rhag y dylif geriaidd, ac lle y bo gwres, llymsurni, a mallder o wlybyrau y corph yn ymdrechu. Mall-haint a iachawyd gan yfed, megis diod gyffredin, y llyn a wneir gan fwydo, dros pedair awr ar ugain, y ffrwyth mewn deuddeg cymmaint o ddwr, ynghyd ag ychydig o had ffenigl; a'i felysu fel y bo y claf yn dewis.

PREN TERPENTIN; Pistacia *Terebinthus;* Turpentine tree.

PRIALLEN; } Ligustrum *vulgare. edr.* YSWYDDEN.
PRIELLYN; }

PRINWYDDEN; *(Hist. Sus.)* Quercus *coccifera;* Scarlet Oak.

PRYSEG; Ruscus *aculeatus;* Butcher's Broom.

PRYFET. *edr.* YSWYDDEN.

PUMBYS; } Potentilla *reptans;* Common Cinquefoil.
PUMNALEN; }

Rhisgl gwraidd y llysieuyn hwn sydd esmwyth rwymawl; trwyth o hono sydd lesol i olchi'r safn, pan fyddo 'r dannedd yn siglo, o achos llesgedd cig y dannedd. Y mae ef o'r un natur a'r *Tresgl melyn* a *llys y neidr*, eithr yn wannach.

PUMBYS YR ALBAN; Sibbaldia *procumbens;* Procumbent Sibbaldia.

PUPUR Y DDAEAR. *edr.* PELANLLYS.

PUPUR Y FAGWYR; Sedum *acre;* Biting Stonecrop, Wall Pepper.

Deilen dra surboeth yw hon; cyfyd chwysigl ar y croen; eithr mewn dwylaw celfydd y mae hi yn feddyginiaeth hynod rhag y *scyrfi*, i ba berwyl berwer lonaid llaw o 'r llysieuyn mewn galwyn o lefrith, hyd na leiheir yr hanner; a chymmered y clwyfus dair wns neu bedair o'r trwyth hwn bob boreu, neu bob yn ail boreu. Gweliau, nid yn unig o ryw y *scyrfi*, eithr hefyd manwynawg, ïe, hyd yn oed cangcraidd, a iachawyd gan y ddeilen fechan hon, a ddodwyd yn blastr ar y cyfryw weliau mall crawnllyd; llesol hefyd yw ar y fenddiged gwedi iddi dorri, i beri bwrw ei gôr, ac i'w iachau. Y mae iddi hefyd yr enw o iachau y cryd dyspeidiawl a'r mwyth.

PUPUR FINTYS; Mentha *piperita;* Pepper Mint.

Nid oes odid ym mhlith llysiau, dylwyth mwy buddiol, ac o fwy gyffredinol wasanaeth mewn meddyginiaeth na 'r MINTYS.

Tywalltiad dwr berwedig ar y dail, os gadawer iddo sefyll dros rai munudiau, sydd dra llesol rhag y clefydon canlynol; sef cnofeydd yn y cylla, neu'r coluddion, y rhai sydd yn deilliaw oddiwrth wynt; a rhag llesgedd y cylla, a diffyg awydd i fwyd, a gwrthduedd i luniaeth, a'r dolur rhydd; rhag diffyg anadl a 'r peswch; ac i attal yr eigian a'r cyfog; heblaw hyn da ydyw rhag y graeanwst, a rhwystrau yn yr afu; ac i hwylio teithi gwragedd; e bair hefyd gyssur i glaf o 'r parlys, a phenysgafnder; ac os gosodir y dail yn blastr ar yr arleisiau neu'r iâd hwy a esmwythant gur yn y pen. Yfed y trwyth, a dodi y dail yn blastr ar fronnau benywod a rwystrant i 'r llaeth geulo. MINTYS YR AR sydd ysgatfydd oreu i'r perwyl hwn.

Yr Ysper Fintys, yr hon rywogaeth a faethir yn gyffredin mewn gerddi, sydd dda iawn i'r holl ddybenion a grybwyllwyd; eithr y Pupur Fintys sydd gryfach, a gwell, os gellir ei chael; ond y BRYMLYS sydd gryfaf a mwyaf effeithiol o 'r tair rywogaeth. Y mae hefyd rywogaethau eraill, sef Mintys y dwr,—Mintys y meirch, &c. y rhai a allant fod yn llesol iawn pan nad ellir gael y lleill. Da fyddai cynhauafa 'r llysiau fel y byddent ger llaw pan ddigwyddai achos. *Edr.* YSPER FINTYS.

PUPUR Y MYNYDD; Daphne *Gnidium;* Flax leaved Mezereon.

PWLTARI GWYLLT. *edr.* PELYDR.

PWMPLEREN; } (*Brecn.*) Populus *nigra;* Black Poplar.
PWPLEREN; }

PWRPIN; Peplis *Portula;* Water Purslane.

PWRS Y BUGAIL; Thlaspi *Bursa Pastoris;* Common Shepherd's-purse.

PYBYRLLYS; Lepidium *latifolium;* Broad-leaved Pepperwort, Dittander.

PYGBREN; } Pinus *Abies;* Common Fir, or Pitch-tree.
PYGWYDDEN; }

PYGLYS; Peucedanum *officinale;* Sulphurwort, Hog's Fennel.

PYMYSTL. *edr.* CEGYR MAWR.

PYSEN; Pisum;——Pea.

PYSEN YR ADAR; } Ervum;——Tare.
PYSEN YR ARAN; }

PYSEN Y CEIRW; Lotus *corniculatus;* Bird's foot Trefoil.

PYSEN Y COED; Orobus;——Heath Pea.

PYSEN Y FWYALL; Coronilla;——Hatchet-vetch.

PYSEN Y GARANOD; Ervum;——Tare.

PYSEN Y LLYGOD; Cicer;——Chick Pea.

PYSEN Y WIG; Vicia;——Vetch.

PYSWYDDEN; Cytisus *Laburnum;* Bean-trefoil tree.

REDEINS. } *edr.* RHUDDYGL.
REDYNS. }

RHAFNWYDDEN; Rhamnus *catharticus;* Buckthorn.

RHAWN YR EBOL; Chara;——Colt's tail, Stonewort.

RHAWN Y GASEG; Hippuris *vulgaris;* Mare's-tail.

RHAWN Y MARCH; Equisetum;——Horse-tail.

RHEDEGOG Y DERW; Lichen *plicatus;* Tree Lichen, or Liverwort.

RHEDYN BENYW; Aspidium *Filix femina;* Female Shield Fern.

RHEDYN Y CADNO. *edr.* MARCHREDYNEN WRRYW.

RHEDYN Y CLOGWYN; } Asplenium *septentrionale;* Forked Spleen-
RHEDYN Y GRAIG; } wort.

RHEDYN CYFRDWY; Osmunda *regalis;* Osmund Royal.

RHEDYN Y DERW; } *edr.* LLAWREDYNEN.
RHEDYN Y FAGWYR; }

RHEDYN ERYRAIDD. *edr.* ADAIN-REDYNEN.

RHEDYN GOGOFAU; Scolopendrium *Ceterach;* Common Scaly Spleenwort.

RHEDYN GWIB; Blechnum *boreale;* Rough Spleenwort.

RHEDYN MAIR; Aspidium *Oreopteris;* Heath Shield-fern.
RHEDYNACH; Hymenophyllum *tunbridgense;* Filmy-leaved-fern.
RHEONLLYS; Rheum;——Rhubarb.
RHESINWYDD; Ribes;——Currants.
RHODELL. *edr.* CYNFFON Y GATH.
RHODRI. *edr.* RHUDDYGL.
RHOGAI; RHOGLUS; } Chenopodium *olidum*; Stinking Goosefoot.
RHOLBRYN. *edr.* FFON Y PLANT.
RHONELL Y MARCH; Equisetum;——Horsetail.
RHONELL Y WENNOL; Coronilla *Securidaca*; Hatchet, or Axe-vetch.
RHONWELLT Y CADNAW; Alopecurus;——Fox-tail-grass.
RHONWELLT Y CI; Cynosurus;——Dog's-tail-grass.
RHONWELLT Y GATH; Phleum;——Cat's-tail-grass.
RHOS; RHOSWYDD; RHOSYN; } Rosa;——Rose.
RHOSCAMPAU. *edr.* TEWBANNOG WEN.
RHOSYN Y GRAIG. *edr.* COR-ROSYN.
RHOSLYS; Rhodiola *rosea;* Rosewort, Rose-root.
RHOS MAIR; RHOS MARI; } Rosmarinus *officinalis*; Rosemary.

Y mae i'r rhosmari yr enw o fod yn un o'r llysiau mwyaf rhinweddol am goethi a chryfhau y giau; ac yn ddilynol ei canmolir rhag cûr yn y pen, byddarwch, pendro, parlys, mamwst, hunglwyf, a malldrael bwyd yn y cylla. Gellir ei barottoi yn yr un modd a 'r *té* a'i yfed yn rhan o luniaeth, neu ar gythlwng, ac ambell waith yn y dydd.

RHOS MARI GWYLLT; Andromeda *polifolia;* Wild Rosemary.
RHOSYN Y MYNYDD; Pœonia *officinalis;* Pœony.
RHUD. *edr.* GORDDAWN.
RHUDDOS; Calendula *officinalis;* Marigold.
RHUDDOS Y GORS. *edr.* GOLD.
RHUDDWERNEN; Prunus *Padus;* Bird Cherry.
RHUDDYGL; Raphanus *sativus;* Radish.

RHUDDYGL MAWRTH; } Cochlearia *Armoracia;* Horse-radish.
RHUDDYGL Y MEIRCH; }

Y gwraidd yn unig o'r llysieuyn hwn a arferir ym meddyginiaeth. Llesol iawn ydyw rhag y parlys, a'r dyfrglwyf, gan ei fod yn droethbair, a 'i wres yn cynhyrfu teimlad bywiog yn y corph, oddi fewn ac oddi allan. Da ydyw rhag y cryd melyn. Un modd o 'i barottoi ydyw crafu un dram o'r gwreiddyn îr a thywallt pedair wns o ddwr berwedig arno, a gadael iddo sefyll dros ddwy awr, a chaead ar wyneb y llestr, yna cymmysger ef a dwywaith ei bwys o siwgr; a hwn sydd hynod rhag crygni, a dolur o gorn y gwddf, os cymmerer llonaid llwy *dê* o hono a'i lyngcu yn arafaidd, a hynny ambell waith yn y dydd. Heblaw hyn, gellir tywallt dwr berwedig ar y gwraidd gwedi ei ysigo; a'i yfed fydd llesol iawn i'r cylla llesg, i'w nerthu, a'i gyweiriaw i dreulio 'r ymborth; a buddiol fydd hefyd rhag y dyfrglwyf, y cryd cymmalau, a'r palsi; ac nid oes odid ddim mwy effeithiol nag ydyw i bureiddio y gwaed.

RHUT. } *edr.* GORDDAWN.
RHUTAIN. }
RHYW. }

RHWNEN; } Pyrus *communis;* Pear.
RHWNINGWYDD; }
RHWNYNEN; }

RHWYDDLWYN; Veronica;——Speedwell. *edr. tu dal.* 3.

RHWYDDLWYN BLEWYNAWG; Veronica *Chamædrys;* Germander Speedwell.

Mwy dewisaidd yw y rywogaeth hon na 'r *Wrnerth* yn lle *tê*, gan ei bod yn fwy blasus, a llai ueddol i rwymo 'r coludd.

RHWYMYN Y COED; Tamus *communis;* Black Bryony.

RHYF; } Ribes;——Currant.
RHYFON; }
RHYFWYDDEN; }

RHYFWYDDEN DDU; Ribes *nigrum;* Black Currants.

Y mae pob rhan, (sef y ffrwyth, y dail, a 'r rhisgl) o'r prwysgwydden hon yn dra llesol rhag dolur o'r gwddf, yn enwedig y rhyw ennynol. Triner y dail neu 'r rhisgl yn rhith *tê*, a golcher y safn a'r gwddf ag ef.

RHYG; Secale *cereale;* Rye.
RHYSWYDDEN. *edr.* YSWYDDEN.
ROTBOLLIA. *edr.* CORWELLTYN.
RWPPIA. *edr.* TUSWDDYFRLLYS.
RYT. } *edr.* LLYS YR ECHRYSHAINT.
RYW. }
RYW 'R MURIAU; Asplenium *Ruta muraria;* Wall-rue Spleenwort.

SAETHBENNIG; Triglochin;——Arrowgrass.
SAETHLYS; Sagittaria *sagittifolia;* Common Arrowhead.
SAETS. *edr.* CEIDWAD.
SAETS CAERSALEM. *edr.* LLAETH BRON MAIR.
SAETS GWYLLT. *edr.* CHWERWLYS YR EITHIN.
SAFIN. *edr.* EITHINFYW.
SAFRI. *edr.* SEWYRLLYS.
SAFFRWM; } Crocus *sativus;* Saffron Crocus.
SAFFYR; }

Meddygon yr oes hon a ddywedant fod i'r llysieuyn hardd hwn fwy o glod nag e haedda; ac y mae 'r meddyg *Cùlen* yn mynegu y gellir yn gyfiawn ddywedyd am dano, " Nec poteris *Croci* dotes numerare nec usus." Eithr yn y gwrthwyneb i'r ystyr a amcanwyd i'r geiriau hyn ar y cyntaf; sef " nad ellir rhifo ei rinweddan," o herwydd nad oes iddo un.

SAFFRWM Y GWEUNYDD; Colchicum *autumnale;* Meadow Saffron.
SAMPIER. *edr.* CORN CARW Y MÔR.
SAMPIER Y DEFAID. *edr.* GWEROG.
SAMPIER Y GEIFR; Inula *crithmoides;* Golden Samphire, Samphire leaved Fleabane.
SAMMWL; } Samolus *Valerandi;* Brookweed, Water Pimpernel.
SAMYLEN; }
SARFF; } Pyrus *domestica;* True Service-tree.
SARFFWYDDEN; }
SATAEN; } Fagus *Castanea;* Chesnut-tree.
SATAIN; }
SAWDL CRIST; Plantago *lanceolata;* Ribwort Plantain.

SAWDL Y CRYDD; Chenopodium *Bonus Henricus;* Mercury Goosefoot.

Y ddeilen hon a wna fwydlys iachus a blasus, ynghyd a chigfwyd, gwedi ei berwi, ac a ryddhâ y coluddion yn arafaidd.

SEBONLLYS; Saponaria *officinalis;* Soapwort.

Y llysieuyn hwn sydd o 'r un natur a rhinwedd a sebon, ac yn llesol rhag y gymmalwst, cryd cymmalau, cryd melyn, ac amryw rwystrau, neu attaliadau yn yr ymysgaroedd; gwneler trwyth o'r gwraidd a'r dail. Y mae dyferwad o hono yn olch llesol rhag y cosi.

SEIFYS. *edr.* CIBELLYN.

SEITHNALEN. *edr.* TRESGL.

SEL SELYF; Convallaria *multiflora;* Common Solomon's seal.

SELIDON. *edr.* DILWYDD FELEN.

SENSEG; *(Brec.)* Calendula *officinalis;* Marigold.

SENSIGL; Chrysanthemum *Leucanthemum;* Great Daisy, White Ox-eye.

SERAIDD YSGALLEN; Centaurea *Calcitrapa;* Common Star-thistle.

SEREN FETHLEHEM; Ornithogalum;——Star of Bethlehem.

SERENLLYS; Aster;——Starwort.

SERENYN; Scilla *verna;* Vernal Squill.

SESLERIA. *edr.* CORSWELLTYN RHUDDLAS.

SEWYRLLYS; Satureja *hortensis;* Savory,

SHERARDIA. *edr.* CORWREIDDRYDD.

SIBBALDIA. *edr.* PUMBYS.

SIBTHORPIA. *edr.* CEINIOGLYS.

SIDAN Y BRAIN. *edr.* CYFLAFAN.

SIDAN Y WAUN; Eriophorum;——Cottongrass.

SIDWRMOT. *(Llygrair.) edr.* BRYTWN.

SIMMWR Y CÒR; Alchemilla *vulgaris;* Common Ladies' mantle.

SINSIR; Amomum *Zingiber;* Ginger.

Y gwreiddyn hwn sydd iw gael am y geiniog ym mhob pentref; ac hynod llesol ydyw rhag gwendid a llesgedd y cylla, ac i chwalu 'r gwynt, a fo yn peri cnofeydd yn y coludd, ar ymysgaroedd.

Gellir cymmeryd y sylwedd, gwedi ei falurio, ar ychydig o ryw wlyb, neu tywallter arno, gwedi ei ysigo, ddwr berwedig, ac yfed y claf hwnnw, yn gryf, neu yn wan, fel y bo yr achos yn gofyn; gellir ei felysu ag ychydig siwgr llwyd. Nid oes odid ei gyffelyb am gynhesi, ac adfywio cyfangorph henaint.

SINSIR Y GORS. *edr.* POETHWRAIDD.

SIRCYN Y MELINYDD; Verbascum *Thapsus;* Great Mullein, High Taper.

Trwyth o ddwy wns o'r dail, mewn chwart o ddwr, sydd lesol iawn rhag dolur rhydd o hîr barhad, sef pedair wns bob teirawr. Chwart o hono yn y dydd a roddwyd i esmwythau cnofeydd yr ymysgaroedd. O'r tu allan y mae yn llesol iawn yn rhith sugaethen, i esmwythau dargod, a'r lledewigwst.

Trwyth o'r dail mewn llefrith sydd fuddiol iawn rhag yr unrhyw glefyd, sef y lledewigwst, iw yfed ddwywaith neu dair yn y dydd.

SIRIANEN; Prunus *Cerasus;* Cherry-tree.

SIRIG; Byssus;——Byssus.

SISLI PER; Scandix *odorata;* Sweet Cicely, Great Shepherd's-needle.

SITTIM-COED; (*Deut.* x. 3.) Pinus *Larix;* Larch-tree.

SIWDR MWDR. (*llygrair.*) *edr.* BRYTWN.

SMAELAES. (*llygrair.*) *edr.* MERS.

SOWDL. *edr.* SAWDL.

SUGN Y GEIFR. *edr.* GWYDDFID.

SURAN Y COED;
SURAN Y GÔG;
SURAN DEIRDALEN; } Oxalis *Acetosella;* Wood Sorrel.

Mwydiad o 'r suran flasus hon, mewn dwr berwedig, a wna ddiod hyfryd a llesol iawn i ddyn tan y cryd poeth; ac os berwir hi mewn llefrith hi wna faidd rhagorol i'r un perwyl. Ym mhob rhith hi a gryfha yr cylla, ac a bair awydd at fwyd, rhwystro llygrad y gwaed, ardymheru gwres, ac attal chwysu.

SURAN Y CWN,—Y FRAN;
SURAN Y MAES,—Y WAUN; } Rumex *Acetosa;* Common Sorrel.

Y llysieuyn cyffredin hwn, os cymmerir yn rhwydd helaeth yn fwydlys, naill ai yn lâs neu gwedi ei drin, naill ai ar ei ben ei hun, neu ynghyd a rhyw llysiau eraill, a wna fawr les i oeri, ac i bureiddio y gwaed, os parheir i'w gymmeryd dros ennyd o amser. Efe a wna ddiod pur gymmwys i ddyn tan y cryd poeth, lle na bo *suran y coed* i'w chael.

SURAN HIR. *edr.* TAFOLEN Y DWR.

SURAN YR YD; Rumex *Acetosella;* Sheep's Sorrel.

SURAN GODOG; Physalis *Alkekengi;* Winter cherry.

SWYN ESGRAS; Calendula *officinalis;* Marigold.

SWYNFRI. *edr.* YSWINFRI.

SWYNYDDLYS. *edr.* LLYS STEPHAN.

SYCOMORWYDDEN; Ficus *Sycomorus;* Sycomore tree, *of Scripture.*

SYFI; } Fragaria *vesca;* Strawberry.
SYFIEN;

"Lle amyl y syfi, amyl y neidredd."—*Diar.*

SYMWL; } Primula *vulgaris;* Common Primrose.
SYMYLEN;

"Mor ddiwair a Symylen."—*Diarh.*

SYNSEG. *edr.* SENSEG.

TAFOD YR AFR; } Echium *vulgare;* Common Viper's Bugloss.
TAFOD Y BWCH;

TAFOD Y BYTHEUAD; Cynoglossum;——Hound's tongue.

TAFOD Y BYTHEUAD MEDDYGAWL; Cynoglossum *officinale;* Common Hound's tongue.

Sydd sugawl, a llysnafeddawg, yn enwedig y gwraidd, yr hwn a gyfrifir oreu; trwyth o 'r gwraidd iw yfed, a'r gwraidd yn sugaethan, neu blastr, iw dodi ar y tynchwydd, a chwarenau manwynawg, a fuant yn aml yn dra llesol i drueiniaid tan y clefyd blin, sef clwy'r brenin. Y dail o herwydd eu rhin llyslynaidd, rhwymawl, esmwythâawl, ydynt fuddiol iawn rhag y peswch, poeri gwaed, dolur rhudd, a chlefyd y gwaed; gwasanaethgar hefyd ydynt iw dodi ar weliau mall crawnllyd.

TAFOD Y CÎ; Potamogeton *natans;* Broad-leaved Pondweed.

TAFOD YR EDN; Stellaria;——Stitchwort.

TAFOD YR HEDYDD. *edr.* YSPARDYN Y MARCHOG.

TAFOD YR HYDD; Scolopendrium *vulgare;* Common Hart's tongue.

Y rywogaeth hon o redyn sydd unnaws a *Gwallt y forwyn,* ac y mae iddi y gair o fod yn llesol i gryfhau'r coluddion, i attal dolur rhydd, a chlefyd y gwaed, a phob dylif o 'r ymysgaroedd, i chwalu y graean, ac i ryddhau rwystrau yn yr afu, a'r ddueg; ac i esmwythau clwyfau yr ysgyfaint, a'r peswch. *Edrych* GWALLT Y FORWYN.

TAFOD Y LLEW; Picris *echioides;* Bristly Ox-tongue.

TAFOD Y MARCH; } Ruscus *hypoglossum;* Horse-tongue.
TAFOD Y PAGAN;

TAFOD Y NEIDR; Ophioglossum *vulgatum;* Common Adder's tongue.

TAFOD YR OEN; Plantago *media;* Hoary Plantain.

TAFOD YR WYDD; Achillea *Ptarmica;* Sneeze-wort Yarrow.

TAFOD Y FUWCH; } Borago *officinalis;* Common Borage.
TAFOD YR YCH;

TAFOD YR YCH ANWYW; Anchusa *sempervirens;* Evergreen Alkanet.

TAFOD YR YCH CULDDAIL; Lycopsis *arvensis;* Small Bugloss.

Y ddeilen hon, gwedi ei hysigo, a'i dodi wrtho, a iachâ'r Boethfflam neu 'r tandde chwyddedig; rhwymer hi ar y dolur dros bedair awr ar ugain, a newidir hi os bydd angenrheidiol; yna tacler y briw rhagllaw a'r eli *basilicon. Curtis Fl. Lond.*

TAFOD YR YCH LLIWIOL. *edr.* LLYS Y GWRÎD.

TAFOD YR YCH MEDDYGAWL; Anchusa *officinalis;* Garden Bugloss.

TAFOLEN; Rumex;——Dock.

TAFOLEN Y CWN; Rumex *obtusifolius;* Broad-leaved Dock.

TAFOLEN Y DWR; } Rumex *aquaticus;* Great Water Dock.
TAFOLEN HIR;

Trwyth o wraidd y llysieuyn hwn sydd feddygiaeth o fawr effaith, ac yn haeddu pob canmoliaeth, iw gymmeryd rhag y llwg, *(ysgyrfi,)* a 'r cryd cymmalau, a chlefydau nychlyd, y rhai a darddant oddiwrth rwystrau yn yr ymysgaroedd. Y dywededig drwyth sydd dra llesol i olchi y genau pan fo cîg y dannedd yn llesghau; neu gwneler y gwraidd yn bylor i rwbio 'r dannedd; nid oes gwell deintlwch. Y mae hefyd yn hynod i olchi hen ddoluriau a gweliau mall iw glanhau.

TAFOLEN GÔCH; } Rumex *sanguineus;* Bloody-veined Dock.
TAFOLEN WAEDLYD;

TAFOLEN GRYCH; Rumex *crispus;* Curled Dock.

Y mae tywalltiad dwr berwedig ar yr hâd, gwedi ei ysigo, yn llesol rhag clefyd y gwaed. Trwyth neu eli o'r gwraidd a iachâ y cosu.

TAFOLEN MAIR; Rumex *acutus;* Sharp Dock. *edr.* TRYTHON.

TAFOLEN Y MÔR; Rumex *maritimus;* Golden Dock.

TAGARADR; Ononis *arvensis;* Rest-harrow, Cammock.

Trwythiad o risgl y gwraidd a ganmolir rhag y tostedd, a'r clefyd melyn.

TAGLYS; Convolvulus *arvensis;* Small Bindweed.

TAGLYS YR YD; Polygonum *Convolvulus;* Black Bindweed.

TAGLYS MAWR; } Convolvulus *sepium;* Great Bindweed.
TAGWYDD; }

TAGWYG; Vicia *Cracca;* Tyfted Vetch.

TALFEDEL. *edr.* LLYS YR ANGEL PER.

TAMAID Y CYTHRAUL. *edr.* GWREIDD-DON.

TAMARISC. *edr.* GRUG-BREN.

TANCLYS. } *edr.* GYSTLYS.
TANSI. }

TANSI GWYLLT. *edr.* GWYN Y MERCHED.

TAPR DUNOS. } *edr.* TEWBANNOG.
TAPR MAIR. }

TAPR Y DWR; Typha;——Cat's tail, Reed-mace.

TARFGRYD. *edr.* WERMOD WEN.

TARFWGAN; Hypericum *perforatum;* Perforated St. John's wort.

TAWDDRYDD. *edr.* TODDAIDD.

TEGEIRIAN; Orchis;——Cullions, Dog's-stones, Orchis.

TEGEIRIAN Y WAUN; Orchis *Morio;* Meadow Orchis.

Y gwraidd, gwedi ei berwi hyd yn feddalion, a roddant luniaeth tyneraidd, a buddiol i gleifion tan glefyd y gwaed, y dolur rhydd, y tostedd, a 'r peswch.

TEGWCH MEINWEN. *edr.* TAGARADR.

TEILAI GWYLLT; Dipsacus *sylvestris;* Wild Teasel.

TEILAI MAWR; Dipsacus *fullonum;* Fuller's Teasel.

TEIM. *edr.* GRUWLYS.

TEIRCAILL; Ophrys *spiralis;* Spiral Ophrys, Ladies' Traces.

TEREBINTHUS. *edr.* PREN TERPENTIN.

TETHAU'R GASEG. *edr.* GWYDDFID.

TEWBANNOG; Verbascum *Thapsus;* Great Mullein, High Taper.

TEWBANNOG FECHAN; Primula *veris;* Cowslip.

TEWBANNOG WEN WRRYW; Agrostemma *Coronaria;* Rose-campion.

TILÆA. *edr.* ANWYWIG.

TINDOLL; } Mespilus *germanica;* Common Medlar.
TINAGORED; }

TINBOETH; Polygonum *Hydropiper;* Biting Persicaria, Arsemart.

Trwyth o 'r llysieuyn hwn sydd lesol iawn rhag y dolur o'r genau, yr hwn a enwir y gân; golcher y safn yn aml ag ef yn gymmysg ag ychydig fel. Y rywogaeth hon, a 'r *Elinog gôch,* a liwiant wlan yn felyn.

TINLLWYD. *edr.* GWYN Y MERCHED.

TIWLIP; Tulipa *sylvestris;* Wild Tulip.

TODDAIDD } FELEN; Pinguicula *vulgaris;* Common Butterwort.
TODDEDIG }

"Ai blodeuyn glâs diffaeth."—*Medd. Myddfai.*

Eithr y ddeilen a iacha y mân agenau ar biwod (neu byrsau) buchod.

TODDAIDD } RUDD; Drosera;——Sundew.
TODDEDIG }

Y sug, yn gymmysgedig a llefrith, a dyn ymaith frychni neu losg haul; a'r sug digymmysg a ddifetha ddafadenau dofion ar ddwylaw, neu wyneb, a chyrn ar y traed.

TODDAIDD } WEN; Hydrocotyle *vulgaris;* White-rot, Marsh Pennywort
TODDEDIG }

TOFFIELDIA; Tofieldia;——Marsh Asphodel.

TORFAGL; Salvia *Verbenaca;* Wild English Clary, Cleere eye. *Ger.*

TORGOS; } Veratrum *album;* White Hellebore.
TORLAITH; }

TORLLWYD; } Hieracium *Pilosella;* Mouse-ear Hawkweed.
TORLLWYDIG; }

TORMAEN; Saxifraga;——Saxifrage, *Llyfenwy.*

TORMAENWYDD; Laurus *Sassafras;* Sassafras-tree.

TORMWYTH. *edr.* WERMOD WEN.

TORORTH; Seseli *Hippomarathrum;* Hartwort of Marseilles.

TORWENWYN; Ruta *graveolens;* Rue.

TOSTFRWYNEN; Scirpus *lacustris;* Bull-rush.

TRAETURIAID Y BUGEILYDD. *edr.* LLWYNHIDYDD.

TREIGLEDLYS; Polygonum *minus;* Creeping Persicaria, or Knotgrass.

TRESGL YR EITHIN;
TRESGL MELYN;
TRESGL Y MOCH; } Tormentilla *officinalis;* Common Tormentil.

Gwraidd y ddeilen hon a gyfrifir yn rhwymawl ym mhlith y cryfaf o 'r holl lysiau, ac yn llesol iawn lle bo y cyfryw yn addas; sef rhag y dolur rhydd, clefyd y gwaed, ymadael a dwr o anfodd, &c. Y dogn yw o hanner dram i ddram, neu ychwaneg, yn bylor, mewn ychydig ddwr neu ddiod; neu gellir ei roddi yn drwyth o wns a hanner gwedi ei falu a'i ferwi mewn tri pheintiaid o ddwr hyd na leiheir y drydedd ran, gan ddodi atto, tu ag at ddiwedd y berwad, ddram o *Sinamon;* O 'r meddyglyn hwn gwedi ei hidlo, a'i felysu yn y modd y gwelir oreu, yfed y claf ddwy wns, bedair gwaith neu bump yn y dydd. Y mae trwyth o hon yn bûr effeithiol rhag clefyd y gwaed ar wartheg.

TREWYNYN; Lysimachia *vulgaris;* Yellow Loose-strife.

Y llysieuyn hwn, ynghyd ag *alwm,* a liwia felyn têg.

TRIAGL Y CWN; Triticum *repens;* Couch-grass.

TRIAGL Y CYMRO. *edr.* CHWERWLYS YR EITHIN.

TRIAGL TAIRDALEN. *edr.* SURAN Y GÔG.

TRIAGL Y TLAWD; Allium *vineale;* Crow-Garlick.

TRIAGLOG; Valeriana;——Valerian.

TRILLIW; Viola *tricolor;* Pansy Violet, Heart's ease.

TRINGOL; Rumex *Acetosella;* Sheep's Sorrel.

TROED YR ADERYN; Ornithopus *perpusillus;* Common Bird's foot.

TROED YR ARTH. *edr.* CRAFANGC.

TROED YR ASEN. *edr.* GARLLEGOG.

TROED Y BARCUD; Thalictrum *flavum;* Common Meadow-rue.

Sugaethan neu blastr o'r dail a arferir rhag y glinwst.

TROED Y CEILIOG; Dactylis *glomerata;* Cock's-foot grass.

TROED Y CYW; Caucalis;——Bur-parsley, Hedge Parsley.

TROED Y DRYW; Alchemilla *arvensis;* Parsley Piert, Field Ladies' mantle.

TROED YR EBOL. *edr.* GOLD Y GORS.

TROED YR ERYDD. *edr.* CRAFANGC.

TROED Y GATH; Gnaphalium *dioicum;* Mountain Cat's foot.

TROED Y GOLOMEN; Geranium *molle;* Dove's foot Crane's bill.

TROED Y GYWEN; Peplis *Portulaca;* Water Purslane.
TROED YR HEDYDD. *edr.* YSPARDYN Y MARCHOG.
TROED Y LLEW. *edr.* MANTELL FAIR.
TROED Y TARW; Tussilago *Farfara;* Colt's foot, Bull-foot, *Ger.*
TROED YR WYDD; Chenopodium;——Goose-foot.
TROED YR YSGYFARNOG; Trifolium *arvense;* Hare's foot Trefoil.
TROEDRUDD; Geranium *Robertianum;* Stinking Crane's bill, Herb Robert.
TROELLGORYN; Iuncus *squarrosus;* Moss Rush, Goose-corn.
TROELLIG; Spergula;——Spurrey.
TROGENLLYS; Ricinus *communis;* Palma Christi.
TRWYN Y LLO; Antirrhinum;——Snapdragon.
TRWYNSOR; Chenopodium *olidum;* Stinking Goose-foot.
TRYDON. *edr.* CWLYN Y MEL.
TRYTHON; Rumex *acutus;* Sharp Dock.

Pur fuddiol ydyw gwraidd y llysieuyn hwn rhag y gymmalwst, yn enwedig y rywogaeth honno o'r clefyd ag sydd yn deilliaw oddiwrth ammhurdeb gwaed. Crafer o hono ynhylch hanner wns, a thywallter arno beintiaid o ddwr berwedig, a safed dros nôs a chaead ar wyneb y llestr; yfer o'r meddyglyn hwn lonaid gwydr-gwnin neu o ddwy *wns* i ddwy *wns* a hanner bob dydd rhwng y boreufwyd a'r prydnawn-fwyd dros rai wythnosau. Myfi fy hun a gefais brawf o'i effaeth; adnabum hefyd rai, ac a glywais sôn am nifer eraill, a iachawyd o'r clefyd tost hwnnw trwy y modd hynny, ac ar ol eu iachâad a fuant hir-hoedlog, heb onid prin argoel o'r clefyd gwedi hynny. Cymmwys fydd gwarchod, rhag dychweliad y clefyd, trwy gymmeryd y trwyth hwn dros dair wythnos neu fîs yn y gwanwyn, a thu a diwedd y cynhauaf, efe a wna fawr lles rhag pob ammhurdeb y gwaed. Yn nifyg y rywogaeth hon, gellir arferu y dafolen gyffredin, neu 'r grych. *edr.* t. d. 35. o'r *Rhan gyntaf.*

TRYW. *edr.* TRYDON.
TUSWDDYFRLLYS; Ruppia *maritima;* Tassel-pondweed.
TWRGED; Turritis;——Tower-mustard.
TYBACO. *edr.* MYGLYS.
TYWODWLYDD; Arenaria;——Sandwort.

UCHELAWG, UCHELAWR, UCHELFA, UCHELFAL, UCHELFAR, UCHELFEL, UCHELWYDD; Viscum *album;* Misseltoe.

Gwiwbarch a dalai y Derwyddon gynt i'r llysieuwyddyn hwn, nid yn unig o ran y lliosog, a 'r nefolaidd rinweddau meddyginiaethawl, a dybiasant iddo feddiannu, gan ei enwi yn HOLLIACH, ac iddo iachau pob clefyd, ar ddyn ac ar anifail; eithr hefyd mewn dull crefyddawl, gan iddynt dybio ei ddisgyn o'r nef, a chan nad ydyw ond megis cangen yn unig, ac nad oes iddo gyff i'w gynnal, na gwraidd daearol, meddyliwyd fod mawr debygoliaeth rhyngddo a'r "blaguryn," sef y "Blaguryn cyfiawn," a ragddywedasid yn ei gylch gan y prophwydi, yr hwn oedd "ddymuniad yr holl bobloedd." Eithr y mae meddygon yr oes hon yn credu mai ar ofergoelion yr oedd ei holl rinweddau meddygawl yn sefyll.

URDDON; Lythrum *hyssopifolium;* Hyssop-leaved Loose-strife, or Grass-poly.

WALWRT. (corruption of *Wall-wort.*) *edr.* CORYSGAWEN.

WDRON. *edr.* LLYS YR ERYR.

WDROYTH, WDRWTH, WDRWYTH, WDWYTH; Asphodelus;——Asphodel, King's Spear.

I much suspect all these to be corruptions of *Woodruff* or *Wood-roof; Medd. Myddf.* however, have them thus.

WERMOD LWYD; Artemisia *Absinthium;* Common Wormwood.

Gwraidd y llysieuyn hwn sydd beraroglaidd a thwymn; y dail ydynt wasanaethgar mewn diod frâg a fo ar suro; a dwr berwedig arnynt sydd llesol iawn i'r cylla, ac a bair ymadael a 'r dwr yn rhwydd, ac yn ddilynol y mae yn dda rhag y dyfrglwyf. Y planhigyn gwedi ei fwydo mewn dwr poeth, a'i ddodi yn blastr, a'i aml newid, ar glais neu ysigtod, a ostega y gwaew yn fuan, ac a'i attal rhag chwyddo. Y mae y meddyg *Hìl* yn ei ganmol yn fawr, gan iddo ef ei hun, a nifer o'i gydnabod gael prawf helaeth a digonol o'i rinweddau rhag y gymmalwst, a chlefyd y graean, a gwendid neu lesgedd y cylla; y modd y parattoai efe ef oedd hel y blodau, a'r dail oddi ar y goes, ac ar lonaid llaw o 'r rhâi hyn y tywalltai beintiaid o ddwr berwedig, gadawai iddynt sefyll dros ddeuddeg awr; yna efe a yfai chwarter peint o hono ynghylch awr o flaen ei brydnawnfwyd, a 'r un faint ym mhen y

pedair awr neu bump gwedi hynny: Ac y mae yn dywedyd mae dedwydd fydd y sawl a ymarferant ag ef tan y clefydau a grybwyllwyd uchod.

Y dogn o hono yn bylor yw o scrwpl i scrwpl a hanner, sef deg gronyn ar ugain.

WERMOD Y MÔR; Artemisia *maritima;* Sea Wormwood.

WERMOD WEN; Pyrethrum *Parthenium;* Common Feverfew.

Y mae 'r llysieuyn cyffredin, diniwed, hwn yn feddiannol o rinweddau tu hwnt i bob canmoliaeth, a phob gwerth, mewn perthynas i fenywod; ni wna yr un o gyffyriau y meddygon gyffelyb les, tu ag at rwyddhau a dwyn ymlaen eu teithi, nag i bob math o glefyd y fam. Y mae efe hefyd yn fuddiol i'r cylla, rhag y llyngyr, a'r cryd dyspeidiol. Casgler y dail a thywallter arnynt ddwr berwedig, o 'r dwr hwn, yn o gryf, yfed y clwyfus ddiod, ynghylch hanner peintiaid, ddwywaith neu dair yn y dydd. Gwraig fonheddig rinweddol, yr hon a ddioddefodd mawr gystudd hyd na byddai, ar rai amseroedd, ymron gwallgofi yn ei hieuengtyd, gan gûr echryslon yn ei phen, a hynny agos yn ddibaid, gwedi treilio llawer ar feddygon, yn llwyr ddiles a difydd, ym mhen amser a iachawyd yn hollol gan y moddion hyn; hi a yfodd y dwr oddiar y dail yn helaeth, ac yn aml, ac a ddododd y dail, o ba rai y parottowyd y llyn, yn blastr neu sugaethan gynnes ar y fan honno o'i phen, lle yr oedd y cûr; y clefyd a ymadawodd, ac ni ddychwelodd byth drachefn.

WINIWN; } Allium *Cepa;* Onion.
WINWYN; }

WINWYN GWYLLT; }
WINWYN Y CWN; } Allium *vineale;* Crow Garlick.
WINWYN Y MAES; }

WINWYN Y MÔR; Scilla;——Squill.

WIOLYDD. *edr.* GWIOLYDD.

WROITH. *edr.* GWROITH.

WYDRO. *edr.* GWYDRO.

WYNIONYN. *edr.* WINWYN.

YAIG; Agrostemma *Githago;* Cockle.
YD MEDDW. *edr.* EFRE.
YDBYSEN; } Lathyrus;——Vetchling.
YTBYSEN; }
YDGEIRCH; Avena *sativa;* Cultivated Oat.
YRDDON. *edr.* URDDON.
YRINLLYS. *edr.* EURINLLYS.
YSBEINWYDDEN; Buxus *sempervirens;* Box-tree.
YSBIN. *edr.* YSPINWYDDEN.
YSBWNG. *edr.* YSPWNG.
YSBWYNWYDD; Rosmarinus;——Rosemary.
YSCENLLYS; Marchantia *hemispherica;* Hemispheric Liver-green.
YSCORPIONLLYS; Myosotis *scorpioides;* Mouse-ear Scorpion-grass.
YSGALLEN; Carduus;——Thistle.
YSGALLEN Y BLAIDD; Carduus *lanceolatus;* Spear Thistle.
YSGALLEN DDU; Carthamus *corymbosus;* Black Chameleon Thistle.
YSGALLEN DDRAINWEN; Carlina *vulgaris;* Common Carline Thistle.
YSGALLEN FAIR. } *edr.* YSGALLEN WEN.
YSGALLEN FRAITH. }
YSGALLEN FENDIGAID; Centaurea *benedicta;* Blessed Thistle.
YSGALLEN FOGLYNOG; Eryngium *maritimum;* Sea Eryngo.
YSGALLEN FWYTH; Carduus *heterophyllus;* Melancholy Thistle.
YSGALLEN GANPEN; Eryngium *campestre;* Field Eryngo.
YSGALLEN GOTTYMMOG; Onopordum *Acanthium;* Cotton Thistle.
YSGALLEN Y MEIRCH. *edr.* YSGELLOG.
YSGALLEN Y MÔCH; Sonchus *oleraceus;* Common Sowthistle.
YSGALLEN PANNWR. *edr.* TEILAI MAWR.
YSGALLEN WEN; Carduus *marianus;* Milk Thistle.
YSGALLEN WYLLT. *edr.* YSG. Y BLAIDD.
YSGARLLYS. *edr.* ESGORLLYS.
YSGAWEN GYFFREDIN; Sambucus *nigra;* Common Elder.

Yr ail, sef y glas risgl, neu'r dail a wnant garth-ddiod gref, pan fo 'r cyfryw yn addas; yn fân ddognau y mae yn droethbair effeithiol, ac a wna fawr lês rhag chwarren-rwystrau, a 'r dyfr-glwyf. Y sug yn fân ddognau o ddram neu lai sydd fuddiol i

ruddhau, a symmud rhwystrau yn y coludd, &c. neu sûg y ffrwyth addfed yn ddognau mwy, sef o hanner wns i wns, a wasanaetha i'r un perwyl. Tywalltiad dwr berwedig ar y blodau sydd esmwyth garth-ddiod. Y blodau a'r dail a wnant hynod feddyg-olch brwd, lle bo achos. Cyffyr da mewn eli ydynt. Lle bo yr pwd ar ddefaid, os caniatheir iddynt gyfleusdra i ddirisglio y cangau ieuaingc, hwy yn fuan a iachânt eu hunain.

YSGAWEN Y GORS. *edr.* CORSWIGEN.

YSGAWEN FENDIGED; YSGAWEN Y DDAEAR; YSGAWEN FAIR; } Sambucus *Ebulus;* Dwarf Elder, Danewort. *edr.* CORYSGAWEN.

YSGEDD; Crambe *maritima;* Sea Kale.

YSGELYNLLYS. *edr.* LLWYNHIDYDD.

YSGELLOG; Cichorium *Intybus;* Wild Succory.

Cyfan unnaws ydyw y llysieuyn hwn a'r *Dant y llew.* Gallwn ddywedyd yn hyf bod sug neu drwyth cryf o bob un o'r ddau yn llesol iawn, os cymmerir hwy yn ddognau go helaeth, sef wns neu dwy neu ychwaneg, rhag nych-dod neu glefyd yr ysgyfaint. *Edr.* DANT Y LLEW.

YSGLAREI. *edr.* COCHLAS.

YSGOL FAIR; YSGOL GRIST; } Chironia *Centaurium;* Common Centaury.

Mwydiad o'r llysieuyn rhînweddol hwn, mewn dwr berwedig, sydd feddygiaeth mwy hynod rhag llesgedd y cylla, mall draul bwyd, a drwg ansawdd y corph, nag yr un o 'r holl chwerwaidd lysiau, Dr. *Cùlen* a ddywed ei fod yn mwy buddiol na 'r *Gentian* na 'r *Peruvian Bark;* ac ynghyd a gwraidd y *Tresgl* neu *afal y derw,* unfaint o bob un, a iacha yn ddifeth ddyn o'r cryd a'r mwyth. Trwyth o hono a lâdd lau, ac a iachâ yr cosi. Rhai a ddywedant iddo gyfrannu ei rinweddau yn mwy cyflawn i boethlynodd (sef *brandi* a'r cyffelyb) nag i ddwr.

YSGORDIWM. *edr.* DERLYS Y DWR.

YSGORPIONLLYS. *edr.* YSCORP.

YSGRAS. *edr.* TRESGL.

YSGRIF-GEN; Opegrapha;——Lettered Liverwort: a division of the genus LICHEN.

YSGYRFI. *edr.* LLWYLYS.

YSGYRFI GWRRYW; Atriplex *portulacoides;* Shrubby Orache.

YSGYRR. *edr.* YSGORDIWM.

YSLAFAN Ulva;——Laver.

YSNIAB; Sinapis;——Mustard.

YSNODEN FAIR; Cyperus *longus;* English Galingale.

YSNODEN Y MÔR; Fucus *loreus;* Sea thongs.

YSNODEN LAS-WERDD Y MÔR. *edr.* GWELLT Y GAMLAS.

YSOP; Hyssopus *officinalis;* Hyssop.

YSPARDYN Y MARCHOG; Delphinium *Consolida;* Lark's spur.

YSPER FINTYS; Mentha *viridis;* Spear Mint.

Ei natur sydd gyffelyb i'r *Pupur Fintys,* ynghylch pa un y gallwm yn hyf ddywedyd mai hynod yw rhag clefyd y gwynt, y parlys, a'r wrwst, neu gwlwm y gwythi.

Tywalltiad dwr berwedig arnynt sydd lesol iawn i'r cylla, i'w gryfhau ac i attal tueddiad i sych-gyfogi; da hefyd yw rhag clefyd y fam, a'r cyffelyb. *Edr.* PUPUR FINTYS.

YSPIGAWGLYS; Spinacia *oleracea;* Spinach.

YSPINWYDDEN. } *edr.* PRENMELYN.
YSPINYS. }

YSPWNG; Spongia;——Spunge.

YSPYDDADEN; Mespilus *Oxyacantha;* Hawthorn, Whitethorn.

YSTREWLYS. *edr.* DYSTREWLYS.

YSWINFRI; Bellis *perennis. edr.* LLYGAD Y DYDD.

YSWTHORNAT. *edr.* BRYTWN.

YSWYDDEN; Ligustrum *vulgare;* Privet, Prim-print.

Y grawn, cyn gynted ag y bont addfed, ynghyd ag *alwm,* a liwiant wlan a sidan o liw gwyrdd têg, a pharhäus; y dail ydynt chwerwaidd ac ychydig rwymawl.

"Gorwyn blaen celli, gogyhyd YSWYDD."

——— evenly trim'd is the Privet.

Llyw. Hen.

YTBYSEN. *edr.* YDBYSEN.

YTTAG. *edr.* TAGLYS YR YD.

YW; } Taxus *baccata;* Yew-tree.
YWEN; }

" Ywen *coed* pymtheg ceiniog a dâl; Ywen *sanct* punt a dâl."
Cyfr. How. Dda.

" Pwy sydd mor gampus heddyw,
" Pwy a wyr nerth y pren YW!"
Marwnad Rhobert ab Siôn gan Dudur Aled.

ZANNISHELIA. *edr.* LLYN-WLYDDYN.

ADDITIONS.

Page.

62. After C. *officinalis,* insert C. *groenlandica ;* groenland Scurvy - grass; *Morlwyau groenlandaidd.*

This plant, though it grows so near me as the beach below Friars, escaped my ken, *in this shape,* till April, 1813; but, when it creeps to some distance from thence, and occupies the old roofs and walls in Beaumares, which it does plentifully, it becomes, as I have now had an opportunity of ascertaining, "Cochlearia minor rotundifolia nostras," &c.—R. Syn. 303. 4. in which state I have known it for many years past.—*See Trans. Lin. Soc.* v. X. 344.

65. l. 7. After *yd,* add *Cadafarth.*

111. Let the following be inserted alphabetically, under the division LEPROSUS.

L. *abietinus.*

L. *albellus.*

L. *atro-flavus.*

L. *atro-rufus.*

L. *byssinus.*

L. *candelarius,* E. B. is the

Page.

L. *concolor,* Dicks. *v.* p. 114.

L. *candidus.*

L. *exanthematicus.* Above Baron-hill, on a rock near the poultry-yard.

L. *graniformis.*

L. *luteus.* Baron-hill lawn on trees.

112. L. *maurus.* E. B.

L. *rufus* is *byssoides.* E. B.

L. *sinopicus.* E. B. If the botanical tourist should be disappointed in his search for this very rare plant in Anglesey, and if the line of his ramble leads him towards Beddcelert, he can scarcely fail of finding it near the antique family - seat, or resting-place, at *Nant,* the mansion of Sir Robert Williams, Baronet.

L. *squamulosus.* E. B.

L. *varius.* Near Llysdulas, on deal pales.

L. *vernalis.* Near Bodorgan.

L. *umbrinus.* This is included in the *niger* of Hudson.

Page.

Spiloma *versicolor*. N. B. not L. *versicolor* of Ach.

113. After L. *sinuatus*, insert L. *sinuosus*.

114. After L. *fraxineus*, add L. *fuciformis*. Very rare; on a rock in Bodowen-park.

118. The repetition of F. *fruticulosus* is unnecessary, as that of Mr. Turner and Wulfen have been proved to be the same, since I wrote the above. I found it near Aberffraw and Llangwyfan.

After F. *crispus*, insert F. *cristatus*, γ.

119. After F. *rubens*, add F. *ruscifolius*. This I found near the Point, Beaumares.

The F. *sarniensis* I have found on different parts of our coast, viz. N. E. and S. W.

Page.

Vaucheria *geminata*. E. B. In a ditch in Llanfaes.

Rivularia *calcarea*. E. B. On the bottoms of rivulets, particularly those which run through marly grounds; Rhos y Meirch, &c.

126. After A. *turfosus*, A. *varius*.

133. After ACTÆA, insert ADIANTUM; True Maidenhair; *Diwlydd, Gwallt Gwener*.

134. After BUPLEURUM, insert BUXBAUMIA; Buxbaumia; *Bwcsbawmia*.

219. After MENYG Y GOG, insert MENYG Y MERCHED, *edr*. MENYG Y GOG.

MYNEGAI *o'r Clefydon, &c. a draethir amdanynt yn y dalenau rhagflaenol.*

Agenau ar biwod, neu byrsau, buchod, 239.
Ammhurdeb gwaed, 241.
Anafad yn y cnawd, 209.
Ansawdd drwg y corph, 245.
Archoll, (*Wound*) 162, 165, 189, 193, 198, 209, 212.
Arlocs-feddygiaeth, (*Cathartic*) 182, 190, 195, 206, 221, 224, *edr.* Carth, ac Ysgarth.
Arloes-feddygiaeth i anifeiliaid corniog, 195.
Atgyweirio tymmer y corph, 187.
Attalfeydd yn yr afu, 177, 220, 222, 229.
Attalfeydd yn y coludd, 168, 222.
Attalfeydd yn yr ysgyfaint, 182, 220.
Awydd i fwyd, 164, 235.

Bara, 172, 196.
Braen-ddolur } (*Gangrenc,*) 182, 191.
Braenedd }
Bras, rhy, 190.
Brech, (*Eruption*) *edr.* Dyfrwraint, a Tarddiadau.
Brenhinbren y gannllwyd, 183.
Briw, *edr.* Archoll.
Brychni neu losg-haul, 239.
Bwydlys, 157, 169, 178, 181, 193, 207, 214, 234.
Byddardod, 175, 231.

Caethder yn nghledr y ddwyfron, 174.
Caled-chwydd, 172, *edr.* Crangen, a Chwarren.
Cangcr, 163, 173, 212, 229.
Carn yr ebol, i ladd, 166.
Carth-feddygiaeth, *esmwyth,* 168, 176, 182, 184, 204, 211, 213, 224, 234, 245.
Carth-feddygiaeth *cryf, neu lym,* 160, 163, 171, 174, 192, 227, 244.
Cawl, (*Oleracea*) *edr.* Bwydlys.
Clafr, *edr.* Llwg.
Clais, 242.
Clefyd y fam, (*Hysterics*) 161, 162, 164, 167, 188, 195, 201, 210, 211, 217, 220, 226, 231, 243, 246.
Clefyd y giau, (*Nervous,* &c.) 131, *edr.* Iselni ysprydoedd.
Clefyd y garreg. *edr.* Graean.
Clefyd y gwaed, 165, 168, 178, 182, 185, 189, 199, 212, 213, 226, 236, 237, 238, 240.
Clefyd y gwaed ar wartheg, 185, 240.

Clefyd y gwres, *edr.* Cryd poeth.
Clefyd y gwynt, 155, 161, 164, 188, 190, 209, 219, 221, 226, 229, 234, 246.
Clefyd melyn, *edr.* Cryd.
Clefyd yr ysgyfaint, (*Decay*) 154, 165, 181, 188, 198, 204, 205, 209, 216.
Clwyf dygwydd, 159, 210.
Clwyf y brenin, 166, 229, 236.
Clwyf y marchogion, *edr.* Lledewlgwst.
Clwyf tegle, *edr.* Cl. dygwydd.
Clipenau, eu twyll, 175.
Cnofa 'r coludd, 164, 188, 229, 234, 235; neu 'r cylla, 195, 219.
Coethaidd-feddygiaeth, (*Stimulants.*)
Coethi y cyfangorph, 211, 232, 234.
Coethi y ffroenau, a'r pen, 166, 176, 185, 192.
Coethi unrhyw gwr o'r corph, 168.
Corn ar draed, 191, 239.
Corn y gwddf. *edr.* Dolur.
Cosi, *edr.* Ymgrafu.
Crangen, (*Schirrous tumor*) 205.
Cryd cymmalau, 168, 169, 171, 188, 190, 203, 206, 232, 234, 237.
Cryd melyn, (*Jaundice*) 178, 179, 181, 183, 186, 190, 196, 205, 206, 220, 232, 234, 238.
Cryda mwyth, (*Ague*) 162, 200, 202, 224, 229, 245.
Cryd diddyspaid, (*Hectic*) 208.
Cryd dyspeidiol, (*Intermitting*) 182, 183, 213, 215, 229, 243.
Cryd poeth, 176, 178, 180, 188, 197, 235.
Cryfhaol, 177, 182.
Cryfhau'r coludd, 236.
Cryfhau'r cyfangorph, *edr.* cyfangorph.
Crygboeth-flam, *edr.* Tandde Chwydde dig.
Crygdardd, 163, 265.
Crygni, 155, 168, 198, 205, 213, 215, 232.
Curiaw. *edr.* Didycciant ymborth.
Cwlwm y gwythi, (*Cramp.*) 161, 167, 195, 246, *edr.* Gwrwst.
Cwrw, diod yn lle, 186.
Cyfangorph i gryfhau, 177, 215, 243.
Cyfog, i attal, 229.
Cyfogbair, (*Emetic*) 158, 160, 163, 164, 166, 168, 177, 187, 190, 225, 227, 234, 235, 242, 245, 246.
Cylla llesg, 155, 161, 164, 188, 190, 195, 198, 201, 235, 242, 243, 245, 246.
Cymhibau, (*Lochia*) 188.
Cymmalwst, 162, 168, 181, 234, 241, 242.
Cyweiriaw, (*to restore*) 187.
Cywer, 181, 210.
Chwain, i darfu, 200.
Chwarrenau yn y bronnau, 173.
Chwarrenau yn yr afu, 196.
Chwarrenau Manwynawg, 236.
Chwarren-rwystrau, 244.
Chwydd penddig, *edr.* Penddiged.
Chwysbair, (*Diaphoretic*) 167, 191, 205, 219, 220, 227.
Chwysiad y nos, 169, 235.
Chwysigl ar ddwylaw plant, 165.
Chwysigl-blastr, } (*A Blister,*) 158,
Chwysiglydd, } 176, 229.

Dafadenau, 180, 183, 191, 239.
Dannedd yn siglo, *edr.* Llesgedd.
Dannodd, 166, 191, 192.

Dargod,. *edr.* Crangen.
Darymred, *edr.* Dolur rhydd.
Deîrton. *edr.* Cryd a mwyth.
Didycciant ymborth, (*Atrophy*) 187.
Diffyg anadl, 165, 168, 174, 182, 188, 191, 198, 204, 206, 211, 216, 220, 229.
Diffyg anadl llysnafeddog, 207.
Diffyg awydd i fwyd, 229. *edr.* Cylla llesg.
Diod i glaf, 197.
Dolur corn y gwddf, 168, 155, 184, 232.
Dolur crachlyd ym mhenau plant, 210.
Dolur safn. *edr.* Safn.
Dolur rhydd, 165, 177, 178, 182, 189, 192, 209, 213, 229, 235, 236, 238, 240.
Doluriau, hen. 237.
Dyfrglwyf, 156, 160, 174, 181, 190, 192, 198, 201, 205, 207, 213, 217, 219, 227, 232, 242, 244.
Dyfrwreinyn. *edr.* Tarddiadau.
Dylif geriaidd, 228.

Eglwys rhufain, 194.
Eigian, i attal, 229.
Eisglwyf, (*Pleurisy*) 154.
Eli i anifeiliaid, 179.
Eli briwiau, 193.
Ennynfa, 163, 188.
Eryr, *edr.* Tarddiadau.
Euod, (*Tape-worm*) 217.

Ffroenau. *edr.* Coethi.

Gàn, (*Thrush*) 163, 239.
Genau, 155, 198.
Glaswst, (*Chlorosis*) 220.
Glinwst, 168.
Golch-ludw, 224.
Gormwyth, (*Rheum*) 182.
Gormwythiad, (*Defluxion of rheum*) 19.
Graean, Graeanwst, 164, 165, 168, 170, 174, 181, 189, 221, 229, 236, 242.
Gwaed, rhwystro llygrad, *edr.* Pureiddio.
Gwaed-boeriad. *edr.* Poeriad.
Gwaedlif, (*Hemorrhage*) 165, 199, 212.
Gwallt, i dewychu, 159.
Gwaew, 221.
Gwaew yn y cefn, 203.
Gwaew yn y dannedd. *edr.* Dannodd.
Gwaew yn y genau, 198, 228.
Gwaew yn ypen. *edr.* Pen.
Gwaew yn yr ystlys, 154.
Gweliau, mall, a changcraidd, 173, 202, 211, 222, 229, 236, 237.
Gwlyau, 196.
Gwendid, a gwynt yn y cylla, *edr.* Cyllallesg.
Gwenwyn, 162, 194, 201, 203, 205.
Gwrach, (*Ague,*) 164, 209.
Gwres, 163, 198, 205, 221, 235.
Gwres yn yr elwlenau, 165.
Gwres oddimewn, 208, 228.
——— yn y llygaid, 165, 166, 176, 186.
Gwrthduedd i luniaeth, 229 *edr.* Cylla llesg.
Gwrwst, (*Cramp,*) 164, 167, 210, 211, 246.

Haint y gwres, *edr.* Cryd poeth.
Henaint, i gynhesu ac adfywio, 234.
Hoppys, *edr.* Pensoeg.
Hunglwyf, (*Lethargy*) 166, 231.

Iselni ysprydoedd, 165.

Llaeth yn y bronnau, 229.
——— asen, 208.
Llaid ar draed gwartheg, 201.
Llammiad y galon, 211.
Llau, i ddifa, 172, 205, 227, 245.
Lledewigwst, (*Hemorrhoids*) 158, 205, 235.
Llesgedd, (*Debility*) 190, 229, 232.
——— cig y dannedd, 228, 237.
——— y coludd, 155, 213, 227.
——— y corph a'r cylla, 182, 227, 229, 232, 234, 245.
Lliain parhäus, 181.
Lliwio, 167, 181, 192, 209, 210, 213, 218, 229, 240, 246.
Llosgfa, *edr.* Gwres.
Llosg eira, 180.
Llosg tàn, 163.
Llwg, (*Scurvy*) 174, 181, 190, 198, 229, 237.
Llws, llyslyn, (*Mucilage.*)
Llygod, i darfu, 174, 205.
Llygad. *edr.* Gwres.
Llymsurni, 228.
Llyngyr, i ddifa, 159, 165, 171, 172, 174, 175, 182, 187, 190, 201, 206, 211, 217, 226, 243.
Llysnafeddawg (*Mucilaginous,*) 158.

Madredd, (*Gangrene*) 191.
Magl ar lygad, 183.
Malldrael bwyd yn y cylla, 229, 231, 245.
Mallgryd diddyspaid, (*Hectic fever*) 208.
Mallhaint, 228.
Mamwst, *edr.* Clefyd y fam.
Manwyn, (*Scrophula*) 166, 229, 236.
Marchwraint, 183.
Meddygfaeth, (*Emulsion*) 215.
Meddyglyn, (*Medicinal draught.*)
Meddygolch, (*Fomentation*) 164, 245.
Mel, i buro, 206.
Moch crestlyd, 182.
Mynyglog, (*Quincy*) 160. *edr.* Dolur corn y gwddf.

Nychdod, (*Decay*) 172, 198, 206, 237, 245. *edr.* Clefyd yr ysgyfaint.

Parlys, 166, 168, 181, 229, 231, 232, 246.
Pâs, 161, 216.
Pen, dolur neu waew, 164, 166, 175, 176, 192, 195, 203, 229, 231, *edr.* Coethi.
Penysgafnder, 195, 229, 231.
Penddiged, } (*Boil, Inflammation*) 167,
Penddüyn, } 205, 229.
Pensoeg, a ellir arferu yn lle, 179, 190.
Peswch, 155, 165, 174, 179, 182, 186, 198, 204, 205, 206, 213, 215, 216, 220, 229, 236, 238.
Peswch-boeriad, (*Expectoration*) 154, 155, 162, 172, 174, 176, 186.
Peswch gormwythawl, (*Catarrhal cough*) 154.
Poeriad gwaed, 168, 189, 195, 204, 209, 216, 236.
Poerlif, 228.
Poethwyn. *edr.* Penddiged.
Pureiddio gwaed, (*Anti-scorbutics*) 155, 157, 158, 163, 167, 176, 187, 188, 191, 207, 222, 232, 235, 241.
Pwd ar ddefaid, 245.
Pyrsau buchod, 239.

Rhwymawl, 177, 184, 199, 200, 213, 215, 216, 225, 228, 240, 246.

Rhwymedd cynnefin y coludd, 210.
Rhwystr, (*Obstruction*) 157, 177, 181, 196, 201, 211, 226, 234, 244.
Rhwystr yn yr afu, 177, 206, 236, *edr.* Attalfeydd.
Rhwystr, chwalu yn ngholuddion anifeiliaid corniog, 160, 195.
Rhwystr o'r llaeth geulo yn y bronnau, 229.

Safn, dolur, 168, 184, 228, 232.
Scyrfi. *edr.* Llwg.
Sipsiwn, 214.
Sugaethan, *(Poultice)* 162, 163, 164, 173, 195, 201, 205, 211, 215, 222, 243.
Surni yn y cylla, &c. 215, 216, 222.
Surni yn y gwaed, 169.
Sych-gyfogi, i attal, 246.
Syfrdanedd, 195.

Tan iddwf, (*Herpes*) *edr.* Tarddiadau, &c.
Tandde chwyddedig, (*Carbuncle*) 163, 237.
Tarddiadau yn y croen.
Tarddwreinyn, (*Eruptions*) 162, 163, 181, 183, 184, 192, 198, 205, 207, 222.
Tarfgryd, (*Febrifuge*) 165, 174, 215.
Tarflyngyr, (*Vermifuge*) 200. *edr.* Llyngyr.
Tê, 170, 184, 186, 199, 220, 232.
Teithi gwraig, i rwyddhau, 187, 188, 229, 243.
Tô, ar fythod, &c. 173, 196, 200.
Tostedd, (*Dysuria*) 176, 178, 190, 215, 216, 217, 221, 238.
Troethbair, (*Diuretic*) 155, 156, 158, 168, 174, 176, 181, 191, 205, 206, 207, 215, 219, 221, 225, 226, 227, 232, 242, 244.
Troeth gwaedlyd, 165.
Troethlif, (*Diabetes*) 240.
Trwyth, Decoction.
Twym-olchiad, neu-fwydiad, (*Fomentation*) 182, 220, 225.
Tynchwydd, (*Tumor*) 173, 195, 205, 236.
Tywalltiad dwr berwedig ar lysiau, &c. (*Infusion*).
Tywyllni ar lygad, 183, 186.

Ymadael a dwr o anfodd, *edr.* Troethlif.
Ymgrafu, 183, 234, 237, 245.
Ymysgaroedd, 196, 234, 235, 237.
Ysgafnder mewn pen, *edr.* Pen.
Ysgarth-feddygiaeth, (*Cathartic*) 177, 187, 205, 207, 225. *edr.* Arloes, a Carth.
Ysgyfaint, 155, 165, 172, 175, 176, 181, 182, 191, 204, 205, 209, 216, 236.
Ysigtod, 242.
Ysigtod, oddimewn, 165, 193
Ysgyrfi. *edr.* Llwg.

W. Marchant, Printer,
Ingram-Court, Fenchurch-Street,
London.

96